KURENAI : Kyoto University Research Information Repository

Title	Royal Orders of Burma in Burmese(pp.323-581)
Author(s)	
Citation	THE ROYAL ORDERS OF BURMA, A.D. 1598-1885 (1989), 9: 323-1107
Issue Date	1989
URL	http://hdl.handle.net/2433/173899
Right	
Type	Departmental Bulletin Paper
Textversion	publisher

Kyoto University

နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ကျေး ရွာသူကြီး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး တို့မှာ ရာဇဝတ်တော် ကြောင်း လုံခြုံအောင်လက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး နှင့်ကြ စေ၊ မြို့ရွာ လက်မဲ့အဂိုး အရာဆက်ခံလိုသူတို့မှာကြီး စိုး လို ကြောင်း နှင့်မ လျှောက်မထား ကြ စေနှင့်၊ ကြီး စိုး လိုလျှင်အ ဆောင် တော်မှာမြဲ စွဲထမ်း ရွက်ကြ စေ။

3 March 1853

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၄ ခုတ ပေါင်း လပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(သစ်ဆိမ့်စာစု၊ ဆင်တဲ စာစု)

1783
နိုင်ငံတော်အတွင်း ရှိအရပ်ရပ်မြို့ကျေး ရွာများ မှာ (သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခ
1802
၆၄ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ရာပါသည့်အား ကြီး အား များ ဘိစီး နှိပ်စက်ပြီး လျှင်အမိန့်တော်နှင့်လူသူ နှောက်ရှက်သည်ဆို၍ နယ်မှုပယ်မှုများ ကိုအလျှောက်အထား မရှိစေနှင့်၊ လက်ရှိထိန်း သိမ်း ဆင့်ဆိုစီရင်မြဲအတိုင်း ထိန်း သိမ်း ဆင့်ဆိုစီရင်နှင့်ကြ စေ။

10 March 1853

(သက္ကရာဇ်)၁၂၁၄ခု(နှောင်း)တန်ခူး လဆန်း ၂ရက် နေ့နား ခံမင်း လှမင်း တင် ကျော်ထွင်ပြန်။

(ဆင်တဲစါစု)

ကျိုဝန်မဟာသီရိစည်သူက ကျိုဝန်ဝန်စု ရွှေခွန်၊ ငွေခွန်သံ့သ ဈေး၊ ပယင်း၊ ကျောက်၊
ဓါးခွန်၊ လှံခွန်၊ ငှက်မြီး ဆက်သမြဲ နန်း ရိုး အခွန်တော်ထမ်း လူတို့ကို စော်ဘွား မြို့
စား မြို့ဝန်စစ်ကဲ မြို့ရွာသူကြီး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး တို့က ပယ်တွင်း နယ်တွင်း ဖြစ်
သည်အနှောက်အရှက်အသိမ်း အယူ မရှိ စေနှင့်ဆက်သွင်း မြဲအခွန်တော်ကိုသာဆက်သွင်း
ထမ်း ရွက် စေထီး နန်း မင်း အဆက်ဆက်ထုတ်ပြန်တော်မူသည့်အမိန့်တော်အတန်တန်
နှင့်ရှိပါသည်ကို စော်ဘွား မြို့စား မြို့ရှင်နယ်ရှင်တို့က အရေး တော်အတွင်း နှောက်
ရှက်ကြသော ကြောင့်ဝန်စုမြို့ ကျေး ရွာ မငြိမ်မဝပ်ရှိပါသည်၊ ကျိုဝန်ဝန်စု (သက္ကရာဇ်
1783
၁၁) ၄၅ ခု ၆၄ ခု စစ်တမ်း စာရင်း ပါနယ် မြေ ကျေး ရွာ များ နှင့်အစုသမသင့်အ
1802
ခွန်ထမ်း လူတို့လုပ်စား နေထိုင်မြဲ ပယ်နယ် ကျေး ရွာ များ ကို စော်ဘွား မြို့စား မြို့
ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာသူကြီး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး တို့က အနှုတ်အယူအကွဲအပြား အနှောက်
အရှက်မရှိ စေရအရေး တော်ရှိလျှင် ကောက်ငင်တာရ အောင်လူ သေနတ်စည်း ကြပ်
ပြီး လျှင်ဆက်သွင်း မြဲအခွန် တော်ကိုဆက်သွင်း ထမ်း ရွက်ဆင့်ဆိုပါ စေရ မည့်အ ကြောင်း
နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ကျိုဝန်ဝန်စု ရွှေခွန် ငွေခွန်သံ့သ ဈေး၊ ဓါးခွန်၊
လှံခွန်၊ ငှက်မြီး ဆက်နန်း ရိုး အခွန် တော်ထမ်း လူတို့လုပ်စား နေထိုင်မြဲ ပယ်နယ် ကျေး
1783
ရွာ (သက္ကရာဇ်၁၁) ၄၅ ခု ၆၄ ခု စစ်တမ်း စာရင်း ပါနယ် မြေ ကျေး ရွာ များ နှင့်
1802
အစုသမသင့်အခွန်ထမ်း လူတို့ကို စော်ဘွား မြို့စား မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာသူကြီး မြင်း ခေါင်း
မြင်း စီး တို့က အနှုတ်အယူအကွဲအပြား အနှောက်အရှက်မရှိ စေနှင့်အထက်ထုတ်ပြန် တော်
မူသည့်အမိန့် တော်အတိုင်း ဆက်သွင်း မြဲအခွန် တော်များ ကိုဆက်သွင်း ၍အရေး တော်
ရှိလျှင် ကောက်ငင်ကတာရ အောင်အမှုထမ်း လူ သေနတ်စည်း ကြပ်ထမ်း ရွက်စေ။

13 March 1853
သက္ကရာဇ် ၁၂၁၄ ခုတန်ခူး လဆန်း ၅ ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်ရာဇာ
တွင်ပြန်။

(မိုး ကြည့်၊ ဝ၊ ၆၀၄ ဆင်တဲစါစု)

နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်အစုအမှုထမ်း လူတို့နှင့် စော်ဘွား မြို့စား မြင်း ခေါင်း မြင်းစီး တို့မှစ၍ ကြွေး မြီတင်ရှိသူတို့မှာ ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ရှိသည်များ ကိုအလျှောက်အထား အတောင်း အခံမရှိစေနှင့်၊ တနှစ်ရပ်ဆိုင်း စေ။

19 March 1853

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၄ ခုတန်ခူး လဆန်း ၁၁ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်မင်း ကျော်ရာဇာတွင်ပြန်။

(ဆား လင်း အာဒီစ္စ စါစု၊ မှန်တိုင်ပင်စါစု)

နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ များ မှာ ရှိ နေသည့်ဆင်း ရဲသား တို့ ဘိုး ဘပိုင်ဓါး မဦး ချ ငွေ ဝယ်လယ်ယာ ဥယဉ်ခြံ မြေတိုင်း ကျွန်း များ တို့မင်း ညီ မင်း သား မင်း မိဘုရား မှူး တော်မတ် တော်အစုအမှုထမ်း တို့ကအဓိန့် တော်နှင့်သနား တော်မူသည်ဆို၍အား ကြီး အား များ ဖိစီး နှိပ်စက်သိမ်း ယူသည် များ ကိုအသိမ်း အယူအ နှောက်အယှက်မရှိ စေနှင့်၊ ဘိုး ဘပိုင်ဓါး မဦး ချ ငွေ ဝယ်လယ်ရှင်မှန်သူတို့က ရွှေလွှတ် တော်မှာ လျှောက်ထား ရှင်း လင်း ပြီး လျှင်သနား တော်မြွက်ခံ၍ ချတင်လုပ်စား စေ။

24 March 1853

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၄ ခု (နှောင်း)တန်ခူး လပြည့် ကျော် ၁ ရက် နေ့နား ခံ မင်း ထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(မှန်တိုင်ပင်စါစု)

ကျီဝန်မ (ဟာ **သီရိစည်**) သူမှာလိုက်သည်မြို့ဝန်စစ်ကဲတို့၊ ကျီဝန်ကဝန်စုအခွန်
တော်ဆက်ကျေးရွာနယ်မြေကိုရွှေမှူးသံမှူးတို့ (ထံပေါင်နှံရောင်းစားရ၍အ
ခွန်တော်ထမ်းလက်ခံသောကြောင့်) အခွန်တော်ဆက်လူတို့မှာအခွန်တော်ခံမ
ရကြောင်းနှင့်ရဲခေါင်နော်ရထာက (ရှိခိုးသံတော်ဦးတင်ချက်မှာ) ရောင်း
သူလည်းမရောင်းထိုက်လက်ခံ၍ဝယ်သူလည်းမဝယ်ထိုက်ပေါင်သည်ဆို၍မဆီးမတား
စေနှင့်ကျီဝန်က (တလုံးတဝတည်းကြပ်မတ်နှိုးဆော်၍) အခွန်တော်ကိုဆက်သွင်းစေ
အမိန့်တော်နှင့်ရှိသည်ကိုပေါင်ငွေကိုပေးရမည်တောင်းကြောင်းကြွေးဟောင်း
အမှုဟောင်းကိုတောင်းခံစစ်ကြော၍အရပ်ရပ်စော်ဘွားမြို့စားတို့ကျေး
ရွာများမှာရှိနေသည်ကိုမဆီးမတားသိမ်းသွင်းပြုစု၍အခွန်တော်ကို
တောင်းခံဆက်သွင်းပါရမည့်အကြောင်းနှင့်ရှိခိုးသံတော်ဦးတင်သည်၊
မြေပေါင်မှုအမိန့်တော်ရင်းတွင်ငွေကိုပေးစေမတားမဆီးမချုပ်မ
တောင်းစေနှင့်အမိန့်တော်ရင်းအတိုင်းမြေကိုအပ်စေအခွန်တော်ထမ်းလူ
တို့မှာကြွေးဟောင်းအမှုဟောင်းများကိုမြို့ဝန်စစ်ကဲတို့ကမတောင်းမ
ခံမစစ်မကြောအရပ်ရပ်မြို့စားသူကြီးတို့ကကျီဝန်ကသိမ်းသွင်းပြုစု၍အခွန်
တော်ကိုတောင်းခံဆက်သွင်းစေဘုန်းတော်ကြီးလှသောအိမ်ရှေ့ဘုရား
အမိန့်တော်ကိုဦးထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်းပြန်ဆိုမှာထားလိုက်သည့်ရောက်
လျှင်မော်နိုင်မော်ခွန်ရွှေမှူးတို့ကမြို့အဝင်မြို့စီရင်စုသူကြီးတို့ထံပေါင်တားရှိ
သည့်ခေါင်းတိုက်လယ်မြေကျေးရွာများကိုမြေပေါင်မှုများကိုသူကြီးငရွှေပန်း
အခွန်ဆက်ကျေးရွာနယ်မြေကိုခေါင်းတိုက်မြို့သူကြီးငရွှေခက်ငဆိုင်ဦးတို့မှာပေါင်
နှံရောင်းစားသောကြောင့်အခွန်တော်မင်းမှုစတောင်းမခံရရှိ၍တော
လင်းဝန်းသို့ကြိုတောင်မော်နိုင်ဝန်ရဲခေါင်နော်ရထာကရှိခိုးသံတော်ဦးတင်
ချက်ကိုဆက်သွင်းလျှင်ရွှေခွန်တော်ဆက်ကျေးရွာနယ်မြေကိုသူကြီးတို့ကလက်ခံပေါင်
ယူသူလည်းမပေါင်ထိုက်ဖြစ်သည်ကျီဝန်မင်းကသိမ်းဂိုး၍ရွှေခွန်တော်ကိုတောင်း
ခံဆက်သွင်းစေဘုရားအမိန့်တော်မြတ်ကိုဦးထိပ်ထက်ဆင်ရသည့်အတိုင်းမော်
နိုင်စီရင်စုဘန်းမောက်တမန်ရွာမကျေးကိုရေတွင်းကုန်းကျေးရွာနယ်မြေ
ကိုခေါင်းတိုက်မြို့သူကြီး (ငရွှေဆက်ငဆိုင်ဦးတို့) ကအမှုထမ်းတို့ကိုပေးအပ်လာစေ

အမိန့်တော်ရင်း နှင့်အညီမြို့သူကြီး ငရွှေခက်ငဆိုင်ဦး တို့(ကပေါင်)နှံ ရောင်း
စား သည့် ကျေး ရွာနယ် မြေမှန်သမျှကို မကြွင်း မကျန်ခြင်း နင်း ပြသသိမ်း ရုံး
ရမည် စေခန့်လူအ ဆောင်ကိုင်လုင်တို့လည်း ခေါင်းတိုက်မြို့သူကြီး ငရွှေခက်ငဆိုင်
ဦး တို့မှာ မော်ခါး သူကြီး တို့က ပေါင်(နှံ ရောင်း ဝယ်စား ယူ)သည့်နယ် မြေ
မှန်သမျှကို ရွှေသူကြီး ငရွှေပန်း ငညိုတို့ခြင်း နင်း ပြသ သည့်အတိုင်း သိမ်း ယူ
၍မှတ်သား ပေး အပ် စေမည်။ ဘုန်း တော်ကြီး လှ သော အိမ်ရှေ့မင်း ဘု
ရား အမိန့် တော်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ကောလင်း ဝန်း သို
ဖြို့ တောင် မော်နိုင် မြို့မှူ ဆောင်ရဲ ကျော်ရန်နိုင်လုပ်စား သည့်လယ် မြေရပ်
များ မှာအမိန့်တော်မြွတ် ရင်း အတိုင်း မြေ နှင့် မော်ခါး ရွှေမှူး တို့ကို
ပေး အပ်စေစာချွန်တော် ပေး ရန်သိမ်း စေသည်တွင်မြို့မှူ ဆောင် ရဲ ကျော်
ရန် နိုင် မော်နိုင် ရွှေမှူး ငမွေး တို့ မြေမှာအမိန့်တော်မြွတ်ရင်း အတိုင်း ပေး
အပ်ပါမည်(နယ် မြေတွင် နေထိုင်)လုပ်စား (သူတို့ကိုအခွန်) တောင်း ပါသည်ကို
ဝန်စာ ရေး ရွှေအစီရင်ခံကြ ရာကိုဝန်စာ ရေး မင်း က မြေမှာ(အမိန့်)
တော်ရင်း အတိုင်း ဆပ် စေလုပ်စား စပါး သူဌာဝ ညောင်ကိုင် မြေတွင်ဘိုး ကျော်
ဦး ရဲ ကျော်နိုင်တို့ကလုပ်စာ(မြေ)များ ကိုသိ(မ်း ရုံး စေ)အမိန့် တော်ဆို ချက်
အတိုင်း ပြေငြိမ်း ၍ရှိကြသည်စာ ရောက်လျှင်ယခုနှစ်လုပ်စာစပါး များ ကိုရဲ
ကျော်ရန်နိုင် ဘိုး ကျော်ဦး ပြုစုသည့်သူဌာ ညောင်ကိုင်လယ်ရပ်များ မှာလုပ်
စာစပါး အများ ကိုသိမ်း ယူစေ။ မဆီး မတား နှင့်။ ကျိုဝန်မဟာ သီရိ စည်သူ
ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်ကို ထောက်၍ကျိုဝန်ဝန်စုအခွန် တော်ဆက်လူတို့မှာအခြား
အစုအမှုထမ်း ကဲ့သို့မဟုတ်နှစ်စဉ်မပြတ်အခွန် တော်ကိုဆက်သွင်း ထမ်း ရွက်ရသည်
ဖြစ်မည်။ ကျိုဝန်ဝန်စုအခွန် တော်ဆက်လူတို့မှစ၍ဥယည် စောင့်နတ်ဝင် ဆေး သ
မား ဆွမ်း တော်ချက်လူတို့နှင့်(သက္ကရာဇ် ၁၁)၄၅ခုစစ်တမ်း စာရင်း ပါနယ် 1783
မြေ ကျေး ရွာသတုံ ငွေခွန် တော်ဆက်နယ် မြေ ကျေး ရွာ များ ကိုစော်ဘွား မြို့စား
မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့သူကြီး မြင်း စီး မြင်း ခေါင်း တို့ကနယ်တွင်း ဖြစ်သည့်အမှုကြောင့်
ခေါင်း တိုက်(မြို့) ကျေး ငွေနှင့် ရောင်း ပေါင်သည့် မြေဖြစ်သည်ဆို၍ မသိမ်း မ
ယူစစ်လက်နက်ကိုင်စ ဂိုဏ်း ကျေး ငွေ ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း အဘောင်း အခံ

ကျေး ထိန်း ရွာအုပ်အခန့်အထား မရှိစေနှင့်အထက်ထုတ်ပြန် တော်မူသည့်အမိန့်
တော်မြွက် (ရင်း အ) တိုင်း ရာဇဝတ် တော် ရေး လုံခြုံအောင်အမှုသူကြီး တို့က
အုပ်ထိန်း စီရင်၍အခွန် တော်ကိုတဝတည်း ဆိုင်ရာဆက်သွင်း ထမ်း ရွက် စေကြ
ဝန်ဝန်စုလုလင်တို့ကိုမင်း ညီမင်း သား မင်း မိဘုရား မှူး တော်မတ် တော်တို့မှာ
(တပ်မ) ဦး သွေး သောက်ဖွဲ့ရာမပါစေနှင့်ပါလျှင်နှုတ်၊ ရတနာပူရ (အဝ)
ရွှေနန်း တော်ပြတ်ခါး သုတ်လူး ရန်စင် ဥစး ၃၀၀၀၀် (ကျော်) ကိုကြ ဝန်က
ဝန်စုဆိုင်ရာခန့်ထား ဆက်သွင်း ထမ်း ရွက် စေ။

26 March 1853

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၄ ခု နှောင်း)တန်ခူး လပြည့်ကျော် ၃ ရက် နေ့နား ခံ
ပြောကြီး မှူး မတာသိငိ (ဇေယသင်္ခယာတွင်ပြန်)။
(ဆင်တဲ စါစု)

ပညာဝဍ္ဎိမဟာသီရိပဏ္ဍိတဓမ္မရာဇဂုရု၊ သီရိမဟာရာဇိန္ဒဓမ္မရာဇဂုရုတို့ကို ဘိသိက်တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏားခေါင်း ခန့်၊ ရခိုင်ပုဏ္ဏား အမျိုးသားတို့ကို ဘိသိက်တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏားခေါင်း ကိုအုဝ်သိန်း စေ၊ ဘိသိက်တော်ဆက် သီရိသဒ္ဓမမဟာဓမ္မရာဇဂုရုကိုပညာဝဍ္ဎိခန့်။

31 March 1853

(သက္ကရာဇ်)၁၂၁၄ခု(နှောင်း)တန်ခူး လပြည့်ကျော်၇ရက် နေ့ နှား ခံမဝ်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။
(အောင်ကြိမ်း စါရု)

နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ကျေး ရွာများ မှာ (သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခု 1783
၆၄ခု စစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ရပါသည်၊ အသား ကြီး အသား များ ဖိစီး နှိပ် 1802
စက်ပြီး လျှင်အမိန့်တော်နှင့်လုယူနှိပ်စက်သည်ဆို၍ နယ်မှုပယ်မှုများ ကိုအ လျှောက်
အထား မရှိစေနှင့်၊ လက်ရှိထိမ်း သိမ်း ဆင့်ဆိုစီရင်မြဲတိုင်း ထိမ်း သိမ်း ဆင့်ဆို
စီရင်ကြစေ။

6 April 1853

သက္ကရာဇ်၁၂၁၄ခု(နှောင်း)တန်ခူး လပြည့်ကျော်၁၄ရက် နေ့နား ခမင်း လှမင်း ထင်တွင်ပြန်။

(မှန်တိုင်ပင်စာစု)

ခင်မမင်း ဝန်စာရေးကြီး တို့က ခမည်း တော်ဘုရား သနား တော်မူသည့်
ကျေး ကျွန်ရွာသိပ်ကင်း ကူး တို့မျှား နှင့်နား တော်တွင်း မင်္ဂလာ တော်တွင်း
ပေး ဘွဲ့သနား တော်မူသည့်ယွန် ပေါင်ပြန်တမ်း မြို့ရွာ လှေလှူဆင်ဥယဉ်လယ်ယာ
တိုင်း ကျွန်း သိပ်ပွဲကင်း ကူး တို့အစုအငန်း ကျွန် တော်မျိုး တို့ကို စာရင်း ဆက်သွင်း
ရှိသည့်အတိုင်း အစု သေနတ်ဗိုလ်မြို့ဝန်မြို့သူကြီး မြို့စာ ရေး စုထိန်း စုအုပ်တို့က အဆင့်
ဆင့်အဆိုအ ခေါ်အချအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက် မရှိ စေရ၊ အထက်အမိန့် တော်ပြတ်
ရင်း နှင့်အညီဆင့်ဆိုအုပ်ထိန်း စည်း ကြပ်ထပ်း ရွက်မြဲအုပ်ထိန်း ဆင့်ဆို စည်း ကြပ်
ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စာရင်း
ဆက်သွင်း ရာပါလက်နက်သင်း သေနတ်စာရင်း ပါလူတို့ပြင်ကျွန်လက်ရှိလူတို့နှင့်
ခမည်း တော်ဘုရား ပေး ဘွဲ့သနား တော်မူရာပါသည့်အသုံး ကံ ကျေး ခံမြို့ ကျေး
ရွာ လှေလှူဆပ်လယ်ယာတိုင်း ကျွန်း ဥယည်သိပ်ပွဲကင်း ကူး တို့မျှား ကိုအစု သေနတ်
ဗိုလ်မြို့ဝန်မြို့သူကြီး မြို့စာ ရေး စုထိန်း စုအုပ်တို့ကအ နှောက်အရှက်အနှုတ်အယူမရှိ
စေနှင့်၊ ခင်မမင်း ဝန်စာ ရေး ကြီး တို့ကဆင့်ဆိုအုပ်ထိန်း ထမ်း ရွက် စေ။

6 April 1853

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၄ ခု (နှောင်း)တန်ခူး လပြည့် ကျော် ၁၄ ရက် နေ့နား
ခံမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။
(ရွှေး ဟောင်း သု တေသန)

မြို့ဝန်ရဲဘက်မြင်းဝန် ယောင်မှူး မြို့စာရေး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး တို့နှင့် ချောင်း ဆုံသံဘိုရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့၊ ခင်မမင်း ဝန်စာရေး ကြီး တို့ကခမည်း တော်ဘုရား သနား တော်မူသည့် ကျေး ကျွန်ရွာဆိပ်ပွဲကင်း ကူး တို့များ နှင့်နား တော်ထွင်း မင်္ဂလာ တော်ထွင်း ပေး ဘွဲ့သနား တော်မူသည့် ယွန်း ပေါင်ပြန်ထမ်း ပါမြို့ရွာ လှေလှုဆင်ဥယည်လယ်ယာကိုင်း ကျွန်း ဆိပ်ပွဲကူး တို့ အစုအငန်း ကျွန် တော်မျိုး တို့ကို စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း အစု သေနတ်ဗိုလ် မြို့ဝန်မြို့သူကြီး မြို့စာရေး စုထိန်း စုအုပ်တို့ကအဆင့်အဆိုမရှိအခေါ် အချအနှုတ်အယူ အနှောက်အရှက်မရှိ ပါစေရအထက်အမိန့် တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီဆင့်ဆိုအုပ်ထိန်း ထမ်း ရွက်မြဲတိုင်း အုပ်ထိန်း ဆင့်ဆိုစည်း ကြပ်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့် ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စာရင်း ဆက်သွင်း ရာပါလူလက်နက်သင်း သေ နတ်စာရင်း ပါလူတို့ပြင်ကျန်လက်ရှိလူတို့နှင့်ခမည်း တော်ဘုရား ပေး ဘွဲ့သနား တော်မူရာပါအသုံး ကံ ကျွေး ခံမြို့ ကျေး ရွာ လှေလှုဆင်လယ်ယာဥယည်ကိုင်း ကျွန်း ဆိပ်ပွဲကင်း ကူး တို့များ ကိုအစု သေနတ်ဗိုလ်မြို့ဝန်သူကြီး မြို့စာရေး စုထိန်း စုအုပ် တို့ကအနှောက်အရှက်အနှုတ်အယူမရှိ စေနှင့်ခင်မမင်း ဝန်စာရေး ကြီး တို့ကဆင့် ဆိုအုပ်ထိန်း ထမ်း ရွက် စေ။

6 April 1853

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၄ ခု(နှောင်း)တန်ခူး လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်အတိုင်း ဆင့်ဆိုအုပ်ထိန်း ထမ်း ရွက် စေ၊ ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သောဘုရား ညီ တော်အိမ်ရှေ့မင်း အမိန့် တော်ကိုဦး ထိပ်ထမ်း ရွက်ရသည်ဖြစ်သည်၊ ချောင်း ဆုံသံဘိုရွာ ရှိဘွဲ့ပါယဉ် တော်ခံကျွန် တော်မျိုး တို့ကို ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး တို့ကအနှောက်အရှက်အနှုတ်အယူမရှိ စေနှင့်အသျှင်နန်း မတော်ဝန်၏ ရေး ကြီး တို့အုပ်ထိန်း ဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်စေရမည်။

ဝန်မင်း များ စာ။

(ရှေး ဟောင်း သုတေသန)

အတွင်း သေနာပတိ၊ ပြင် သေနာပတိပြု၍ တိုင်း ပြည်ကို စီရင်ရေး စီရင်ခွင့်နှင့်တကွလွှဲအပ်ထား သည့် မှူး ကြီး မတ်ကြီး တို့သည်တိုင်း ပြည်အစိတ်အဝက်စစ်လက်စမစဲမငြိမ်း ရှိသည်ကို မည်သို့အကြံပြုသော်သင့် လျော်မည်အကြံမိကြံမိ မေး တော်မူရာစွန်း စွန်း လျှား လျှား ခုခံရန်အရေး တိုက်လှန်သိမ်း ယူရန်အရေး ကိုကြား သမျှနှစ်သက် လောက် အောင်မတင်မ လျှောက်ကြ၊ ဘုရား ဘကြီး တော်ဘုရား လက်ထက် တော်က မှူး မတ်အမှုထမ်း ရဲမက်များ သည်အတိုက်အလှန်အကြံအစည် ကြောင့်ပြည်ယုတ် လျော့သည်၊ နောင် တော်ပုဂံမင်း လက်ယက်မင်း နှင့်တကွမှူး မတ်ပြည်သူတို့အစည်း အကြံပ်အကြံအစည်မရှိ၊ အမှုထမ်း ရဲမက် ကောက်ငင်တာယခုထက်ရ ပါသည်၊ ယခုအခြား အရေး ကို ဝရိယပြုသည်ထက်လက်နက်များ အောင်အမှုထမ်း စွန့်စား အောင်အစား အသောက်ခွန်ပေါ်များ အောင်မြစ်စဉ်တလျှောက်မြို့ရွာများ မှာလည်း သာယာညွှန်း ပြောင်း ကျိုး ကြောင်း ပြသမစအုပ်ထိန်း သိမ်း ပိုက်နိုင်၍အ ကြောင်း ရှိလျှင်စိတ်ပါကိုယ် ရောက်သက်စွန့်ကြိုး ဝန်းထမ်း ရွက်မည့်သူ အောက်လူအမှုထမ်း တို့ကိုကိုယ်နှင့်ထပ်တူရ အောင်စည်း ကြပ်နိုင်သူတမြို့တ ယောက်စီအအုပ်အထိန်း ထား ၍မြစ်စဉ်ဝန်ဆင့်ဆိုရာနာခံရမည်ခန့်ထား လျှင်သင့်ပါမည်၊ မြို့သူကြီး နှင့်ယုံရန်မရှိပါ၊ အကြံ တော်ရှိရင်း မလွန်မြို့တွင်လည်း မြစ်ကျဉ်း သည်ဖြစ်ပါ၍ ဂတနာပုံတိုက်ကိုနိုင်ခန့်ကြီး ကျယ်စွာ နေ့လမကြာတည်လုပ် တော်မူစေချင်ပါသည်၊ ရေ ကြောင်း တခုခံနိုင် အောင်ရဲ လှေကိုလည်း ကြေးငွေ စိုက်ထုတ်၍လုပ် ဆောင်ပြီး ပြေလွယ် အောင်ပြုပြီး လျှင်အ မြောက်တင်၍အသင့်ရှိမှစိတ်ချသာပါမည်၊ ယခုတိုက် တော်ရှိဘုံး ၁၇၊ ဘုံး ဆံ ရေ ၁၇၃၊ အမြောက် ၁၄၀၇၊ အမြောက်ဆံ ၁၀၄၀၆၊ စိန် ၃၄၆၊ စိန်ဆံ ၂၁၀၀၊ ယမ်း ပြီး ချိန် ၃၀၀၀၀ သာရှိပါသေး သည်၊ ဘုရား ဘကြီး တော်ဘုရား လက်ထက် တော်တစ၍မင်း လေး ဆက်မှီ မှူး ကြီး မတ်ကြီး တို့သည်လည်း တွက်တွက်တွင်း တွင်း အကြံအစည်နှင့်ပြည့်ရုံ လောက် အောင်မတင်မ လျှောက်အကြံ တော်ရှိသည်ကိုအမိန့် တော်ရှိလျှင်အကြောင်း သင့်လိုက်၍တင် လျှောက်ကြသည့်အမှုသာ ရှိပါသည်၊ မင်း ကြီး တ ယောက်ဘအလုပ်အ ဆောင်ကိုတွင် အောင်လုပ် ဆောင်မည်၊ မင်း ကြီး တ ယောက်ကအမှုထမ်း လူကိုစိတ်ပါကိုယ် ရောက်ရ အောင်ကြံမည်၊ မင်း ကြီး တ ယောက်ကအစား အသောက်

ခွန်ပြည့်စုံ အောင်ကြံမည်၊ မင်းကြီး တ ယောက်က ကြေး ငွေကိုလှယ် ဖယ်၍အသုံး တော်ခံနိုင် အောင်ကြံမည်များကိုအာမခံ၍ နေ့ညမပြတ်လုပ်ရေး ကြံရေး ကို တွေး နိုင်မှသင့်ပါမည်၊ မှူး မတ်ဗိုလ်မှစ၍တိုင်း ပြည်ဓလေ့ ရေ ဘောင်စီး ပြု သည်ကာလရှည်ကြာ သော ကြောင့် ရေးကြောင်း ရှိမှ တောက်ငင်မရ၊ လူတုံလူ ယောက်လည်း နောက်ကကဲ့သို့မဟုတ်ဖြစ်ပါ၍ မှူး မတ်ပြုသူတို့ကိုကြပ်ကြပ်တည်း တည်း အမိန့်တော်နှင့်တာဝန်းထား၍ပြုတော်မူသော်သင့်သည်ဘုရား ။

(၆ April 1853)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၄ ခု နှောင်းတန်ခူး လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် နေ့)

(တိုး လှဓါစု)

ဥဒေ ယျဓမ္မာဘိဝံသသီရိပဝရာလင်္ကာရဓမ္မ သေနာပတိမဟာဓမ္မရာဇာဓိ
ရာဇာဂုရုတံဆိပ် တော်ရဆရာ တော်ကြီး သည်ပိဋကတ်သုံးပုံကို ချောက်ချား စေ
လျက်ပရိယတ်ပဋိပတ်ပဋိဝေဒတည်း ဟူ သောသာသနာ တော်၏အစီး အပွား များ
စေ ကြောင်း ကို ဆောင်ဖွမ်း တော်မူနိုင်သည့်အကျင့်အာစာရသီလ ဝိသုဒ္ဓိသမာဓိ
ဝိသေသဂုဏ်အထူး နှင့်ပြည့်စုံ တော်မူ၍အမရပူရ ဒုတိယမြို့တည်နန်း တည်ဖြစ် တော်
မူ သော ခမည်း တော်မင်း တရား ကြီး ဘုရား ရွှေလက်ထက် တော်သာသနာပြု
အပ် တော်မူ သော သုရိယာ ဝံသာဘိသီရိပဝရာလင်္ကာရဓမ္မ သေနာပတိမဟာဓမ္မရာဇာဓိ
ရာဇာဂုရုတံဆိပ် တော်ရသဲအင်း ဆရာ တော်ကြီး ၏နည်း နာဥပ ဒေသကိုခံရင်း
ဆရာ တော်ဖြစ်၍သာသနာပြုဆရာ တော်ကြီး အာလုက္ခရချုပ် တော်မူသည် နောက်
သာသနာ ရေး သာသနာ မှုဆုံး ဖြတ်စီရင်ရန်ရှိသည်များ ကိုဓမ္မကံ ကြောင်း အ
လျောက်ဆုံး ဖြတ်စီရင် စေ မည်သာသနာပြုအပ် တော်မူသည်၊ သက် တော်ကြီး ဝါ
တော်ကြီး ပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်ဖြစ်သည် (ငါ) ရွှေလက်ထက် တော် (မှာ) လည်း ဥဒေ ယျ
ဓမ္မာဘိဝံသသီရိပဝရာလင်္ကာရဓမ္မ သေနာပတိမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇာဂုရု
တံဆိပ် တော်ရဆရာ တော်ကြီး ကိုသာသနာပြုအပ် တော်မူသည်၊ ရွှေပြည် တော်မှ
စ၍နိုင်ငံ တော်အတွင်း သတင်း သုံး နေသည့်ရဟန်း သံဃာ တော်တို့တွင်ဓမ္မကံ
ကြောင်း အ လျောက်ဆုံး ဖြတ်စီရင်ရန်ရှိသည်များ ကိုသာသနာပြုဆရာ တော်
ကြီး ကဆုံး ဖြတ်စီရင် စေ၊ အမိန့် တော်ပြန်တမ်း များ ကိုထုံး စံရှိရာသုဓမ္မာ
ဇရပ် တော်တွင်ပြန် စေ။

16 April 1853

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုကဆုန်လဆန်း ၁၀ ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်မင်း
ကျော်ရာဇာတွင်ပြန်။
(မြိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၄၊ ၆၁၉၊ ကုန်း ၊ တ၊ ၁၉၆၇၊ ဓါ ၁၅၄)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်၊ ညေယျဓမ္မာဘိဝံသသီရိပဝရာလင်္ကာရဓမ္မ သေနာပတိမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရုတံဆိပ် တော်ရဆရာ တော်ကြီး သည်ပိဋကတ်သုံး ပုံကို ချောက်ချား စေလျှက်ပရိယတ်၊ ပဋိပတ်၊ ပဋိဝေဒတည်း ဟူ သောသာသနာ တော်အစီး အပွါး များ ကြောင်း ဆောင်ရွမ်း ထော်မူနိုင်သည့်အကျင့်အာစာရသီလဝိသုဒ္ဓိ သမာဓိဝိ သေသဂုဏ်အထူး နှင့်ပြည့်စုံ တော်မူ၍အမရပူရဒုတိယမြို့တည်နန်း တည် ဖြစ် တော်မူ သောခမည်း တော်မင်း တရား ကြီး ဘုရား ရွှေလက်ထက် တော်သာသနာပြုအပ် တော်မူ သောသူရိယာဝံသသီရိပဝရာလင်္ကာရဓမ္မ သေနာပတိမဟာ ဓမ္မရာဇာဂုရုတံဆိပ် တော်ရသဲအင်း ဆရာ တော်ကြီး ၏နည်း နာဥပဒေသကိုခံရင်း ဆရာ တော်ဖြစ်၍သာသနာပြုသဲအင်း ဆရာ တော်ကြီး အာယုကွယ ချုပ် တော်မူသည် နောက်သာသနာ ရေး သာသနာ မှုဆုံး ဖြတ် စီရင်ရန်ရှိသည်များ ကိုဓမ္မကံ ကြောင်း အ လျောက်ဆုံး ဖြတ် စီရင် စေမည်သာသနာပြုအပ် တော်မူသည်၊ သက် တော်ကြီး ဝါတော်ကြီး ပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်ဖြစ်သည်၊ (ငါ့) ရွှေလက်ထက် တော်လည်း ညေယျဓမ္မာဘိဝံသသီရိပဝရာလင်္ကာရဓမ္မ သေနာပတိမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရုတံဆိပ် တော်ရဆရာ တော်ကြီး ကိုသာသနာပြုအပ် တော်မူသည်၊

ရွှေပြည် တော်မှစ၍နိုင်ငံ တော်အတွင်း သတင်း သုံး နေသည့်ရဟန်း သံဃာ တော်တို့တွင်သာသနာ ရေး သာသနာ မှုနှင့် စပ်သည်များ ကိုဓမ္မကံ ကြောင်း အ လျောက်ဆုံး ဖြတ် စီရင်ရန်ရှိလျှင်သာသနာပြု ဆရာ တော်ကြီး ကဆုံး ဖြတ် စီရင် စေ။

20 April 1853

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုတဆုန်လဆန်း ၀၄ ရက် နေ့အခါမ ရောက်မိသုဓမ္မာစရပ် တော်မှာ ပွဲသဘင်စုံခံ နေရသည်၊ လွှတ် တော်ကအမိန့် တော်ပြန်တမ်း ၊ သာသနာပိုင်ပြန်တမ်း များ ကိုကတ္တီပါအိတ်အဖွား ရွှေဇာကွပ်မှာထည့်၍ ရွှေသား ကလပ် ပေါ်မှာတင်ပြီး လျှင်အမိန့် တော် ရေး မင်း လှ ကျော်ထင်ကိုင်လျှက် ရှေ့ကစ

မြောင်သိုရင်း နှင့်၂ခင်းကျင်း၍ နောက်တအသည်ဝန်မင်း ဝန်ထောက် ဒိုင်း ဝန်မင်း တရားသူကြီး တောင်ခွင်မြို့စား ဟောင်း၊ တရားနားခံ တရားစာရေး၊ မှူး တော်၊ မတ်တော်အများ လိုက်ရသည်၊ သုမမွာစရပ်သို့ ရောက်လျှင်ပြန်တမ်းကို ရွှေသားကလပ်နှင့်သင့်ရာ ကော် ဇော ပေါ်တွင်တင် ထားရသည်၊ အခါရောက်၍ ပုဏ္ဏားကအခါကြားလျှင်အမိန့်တော်ကိုနားခံပြော ကြီးမှူး ပြန်သည်၊ နောက်သာသနာပြုဆရာတော်အမိန့်တော်ကိုငင်း နားခံ ပြန်သည်၊ ပြီးလျှင်နန်းမတော်ဘုရားကဆရာတော်တို့ကိုဆွမ်းလုပ်ကျွေးသည်။ (မှန်း ကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၄၊၂၆၁၉)

ဘုန်းတော်အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်းတရားကြီး ဘုရားအ
မိန့်တော်ရှိသည်၊ ခမည်းတော်မင်းတရားကြီး ရွှေလက်ထက်တော်ကပင်နိုင်
င်တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ရွာများမှ သာသနာတော်အစည်အပင်အ
ပွင့်အလင်းဖြစ်အောင်ပြုစုစိမ့်မည်သင်္ဃာတော်တို့တွင် ပေါ်ရှိသည့်အဓိကရုံး ကို
ပြေပြစ်အောင်ဆုံးဖြတ်စိမ့်မည်၊ ကိုယ်ခွဲနား မျက်စေ့ပြု၍ ဌာနန္တရအသီး အသီး
အပ်ထားသည်၊ ထားသည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့လည်း သာသနာတော်ကိုစည်ပင်ပွင့်လင်းအောင်
ပြုနိုင်ကြသည်လည်း မဟုတ် ပေါ်ရှိသည့်အဓိကရုဏ်း ကိုပြေငြိမ်း အောင်ဆုံးဖြတ်နိုင်
ကြသည်လည်း မဟုတ်၊ အပေါင်းသင်္ဃာကို လောကာမိသဖြင့်သာငြိုငြင်ပင်ပန်း စေ
သည်၊ ဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်းချုပ်တို့ကြောင့်ပင်သီလဝန်၊ ဂုဏဝန်၊ ထေရ်မွန်၊ ထေည်
မြတ်တို့သည်လိုလွန်စွာရဟန်းတရားကိုအား မထုတ်ကြရ၊ ကာယသမ္ဗာဒ၊ စိတ္တသ
မ္ဗာဒဖြစ်သည်၊ အရပ်ရပ်မြို့ရွာများမှ ဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်းချုပ်မရှိစေနှင့်၊
သင့်သည့်ဌာန၊ သင့်သည့်ကာလ၊ သင့်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ထောက်ရှု၍ထား သင့်လျှင်ထား
မည်၊ သင်္ဃာတော်တို့တွင်အဓိကရုဏ်း ပေါ်ရှိလျှင်မိမိတို့နှစ်ချက်ရာနှစ်ဝိနည်းဓိုရ်
သုံး ဝိနည်း ဓိုတို့ထံအဆုံး အဖြတ်ကိုခံကြစေ၊ နှစ်ဝိနည်း ဓိုရ်၊ သုံး ဝိနည်း ဓိုရ်တို့
ဆုံး ဖြတ်၍မှ စိတ်မချနိုင်လျှင် ရွှေမြို့တော်မှာတက်၍ လျှောက်ထား ကြစေ၊ သာသ
နာဒါယကာမဟာဓမ္မရာဇာတရား မင်း မြတ်သည်သာသနာတော်၏စည်ပင်ပွင့်
လင်း ခြင်း သာသနာတော်၏သန့်ရှင်း စင်ကြယ်ခြင်း ၊ လဇ္ဇီပေသလသိက္ခာကာမ
ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏စည်ပင်ပြန့်ပွါး ခြင်း ကိုအလွန်အလိုရှိ တော်မူသည်၊ သူတော်တရား ကိုအား
ထုတ်လိုသည်၊ ပုဂ္ဂိုလ်မွန်ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်တို့မှာ မောဟစကား ဖြင့်ကာလကိုမလွန်စေရ၊
ဓုရနှစ်ပါး ကိုအား ထုတ်လိုသမျှကိုလွန်စွာအား ထုတ်ကြစေ၊ အလဇ္ဇီပုဂ္ဂိုလ်တို့က ထောင်
ထား လျှင်လဇ္ဇီသူတော်ကောင်း တို့ကအပေါင်း အစည်း ပြု၍ နှိမ်နင်း ရမည်၊ အလဇ္ဇီ
ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကအား ရှိ၍ဘိစီး လွှမ်း မိုး လျှင်လဇ္ဇီသူတော်ကောင်း တို့က ရွှေမြို့တော်မှာ
လျှောက်လာကြစေ၊ နေပြည်တော်ရှိတံဆိပ်ရဆရာတိုက်တာ ထိန်း သူတို့မှာလည်း
တပည့်ပရိတ်သတ်တို့ကိုဆုံး မနိုင်သည့်သတ္တိရှိလျှက်အဆုံး အမကိုမပေး ဘဲပရိတ်သတ်အ
များ ကိုမွေး မြူကြသည်လည်း ရှိသည်၊ မိမိသည်အဝတ်အစား အသွား အလာကိုမျှမ

သိမလိမ္မာသေး ဘဲလျှက်ပရိတ်သတ်အများကို မွေးမြူကြသည်လည်း ရှိသည်တပည့်သံဃာ
တို့ကိုအကမ္မိသမာဒါနအရာ နှိုက်သာအား ပါး ပေး၍ မွေးမြူကြသည်လည်း ရှိသည်၊
နေပြည်တော်၌ရှိဆရာတို့မှာ မိမိတို့ဆုံး မနိုင်လောက်ရုံမျှသောတပည့်ကိုသာလက်ခံ
သိမ်း ဆီး မွေး မြူ စေ။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုကဆုန်လဆန်း ၁၄ ရက် နေ့) (20 April 1853)

(မျိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၉)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့်တော်ရှိသည်။ ငါအသျှင်ကေရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ရှေး သော ဘဝတို့၌
ဖြည့်ဆည်း ဘူး တော်မူအပ် သော ပါရမီဒဗ္ဗသမ္ဘာရအ ဆောက်အဦး တော် ကြောင့်
လောကသမုတိနတ်မြတ် သောမင်း အဖြစ်သို့ ရောက် တော်မူလျှင်သမ္မာသမ္ဗောဓိ
ဆုကိုရည်သန်လျက် ရှေး ဘုရား အလောင်း မင်း ကောင်း မင်း မြတ်မန္ဓာတ်
စကြာဝတေး တို့ကျင့်ထုံး အလုံး စုံ သော ရာဇဓမ္မအပရိဟာနိယတရား များ ကို
ကျင့်ဆောက် တော်မူသည့်အတိုင်း သာသနာ တော်စည်ပင်ထွန်း လင်း ၍သား
တော်အစဉ် မြေး တော်အဆက်မြစ် တော်အညွန့်အဆွန့်ရှည် စွာပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း
တို့ချမ်း သာခြင်း ကိုအလိုရှိ တော်မူသည်။ ကေရာဇ်မင်း မြတ်သူ ကောင်း ပြုကိုခံ၍
အသျှင် ရေး တိုင်း ပြည်မြို့ရွာသာသနာ တော် ရေး များ ကိုကြည့်ရှုစီရင်ရ သော
မှူး မတ်တို့မည်သည်မဟုတ်မမှန်ချွတ်ယွင်း သော စကား ကို ပြောဆိုခြင်း၊ အမျက်ပြင်း
စွာထွက်ခြင်း ။ ရွှင် ပျော်မြူး တူး ခြင်း တည်း ဟူ သောမြစ်အပ် သောတရား သုံး
ပါး ။ မျက်နှာ၊ ဥစ္စာ၊ မေတ္တာဟူ သောတံစိုး သုံး ပါး ။ ဆန္ဒာဂတိ၊ ဒေါသာဂတိ၊
ဘယာဂတိ၊ မောဟာဂတိဟူ သောအဂတိ လေး ပါး ။ သည်း ခံခြင်း ။ နိုး ကြား ခြင်း ။
ထကြွလုံ့လရှိခြင်း ။ ခွဲခြမ်း ဝေဘန်ခြင်း ။ သနား ခြင်း ။ လောကဝိနိစ္ဆယ၊ ဓမ္မ
ဝိနိစ္ဆယ၊ ရာဇဝိနိစ္ဆယအ ကြောင်း သုံး ပါး ကိုကြည့်ရှုခြင်း တည်း ဟူ သောနာယက
ဂုဏ် ခြောက်ပါး ။ အကြား အမြင်များ ခြင်း ။ သီလရှိခြင်း ။ ရဲရင့်ခြင်း ။ လုံ့လရှိ
ခြင်း ။ အောင်မြင်ပြီး စီး လွယ် သောအမှုကိုပြုခြင်း ။ စွမ်း ဝကား ခွန်အား ရှိ
ခြင်း ။ ရွှေငွေဥစ္စာကိုမစုံမက်ခြင်း ။ ချစ်ဘွယ် သောစကား ကိုဆိုခြင်း တည်း ဟူ
သော မှူး ကောင်း မတ် ကောင်း တို့အင်္ဂါရှစ်ပါး စ သောမြစ်အပ်ပယ်အပ်ပြည့်စုံစေ
အပ် သောတရား တို့ကိုနှလုံး ထား ၍တိုင်း ရေး ပြည်မှုကိုကြည့်ရှုစီရင်သင့်သည်ကို
နောင် တော်မင်း တရား မှူး မတ်တို့သည်မကြည့်မရှုမဟုတ်မမှန် ကြေး ငွေပန္နာ
အများ စား ယူကြ သော ကြောင့်ဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့အလွန်ပင်ပန်း ကြ
ရ လေသည်။ ငါ့ရွှေလက်ထက် တော် မှူး မတ်ပြုသူတို့သည် ရှေး ဘား လောင်း တော်ဘိုး
လောင်း တော်မင်း ကောင်း မင်း မြတ်လက်ထက်မှူး ကောင်း မတ် ကောင်း တို့

ထုံး တံဆွာ များ ကိုနှလုံး တား ၍သာသနာ တော်အစီး အပွါး ၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်
မင်း မြတ်အစီး အပွါး ၊ ပြည်သူလူ ခပ်သိမ်း တို့အစီး အပွါး ဖြစ်ထွန်း အောင်ရွက်
ဆောင်ရမည်ဖြစ်သည်၊ တရား စကား နှင့်စပ်သည်ကိုအတွင်း တော်လွှတ် တော်
ရှေ့ရုံး နောက်ရုံး များ ကမစစ်မကြောမစီရင်ကြစေနှင့်၊ တရား ရုံး ကတ
ဝတည်း စစ်ကြောစီရင်စေ၊ ငိုး မှုရာမှု၊ နယ်မှု၊ မြေမှုစကား များ မှာ
လွှတ်တောက်စစ်၍သွင်း စေ၊ ရာဇဝတ်မှုစပ်ဆိုင်သည်ကို ရှေ့ရုံး ကစစ်ကြောစီ
ရင်စေ၊ အတွင်း တော်လွှတ် တော် ရှေ့ရုံး နောက်ရုံး တရား ရုံး များ မှာလည်း
အရည်အ လျောက်အသီး အသီး သူ ကောင်း ပြု၍ ရှိသည်၊ စာ ရေး လုလင်တို့ကိုလည်း
ငွေ တော်ထုတ် ပေး သနား တော်မူမည်၊ ငိုး မှုရာမှုရာဇဝတ်မှုတရား စ
ကား လျှောက်ထား သည့်အမှုများ နှင့်အယူခံဥာဏ်ပူဇော်၊ ရေး စား လုလင်
ဝတ်မှစ၍ ကြေး ငွေအ တောင်း အခံအကုန်အကျမရှိ စေနှင့်၊ နေ့ရက်မရှည်မကြာ
စေရ၊ ပြီး ပြတ်လွယ် အောင်သာဆုံး ဖြတ်စီရင်ကြစေ။

ရွှေပြည်တော်မှစ၍ နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်အဝေး မြို့ကျေး ရွာဆိုင်ရာ စုထိန်း စုအုပ်တို့မှာတရား မှုရာဇဝတ်မှုများ နှင့်ပြောဆိုလာလျှင်

	ကျပ်	မူး	ပဲ
တရား တက်		၅	
အစစ်ခံ ရေး		၅	
အယူခံဉာဏ်ပူဇော်ခတဘက်သင့်		၅	
ကောက်ချက်ဖြတ်စာရေး		၂	၁
လဘက်ဘိုး		၂	၁

ကျမ်း ခွဲကိုင်ကြိန်ဆိုကြရသည့်တရား စကား မှာ

	ကျပ်	မူး	ပဲ
မိဋ္ဌာန်ချုပ် ရေး တဘက်သင့်		၅	
လုလင်		၂	၁
ကျမ်း ထုတ်		၂	၁
ကျမ်း ပင့်ကျမ်း တိုက်		၂	၁

မီး ထွန်း ဆံဝါး ရေလား ခဲ ထောက်ကမ္ဘာ လေး ရပ်တို့တွင်တရပ်ရပ် စီရင်ပြန်ရလျှင်လည်း

(၁) မီး ထွန်း မှုမှာ

	ကျပ်	မူး	ပဲ
မိဋ္ဌာန်ချုပ် ရေး တဘက်သင့်		၅	
လုလင်		၂	၁
ဘယောင်း ဘိုး		၂	၁
နာရီစောင့်		၂	၁

(၂) ဆံဝါး မှုမှာ

	ကျပ်	မူး	ပဲ
မိဋ္ဌာန်ချုပ် ရေး တဘက်သင့်		၅	
လုလင်		၂	၁
ဆံဘိုး		၂	၁
နာရီစောင့်		၂	၁

	ကျပ်	မူး	ပဲ
(၃) ရေလား မှုမှာ			
မိဌာန်ချုပ် ရေး တဘက်သင့်		၅	
လုလင်		၂	၁
ဆိပ်ထိန်း		၅	
တိုင်စိုက်		၅	
ကြိုး ကိုင်		၅	
ဝါး နှိပ်		၅	
နာရီ စောင့်		၅	
(၄) ခဲ ထောက်မှုမှာ			
မိဌာန်ချုပ် ရေး တဘက်သင့်		၅	
လုလင်		၂	၁
ခဲဘိုး		၂	၁
သက်ကယ်စီး ခဲ စောင့်		၂	၁
လုလင်ဝတ်မှာတရား မှုရာဇဝတ်မှုမှစ၍ချ ခေါ်ရလျှင်			
တတိုင်လျှင်		၅	
တရား ပြီး ပြတ်သည့်ကာလ			
ဖြတ်စာ ရေး		၅	
လုလင်		၂	၁
ရွှေနေတို့မှာ			
တ ခေါက်တ ခါလဲဆိုရလျှင်		၂	၁
ခရီး ဝေး လိုက်ရလျှင်တတိုင်လျှင်		၅	
ထောင်တန်း အကျဉ်း ချုပ်ထား ရသည့်အမှုမှာ			
အချုပ်စား		၅	
ကွမ်း ဘိုး မှာ			
လျှော်ပြစ် လျှော် ဒဏ်တပိဿာလျှင်		၁၀	

သည့်မှုသာစား ယူကြစေ၊ မှတ်ချက်ရေး မှတ်ပုံတင်အထည်ခံ့ခွါအဆိုယိုး အဆိုခံစာ ရင်းတင်ကြေး အတောင်းစား အရစား စသည့်ရွှဲထွင်၍အပိုအမိုမစား မယူကြစေနှင့်၊ ငါသမုတ်ပြဌာန်း ပိုင်းခြား တော်မူသည့်အမိန့်တော်အာဏာတော် မတည်ပိုမိုစား ယူကြလျှင်စား ယူသူတို့ကို ဝန်တို့ကအပြစ်အလျောက်စီရင်၊ အရပ်ရပ် ထီး ဂုံနန်း ဂုံစော်ဘွား မြို့စား မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်းအကြီး စုထိန်း စုအုပ်တို့ကို စေနှံ့အောင်ဆင့်။

24 April 1853

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၅ ခုကဆုန်လပြည့်ကျော် ၃ ရက်နေ့နံနက်ညီလာခံတွင် အမိန့်တော်အတွင်း ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းလှစည်သူ၊ မင်းကြီး မဟာသီဟသူတို့ရှေ့သံတော်ဆင့်ရဟနာ လှေကား တော်မှူး မင်းလှသီရိဇေယသူမှတ်။

24 April 1853

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၅ ခုကဆုန်လပြည့်ကျော် ၃ ရက်နေ့ညီလာခံ တော်မင်းလှမင်းထင်ကျော်ထွင်ပြန်။

(မြိုးကြည့်၊ ပု၊ ၃၇၉၊ အုပ်ချုပ်ပုံ၊ စ၊ ပိုဒ်၅၁၃ (ရ) စာ၂၅၉-၆၀၊ ရန္တမိတ်ကျော်ထင်၊ ရေစကြိုခံတော်ဖြတ်ထုံး၊ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီ၊ ၁၉၇၃၊ စာ၇၀-၉၊ တောင်ခွင် စာစု၊ သစ်ဆိမ့် စာစု၊ ရွာမွန် စာစု၊ ဆင်ဘဲ စာစု၊ မှန်တိုင်ပင် စာစု)

အတွင်း ဝန်တို့ လျှောက်ပါသည်။ ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်ဆရာ တော်ဘုရား တို့။ တဝယင်း မြို့မှာ ခန့်အပ် တော်မူသည့်မြို့ဝန် စစ်ကဲအရာ ရှိတို့ဥပ ဒေ တော်အတိုင်း ထိန်း သိမ်း စောင့် ရှောက်သည်မ စောင့် ရှောက်သည် ဗိုကြေး သဿမေဓအခွန် တော် ကောက်ခံသည်မှာလည်း အခွန် တော် ကောက်တို့ဥပ ဒေမှတ်စာအတိုင်း အညီအညွှတ် ကောက်ခံသည်မ ကောက်ခံသည်အညီအညွှတ်မ ကောက်ခံလျှင်လည်း ဆရာ တော်ဘုရား တို့ကညီညွှတ်မှန်ကန် အောင်မြစ်တား ပါမည့်အကြောင်း ။ တပယင်း မြို့နယ် မြေတူး ကျေး ရွာအတွင်း သူခိုး ဓါးပြတို့ အတိုက်အခိုက်အလုအယူသာယာငြိမ်ဝပ်ရှိမရှိများ ကိုဆရာ တော်တို့မှာ လျှောက်ထား စေဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကို ဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်ဖြစ်ပါ၍ မဟာ ဒါန်ဝန်။ မဟာ ဒါန်စာ ရေး တို့ကို လျှောက်ထား မှာ စေသည်။ မြို့ဝန် စစ်ကဲနား ခံအရာ ရှိတို့နှင့်အခွန် တော် ကောက်တို့ဥပ ဒေမှတ်စာအတိုင်း မ စောင့်မ ရှောက်မညီမညွှတ်လျှင်ဆရာ တော်ဘုရား တို့ကမြစ်တား တော်မူ၍ မနာ မယူလျှင်အတွင်း တော်သို့စာသွင်း တော်မူပါမည့်အကြောင်း မြို့ကျေး ရွာနယ်အတွင်း သာယာငြိမ်ဝပ်ရှိသည်မရှိသည်များ ကိုလည်း ရွှေနား တော်မြတ်မပြတ်ကြား တော်မူရ အောင်သုခမ္ဗာဆရာ တော်ထံ လျှောက်ထား ပါမည့်အကြောင်း ကို လျှောက်ထား ပါသည်ဆရာ တော်အရှင်မြတ်တို့ဘုရား ။

(24 April 1853)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုကဆုန်လပြည့်ကျော် ၃ ရက် နေ့)

(မှန်တိုင်ပင်စာစု)

တောင်ဘက် ကျောက်ဆည်ကိုး ခရိုင်နယ်တွင်း ရှိ ရေခွန်ကျလယ်ပယ်များ မှာ ရှေး အစဉ်ထုံး စံရှိသည့်အတိုင်း ရေခွန် တော်ကို ရေး စစ် တောင်း ခံ၍ဆက် သွင်း စေ။

9 June 1853

ထက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုပဌမဝါဆိုလဆန်း ၄ ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်မင်း ကျော်ရာဇာတွင်ပြန်။

(သစ်ဆိမ့်စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့်တော်ရှိသည်၊ မဟာကျော်ထင်ကိုအသည်ဝန်ခန့်တော်မူသည်၊ သို့ခန့်တော်မူ
ကြောင်းလည်း မဟာကျော်ထင်သည်ဘိုး တော်ဘုရား လက်ထက်အရာအထူး နှင့်
သူကောင်းပြုတော်မူ၍အမှုတော်ကို ပြေကုန် အောင်ထမ်း ရွက်သည်၊ နောင်
တော်ဘုရား လက်ထက်တွင်လည်း ငန်ထောက်အသည်ဝန်ခန့်တော်မူ၍အမှုတော်
ကိုထမ်း ရွက်သည်၊ ရွှေလက်ထက် တော်လည်း ကျေး ဇူး သစ္စာ တော်နှစ်ပါး ကိုစောင့်
သိရိုသေစွာခန့်ထား တော်မူသမျှအမှုတော်ကိုကြိုး စား အား ထုတ်စိတ်ပါကိုယ်ပါ
ထမ်း ရွက်သည်၊ ရှေ့ သို့လည်း ခန့်ထား တော်မူသမျှအမှုတော်ကိုမ သွေမဖီကြိုး
စား အား ထုတ်ထမ်း ရွက်မည့်သူယုံမှတ်သနား တော်မူသည့်ကျွန် တော်မျိုး ဖြစ်
သောကြောင့်အသည်ဝန်ခန့်တော်မူသည်၊ အသည်ဝန်ဆိုသည့်အရာသည်ငါအသျှင်ဧ
ကရာဇ်မင်း မြတ်တို့တွင်ရာဇဌာနီ ရွှေပြည် တော်ကြီး အခြံအရံများ သောတိုင်း
နိုင်ငံအရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာများ တွင်သူကြီး ပြည်စိုး မြေတိုင်တိုင် ခေါင်း အသည်
အလာတို့ နေထိုင်၍မင်း မှုမင်း ခင်း မြို့မှုရွာတာအသေး အဖွဲ့အလုံး စုံကိုတိုင်သူ
ရင်း ခန့်ထား တော်မူသည့်အတိုင်း နေ့စဉ်လစဉ် ပေး ဆုံထမ်း ရွက်ကြရသည့်ကျွန်
တော်မျိုး ဖြစ်သည်၊ အရပ်ရပ်မြို့ပြ ကျေး ရွာများ တွင်သူကြီး ပြည်စိုး မြေတိုင်တိုင်
ခေါင်း အသည်အလာတို့မှာမင်း မှုမင်း ခင်း တိုင်သူရင်း စာရင်း တော်ဘက်ခန့်
သည့်အတိုင်း ရှေး ထုံး စံနှင့်အညီသာ ပေး ဆုံခန့်ထား ထမ်း ရွက်စေ၊ အမှုတော်
အနည်း ရှိသည်ကိုအများ ခွဲခန့်၍မ ပေး မခံမထမ်း ရွက်စေနှင့်၊ အသည်အလာ
ဝင်နေတပ်ပါး အများ ရှိသည်ကိုအနည်း သာရှိသည်စာရင်း ပေး ၍မထမ်း မ
ရွက်စေနှင့်၊ ဟုတ်မှန်သည်အတိုင်း တော်တည့်ဖြောင့်မတ်စွာဆိုင်ရာအမှုတော်ကို
ထမ်း ရွက်ကြစေ၊ သူကြီး ပြည်စိုး မြေတိုင်တိုင် ခေါင်အသည်အလာတို့ကိုလည်း အမှုတော်
ကိုထမ်း ကုန်နိုင်၍လုပ်စား ဆောင်စား ဖြစ်အောင်မစ၊ သူကြီး ပြည်စိုး မြေ
တိုင်တိုင် ခေါင်း အသည်အလာတို့တွင်တရား စကား အရွက်အတင်ရှိလျှင်လည်း ကြီး
သည့်စကား ကိုငယ်အောင်၊ ငယ်သည့်စကား ကိုပပျောက်အောင်ဂတိသို့မလိုက်ညီ
ညွတ်စွာစီရင်။

(5 August 1853)

(5 August 1853)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခု ဝါခေါင်လဆန်း ၁ ရက် နေ့)

(မျိုး ပြည့်၊ ပု၊ ၆၁၀၊ မြစ်စိန်၊ မြန်အုပ်၊ ၁၉၇၃၊ ၂၅)

(5 August 1853)

ဘုန်းတော်အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်ဆင်ဖြူများရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးဘုရားအမိန့်တော်ရှိသည်။ စကြာရတနာသခင်ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်းမြတ်သည်ဖြည့်ကျင့်အပ်သောပါရမီတော်မြတ်ကြောင့်ရွှေစကြာမန္ဓာတ်မင်းတို့ဝယ်ရအပ်သော ဆဒ္ဒန်စကြာဆင်ဖြူရတနာကဲ့သို့သကြားနတ်တို့ဆက်သပို့ရောက်သည့်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းကိုနော်ရထာပွဲချီကိုဆင်မင်းဝန်ခန့်တော်မူသည်။ သို့ခန့်တော်မူကြောင်းလည်း နော်ရထာပွဲချီသည်ကျေးဇူးသစ္စာတော်နှစ်ပါးကိုစောင့်သိရိုသေစွာအမှုတော်ကိုဖြောင့်ဖြောင့်ရိုးရိုးကြိုးစားအားထုတ်စိတ်ပါကိုယ်ပါထမ်းရွက်သောကြောင့်အထိုက်အလိုက်အရာအထူးအဆောင်အရွက်သနားတော်မူ၍အရည်အလျောက်ခန့်ထားပြုစုတော်မူသည်။ ရှေ့ကိုလည်းခန့်ထားတော်မူသမျှအမှုတော်ကိုမသွေမဖီထမ်းရွက်ထိန်းအုပ်စီရင်နိုင်မည်။ စီရင်ခင်းစီရင်ဘွယ်အလုံးစုံကိုကျွမ်းသိနားလည်သည်သူယုံမှတ်သနားတော်မူသည့်ကျွန်တော်မျိုးဖြစ်၍ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းဝန်ခန့်တော်မူသည်။ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းသည်ဘိသိက်သွန်းခြင်းမင်းအဖြစ်ကိုပေး၍ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းကိုအထူးသဖြင့်ချီးမြှင့်ပြုစုတော်မူသည်။ ကျေးကျွန်သင်းပင်းမြို့ပြကျေးရွာအဆောင်အရွက်ဆင်ယင်သည့်တံဆာ။ ဆင်ခြေဘိုး ငင်းကိုယ်ရုံအတီးအမှုတ်ကကျွေးကန္တားအစုအငန်းများရှိသည်။ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းတွင်မြက်ရေအဆက်အပေးအအိပ်အစက်အရပ်အနေအညစ်အကြေးသန့်ရှင်းရန်ရှိသည်များကိုတနေ့မပြတ်အချိန်အခါမှန်ကန်အောင်စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုသန့်ရှင်းစင်ကြယ်စေ။ ရေဆက်ပေးသုံးသပ်ချိန်ရောက်လျှင်လည်းသနားတော်မူသည့်အဆောင်အရွက်အတီးအမှုတ်ဆင်ခြေဘိုးဝင်းကိုယ်ရုံတော်များကိုစီရင်ဆင်ယင်တီးမှုတ်စေ၍ရေဆက်ပေးသုံးသပ်မြဲမြစ်ဆိပ်ရောက်ကြပ်မဆက်ပေးသုံးသပ်စေ။ ရေဆက်ပေးသုံးသပ်ရာကပြန်ရောက်လျှင်လည်းအနေအထားမှန်ထန်အောင်ချထားရပ်နေစေ။ ခင်းကျင်းသည့်အဆောင်အရွက်ရွှေထည်ငွေထည်များကိုလည်းလုံခြုံအောင်သိမ်းထားစောင့်နေထိန်းသိမ်းစေ။ ဆင်ယင်သည့်တံဆာတော်များကိုဆင်ယင်လျှင်လည်းသိမ်းဆည်းသည့်အချိန်ရောက်သည့်ကာလအစေ့အငုသိမ်းယူထိန်းသိမ်းမြဲသိမ်းယူထိန်းသိမ်းစေ။ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းမြက်စားရေသောက်အ

အီပီအစက်အရှင်အ နေအသွား အလာ ဖြောင့်မှန်ရွှင်လန်း သာယာ အောင်ကို လည်း မပြတ်မလပ် ပေး မြဲ ဆေး ကို လျှောက်ထား ကြည့်ရှုဆက် ပေး စေ၊ ကျန်း မာ ရွှင်လန်း ကြောင်း များ နှင့်အ ကြောင်း အရာ ရှိသမျှကိုလွှတ် တော်မှာ လျှောက် ထား သင့်သည်၊ အတွင်း တော်မှာတင် လျှောက်သင့်သည်ဆင်ခြင် ထောက်ချင့်၍ လျှောက်၊ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း အစား အ သောက်အအိပ်အ နေ ဖြောင့်မှန်ရွှင်လန်း ကျန်း မာ အောင်ကိုအမြဲနှလုံး ထား ၍ မပြတ်မလပ် နေ့ညည့်ကြပ်မှအုပ်ထိန်း နှိုး ဆော်စီရင်၊ နေ့ညည့်အ စောင့်အ နေလူတို့ကိုလည်း အလှည့်သင့် နေ့ည စောင့် နေ စေ၊ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း ဝင်း ကိုယ်ရံ တော်အစုအငန်း သား ကံ ကျွေး ကန္တား အ စေ အပါး လူတို့ကိုလည်း ရွေး ချယ်စီ စစ်၍အမှု တော်ကိုအရှည်ထမ်း ကုန်နိုင် အောင်နှိုး ဆော်ကြည့်ရှုပြုစုမစသိမ်းပိုက်သနိုး တော်မူသည်၊ ခရိုင်မြို့ပြ ကျေး ရွာ များ ကိုလည်း စည်ပင်သာယာ အောင်မြို့ထိန်း ရွာအုပ်ခန့်ထား ၍ မစပြုစု၊ ဝင်း ကိုယ်ရံ တော် အစုအငန်း သား ကံ ကျွေး ကန္တား မြို့ပြ ကျေး ရွာ နေလူတို့မှာအမှုအခင်း စီရင်ခွဲ ခန့်ရန်ရှိလျှင်အင်း စာရင်း အ ဟေအချာ နှင့်သာ နာညီ မျှခွဲခန့်စီရင်၊ တရား စကား အရွက်အတင်ရှိလျှင်လည်း ကြီး သည့်စကား ကိုငယ် အောင်ငယ်သည့်စကား ကို ပ ပျောက် အောင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း ဝန်ခန့် တော်မူသည့်အင်ကို ထောက်၍ ဂတိသို့မလိုက် ဖြောင့်မတ်စွာ စီရင်။

(5 August 1853)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုဝါခေါင်လဆန်း ၁ ရက် နေ့)

နေမျိုး သူရသကြိန်ကို၎င်း နည်း ပြန်တမ်း အပ်သည်၊ မဟာမင်း လှမင်း ကျော် ကို၎င်း နည်း အပ်သည်၊ အောက်မား ငန် ဟောင်း

(မျိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၁)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်ဆင်ဖြူမျှား ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်၊ ဝန် ထောက်မဟာမင်း လှသီဟသူကိုမြင်း စုဝန်ခန့် တော်မူသည်၊ သို့ခန့် တော်မူ ကြောင်း လည်း မဟာမင်း လှသီဟသူသည်တို့ တော်ဘုရား လက်ထက်ဝန်စုဝန်ငန်း နှင့်သူ ကောင်း ပြု တော်မူသည်၊ နောင် တော်ဘုရား လက်ထက်တွင်လည်း ဝန် ထောက်အရာနှင့်သူ ကောင်း ပြု တော်မူသည်၊ ဘုရား ရွှေလက်ထက်တော်လည်း အမှု တော်ကို ဖြောင့် ဖြောင့်ရိုး ရိုး ကြိုး စား အား ထုတ်ထမ်း ရွက်သော ကြောင့်မြင်း စုကြီး ဝန်ခန့် တော်မူသည်၊ မြင်း စုကြီး ဝန်ဆိုသည့်အရာသည်ငါ့အသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်တို့တွင် သွေး သောက်စုမြင်း စုအမှုထမ်း တို့ကိုစားခွင့်စား တာလယ် မြေနှင့်အစုအကွက်ချထား ထမ်း ရွက် စေရသည်၊ မပြတ်မလပ်လည်း အဝေး အနီး အမှု တော်ကိုမြင်း ရှိမြင်း မဲ့ထမ်း ရွက်ကြရသည်၊ အမှုထမ်းကြီး ဖြစ်သည်၊ သွေး သောက်စုမြင်း တော်သည်တို့တွင်မြင်း စီး မြင်း ခေါင်း ပေးအပ်ခန့်ထား မြဲအတိုင်း ညီညွတ်စွာထမ်း ရွက်ကြ စေ၊ စီး ခွင်မလပ် စေနှင့်၊ တစုကသည်တစုသို့ ရော ယှေး ပေါင်း ရွက်မထမ်း မရွက် စေနှင့်၊ အပေါင်း ညီသား အများ ရာပြည့်ငါ ကျော်ရှိလျှင်လည်း အမိန့် တော်တမ်း အတိုင်း ထမ်း အား ရှိသူတို့ကိုမြင်း စီး ခွင်နှင့်ထား ၊ မြင်း ပွါး ၍ထမ်း ရွက် စေ၊ စီး ခွင်စား တာ မြေမှာလည်း မြင်း စီး မြင်း ခေါင်း တို့ကို ပေး ချသနား တော်မူသည့်အတိုင်း လုပ်စားကြ စေ၊ သွေး သောက်စုမြင်း တော်သည်တို့တွင်အစုအရည်မတူရာ၊ တစုတငန်း သားတို့မှာမ ရောမနှောမစပ်မရွက် စေနှင့်၊ မြင်း စီး ခွင်လပ်ရှိလျှင်လည်း သားညီဆိုင်သင့်ရာစစ် ကြော၍ စီး ထမ်း စေ၊ သား ညီမရှိလျှင်လည်း အပေါင်း ကြီးထမ်း ရည်ရှိသသူတို့ကို စီး ထမ်း စေ၊ သွေး သောက်စုမြင်း တော်သည်တို့ကိုအမှုတော်ကိုထမ်း ကုန်နိုင် အောင်မစ၊ သွေး သောက်စုမြင်း တော်သည်တို့တွင်တရားစကား အရှုက်အတင်ရှိလျှင်လည်း ကြီး သည့်စကား ကိုငယ် အောင်ငယ်သည့်စကား ကိုပ ပျောက် အောင်ဂတိသို့မလိုက်ညီညွတ်စွာစီရင်။

(5 August 1853)

(သက္ကရာဇ်၁၂၁၅ခုဝါခေါင်လဆန်း ၁ရက်နေ့)

(မိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၀၊ မြစိန်၊ မြန်အုပ်၊ ၁၉၇၃၊ ၂၇–၀)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်သမလှ သော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့်တော်ရှိသည်၊ မဟာမင်း လှ ကျော်ထင်ကိုဝန် ထောက်ခန့်တော်မူသည်၊ သို့ခန့်
တော်မူ ကြောင်း လည်း မဟာမင်း လှ ကျော်ထင်သည် ကျေး ဇူး သစ္စာ တော်နှစ်
ပါး ကို စောင့်သိရို သေ စွာအမှုတော်ကို ဖြောင့်ဖြောင့်ရှိုး ရိုး ကြီး စား အား
ထုတ်ထမ်း ရွက်မည့်သူယုံမှတ်သနား တော်မူသည့် ရောင်း ရင်း ဘက်ကျွန် တော်မျိုး
ဖြစ် သော ကြောင့်ဝန်တို့ကို ထောက်မလှုံ့ဆော်စိမ့်မည် ဝန် ထောက်ခန့်တော်မူသည့်
အရာသည် ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်တို့တွင်ဝန်တို့သည်ပြည် ရေး ရွာ မှုမှ စ၍ ခပ်
သိမ်း သော စီရင်ဘွယ်စီရင်ခင်း အလုံး စုံကို မလစ်မဟင်း ရ အောင် ရှေ့ နောက်
မြှော် ထောက်၍ ခန့်ထား စီရင်ရန်အလွန်ကျယ်ဝန်း လှ လေသည်သို့ကျယ်ဝန်း လျှင်
လည်း ရုံဖန်ရုံခါ မေ့ကျန်သည့်အရာလည်း မေ့ကျန် လေတန်ရာသည်၊ ဝန်တို့စီရင်
ခန့်ထား သည့်အရာ များ တွင် မေ့ကျန်သည့်အရာ ရှိလျှင်သတိရှိသည့်အတိုင်း သည်အ
ရာ မှာ မည်သို့အစီရင်ခံရာတွင် မည်သို့စီရင်၍ ရှိသည်သည်အချက်များ မှာ မည်သို့
ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ရာတွင်အမိန့် တော်ဗျာဒိတ် တော်အတိုင်း စီရင်ပြန်ဆိုမှာ
ထား ၍ ရှိသည်ပြသ၍အစီရင်ခံ၊ လွှတ် တော်ရုံး တော်သည်ကျွန် တော်မျိုး ဆင်း ရဲ
သား တို့ကိုး ကွယ်ရာဖြစ် သော ကြောင့်တ ယောက်ကိုတ ယောက်ညှဉ်း ပန်း နှိပ်စက်
သည့်အမှုမှ စ၍ ခပ်သိမ်း သော အမှုအ ကြောင်း အရာ ရှိ၍ လွှတ် တော်မှာ အစီရင်ခံ
သည်အမှု၊ အရပ်ရပ် နိုင်ငံ တော်မြို့ပြ ကျေး ရွာအနီး အ ဝေး များ က အစီရင်ခံ
ရောက်သည့်အရာ များ မှာလည်း မ ထွေး မရှုပ်ရ၊ စင်ကြယ် အောင် မေး မြန်း
စစ် ကြော၍ ဝန်တို့ကိုအစီရင်ခံသင့်သည့်အရာ၊ ရွှေနား တော်ကြား ဆက်သွင်းသင့်
သည့်အရာ များ ကို စေ့ စေ့ငုငု ထောက်ရှု မေး မြန်း စစ် ကြောထွက်ဆိုချက်နှင့်စကား
အရကို ထောက်၍လှုံ့ဆော်ရမည်၊ မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်မှ စ၍ အ
မှုထမ်း ကျွန် တော်မျိုး အ ပေါင်း တို့မှာလည်း အမှုတော်ကိုညဉ့် နေ့ကြီး စား အား
ထုတ်မပြတ်မလပ်ထမ်း ရွက်၍သနား တော်မခံရကြွင်း ကျန်သည့်အရာ ရှိလျှင်လည်း
မည်သူမည်သို့အမှု တော်ကိုထမ်း ရွက်ရည် ရှိသည်အချက်များ ကိုလည်း ဝန်တို့ကိုပြသ၍
အစီရင်ခံ၊ အလုံး စုံစီရင်ဘွယ်စီရင်ခင်း ရှိသ မျှကို ဓမ္မဝတ်ရာဇဝတ် လောကဝတ်

ကိုကျွမ်း သိနား လည်သည်နှင့်အညီ မပြတ်မလတ်လျှံဆောင်စီရင်ရမည်။

(5 August 1853)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုဝါခေါင်လဆန်း ၁ရက်)

ဝန်ထောက်မဟာမင်းလှရာဇာ ၁ ၎င်း ရောင်း ရင်း ဘက်ထည့်သွင်း၍ မပါအရိုးအတိုင်းသာ ပေးအပ်သည်၊

မဟာမင်းလှမင်းထင်ကျော် ၁ ၎င်း မင်းကြီး မဟာမင်းတင်ကျော်

သည်နေခင်တော်ဘုရား လက်ထက်ရာကြီး ထူး ကြီး နှင့်သူ ကောင်း ပြုတော်မူသည်၊ ရွှေလက်ထက် တော်တွင်လည်း အထူး သဖြင့်ယုံမှတ်သနား တော်မူသည့်ကျွန်တော်မျိုး ဖြစ်သော ကြောင့်ငန်တို့ကို ထောက်မလျှံဆောင်စီမံမည် (ခန့်ထား သည်)။

ဦး ရွှေမင်း

(မျိုးကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၀၊ မြစိန်၊ မြန်အုပ်၊ ၁၉၇၃၊ ၂၀-၁)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဋ္ဌန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား အ
မိန့်တော်ရှိသည်။ မင်းလှဇေယသူရကိုမြို့ဝန်ခန့်တော်မူသည်။ သို့ခန့်တော်မူ
ကြောင်းလည်း မင်းလှဇေယသူရသည် ကျေးဇူးသစ္စာ ယော်နှစ်ပါးကို စောင့်
သိရှိသောစွာခန့်ထား တော်မူသမျှအမှုတော်ကိုကြီး ဝား အား ထုတ်မသွေမဖီ
ထမ်းရွက်သည်။ ရွေး သို့လည်း ခန့်ထား တော်မူသမျှအမှုတော်ကိုစိတ်ပါကိုယ်ပါ
ထမ်းရွက်မည့်သူယုံမှတ်သနား တော်မူသည့်ကျွန်တော်မျိုး မြစ်သော ကြောင့်မြို့
ဝန်ခန့်တော်မူသည်။ မြို့ဝန်ဆိုသည့်အရာသည်ငါအသျှင်ကေရာဇ်မင်းမြတ်တို့တွင်
ရာဇဝတ်နှင့်လျှော်စွာစီရင်ရသူဖြစ်၍ဓမ္မဝတ်ရာဇဝတ် လောကဝတ်အကြောင်း
သုံးပါးကိုကျွမ်းသိနားလည်သူ။ ပစ္စုပ္ပန်သံသရာအကျိုး နှစ်ပါးကို ထောက်ထား
နိုင်သူတို့ကို ရွေးချယ်ခန့်ထား တော်မူမြဲဖြစ်သည်။ ရွှေပြည်တော်မြို့တွင်း မြို့ပြင်
မှစ၍မြို့ဝန်တို့စီရင်စုတာကျနယ်လေး ရပ်တွင်မြဲမြန်နိုင်လုံသေချာ အောင်မပြတ်
စစ်ကြော။ ကြည်း ကြောင်း ရေကြောင်း ဘောက်ကား ရောင်းဝယ်လာ ရောက်
သည့်ကုန်သည်တဲကား မှစ၍ဆိုင်တန္နား ရောင်းဝယ်သူတို့များ မှာလည်း အလေး
တောင်းတင်း စင်း ချိန်ခွင်များ ကိုတံဆိပ်ခပ်မှတ်ပေး အပ်သည့်အတိုင်း သာ
ရောင်းဝယ်သုံး ဆောင်ကြစေ။ သာလွန်တိုး ပွါး၍မသုံး မဆောင်စေနှင့်။
ဘောက်ကား ရောင်းဝယ်သည့်ကုန်သည်တဲကား တို့မှာလည်း အင်နှင့်မတန်သာ
လွန်၍မကောက်မယူစေနှင့်။ ရွှေမြို့တော်တံခါး တဆယ့်နှစ်ရပ်မှစ၍အစောင့်
အနေအဝင်အထွက်များ မှာလည်း မြဲမြံလုံခြုံအောင်လူစိမ်း လူရှမ်း ရောင်ပေါင်
၍မဝင်မထွက်စေနှင့်။ တံခါးမှူး တံခါးသား တို့ကိုမှတ်စာအပ်၍ကြပ်ကြပ်စစ်ဆေး။
မြို့တွင်း မြို့ပြင်ရပ်စုကွက်စုသား တို့မှာလည်း ခိုး သေး မီး ပွါး မပေါ်မရှိစေရ။
တရပ်တကျေး ရောက်ပေါက်ဘူး မြဲမဟုတ်သူတို့ကိုမလာမရောက်မတဲမနိုစေရ။
ကြပ်ကြပ်စစ်ကြောစေ။ ဆင်းရဲသား ကျွန်တော်မျိုး တို့ကိုလည်း တယောက်ကိုတ
ယောက်လျှပ်စား ပေါက်စား ပြု၍မနှိပ်မစက်စေနှင့်။ လူစိမ်း လူရှမ်း လူဆိုး လု
သွမ်း တို့ကို တွေ့မိပို့အပ်လာလျှင်စင်ကြယ်အောင်စစ်ကြော၍ရာဇဝတ်အလျောက်
သတ်တန်ဖြတ်တန်ထသူဖြစ်လျှင်မည်သူမည်သို့ပြုကျင့်၍စစ်ကြောရာတွင်မည်သို့ထွက်

ဆိုသည်မည်သို့ကွပ်ညှပ်စီရင်မည်ဝန်တို့မှာအစီရင်ခံမြဲခံ၍ ရှေး စီရင်ထုံး နှင့် အညီကွပ်ညှပ်စီရင်၊ မင်း လှ ကျော်သူကိုမြို့ဝန်ခန့်မှာငင်း နည်း ။ မင်း လှသင် ယံငင်း နည်း ။ ပုဏ္ဏား ငန်မင်း မင်း လှမဟာမင်း ကျော်၊ နေဘက်တော် ပါမြင်း ဝန်မဟာမင်း လှသိဂိုတ္တိကိုလည်း ငင်း နည်း ။ မင်း ကြီး မဟာမင်း လှ ကျော်စွာငင်း ပြန်တမ်း နည်း ပြန်တမ်း အပ်ရသည်၊ မြင်း စုကြီး ဝန် မောင် ကလေး ကိုမြို့ဝန်ခန့်သည်ငင်း နည်း အပ်သည်၊ လင်း ဇင်း ဗိုလ်တံခါး မှူး မြို့ဝန် ခန့်ငင်း နည်း ။

(5) August 1853

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၅ခုဝါခေါင်လ(ဆန်း ၁ရက်)

(မြို့ ကြည့်၊ ပု၊ ၆၁၀၊ ၁၀၄၉)

အောင်ပင်လယ်ကန် အောက်ငသာစာရင်း သင်ပန်းကုန်း တော ခေါ်လယ်
ပယ် ၁၂၀ ဲကို ဘိသိက်တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏားတို့နှင့်ဘိသိက်တော်ဆက်(ကိုး)ပါး
ပုဏ္ဏားတို့ကအစား သနား တော်ခံစေ။

4 September 1853

(သက္ကရာဇ်)၁၂၁၅ခု တော်သလင်း လဆန်း ၂ရက်နေ့နား ခံမင်း
ထင်မင်း ကျော်ရာဇတွင်ပြန်။
(အောင်ငြိမ်း စါစု)

အမရပူရမြို့တော်အတွင်း အရှေ့ကို လေးသန်းတံခါး အရှေ့မြလမ်း အနောက်ကို ရန်မျိုး အောင်တံခါး လမ်း တောင်ကို ရန်နှင်တံခါး လမ်း မြောက်ကို မြို့ရိုး ထိအတွင်း ဝင်း တမ်း လမ်း မြေများ ကိုအိမ် ရှေ့မင်း ကိုသနား တော်မူသည်၊ အိမ်ရှေ့မင်း ကချထား စေ၊ အမရပူရမြို့တွင်း မြို့ပြင်ဝင်း များ မှာဘကြီး တော်ဘုရား ခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက်သူ ကောင်း ပြုသည့်အရာရှိ ဟောင်း တို့မှာ အမိန့်တော်နှင့်သနား တော်မူမှ ဝင်း နှင့် နေထိုင်စေ။

15 September 1853

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၅ခု တော်သလင်း လဆန်း ၁၃ရက် နေ့နား ခမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စာစု)

ဘုန်းတော်အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်းတရားကြီး ဘုရားအမိန့်တော်ရှိသည်။ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်းမြတ်သည်သာသနာတော်အစီးအပွါး တိုင်းနေပြည်သူရှင်လူအပေါင်းတို့အကျိုးစီးပွါးကိုမြော်ထောက်တော်မူ၍အမရပူရရွှေမြို့တော်မှ ရွှေစက်တော်မြတ်ဖြန့်ချီတော်မူပြီးလျှင် ဘေး တော်အပေါင်း မင်းတရား ခမည်း တော်ဘုရား တို့ရန်အပေါင်းကိုအောင်မြင်တော်မူရာရတနာသိယ်ကုန်း ဘောင်ရွှေပြည်တော်ကြီး တွင်ထီးနန်း ကနက်တိုက်ဆောက်စံနေ တော်မူမည်ရည်ရွယ်တော်မူသည်ကိုသာသနာပြုဆရာတော်နှင့်တံဆိပ်တော်ရဆရာ တော်တို့ကရတနာသိယ်ကုန်းဘောင်ပြည်ကြီးသည်ဘုမိအာဂသမ္ပတ္တိဂုဏ်၊ မနုဿသမ္ပတ္တိဂုဏ်စသည်တို့နှင့်ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ စံနေတော်မူသင့်သော်လည်း ဘွားတော်မူရာ မယ်တော်ခမည်း တော်ဘိုး တော်ဘွား တော် ဘေး တော်မင်းမြတ်တို့စံနေတော်မူရာအမရပူရရွှေပြည်တော်ကြီးသည်နာနာပုဋ္ဌဘောဒနဂုဏ်၊ နဒီပဗ္ဗတသောဘိတဂုဏ်၊ အာရာမုယျာနောပဝနဂုဏ်တဋ္ဌာကပေါက္ခရဏီသမ္ပန္နဂုဏ်၊ သုဘဝတ္ထုန်မ္ပိတဂုဏ်၊ အာကိဏ္ဏဇနာနုဿဂုဏ်စသည်တို့နှင့်ပြည့်စုံ၍အာဋ္ဌကမန္တာမည်သော နတ်မျိုး ကဲ့သို့လောကီလောကုတ္တရာအကျိုး စီးပွါး ဖြစ်ထွန်းရာပဋိရူပဒေသအရပ်ဖြစ်၍စံနေတော်မူသင့်ကြောင်း ကိုကျမ်း ဂန်ပါဠိအထွက်အဆိုများ နှင့်စာဆက်သွင်း သည်။ မင်းညီမင်းသား မှူး တော်မတ်တော်ပုဏ္ဏား ပညာရှိလူပညာရှိတို့ကလည်း သိုက်မြိတ်နိမိတ်စံနည်း တံဆောင်အထောက်အထား များ နှင့်အမရပူရရွှေမြို့တော်မှာစံနေတော်မူသင့်ကြောင်း ကိုရှိခိုး သံတော်ဦး တင်သည်။ ပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့လည်း အမရပူရရွှေမြို့တော်တွင်စံနေတော်မူမည်ကိုတညီတညွတ်အာသာဆန္ဒဖြင့်ရှိကြသည်။ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်းမြတ်သည်လည်း ကိုယ်တော်၏အကျိုး စီး ပွါး ကိုတွက်တော်မမူ၊ ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး သာသနာတော်မြတ်အစီး အပွါး များ ကိုဆောင်ရွက်တော်မူမည်ရည်ရွယ်တော်မူ၍မင်း အဖြစ်ကိုယူတော်မူသည်။ ရာဇဓမ္မဆယ်ပါး တွင်သဝိရောဓနတရား နှင့်အညီဆရာတော်သံဃာတော်မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ်တော်ပုဏ္ဏား ပညာရှိလူပညာရှိတို့ကတညီတညွတ်ဆက်သွင်း တင်လျှောက်ကြသည်အတိုင်း ဘေး တော်ဘုရား ခမည်း တော်

ဘုရားတို့အထိုက်အရာ တော်ဖြစ်သော အမရပူရ ရွှေမြို့တော်တွင်း စံနေတော်မူမည်၊ ကောင်းမြတ်သော မင်္ဂလာ နေ့ရက်ကိုပညာရှိတို့က ရွေး ချယ်ဆက်သွင်းစေ။

15 September 1853

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၅ ခု တော်သလင်း လဆန်း ၁၃ ရက် နေ့နား ခံမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါရု)

ရဲဘက်မြင်း ဝန်မြင်း စာရေး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး တို့နှင့်သံဘိုရွာအစီရင်
သူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့နန်း မတော်မိဘုရား ဝန်စာရေး တို့ကနန်း မတော်
ဘုရား ဘွဲ့ပါ၊ အဲပြ၊ ခဗို၊ ဆီး ကန်သာသား များ ကချောင်း ဆုံ၊ သံဘို၊ တံခွန်
တိုင်၊ ပေါက်တော၊ တောင်ပြုး၊ မြင်း မွေး ကုလား ရွာ၊ မလဲကျင်း၊ မြစ်သါး၊
တံတား ဦး၊ တလုပ်မြို့၊ ထန်း သုံး ခွ၊ ယင်း တော်၊ စစ်ကိုင်း မြို့ ကျေး ရွာများ
ကလူ ၃၈၀၊ မဏ္ဍရာမြို့နေငကြာရစ်၊ ငကြီး၊ ငလူတို့နှင့် ၁၃၊ ယင်း မာကန်ရွာ
ငရွှန်း နှင့် ၆၊ စုစုလူ ၃၉၉ ကို နေ့ညဉ့်လိုလျှင် ကောက်ငင်ကာရ အောင်အမှုထမ်း
လူ ၃၀၀ စည်း ကြပ်ပြီး သျှင်စည်း ကြပ်သည့်အမှုထမ်း လူတို့ကိုမြို့သူကြီး တို့ကအနှုတ်အယူ
အတား အဆီး အကပ်အနိုမရှိပါစေရ၊ တဝတည်း အမှုထမ်း လူ ၃၀၀ စည်း ကြပ်ထမ်း
ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း နန်း မတော်မိဘု
ရား ဘွဲ့ပါလူ ၃၉၉ တို့ကိုမြို့ရှင်ရွာရှင်တို့ကအနှုတ်အယူအတား အဆီး အနှောက်အရှက်
မရှိစေနှင့်၊ နန်း မတော်မိဘုရား ဝန်ဝန်စာရေး ကြီး တို့ကလူ ၃၀၀ စည်းကြပ်
ထမ်း ရွက်စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော် ၁ ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော်
မြတ်ဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း စည်း ကြပ်ထမ်း ရွက်စေ၊ ဘုန်း တော်အလွန်
ကြီး မြတ် တော်မူလှ သောဘုရား ညီတော်အိမ် ရှေ့မင်း အမိန့်တော်ကိုဦး ထိပ်ရွက်
ရသည့်ဖြစ်သည်အရှင်နန်း မတော်ဘုရား ဘွဲ့ပါလူ ၃၉၉ တို့စာရင်း ပါဝင်သည့်သံဘို
ရွာ၊ ငအိုး၊ ငချစ်ထွေး တို့နှင့်ဘွဲ့ရင်း လူ ၉ စည်း ကြပ်ထမ်း ရွက်လူတို့ကိုရဲဘက်မြင်း
ဝန်မြင်း စာရေး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး ကျေး ရွာသူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့က
အတား အဆီး အနှောက်အရှက်မရှိစေနှင့်၊ အရှင်နန်း မတော်ဘုရား ဝန်စာရေးကြီး
တို့ကအမိန့်တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီလူ ၃၀၀ စည်း ကြပ်ထမ်း ရွက်စေရမည်။
ဝန်မင်း များ စာ။
(ရှေး ဟောင်း သုတေသန)

နန်း မတော်မိဘုရား ဝန်စာရေး ကြီး တို့က နန်း မတော်မိဘုရား ဘွဲ့ပါ အဲပြု၊ ခပို၊ ဆီး ကန်သား များ တ၊ ချောင်း ဆုံ၊ သံဘို၊ တံခွန်တိုင်၊ ပေါက်တော၊ တောင်ပြုး၊ မြင်း မွေး ကုလား ရွာ၊ မလဲကျွင်း၊ မြစ်သား၊ တံတား ဦး၊ တရုပ်မြို့၊ ထန်း သုံး ခွ၊ ယင်း တော်၊ စစ်ကိုင်း မြို့ ကျေး ရွာ များ ကလု ၃ဂဝ၊ မဏ္ဍရာမြို့နေ ငကြာရစ်၊ ငကြီး၊ ငလူတို့နှင့် ၁၃၊ ယင်း မာတန် ရွာ ငရွှန်း နှင့် ၆၊ စုစုလူ ၃၉၉ ကို နေ့ညည့်လိုလျှင် ကောက်ငင်ရ အောင်အမှုထမ်း လူ ၃ဝဝ စီး ကြပ်ပြီး လျှင်စည်း ကြပ်သည့်အမှုထမ်း လူတို့ကိုမြို့ဝန်မြို့သူကြီး တို့က မနှုတ် အယူအတား အဆီး အကဝ်အနှိုမရှိပါစေရ၊ တဝတည်း အမှုထမ်း လူ ၃ဝဝ စည်း ကြပ် ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း နန်း မ တော်မိဘုရား ဘွဲ့ပါ ၃၉၉ ကိုမြို့ရှင်ရွာရှင်တို့ကအနှုတ်အယူအတား အဆီး အနှောက် အရှက်မရှိစေနှင့်၊ နန်း မတော်မိဘုရား ဝန်စာရေး ကြီး တို့ကလူ ၃ဝဝ စည်း ကြပ်ထမ်း ရွက်စေ၊ စာရင်း ကိုတင်စေ၍အမိန့်တော်အတိုင်း စာ ပေး ။

19 October 1853

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၂ ရက် နေ့ ဝန်ရှင်တော်မ ကွေး မြို့စား မင်း ကြီး၊ မြှ တောင်မြို့စား မင်း ကြီး မိန့်ချက်၊ ဝန် ထောက် တော်မြို့စား မင်း မှတ်။

(ရှေး ဟောင်း သုတေသန)

29 October 1853

20 November 1853

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၅ ရက် နေ့အမရပူရ ရွှေမြို့တော်သို့ဝင်တော်မူရာသည့် ကောင်းမြတ်သော မင်္ဂလာအခါရကြောင်းနှင့် ပညာရှိတို့ ရွေးချယ်ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း အမရပူရ ရွှေမြို့တော်သို့ဝင်တော်မူ မည်ဆင်မြင်း ရထား ခြေသည်သူရဲ စစ်အင်္ဂါလေး ပါး ဘောင်ဟော်သမ္ဘာန်တော် လှော်ကား တော်ခတ်လှေ လှော် လှေကြည်း ဘက် ရေဘက်အခင်း အကျင်း ဝင်းခင်း နောက်တော်လိုက်မှစ၍ ခန့်ထား စီရင်ရန်ရှိသည်များ ကိုပြီး ပြေအောင်စီရင်၊ စာရင်း ကိုလည်း သွင်း၊ အမပူရ ရွှေမြို့တော်ကိုဝင်တော်မူရာ မာရ်ငါး ပါး ကို အောင်မြင်တော်မူ သောမြတ်စွာဘုရား ရုပ်ပွါး တော်အသိတိရဟန္တာ ရုပ်ပွါး တော်ပိဋကတ်စာ တော်ဆရာ တော်သင်္ဃာ တော်များ ကိုတပ်ဦး တော်ကပင့် ဆောင်စေ။

29 October 1853

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၅ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နား ခံမင်း တင်ရာဇာသိဟသူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါစု)

17 September 1853
သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခု တော်သလင်းလဆန်း ၁၅ ရက် နေ့နံနက်ညီလာခံတွင်အမိန့်တော်အတွင်းဝန်ပုခန်းကြီးမြို့စားမင်း၊ ရွှေတိုက်အတွင်းဝန်မင်း၊ ဝက်မစွတ်မြို့စားမင်းတို့ ရှေ့သံတော်ဆင့်မင်းလှမင်းတင်မှတ်၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခု
20 November 1853
တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် ၅ ရက် နေ့အမရပူရ ရွှေမြို့တော်သို့ဝင်တော်မူရာသည် ကောဝ်းမြတ်သောမင်္ဂလာအခါရ ကြောင်းနှင့်ပညာရှိတို့ ရွေးချယ်ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း အမရပူရ ရွှေမြို့တော်သို့ဝင်တော်မူမည်၊ ဆင်မြင်းရထား ခြေသည်သူရဲစစ်အင်္ဂါလေးပါး ဘောင်တော်သမ္ဘာန်တော် လှော်ကား တော်ခတ်လှေ လှော်လှေ၊ ကြည်းဘက်ရေဘက်အခင်းအကျင်း ဝင်းခင်း နောက်တော်လိုက်မှစ၍ခန့်ထားစီရင်ရန်ရှိသည်များကိုပြီး ပြေအောင်စီရင်၊ စာရင်းကိုလည်းသွင်း၊ အမရပူရ ရွှေမြို့တော်သို့ဝင်တော်မူရာမာရ်ငါးပါးကို အောင်မြင်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရားရုဝ်ပွါးတော် အသီတိရဟန္တာရုဝ်ပွါးတော် ပိဋကတ်စာတော် သံဃာတော်များကိုတဝ်ဦးတော်ကပင့်ဆောင်စေ။

29 October 1853
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၅ ခုသတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နံက်ညီလာခံတွင်အမိန့်တော်အတွင်းဝန်ပုခန်းကြီးမြို့စားမင်း၊ ယင်ပုံ့ လှအုဝ်မင်း၊ ဝက်မစွတ်မြို့စားမင်းတို့ ရှေ့သံတော်ဆင့်မင်းလှသိမ်းသူမှတ်။

29 October 1853
(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုသတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နားခံမင်းထင်ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်)။

(တောင်ခွင်စါစု)

ဘုန်းတော်အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်းတရားကြီး ဘုရားအ
မိန့်တော်ရှိသည်။ ကြေး ငွေအသုံးအဆောင်များ မှာချိန်သပြာအလေး စည်း
လဲခြင်း ကြောင့်အဒိန္နဒါန်မကင်း။ တဦး ကိုတဦး လှည့်ပတ်၍ မမှန်မကန် ငွေဆန်း
ငွေပြား မှတ်လုပ်သုံး ဆောင်ကြလျှင်အကုသိုလ်တရား ပွါး များ လျက်ငရဲတိရစ္ဆာန်
ပြိတ္တာအသူရကာယ်အပါယ် လေး ပါး ဘုံ၌နစ်မွန်း ကျန်ရသည်။ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်
မင်း မြတ်သည်သတ္တဝါအပေါင်း တို့အား သနား ခြင်း ကို ရှေ့ရှုလျက်မြတ်သောသမာ
ဆန္ဒဥဿဟ တော်ဖြင့်ရာဇဓမ္မစ သောဘုရား အလောင်း မင်း ကောင်း မင်း
မြတ်တို့ကျင့်အပ် သောတရား အပေါင်း ကိုမြဲမြန်စွာဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူ
ပြီး လျှင်ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့ကိုတရား နှင့်အညီထိမ်း သိမ်း စောင့်
ရှောက် တော်မူသည်။ ပဋိယတ်ပဋိပတ်ပဋိဝေဒတည်း ဟူသောသနာ တော် ရေး
၌လည်း သာသနာ တော်အရောင်အဝါမညှိုး မနွမ်း စေရလွန်စွာ သောဥဿဟ
တော်ဖြင့်ချီး မြှင့်ပြုစု တော်မူသည်။ လက်နက်နိုင်ငံ တော်ဖြစ် သောတိုင်း တော်
ပြည် တော်သည်လည်း အပြည်ပြည် ထောင်ထီး ဆောင်း မင်း အပေါင်း တို့ဦး ညွှတ်
ရာဖြစ်၍တိုင်း တပါး တကုန်သည်တဲကား ဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့ကူး သန်း
သွား လာ ဘောက်ကား ရောင်း ဝယ်နိုင်မှီ ပေါက် ရောက်ရာတိုင်း ကြီး ပြည်ကြီး
ဖြစ်လာသည်။ ပစ္စုပ္ပန်သံသရာအကျိုး နှစ်ပါး ပွါး များ ရာကို ထောက် မြော် တော်
မူ၍အမရပူရမြို့တည် ဘား တော်အလောင်း မင်း တရား ကြီး ဘုရား လက်ထက်
တော်လည်း အရောင်း အဝယ်အသုံး အဆောင်များ ကို ကြေး ငွေမသုံး မဆောင်
စေရ။ တိုင်း ကြီး ပြည်ကြီး အင်္ဂါနှင့်အညီဒင်္ဂါး ခတ်လုပ်သုံး ဆောင်ကြရသည်။ ငါ့ရွှေ
လက်ထက် တော်လည်း သတ္တဝါအကျိုး စီး ပွါး များ စေခြင်း လောကတ္ထစရိယအကျိုး ကို
ထောက် မြော် တော်မူ၍သား တော်အစဉ် မြေး တော်အဆက်မြစ် တော်အဆွန့်အနွှန့်
ရှည်စွာတည်ထွန်း စေခြင်း ငှါကြေး ငွေကိုမှတ်လုပ်၍မသုံး မဆောင် စေရ။ ဒင်္ဂါး
အသုံး အဆောင်ကိုသုံး ဆောင်ကြ စေ။ ဒင်္ဂါး ခတ်လုပ်ရမည်မှာအမရပူရမြို့တည် ဘား
တော်အလောင်း မင်း တရား ကြီး ဘုရား လက်ထက် တော်ခတ်လုပ်သည့်အတိုင်း ငွေ
တော်ထုတ်၍ခတ်လုပ် စေ။ တံဆိပ်အက္ခရာမှာခတ်လုပ် တော်မူသည့်ဒင်္ဂါး ထွင်သာသ

1852
နှာ တော်နန်း တက်နှစ် ၂၃၉ ဖြစ်သော တက် ရွှေပြည်စိုး တံဆိပ်တော်ကိုအ လေး တော်င်း တင်း မှာ ရွှေပြည်စိုး အ လေး ရွှေပြည်စိုး တံဆိပ်သင့်မြတ်ပါကြောင်း နှင့်ပညာ ဗိုလ်တို့ဗိုလ်နိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ထုလုပ်ခတ်မှတ် စေ၊ အ လေး တင်း ပမာ ဏ မှာအမရပူရမြို့တည် ဘား တော်အ လော င်း မင်း တရား ကြီး ဘုရား လက်ထက် တော်ပညတ် တော် မူသည့်အ လေး တော င်း တင်း များ နှင့်ညီ အော င်လုပ် ဆော င် ၍ ရွှေမြို့ တော်ရပ်စုကွက်စုဆိပ်တည်ပွဲနိုင်ငံ တော်မြို့ရွာ များ ကို စေ့နှံ့ အော င်ဆင့် ဆိုဝယ်ယူသုံး ဆော င်ကြ စေ။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁ရက် နေ့ပြန်) (29 January 1854)

(ရွှေး ဟော င်း သု တေသန၊ ကုန်း၊တာ၊ ၁၉ မြေရာ၊ စာ၊ ၁၇၂)

ဘုန်း တော်အလွှန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှဝ်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ မိန့် တော်ရှိသည်၊ ငါအသျှင်ကေရာဇ်မင်း မြတ်သည် လောကသမုတိနတ်မြတ် သော မင်း အဖြစ်သို့ ရောက် တော်မူလျှင်သာသနာ တော်စည်ပင်ထွန်း လင်း ၍ ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး များ စေ ကြောင်း ကိုတရား သဖြင့် ထိန်း သိမ်း စောင့် ရှောက် တော်မူသည်၊ တိုင်း တော်ပြည် တော်သည်အမျိုး လေး ပါး တို့ ရောမြွမ်း ရာတိုင်း ကြီး ပြည်ကြီး ဖြစ်၍တိုင်း တပါး မှကုန်သည်တဲကား တို့ ကူး သန်း သွား လာ ဘောက်ကား ရောင်း ဝယ်လျက်ချမ်း သာစွာ ရွှေဘုန်း တော် မြတ်ကိုခိုလှုံကြရသည်၊ ဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့ ကြေး ငွေအသုံး အ ဆောင်များ မှာအ လေး စည်း ချိန်မမှန်မကန် ငွေဆန်း ငွေပြား မှုတ်လုပ်သုံး ဆောင်ကြ၍ ပန္နပွန်သံသရာအကျိုး နှစ်ပါး မသင့်ဖြစ်သည်ကို ရွှေလက်ထက် တော်ပြည်သူတို့အကျိုး စီး ပွါး များ ၍သား တော်အစဉ် မြေး တော်အဆက်မြစ် တော်အညွန့်အစွန့်ရှည် စွာတည်ထွန်း စေခြင်း ငှါတိုင်း ကြီး ပြည်ကြီး အင်္ဂါနှင့်အညီဒင်္ဂါး သုံး ဆောင်ကြ စေ ဝညတ် တော်မူသည်၊ တံဆိပ်အက္ခရာမှာသာသနာ တော်၅ဝဝဝပတ်လုံး မတိမ်မ မြုပ်တည်ထွန်း စေခြင်း အ ကြောင်း ကိုရည် တော်မူလျက်ခတ်လုပ် တော်မူသည့် ငွေ ဒင်္ဂါး တွင် ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံအလုံး ကိုသိမ်း ရုံး စို့ စံ တော်မူ သည်နှစ်သာသနာ တော်နှစ်တဘက် ရွှေပြည်စိုး တံဆိပ် တော်တဘက်သင့်မြတ်ပါ ကြောင်း နှင့်ဝညာရှိတို့ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရေး သား ခတ်မှတ် စေ ။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁ရက် နေ့ပြန်) (29 January 1854)

(ရှေး ဟောင်း သု တေသန၊ ကုန်း၊ တ၊ ၁၉၆ ရ၊ စ၊ ၁၇၂)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေမြေအရှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှဝ်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ဖြည့်ဆည်း ဘူး တော်မူအပ် သော ပါရမီပုညသမ္ဘာရအ ဆောက်အဦး တော် ကြောင့် လောကသမုတိနတ်မြတ် သော မင်း အဖြစ်သို့ ရောက် တော်မူလျှင် ရှေး ဘုရား လောင်း မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ကျင့်ထုံး ဖြစ် သော ရာဇဓံတရား ဆယ်ပါး အစ ပေါင်း ကိုဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူလျက်သာသနာ တော်မြတ်အကျိုး စီး ပွါး ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူအ ပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး များ စေ ကြောင်း ကိုတရား သဖြင့်ကြည့်ရှု စောင့် ရှောက် တော်မူသည်၊ လောကတ္ထစရိယအကျိုး ကို ထောက် မျှော် တော်မူ၍လည်း တိုင်း နိုင်ငံ တော်အတွင်း ရွှေဘုန်း တော်မြတ်ကိုခိုမှီရှိ နေကုန် သောပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့ မပင်မပန်း ချမ်း သာ စေခြင်း ငှါပွဲကင်း အ ကောက်အစား အခွန်ဘဏ္ဍာ များ ကိုလွှတ်ငြိမ်း စေ၍အလုပ် တော်အ ဆောင် တော်အသုံး တော်ရှိသည် များ ကို ရွှေတိုက် တော်က ငွေ တော်ထုတ် ပေး သုံး ဆောင် တော်မူသည်၊ ဆင်း ရဲသား ကျွန် တော် မျိုး တို့ ကြေး ငွေအသုံး အ ဆောင် များ မှာလည်း အ လေး စည်း ချိန်မမှန်မကန် ငွေဆန်း ငွေပြား မှုတ်လုပ်သုံး ဆောင်ကြလျှင်အဒိန္နဒါန်မကင်း ဖြစ်၍ပစ္စုပ္ပန် သံသရာအကျိုး နှစ်ပါး မသင့်၊ အကုသိုလ်တရား ပွါး များ ရာ သောအ ကြောင်း ဖြစ်သည်၊ ငါ့ရွှေလက်ထက် တော်ပြည်သူတို့အကျိုး စီး ပွါး များ ၍သား တော်အ စဉ် မြေး တော်အဆက်မြစ် တော်အညွန့်အခွန့်ရှည်စွာတည်တွန်း စေခြင်း ငှါတိုင်း ကြီး ပြည်ကြီး အင်္ဂါနှင့်အညီဒင်္ဂါး သုံး ဆောင်ကြ စေပညတ် တော်မူသည်၊ ဘား တော်ဘုရား လက်ထက်ခတ်မှတ်သည့်အတိုင်း ငွေ တော်ထုတ်၍ခတ်မှတ် စေ၊ တံဆိပ်အက္ခရာ မှာသာသနာ တော်၅၀၀၀ပတ်လုံး မတိမ်မမြုပ်တည်တွန်း စေခြင်း အ ကြောင်း ကိုရည် တော်မူလျက်ခတ်လုပ် တော်မူသည့် ငွေဒင်္ဂါး တွင် ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံအလုံး ကိုသိမ်း ရုံး စိုး စံ တော်မူသည်သာသနာ တော်နှစ်၂၃၉၆တဘက် ရွှေ ပြည်စိုး တံဆိပ်တဘက်သင့်မြတ်ပါကြောင်း နှင့်ပညာရှိတို့ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက် အတိုင်း ရေး သား ခတ်မှတ် စေ။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၅ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁ရက် နေ့ပြန်)(29 January 1854)

(ရှေး ဟောင်း သု တေသန၊ ကုန်း၊ တာ၊ ၁၉ မိရ၊ စါ ၁၇၂)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေ့အရှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အရှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား အ
မိန့် တော်ရှိသည်၊ ငါအရှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ဖြည့်ဆီး ဘူး တော်မူအပ်
သော ပါရမီပုညသမ္ဘာရ တော် ကြောင့် ရေမြေသနင်း မင်း အဖြစ်သို့ ရောက်တော်
မူလျှင်သာသနာ တော် ရေး နှင့်တကွပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့အား တရား သဖြင့်
ထိန်း သိမ်း ကြည့်ရှုစောင့် ရှောက် တော်မူသည်၊ မင်း အဖြစ်ကိုယူ တော်မူခြင်း
လည်း လောကီစည်း စိမ်ချမ်း သာကိုအလိုရှိ၍ယူ တော်မူသည်မဟုတ်၊ သတ္တဝါအပေါင်း
တို့ချမ်း သာရာမရလွန်စွာပင်ပန်း ချင်း ရှိကြသည်ကိုချမ်း သာရာရစေခြင်း
ငှါပြုဖွဖိုရဘရား သနား ဂရုဏာရှိ တော်မူသဖြင့် လောကတ္ထစရိယအကျိုး ကို ထောက်
တော်မူ၍ မင်း အဖြစ်ကိုယူ တော်မူခြင်း ဖြစ်သည်၊ လွှတ် တော်တွင်ပြည်သူတို့တရား
စကား အရှုက်အတင်ရှိသည်များ ကိုဂတိ လေး ပါး သို့မငဲ့မထွက်အမှန်အကန်ကြ အောင်
စစ်ဆေး စီရင်မှတိုင်း နိုင်ငံသာယာဝပြော၍သာသနာ တော်စည်ပင်ပြန့်ပွါး
လှက်ပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့ချမ်း သာခြင်း ပစ္စုပ္ပန်သံသရာအကျိုး နှစ်ပါး ပွါးများ
ခြင်း အကြောင်း ဖြစ်ရာသည်၊ တရား ကိုစူး စမ်း စီစစ်၍ တော်တည့် ဖြောင့်
မှန် အောင်စီရင်ခြင်း သည်နတ်ရွာနိဗ္ဗာန်လမ်း ကြောင်း ကောင်း မြတ်သော
အကျိုး ထူး ရရာသည်ကို ထောက် တော်မူ၍ ဘား လောင်း တော်သီရိဓမ္မာသောက
မင်း သည်ညီ တော်တိဿမင်း ကိုအိမ်ရှေ့နှင်း အပ်ပြီး လျှင်တိုင်း ပြည်ဝန်ကိုညီ ၍
ဆောင်ရွက် စေသကဲ့သို့လက်ရုံး နှလုံး သတိပညာနှင့်ပြည့်စုံ သောညီ တော်ကိုအိမ်ရှေ့
နှင်း အပ်ပြီး လျှင်လွှတ် တော်သို့ဘက် စေ၍တိုင်း ရေး ပြည်မှုနှင့်တကွပြည်သူပြည်သား
တို့တရား စကား အရှုက်အတင်ရှိသည်များ ကိုဆုံး ဖြတ်စီရင် စေသည်၊ သို့ဆုံး ဖြတ်စီ
ရင် စေခြင်း ဖြင့်လည်း သတ္တဝါအပေါင်း တို့အား သနား ဂရုဏာလွန်စွာရှိ တော်
မူသည်ဖြစ်၍ ရောင့်ရဲ တော်မမူ ရှေး မဟာသုဒဿနစကြာမင်း အာဒါသမုခမင်း
နေမိမင်း စသောဘုရား အလောင်း မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့သည်လည်း မင်း
စည်း စိမ်ကိုခံစား ၍ ကြောင့်ကြမဲ့နေ တော်မမူပြည်သူတို့တရား စကား အငြင်း
အခုံရှိသည်များ ကိုတရား သဘင်သို့ထွက်၍ကိုယ်တိုင်ဆုံး မစီရင် ကြောင်း များ ကို
ကျမ်း ဂန်ထွက်ရှိသည်၊ တိုင်း ခရိုင်နိုင်ငံ တော်သည်လည်း အမျိုး လေး ပါး တို့နှိမ့်း

ရာဇဌာနီတိုင်း ကြီး ပြည်ကြီး ဖြစ်၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း စီရင်ခွင့်စီရင်ဘွယ်အလွန်များ ပြား စွာ ရှိသည်၊ ဝါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည်လည်း တိုင်းရေး ပြည် မှုနှင့်တကွပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့တဦး နှင့်တဦး တရား စကား အချက်အတင်ရှိသည်များ ကိုမှန်ကန်ပြီး ပြတ်လွယ် အောင်လွှတ်သို့ထွက်၍ဆုံး ဖြတ်စီရင်တော်မူမည်၊ ဝင်း တော်ခင်း မြဲခင်း ၊ နား ခံတို့မှာ ဝန်တို့တက်လျှင်အတွင်းတော်သို့ဝင်မြဲဝင် စေ၊ အစုံအညီတက် မတက် ရောက်မ ရောက်ကိုလည်း ဩတိုက်သံဆင့်နှင့်နား ခံတို့က စာရင်း မှတ်သား ပြီး လျှင်ဩတိုက်သံဆင့်တအတွင်း တော်မှာအစီရင်ခံ စေ၊ နား ခံတို့က ဝန်တို့မှာအစီရင်ခံ စေ၊ လွှတ်သို့ထွက် တော်မူလျှင်ဝန်တို့နှင့်အတွင်း ဝန်အစုံအညီအိမ် ရှေ့မင်း နေရာနှင့်မနီး မဝေး နေ၍ရာဇဝတ် ရေး တိုင်း ရေး ပြည် ရေး သာသနာ တော် ရေး လျှောက်ထား ရန်ရှိသည်များ ကို လျှောက်၊ တရား စကား လျှောက်ထား လဲဆိုရန်ရှိသည်ကိုလည်း အမှုသည် ရှေ့နေတို့ လျှောက်လဲ စေ၊ စကား နှစ်ပြင်ကို ယောက်၍အိမ် ရှေ့မင်း အတွင်းဝန်တို့နှင့်ညှိနှိုင်း တိုင်ပင်ပြီး လျှင်ထုံး စံရှိရာ ဝန်တို့က တောက်ယူစီရင်။

17 February 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၅ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၅ရက် နေ့မွန်နန်း တော်တွင် အမိန့်တော်၊ အတွင်း ဝန်ပုခန်း ကြီး မြို့စား မင်း ၊ ယည်ပုံ လှေအုပ်မင်း ၊ လှေသင်း အတွင်း ဝန်မင်း ၊ ဝက်မစွတ်မြို့စား မင်း တို့ ရှေ့သံ တော်ဆင့်မင်း လှသိန်သုမှတ်။

1 March 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၅ခုတ ပေါင်း လဆန်း ၃ရက် နေ့နား ခံ ပြေ့ကြီး မှူးမင်း လှမင်း ကျော်တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စာစု)

လွှတ်တော်အတွင်း တော်ရွှေရုံး နေ့ခင်းရုံး တရားရုံး မှစ၍ဆိုင်ရာဝန်အိမ်အဝေး မြို့ဝန်အရာရှိကိုမှာရုံး အုရာမှုတရား စကား မှုများကို ကြေး ငွေအပိုအမို မဟုတ်မမှန်စား ယူကြသော ကြောင့်ငါ့ရွှေလက်ထက် တော်ပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့အား ချမ်းသာ စေခြင်း ငှါ ကြေး ငွေအပိုအမို မစား မယူကြစေနှင့်၊ အမိန့်တော်ထုတ်ပြန်ပြဋ္ဌာန်း ပိုင်း ခြား ရှိလေပြီး သည်ကိုအမိန့်တော်ထုတ်ပြန် ရာမပါဆို၍လင်ကွာမယား ကွာမှုများ ကိုစီရင်စား ကြေး ငွေအပိုအမို တောင်း ခံ ကြောင်း အရပ်ရပ်တရား အုံမျိုး မှာလည်း မြေထုံး ဆို၍ ကြေး ငွေအပိုအမို တောင်း ခံစား ယူကြ ကြောင်း များ နှင့် ရွှေနား တော်မြတ်ကြား သိ တော်မူရသည်၊ နေ့ခင်းသည်ကဲ့သို့မကြား မသိရ စေနှင့်၊ အထက်ထုတ်ပြန် တော်မူသည့်အမိန့်တော်တမ်း အတိုင်း ကြပ်ကြပ်တည်း တည်း ဆင့်ဆိုစီရင်။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခု (ဦး)တန်ခူး လပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့မွန်းတည့် 22 April 1854 တော်တွင်း အမိန့်တော်အတွင်း ဝန်ဝက်မစွတ်မြို့စား မင်း လောင်း ရှည်မြို့စား မင်း တို့ ရွှေသိ တော်ဆင့်မင်း လှသိန်သူ မှတ်။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခု (ဦး)တန်ခူး လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့နား 23 April 1854 ခံမင်း တင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါစု)

ရွှေပြည်ရန် အောင်မြင်ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်း ခေါင် ကျော်ထင်နှင့်ပုဂံမြို့
စီရင်စု ညောင်မျှား ရွာသူကြီး တို့ ပြောဆိုကြသည့်နယ် မြေမှုစကား ကိုစာဆက်
သွင်းသည်မှာ ပုဂံမြို့ (သက္ကရာဇ် ၁၁)၄၅ ခု ၆၄ ခု စစ်တမ်း တွင် တောင်ပုံတမ်း 1782
၁၇၊ တောင်ဘက်တန် ၂၇၊ င ကျော်တန်း၁၃၊အညာ၉ရွာ၊အ ကြေ၉ရွာ၊ ကျောင်း၅ရွာ၊ 1802
အစွန်း ၄ရွာ၊ စုစု ရွာ ပေါင်း ၈၄ သာထွက်ရှိသည်၊ ကျောက် ဆောက်မြို့ (သက္ကရာဇ်
၁၁)၄၅ ခုနယ်ဝင်စစ်တမ်း ထွက်ရွာစဉ်ကျယ်မှာအချင်း ဖြစ်ဆိတ်တိမ်း ကမ်းဖြူး 1783
လှိုင်း သသုံး ရွာပါရွာ ပေါင်း ၄၄ ရွာထွက်သည်ကိုရှင်း လင်း သိသာ အောင်ပုဂံ
မြို့ကျောက် ဆောက်မြို့နယ်ပုံ မျှား ကိုထုတ် စေရာ ညောင်မျှား ရွာသူကြီး ငနုန်းသည်
ပုဂံမြို့ ကျောက် ဆောက်မြို့နယ်ပုံ မျှား တွင်ဆိတ်တိမ်း ကမ်း ဖြူး လှိုင်း သာတက်သန်ကျင်
အုန်ကျင့်ရွာ မျှား ကိုပုဂံမြို့နယ်သို့သွင်း ၍နှစ်မြို့နယ် တော်ပုံကမ္ပည်း လိပ်မှတ်မျှား
ကိုပြုပြင် ရေး ကြောင်း ကိုသိသာသည်၊ အတွင်း တော်သို့မှာတမ်း သွင်း ၍နယ်ပုံ
ကိုအမှန်အကန်ကြ အောင်ပြင် စေမည်၊ အချင်း ဖြစ်ဆိတ်ထိန်း ကမ်း ဖြူလှိုင်း သာ
ကျေး ရွာနယ် မြေမျှား ကို ကျောက် ဆောက်မြို့ (သက္ကရာဇ် ၁၁)၄၅ ခု ၆၄ ခု စစ် 1783
တမ်း ရွာစဉ်ကျယ်စာရင်း တွင်ပါဝင်သည့်အတိုင်း ကျောက် ဆောက်မြို့ကရယူ စေ 1802
မည်၊ ညောင်မျှား ရွာသူကြီး ငအုန်း သည်မြို့ရွာနယ်ပယ်မ ထွေး မရှုက် စေရ၊ သ
မုတ်ပြဋ္ဌာန်း ပိုင်း ခြား တော်မူသည့်နယ်ပုံကိုပြုပြင် ရေး သား သူဖြစ်သည်၊ သင်း
ကိုကြားမြင်သမျှ ကြောက်ရွံ့ အောင်မြို့တွင်း မြို့ပြင်အ စေ့အနှံ့ မောင်း ကျော်၍နာလှ
အောင်ရိုက်ပြီး လျှင်လက်ကိုဖြတ်မည်စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သင့်ပြီ။

(သက္ကရာဇ်)၁၂၁၆ ခုကဆုန်လဆန်း ၈ ရက် နေ့သွင်း ရင်း နား ခံ စ 4 May 1854
မြောင်မျှား တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စာစု)

(12 May) 1854

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခု (ကဆုန်လပြည့်ကျော် ၁ ရက်နေ့) ဝန်ကြီး သတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းလှသီဟသူ၊ မင်းကြီး မဟာရာဇာသင်္ကြန်၊ သတိုး မင်းကြီး မဟာမင်း လှကျော်သူ၊ မင်းကြီး မဟာမင်းလှစည်သူတို့ကိုသနား တော်မူသည့်အစီး အနင်း အဆောင်အရွက် ပေး အမိန့်တော်အတိုကောက်ဘုရား

ဖောင်း ကတ္တီပါနီ ရွှေသား ပန်း ၁၂၊ တမာရွက် ထောင် ၁၂ ၁

ဘွဲ့သင်း ကျစ်တပ် ၁

ရွှေနား တောင်း မီး တွင်း ၁

ကတ္တီပါဝတ်လုံဘဲရုံ ရွှေဖျင်ဒီတဆင့်တပ် ၁

ဘွဲ့ဖြူ ရွှေမြိတ်ဂံ ၁

ရွှေစလွယ် ၁၂ သွယ် ၁

မောက်တို ရွှေပိန်း ၊ ရွှေကုံး စိန်တောင် ၁၂၊ ရွှေထိပ် ရွှေထွတ်ငှက်မနား စိန်ပွင့် ၁၂၊ ပါး ကာနား ကာ ရွှေကာ နောက်ကာ မောက်ရှုပါလည် ကွေး ကတ္တီပါနီယက်ပြား သတ်၊ မျည်း တိုကတ္တီပါစိမ်း ယက်ပြား သတ်၊ မျည်း ရှည်ကတ္တီပါ နက်ယက်ပြား သတ် ၁

ကွမ်း ခွက်လဘက်အိုး တ ကောင်း ပိတ်ရှစ် ထောင့်ပယင်း တစ်၊ ကွမ်း လိပ် သုံး မြှာပယင်း တစ် ၁

မိုး ကြိုး ထွေး အင် ၁

ကတ္တီပါအုံး ဝန်း ၁

ရွှေ ပေခ မောက် ၁

ဓါး ခွေး မခွေး ငယ် နောက်ပိတ်ပတ္တမြား စီ၊ အိမ်မည်သရီ မွမ်း သံပတ် ရတန့်ပတ္တမြား စီ၊ ရင်း ဖျား သက္ကဒါန်ငုံ့ခံပတ္တမြား စီ၊ ဆွဲကြိုး မုဒယက် ကန် တော့လက်ပံတွင်း အနား ပတ္တမြား တရစ်စီ၊ ဆောင်ဓါး မိုး ကြိုးဆင်၊ သက္ကလတ်အိတ်နီသွတ် ၁

ထီး နီ ရွှေ ငြောင်ရွက်၇ဆင့်၊ ညောင်ရွက် ရေ ၃၆၊ အချက်အထွတ် ရွှေအရိုး ရွှေကြာဆစ် ၁

ကျိုင်း ၂ အချက်အထွတ် ရွှေ၊ အအုံအရွက်အရိုး အနီသုတ် ၁

ထမ်းစင်ခွက်ခါး ပန်းစက်အနား ဇော့ကွင်း ၊ အတွင်းကြယ်၊ ကြာနု
တဆင့်ကမွတ်သံပွင့်တမြံခြူး ၊ ဘိနပ်ကုလား ပန်း ၊ အိမ်အတွင်း ညောင်ရွက်၊
အနား မန်းကျည်းရွက်၊ ဘဝါး ရွဲ၊ ဘောင်ထိပ်သံပွင့်ပန်း လှကြာ၊ အတွင်း
ညောင်ရွက်အနား မန်းကျည်းရွက်၊ ဘဝါး ရွဲ ထောင်ကြက်ရင်ကုလား ပန်း
တောင့်ကျေး စေတိုင်၊ အုံး တား ဘက်ဝန်း မြင်မိုရ် ကျေး စေတိုင်၊ အဖြေ
မြင်းနား ရွှေ၂စု၊ အနီတစု၊ ခါး အနီ ၁
မြင်းကကိုင်း ညောင်ရွက်ရ၊ သံပရာခွံရက် ဘောက်ထ တောင်ဆွဲ၊ ဇက်ပါး
ကာ ရွှေဇာဝါဝိန်း ၊ နင်း နှဝ်း သိပ်အိမ် မြောင်ရင်ပတ်ကွင်း ငွေဇာဝါ၊ က
တောင်ရွှေရေး ၊ ဇာမရိုဂူပ်ပန်း ခက်ကိုက်အနား သံငှံ ရွှေဝိန်း ၊ ဦး
ခက်ထိပ်ဆောင်း မြီး ဖျန်း ရင်ပတ်သက္ကလတ်ကြီး ရွှေကြယ်တပ်၊ စီး နှီး သက္က
ဒါန်သက္ကလတ်တင်ရမ်း စက်ရွှန်း သုံး ဆင့် ၁
ဆင်ပေါင်း ဝန်း အချက်အထွတ် ရွှေ၊ အမိုး ရွှေ၂စု၊ အနီတစု၊ ကတောင်
ရွှေပြည့်ရေး၊ကခွက် ရွှေ၂စု၊ အနီတစု၊ ရဲကခွက် ရွှေ၂စုအနီတစု၊ ကတောင်
ရွှေပြည့်ရေး ၊ ၁
အလံကျည်လှံကျည်ရင်း ဖျား ရွှေဝိ၊ ဆင်ကြိုး သက္ကလတ်ဘဲကွပ်၊ စည်နီရ၊ စည်ပုတ်
၁၊ ပုံသာ ၁၊ ငွေနှဲကြီး ၁၊ ငွေနှဲငယ် ၂၊ ခရာ ၁၊ လင်းကွင်း ၁
လှော်ကား နိုန်နန်းငှက်ပုံရုပ်၊ အလယ်ဦလှပ်ဆံထုံး ပရိတ်ချည်သုံး ဆင့်ပဲ့ဘိဒုယင်
အနီအမအထွတ်ဝတ်ဆံ ရွှေ ညောင်ရွက် ရွှေတည့်၊ လုလင်တိုင်အနီအဖြေပန်း ဆုပ်
ပုံတိုင်လက်ခတ်အနီ၊ အလံဘဲနီ၊ အထွတ် ရွှေ၊ အလံရိုး အလံကျည်အနီသုတ်၊ ခဲကြီး
ရွှေကန်တော့အောင်း နီဦး ၁ပွင့်၊ ပဲ့၂ပွင့်၊ တက်မအနီ လှော်တက်အဖြူ၊
ခင်ဒုရင်အနီ၊ မှုတ်ရိုး ထောက်အနီသုတ်၊ လက်ရမ်း အဖြေပန်း ဆုပ်အနီ၊
ပွတ်လုံး အနီသုတ် ၁
အိမ်ခြံမြင်းကြမ်း ယက်ကမွတ်သတ် ၁

(မြို့ကြည့်၊ ပု၊ ၆၃၅၊ ကုန်း ၊ တတိယ၊ ၁၉၆၇၊ စာ၁၀၃-၄)

မင်းသတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းလှသီဟသူ၊ မင်းကြီး မဟာရာဇသကြီ၊ မင်း
သတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းလှကျော်သူ၊ မင်းကြီး မဟာမင်းလှစည်သူမှာလိုက်
သည်၊ တလုတ်မြို့ဝန်မဟာမင်းခေါင်ကျော်ထင်၊ ပညာရှိဆီမီး ခုံရွာစား အ
ဝေးကိုဝန်မဟာနန္ဒသကြီကသနား တော်မြတ်ခံရသည့်ဆီမီး ခုံရွာ၊ သာထွန်း
ရွာများ မှာနယ် လေး ရပ်ရှစ်ရပ်အတွင်း အပေါ်ဝန်အကောက်အစား တရား
ကွမ်းဘိုး မှစ၍ရွာစား တို့စား ဂိုး ထုံး စံရှိရာစစ်ကြောစီရင်ကောက်ခံစား
ယူစေလွှတ်တော်ကအထက်စာချွန်ပေး အပ်သည့်အတိုင်း တဝတည်း စစ်ကြောစီရင်
ကောက်ခံစား ယူပါမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်သည်၊ ဆီမီး ခုံရွာ
သာထွန်း ရွာနယ် လေး ရပ်ရှစ်ရပ်အတွင်း အပေါ်ဝန်အကောက်အစား တရား
ကွမ်းဘိုး မှစ၍လွှတ်တော်ကအထက်စာချွန်ပေး အပ်သည့်အတိုင်း ထုံး စံရှိရာရွာ
စား ကတဝတည်း စစ်ကြောစီရင်ကောက်ခံစား ယူစေ၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုက
ဆုန်လပြည့်ကျော် ၆ ရက်နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အ 17 May 1854
တိုင်း ပြန်ဆိုမှာထား ရမည်ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသောဘုရား ညီ
တော်အိမ်ရှေ့မင်း အမိန့်တော်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်ဖြစ်၍အမိန့်တော်စာ
ချွန်မှာစာပေး အပ်လိုက်သည်၊ ဆီမီး ခုံရွာသာထွန်း ရွာနယ် လေး ရပ်ရှစ်ရပ်အ
တွင်း အပေါ်ဝန်အကောက်အစား တရား ကွမ်းဘိုး မှစ၍လွှတ်တော်ကအထက်စာချွန်
ပေး အပ်သည့်အတိုင်း ထုံး စံရှိရာရွာစား ကအမိန့်တော်မြတ်ရဝ်း နှင့်အညီတဝ
တည်း စစ်ကြောစီရင်ကောက်ခံစား ယူစေရမည်။

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုကဆုန်လပြည့်ကျော် ၁၃ ရက်နေ့အမှာတော်ရေး မင်း 24 May 1854
ဦး နှော စာရေး ငဘိုး ကပေး အပ်သည့်လက်ခံ
(တိုး လှ စာစု)

27 May 1854

16 June 1854

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၆ ရက်နေ့ထီး ဆောင်း မင်္ဂလာမဟာ ဥကင်သဘင်တော်မူလျှင်ရွှေပြည်တော်မှစ၍နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်စော်ဘွား မြို့စား မြို့ဝန်စစ်ကဲဆိုင်ရာစုထိန်း စုအုပ်တို့ထံ ရာဇဝတ်မှုတရား စကားမှုမှစ၍အမှုကြီး ငယ်အပြစ်လေး ရပ်မ ရှေး ထောင်တန်း အကျည်း အမြောင်းအချုပ်ခံနေသူတို့နှင့်အဘွဲ့အနှောင်အထား ရှိသမျှသား ငှက်တိရိစ္ဆာန်တို့ကို ဘေး မဲ့ပေး တော်မူမည်ဖြစ်သည်၊ ထောင်တန်း အကျည်း အမြောင်းအချုပ်အနှောင်အလှောင်အထား ရှိသမျှလူတို့နှင့်သား ငှက်တိရိစ္ဆာန်တို့ကိုတံဆိပ်နာမံခံ တော်မူ၍ထီး ဆောင်း မင်္ဂလာမဟာဥကင်သဘင်တော်မူသည့်နေ့အခါတော်အတိုင်း တချိန်တခါတည်း ကုန်စင် အောင်လွှတ်ရမည်အကြောင်း နှင့်စေ့နှံ့အောင်ဝန်တို့ကမှာထား ဆင့်ဆိုစေ။

27 May 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုနယုန်လဆန်း ၁ ရက်နေ့နားခံပြော့ကြီး မှူးမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါစု)

မင်း၊သတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းလှသီဟသူ၊ မင်းကြီး မဟာရာဇာသင်္ကြန်၊ မင်း
သတိုး မင်းကြီး မဟာမင်းလှကျော်သူ၊ မင်းကြီး မဟာမင်းလှစည်သူမှာလိုက်
သည်၊ တလုတ်မြို့ဝန်မဟာမင်း ခေါင်ကျော်တင်၊ ပညာရှိဆီမီး ခုံရွာစား အ
ဝေး ကျီပန်မဟာနန္ဒသင်္ကြန်သနား တော်မြတ်ခံရသည့်ဆီမီး ခုံရွာ၊ သာထွန်း
ရွာများ မှာနယ်လေး ရပ်ရှစ်ရပ်အတွင်းအ ပေါ်ဝန်အ ကောက်အစားတရား
ကွမ်း ဘိုး မှစ၍ရွာစား တို့စား ဂိုး ထုံး စံရှိရာစစ် ကြောစီရင် ကောက်ခံ
စား ယူစေ၊ လွှတ်တော်ကအထက်စာချွန် ပေး အပ်သည့်အတိုင်း တဝတည်း စစ်
ကြောစီရင် ကောက်ခံစား ယူပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်
သည်၊ ဆီမီး ခုံရွာ၊ သာထွန်း ရွာနယ် လေး ရပ်ရှစ်ရပ်အတွင်း အ ပေါ်ဝန်အ ကောက်
အစား တရား ကွမ်း ဘိုး မှစ၍လွှတ် တော်ကအထက်စာချွန် ပေး အပ်သည့်အတိုင်း
ထုံး စံရှိရာရွာစား ကတဝတည်း စစ် ကြောစီရင် ကောက်ခံစား ယူစေ၊ သက္က
17 May 1854
ရာဇ်၁၂၁၆ခုကဆုန်လပြည့် ကျော်၆ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်
ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ပြန်ဆိုမှာထား ရမည့်ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်
မူလှ သောဘုရား ညီ တော်အိမ် ရှေ့မင်း အမိန့်တော်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်
ဖြစ်၍အမိန့်တော်စာချွန်မှာစာ ပေး အပ်လိုက်သည်၊ ဆီမီး ခုံရွာ၊ သာထွန်း
ရွာနယ် လေး ရပ်ရှစ်ရပ်အတွင်း အ ပေါ်ဝန်အ ကောက်အစား တရား ကွမ်း
ဘိုး မှစ၍လွှတ်တော်ကအထက်စာချွန် ပေး အပ်သည့်အတိုင်း ထုံး စံရှိရာရွာစား
ကအမိန့်တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီတဝတည်း စစ် ကြောစီရင် ကောက်ခံစား ယူစေ
ရမည်။

8 June 1854
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ခုကဆုန်လပြည့် ကျော်၁၃ရက် နေ့အမှာ တော် ရေး
မင်း ဦး နှော၊ စာ ရေး ငတိုး က ပေး အပ်သည့်လက်ခံ။
(တောင်ခွင်စာစု)

စစ်တွေမြို့နေကုန်သည်ငရဘော်၊ ငဘတော်၊ ရဲကျော်သူတို့ငှက်တောင်ကုန်
၃၀၀၀၀များကိုဆောင်ယူပြီး လျှင်ရွှေဘဝါး တော်အောက်လာရောက်၍ပါ
ကုန်များကိုရတနာပုံတိုက်တော်တွင်စာရင်း ချမှတ်ရှိသည်မှာအဝေးမြို့ကျေး
ရွာက ရွှေကုန်း တော်မြတ်ကိုခိုလှုံရောင်း ဝယ်လို၍ ရွှေစက်တော်အောက်လာ
ရောက်သူများဖြစ်သည်၊ ငရဘော်၊ ငဘတော်၊ ရဲကျော်သူတို့နှင့်ပါသည့်ငှက်
တောင်ကုန်များကိုအကောက်တော်ထုံးစံတွင်သုံးစုတစုလျော့၍ ကောက်ခံဆက်
သွင်းစေ။

24 June 1854
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက်နေ့ ရွှေတိုက်တော်တွင်
အမိန့်တော်၊ အတွင်းဝန်ဝက်မစွတ်မြို့စား မင်း လောင်းရှည်မြို့စား မင်း
တို့ရွှေသံတော်ဆင့်မင်းလှသိန်းသူမှတ်။

24 June. 1854
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက်နေ့နားခံစ မြောင်မှူး
တွင်ပြန်။
(တောင်ခွင်စါစု)

24 June 1854

သာသနာပြုဆရာ တော်ကအလုံမြို့အထက်တိုက် မောင်း တောင်ရွာနယ်အတွင်း တဘက်ဆည်ကန်မှာနိုမှီ နေထိုင်သည့်သား ငှက်တရိစ္ဆာန်တို့ကို ချမ်း သာစွာ နေထိုင်စေခြင်း ငါဇီဝိတဒါန၊ အဘယဒါန၊ ကုသိုလ် တော်ကိုရည် တော်မူလျက် ဘေး မဲ့ချမ်း သာ ပေး တော်မူမည့်အကြောင်း နှင့် မေတ္တာရပ်ခံချက်အတိုင်း သတ္တဝါတို့အား ဘေး ရန်မရှိ စေရ၊ တား မြစ် စောင့် ရှောက်ခြင်း တို့ဖြင့်လုံခြုံ စေအပ် သော ရက္ခာဝရဏ ဂုတ္တိထရာကို ထောက် တော်မူ၍ ဘေး မဲ့ချမ်း သာ ပေး တော်မူသည်၊ မောင်း တောင်ရွာနယ်တွင်တဘက်ဆည်တန်သို့လာ ရောက်မှီနိုရှိ နေသည့်သား ငှက်တရိစ္ဆာန်တို့ကိုအဘမ်း အဆီး အနှောင်အဖွဲ့အပစ်အခတ်အသတ်အညှစ်မရှိ စေ နှင့်၊ ချမ်း သာ စေ။

24 June 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် နေ့ ရွှေတိုက် တော်တွင် အမိန့်တော်၊ အတွင်း ဝန်ဝက်မစွတ်မြို့စား မင်း တို့ ရွှေသံ တော်ဆင့်မင်း လှသိမ် သူမှတ်။

24 June 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်ဖါဂူ)

ဘား လောင်း တော်သီရိဓမ္မာ သောကမင်း သည် စေတီ ကျောင်း ရေတွင်း ရေကန်ရှစ် သောင်း လေး ထောင်စီလျှ တော်မူသည်ကိုသာသနာ တော်အမွေ ခံမဖြစ်၊ ရင်နှိုက်ဖြစ် သောသား တော်ကိုသာသနာ တော်တွင်း သို့ချီး မြှင့်မှ သာလျှင်သာသနာ တော်၏အမွေခံဖြစ် ကြောင်း နှင့်ရှင်မဟာ မောဂ္ဂလိပုတ္တ တိဿမထေရ်အမိန့်ရှိ တော်မူသည့်အတိုင်း သား တော်မဟိန္ဒမင်း သား ကိုအံ့ဘွယ် ရှစ်ပါး တို့နှင့်ပြည့်စုံ သောမြတ်စွာဘုရား သာသနာ တော်တွင်း သို့သာမဏေအ ဖြစ်ဖြင့်ချီး မြှင့် တော်မူသကဲ့သို့ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည်လည်း သာသနာ ပြုမင်း ကောင်း မင်း မြတ်ဖြစ် တော်မူသည်နှင့်အညီသာသနာ တော်အတိုင်း ထက် အလွန်စည်ပင်ပြန့်ပွါး စေခြင်း၊ သာသနာ တော်အမွေခံဖြစ် စေခြင်း အကြောင်း ကိုရည် တော်မူလျက်သား တော်မလွန်မင်း သား သတိုး မင်း လှ ဇေယျသူ၊ ပန်တိမ်း မင်း သား သတိုး မင်း လှသိဟသူ၊ သုံး ဆယ်မင်း သား သတိုး မင်း စော၊ မြင် ကွန်း မင်း သား သတိုး မင်း လှ ကျော်စွာတို့ကိုသက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုဝါဆိုလနား

25 June 1854 - 24 July 1854

ထွင်း သျှောင်ထုံး မင်္ဂလာ ဆောင် တော်မူပြီး လျှင်မြတ်စွာဘုရား သာသနာ တော် တွင်း သို့ရှင်သာမဏေအဖြစ်ဖြင့်ချီး မြှင့် တော်မူသည်၊ အခမ်း အနား မှာခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက်ညီ တော်အိမ်ရှေ့မင်း နား ထွင်း သျှောင်ထုံး မင်္ဂလာအခမ်း အနား နည်း ခန့်ထား လုပ် ဆောင် စေ၊ လုပ် ဆောင်ရန်အခမ်း အနား များ လည်း မြေနန်း တော်တွင်ခင်း ကျင်း လုပ် ဆောင် စေ၊ စာရင်း ကိုလည်း သွင်း ။

24 June 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် နေ့ ရွှေတိုက် တော်တွင် အမိန့်တော်၊ အတွင်း ဝန်ဝက်မစွတ်မြို့စား မင်း ၊ လောင်း ရှည်မြို့စား မင်း တို့ရှေ့သံ တော်ဆင့်ရတနာ လှကား တော်မှူး မင်း လှသီရိဇေယျသူမှတ်။

(တောင်ခွင်ပါစု)

နိုင်ငံတော်အတွင်း ဆင်းရဲသားကျွန်တော်မျိုး တို့လယ်ယာမှုများကြောင့်အလျှောက်အထားတရား အတွေ့အဆိုအခြေအတင်နှင့်ရှိကြသည်များ မှာမိုးလအခါလုပ်ချိန်ကာလ ရောက်ပြီဖြစ်သည်၊ အလျှောက်အထားတရားကိုလက်ခံ၍မစစ်မကြောမစီရင်ကြစေနှင့်၊ လက်ရှိအတိုင်းလယ်ယာများကိုလုပ်ဆောင်နှင့်စေ၊ မပြီးမပြေ လျှောက်ထားပြောဆိုလိုလျှင်အသီးအနှံရိတ်သိမ်းပြီးမှ ပြောဆိုလျှောက်ထားကြစေ၊ ရွှေခုံး နောက်ရုံး တရားရုံးမြို့ရှင်ရွာရှင်ဆိုင်ရာစုထိန်းစုအုပ်သွေးသောက်ကြီးခေါင်းအကြီးတို့ကိုစေနှံ့အောင်ဆင့်။

28 June 1854

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုဝါဆိုလဆန်း ၄ ရက်နေ့ ဝန်ရှင်တော်မကွေးမြို့စားမင်းကြီး၊ မြဲတောင်မြို့စားမင်းကြီး နှစ်ပါးမိန့်ချက်၊ ဝန်ထောက်တော်ဗန်းမော်ဝန်မင်းမှတ်။

(တောင်ခွင်အိစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာထခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့် တော်ရှိသည်၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ဘုရား အ လောင်းမင်း
ကောင်း မင်း မြတ်တို့ကဲ့သို့ရာဇဓမ္မစ သော မင်း ကျင့်တရား အ ပေါင်း တို့ကို
ဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူလျက်ပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အား တရား နှင့်အညီ
ထိန်း သိမ်း ကြည့်ရှု စောင့် ရှောက် တော်မူသဖြင့်ခမည်း တော်ဘုရား အဆိုက်အ
ရာ တော်ဖြစ် သော ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံအ ပေါင်း ကိုသိမ်း မြန်း
စိုး အုပ် တော်မူ၍ ဘေး လောင်း တော်သီရိဓမ္မာ သောကမင်း ဒေဝါနံပိယတိ
ဿမင်း စ သော သာသနာပြုမင်း တို့ကဲ့သို့ ရှေး ဖြည့်ဆည်း ဘူး တော်မူအပ် သော
ပါရမီ တော်သမာဆန္ဒအရင်း ရှိသဖြင့်သာသနာ တော်မြတ်ကိုအတိုင်း ထက်အလွန်
စည်ပင်ပြန့်ပွါး အောင်ချီး မြှင့်ပူ ဇော် တော်မူသည်ကိုပြည်သူသတ္တဝါတို့အ ပေါင်း
အား လည်း အကုသိုလ်တရား မပွါး စေရ၊ နတ်ရွာနိဗ္ဗာန်လမ်း ကြောင်း ကောင်း
မြတ် သောကျင့်ဝတ်တရား တို့ကိုကျင့် ဆောင်ပွါး များ စေခြင်း ငှါတိုက်တွန်း ဆုံး မ
ပြုသနိုး ဆော် တော်မူသည်၊ အာဏာ တော်ထား ရာလွှတ် တော်ရုံး တော်မှစ၍ နိုင်
ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ် စော်ဘွား မြို့စား မြို့ဝန်စစ်ကဲ စုထိန်း စုအုပ်တို့ထံ ရာ
ဇဝတ်မှုတရား များ နှင့် ထောင်တန်း အကျည်း အ မြောင်း ခံ နေရသူတို့မှာအ
ပြစ်အ လျှောက်စီရင်သင့် သော်လည်း အ လောင်း အလျာတို့ဆုကြီး ပတ္တနာဗျာဒိတ်
ခါဝယ်သတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အား ဘေး ဥပါဒ်တင်း လွတ် စေလျက်ချမ်း သာခြင်း အတိ
ဖြစ်သကဲ့သို့တံဆိပ်နာမံခံ တော်မူ၍ထီး ဆောင်း မင်္ဂလာမဟာဥတင်သဘင့် တော်
မူသည့်မင်္ဂလာအခါ တော်နှင့်ကြုံကြိုက်သည်ဖြစ်သည်၊ ထောင်တန်း အကျည်း အ မြောင်း
ခံ နေရသူတို့ကိုအမှုကြီး ငယ်အပြစ် လေး ပေါ့ မ ရွေး မချယ်သတ္တဝါအ ပေါင်း တို့ကို လေ
သာတည်း ဟူ သောအ နှောင်အဖွဲ့မှကင်း လွတ် အောင်ကယ်ဆယ် တော်မူနိုင်ခြင်း အ
ကြောင်း နိမိတ်ကိုရည် တော်မူလျက်အဘယ ဒါန၊ ဇီဝိတ ဒါန၊ အသ ဒိသကုသိုလ် တော်အ
ထူး ဖြစ် စေခြင်း ငှါ ထောင်တန်း အကျည်း အ မြောင်း ခံ နေရသူတို့နှင့်အဖွဲ့အ နှောင်
အ လှောင်အထား ရှိသည့်သား ငှက်တရိစ္ဆာန်တို့ကို ဘေး မဲ့ချမ်း သာ ပေး တော်မူ
သည်၊ ချမ်း သာ စေ၊ ကုန်စင် အောင်လွှတ်။

30 June 1854

16 June 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၆ ရက် နေ့ထီး ဆောင်း မင်္ဂလာ မဟာဥကင် တော်အခန်း အနား တွင်အမိန့် တော်သံ တော်ဆင့်မင်း လွှသိမ်းသူ မှတ်။

30 June 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၆ ရက် နေ့နား ခမင်း ငင်ရာ ဇာသီဟသူ တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါရု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည်ပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့ချမ်း သာ စေ ကြောင်း လောကတ္ထစရိယ ပါရမီ တော်ကိုဖြည့် ဆောင် တော်မူလို၍ ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်း ခရိုင်နိုင်ငံနှင့်တကွမြတ် သော မင်း အဖြစ်ကိုယူ တော်မူပြီး လျှင် တိုင်း နေပြည်သူအ ပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး များ စေ ကြောင်း ကိုကိုယ် တော်တိုင် ကြည့်ရှုရွက် ဆောင် တော်မူသည်၊ နိုင်ငံ တော်အတွင်း ရွှေမင်း တို့လက်ထက် မြေ ရေ တို့၌နှစ်ကာလအခွန့်ရှည်စွာသိုမြှုပ်နှံထား သော ရွှေ ငွေရတနာဥစ္စာ များ ကို ပြည်သူဆင်း ရဲသား တို့ကံအ လျောက်တူး ဖေါ်ရကြသည်များ မှာဥစ္စာရှင်မရှိအ သာ မိကဖြစ်၍မင်း ၏ဘဏ္ဍာ အရာဖြစ်သင့် သော်လည်း သာသနာ ဒါယကာ ပါရမီဖြည့်တရား မင်း မြတ်ဖြစ် တော်မူသည့်နှင့်အညီ ရှေး ဘုရား ၌ လောင်း မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ကျင့်ထုံး ကို ထောက် တော်မူလျက်ငါ့ ရွှေလက်ထက် တော် ရွှေပြည် တော်မှစ၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ များ မှာပြည်သူဆင်း ရဲ သား တို့တူး ဖေါ်ရသည့် ရွှေ ငွေရတနာဥစ္စာ များ ကိုမင်း ဘဏ္ဍာဆို၍အစစ်အ ကြောအသိမ်း အယူအ နှောက်အရှက်မရှိ စေနှင့်၊ ဥစ္စာရှင်မရှိအသာ မိကဖြစ်သည့် အတိုင်း တူး ဖေါ်ရရင်း သူတို့ကရယူကြ စေ။

18 July 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၉ ရက် နေ့ ရွှေတိုက် တော်တွင်အတွင်း ဝန်ဝက်မစွတ်မြို့စား မင်း လောင်း ရှည်မြို့စား မင်း ရှေ့သံ တော်ဆင့်မင်း လှ သိန်းသူ မှတ်။

19 July 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့နား ခစ မြောင်မှူး ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါစု)

ဘုရား ကျောင်း ဝတ္တကံမိုး မြေအဂုံအ စောင့်ကျွန်သီး တော်တို့နှင့်မင်း မြေ
မင်း ကျွန် ရော နှော ရှက်တင်၍ မသန့်မရှင်း ရှိသည်အရာ များ သည်ရတနာ
သုံး ပါး နှင့်စပ်ဆိုင်သည့်အမှုဖြစ်၍ လောကဝတ်၊ ဓမ္မဝတ်အ ကြောင်း နှစ်ပါး
မသင့်ဖြစ်သည်၊ ဘား တော်ဆန္ဒန်ဆင်မင်း သခင်မင်း တရား ကြီး လက်ထက်
(သက္ကရာဇ်) ၁၁၄၅ခု ၄၇ခုနှစ်၊ နှစ်ဆယ့်လေး ဌာနမှ စ၍ဘုရား ကျောင်း 1783
ဝတ်မိုး ဝတ်မြေကျွန်သီး တော် များ ကိုထပ်မံ၍ ကျောက်စာကမ္ဗည်း ထိုး မှတ်လျှ 1785
ဒါန်း တော်မူသည်၊ ဝတ်မိုး ဝတ် မြေကျွန်သီး တော် များ သည်လည်း နှစ်ကာလ
ရှည်ကြာ၍ကမ္ဗည်း ကျောက်စာတိမ်း ရိမ်း ယိုယွင်း သဖြင့်မသန့်မရှင်း ရှိသည်
ကိုသန့်ရှင်း စင်ကြယ် အောင်နှစ်ဆယ့်လေး ဌာနနှင့်တကွအရပ်ရပ် ကျောင်း ဘု
ရား ဝတ်မိုး ဝတ် မြေကျွန်သီး တော်တို့ကိုသမိုင်း ကျောက်စာ စစ်တမ်း ထွက်များ
နှင့်စစ် ဆေး ရှင်း လင်း ပြီး ရှင်သာသနာပြုဆရာ တော်ကြီး ကို လျှောက်ထား ၍
ဝန်တို့ကသွင်း ။

21 . July 1854

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခု ဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နား ခ ပြော့ကြီး မှူး မင်း၍
မဝ်း ကျော်ထွင်ပြန် ။

(တောင်ခွင်စါစု၊ ခင်ဇော်ဝင်း စါစု)

အမိန့်တော်အတိုင်း အရပ်ရပ် ကျောင်း ဘုရား ဝတ်မိုး ဝတ် မြေများ နှင့် (ကျွန်သီး တော်) သမိုင်း ကျောက်စာစစ်တမ်း စာရင်း များ ကိုရှင်း လင်း သိသာအောင် တောင်း ၍သွင်း ဦး ။

22 July 1854

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၁၃ ရက် နေ့ဝန်ရှင် တော်မ ကျွေး မြို့စား မင်း ကြီး မိုင်း လုံမြို့စား မင်း ကြီး မိန့်ချက်ဝန် ထောက် တော်သုံး ဆယ်မြို့စား မင်း မှတ်။

(ခင် ဇော်ဝင်း ဓါတု)

ဝန် ထောက်တို့သည် ဝန်တို့ မေ့ကျန်သည်ကို ထောက်မ လျှောက်ထား စေမည်ခန့် တော်မူသည်ဖြစ်လျက် မထောက်မမ၊ မလျှောက်မထား ယော ကြောင့်နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်အစုအမှုထမ်း လူတို့ကိုသား တိုး မြေး ပွါး နှင့်တကွစာရင်း တောင်း၍ ပြည်သူဆင်း ရဲသား တို့ဆင်း ရဲပင်ပန်း ရှိကြောင်း ကို ရွှေနား တော်မြတ်ကြား သိတော်မူရသည်၊ ဝန် ထောက်တို့ကို နေလှန်း ရာဇဝတ်စီရင်။

13 August 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၅ ရက်နေ့နား ခံမင်းထင် ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါစု)

13 August 1854

ဝန်ထောက်တို့ကို နေလှန်း ရာဇဝတ်စီရင်အမိန့်တော်ပါသည်မှာ တကြိမ်တခါဖြစ်၍ချမ်းသာပေး တော်မူသည်၊ ချမ်းသာစေအချုပ်ကလွှတ်။

13 August 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၅ ရက်နေ့နှ ၁း ခမင်းထင်ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စာ)

အမရပူရ ရွှေပြည်တော်ကြီး အရှေ့မျက်နှာ သဗ္ဗဝါအ ပေါင်းတို့အား ကျေးဇူး များစေခြင်း ငှါ ရွှေ မင်းတို့ဆည်ဘို့ထား သောတမုတ်ဆိုးကန်တော်သည် နှစ်ကာလရှည်ကြာ၍ ယိုယွင်း တိမ်ကောသဖြင့် ကန်တွင်း ကန်အောက် ရေသောက် လယ်ပယ်အများ မလုပ်မဆောင်ရ ပြတ်လပ်ရှိသည်ကို သဗ္ဗဝါအ ပေါင်းတို့အကျိုး စီးပွါး များလျက် ဌာဝရ အခွန့်ရှည်စွာ ကောင်းမွန်နိုင်ခန့် တည်ထွန်း စေခြင်း ငှါ လက်ဝဲပင်း မှူး မြေဒူး မြို့စား မင်းကြီး မဟာမင်း လှမင်း ခေါင်ကိုကြီးကြပ်စေ၍ ဆည်ဘို့လုပ်ဆောင်တော်မူမည်။ ဆည်ဘို့လုပ်ဆောင်ရန်ရှိသည်ကို ပြည်သူဆင်းရဲသားတို့အား မထိမပါး စေရ။ ငွေတော်ထုတ်ပေး လုပ်ဆောင်စေ။ ကုန်ဝင်ရန်စာရင်းကိုလည်း လက်ဝဲဝင်း မှူး ကဆက်သွင်းစေ။ တမုတ်ဆိုးကန်တော်ကိုစ၍ ဆည်ဘို့လုပ်ဆောင်တော်မူမည်မှာ ဌာဝရကုသိုလ်တော်ကြီး ဖြစ်သည်။ ကောင်းမြတ်သောအခါ နေ့ရက်ကို ပညာရှိတို့က ရွေးချယ်ဆက်သွင်းစေ။

24 August - 1854

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခု တော်သလင်းလဆန်း ၂ ရက်နေ့ နံ၁း ခ၀ မြောင်မှူး ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်မိစု)

ကုန်သည်ဆင်း ရဲသား တို့ ရေခင်း ဝယ်ကူး သန်း ကြသည်များ မှာအလေး တောင်း တင်း စည်း ချိန်မမှန်မကန် ငွေဆန်း ငွေပြား သုံး ဆောင် ရေခင်း ဝယ်ကြသည့် အရာများ သည်အကုသိုလ်ဖြစ်ထွန်း ၍ ပစ္စုပ္ပန်သံသရာအကျိုး ဗီး ပွါး ဆုတ် လျော့ပျက် ယွင်း လျက်တိုင်း ကြီး ပြည်ကြီး ခလေ့ထုံး စံနှင့်မညီမညွတ်ဖြစ်သည်၊ ရွှေမြို့တော်အတွင်း ပြင်ဆင် ရခြံဘုံး ကျေး ရွာရှိကုန်သည်တို့ကို ငွေဆန်း ငွေပြား အနား ကြီး အနား သွယ်မသုံး မဆောင်အလေး တောင်း တင်း စည်း ချိန်စည်း လဲခြင်း မပြုစေရ၊ ပညတ်တော်မူသည်၊ အလေး တောင်း တင်း ငွေရိုး ငွေမှန်များ နှင့် တော်တည့် ဖြောင့်မတ်စွာ ရေခင်း ဝယ်သုံး ဆောင် စေရမည်ဖြစ်သည်၊ ကုန်သည်တို့ကိုသူ ဌေး သွေး သောက်ကြီး မဟာသီရိဓနရာဇာကနိုင်နင်း အောင်စစ်ကြော ဆင့်ဆိုစေ၊ ကုန်သည်စာရင်း ကိုလည်း သူဌေး သွေး သောက်ကြီး မဟာသီရိဓနရာဇာဆက်သွင်း စေ။

11 November 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၇ ရက် နေ့နား ခမင်း ထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါစု)

ကြောသယ်ရွာသူကြီး အကြပ်အမှုထမ်း ကြေး (တမ်း)ကြီး ငယ်တစုတို့၊ ကြောသယ်ရွာကိုငသာအုပ်ထိန်း ဆောင်ရွက်စေရာအရပ်ရပ် ပေါ်ပေါက်ကြ ရောက်သည့်မင်း မှုတော်များ ကို ပြေကုန် အောင်မ ဆောင်မရွက်၊ စီရင်စု ကြောသယ်ရွာများ မှာသာ ကြေး ငွေအပိုအမို့ခွဲခန့် တောင်း ခံယူပြီး လျှင်မ ဆောင်မရွက်တိမ်း ရှောင်ထွက် ပြေး သူဖြစ်၍ ငသာကို သွေး သောက်ကြီး ထူကြီး အရာကနှုတ်၊ ကြောသယ်ရွာသူကြီး ငိုး ငဝိန်တို့သား မြေး အမွေအဆက်အမွေခံမှန်သူငသာတိုးကိုမျိုး ငိုး မှန်သည့်အတိုင်း ကြောသယ်ရွာစီရင်စုနယ် မြေရပ်များ ကိုအုပ်ထိန်းကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေသည်၊ သူကြီး ငိုး ငသာတိုး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငသာတိုး လည်း ကြောသယ်ရွာအစီရင်သူကြီး အကြပ်အမှုထမ်း ကြေးထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့မှာရာဇဝတ် ရေး တင်း လွတ်လုံခြုံ အောင်အုပ်ထိန်း ၍မင်းမှုတော် ပေါ်ပေါက်ကျ ရောက်သည်များကိုသိနါညီ မျှညီ နိုင်းတိုင်းထွာခွဲ တောင်း ၍စီရင်စုနယ်အတွင်း ရာဇဝတ် ရေး နိုး သေး မီး ပွါး မ ပေါ် မထွက် စေရ၊ ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ရမည်။

(15 November 1854)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုတန် ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၁ ရက် နေ့) သနတ်စုလကျော်ဗိုလ်ခုနစ်ရွာတိုက်စား မင်း မတာမင်း လှမင်း ခေါ်ကျော်စာ။
(ယောသမိုင်း ၊ စါ၄၀-၅၀)

ကြောရွာအသည်အလာဝင်နေကပ်ပါး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့၊ ထီး လင်း မြို့
သူကြီး ငအောင်ကျော် စီရင်စုအုံးတွဲရွာသူကြီး ငစံရင်း၊ ဆောမြို့သူကြီး ငရွှေ
သိန်း စီရင်စု ကျောက်ထုရွာသူကြီး ငမြတ်သင်း၊ ကြက်လိန်ရွာသူကြီး ငရွှေမင်း၊
ကျောက်ဆွဲရွာသူကြီး ငဘူး၊ အနောက်ဘက်တိုက်မင်း ရွာသူကြီး ငရွှေရည် စီရင်
စုတာရွာ ဟောင်း သူကြီး ငစံမင်း၊ ကန့်ကောရွာသူကြီး ငကြိုနိုင် စီရင်စုတင်
သား သူကြီး ငရွှေပိုး၊ ကန်ရွာသူကြီး ငလှထွေး၊ မုံး စိုရွာသူကြီး ငစိုး၊ တော
မရွာသူကြီး ငမင်း ရှောင် စီရင်စုဆင်စွယ်ရွာသူကြီး ငလင်း၊ ခေါင်း တုံရွာ
သူကြီး ငကင်း၊ စမိတ်ရွာသူကြီး ငနီလာ၊ ကြောရွာသူကြီး ငသာတိုး စီရင်စုတဲ
နိမ့်ရွာသူကြီး ငတော၊ ရွဲရွာသူကြီး ငမြတ်ထွေး၊ ညည့်ရှောက်ရွာသူကြီး ငယော
လာ၊ စကား ရွာသူကြီး ငသာလှေး၊ မြင်း သား ရွာသူကြီး ငရွှေမှုံ၊ အင်း နား
ရွာသူကြီး ငတိုး ကြီး တို့ကမြို့ကျေး ရွာများ ကို ဘေး ဘိုး ဘတို့(သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခု၆၄ခု 1783
စစ်တမ်း စာရင်း (ဆက်)သွင်း ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ပါသည်၊ မရှိလျှင်ဆက်ခံကြီး 1802
စိုး၍ ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်လက်ရှိလက်မကွာမင်း မှုတော်ရပ်ရှိသည်များ ကို
ဆောင်ရွက် ပြေကုန်ရှိပါသည်၊ ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်မြဲ ဆောင်ရွက်ရပါမည့်အကြောင်း
နှင့်ဖွဲ့နိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငအောင်ကျော်၊ ငစံရင်း၊ ငရွှေသိန်း၊
ငမြတ်သင်း၊ ငရွှေမင်း၊ ငဘူး၊ ငရွှေရည်၊ ငစံမင်း၊ ငကြိုနိုင်၊ ငရွှေပိုး၊
ငလှထွေး၊ ငစိုး၊ ငမင်း ရှောင်၊ ငလင်း၊ ငကင်း၊ ငနီလာ၊ ငသာတိုး၊
ငတော၊ ငမြတ်ထွေး၊ ငယောလာ၊ ငသာလှေး၊ ငရွှေမှုံ၊ ငတိုး ကြီး တို့ကိုလက်ရှိ
ကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး စေ။

15 November 1854

သက္ကရာဇ်၁၂၁၆ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော်၁ရက်နေ့ဘုရား အမိန့်
တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း လက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး စေ၊ ဘုန်း
တော်အလျှန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သောဘုရား ညီ တော်အိမ် ရှေ့မင်း အမိန့် တော်ကို
ဦး ထိပ်ရွက်ရသည်ဖြစ်၍ ကြောရွာမှာ ငသာတိုး ကိုလက်ရှိကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး စေသည်၊
ကြောရွာအသည်အလာ ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့သူကြီး ငသာတိုး ဆင့်ဆိုရာနာခံ
ထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ သူကြီး ငသာတိုး လည်း ကျေး ရွာကိုစည်ပင်ဖြစ်ပွါး သာယာ
အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစု၍ မင်း မှုတော်ရပ်ရှိသည်များ ကို ကျေး ရွာ နေအသည်

အလာတို့မှာသာနာညီမျှခွဲခန့်ပြီး လျှင်အမိန့်တော်မြွက်ရင်း နှင့်အညီ ပြေကုန်
အောင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ရမည်။

15 November 1854

(သက္ကရာဇ်၁၂၁၆ ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၁ ရက် နေ့)

ဝန်မင်း များ စာ။

(ဃောသမိုင်း ၊ ဓါ၄၀–၅၀)

16 November 1854

စား ထော်ကွမ်း ရေကိုင် အောင်ပင်လယ်လမိုင်း ဖာရေး မင်းလှမင်း သီရိ ရာဇာ သေလွန်သည်ကို တော်ရည်တူ သေလွန်ရာသင်္ဂြိုဟ်သည့်နည်း လွှတ်ကလုပ် ဆောင် သင်္ဂြိုဟ်စေ။

16 November 1854

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နာဘး ခမင်း တင်ရာဇာသီဟသူ ထွင်ပြန်။

(တက်ဗဟို ၄၅၂၁၇)

နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ရွာသူကြီး အစုသွေး သောက်ကြီး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး ဒိုင်း ခေါင်း အဝန်း တို့ကိုလွှတ်တော်ဆိုင်ရာ များ ကအလျှောက်မခန့် မထားကြစေနှင့်၊ ခန့်ထား ရန်ရှိသည်များ ကို ရွှေနား တော်ကြား တင်လျှောက် ခန့်ထား စေအမိန့်တော်ထုတ်ပြန်တော်မူ၍ ရှိသည်ကိုလက်ဝဲဝင်း အစုမှာဒိုင်း ခေါင်း လဲပြောင်း ခန့်ထား ကြောင်း များ နှင့် ရွှေနား တော်မြတ်ကြား သိ တော်မူရသည်၊ နောင်သည်ကဲ့သို့မကြား မသိရစေနှင့်၊ ဝန်စုများ စုဆိုင်ရာများ ကိုနှိုင်နင်း အောင်မြစ်၊ လက်ဝဲဝင်း ရွှေပြည်ရန် အောင်မြင်း အစုလက်ရှိဒိုင်း ခေါင်း အဝန်း မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး လုတို့စာရင်း ကိုလည်း သွင်း ။

4 January 1855

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၂ ရက်နေ့နား ခစမြောင်မှူး တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်ဓါစု)

မင်းကွန်း တောရဆရာတော်ဘဝတပါး ပြောင်းသွားသည့်ကိုပတောက်
ချောင်ဆရာတော်ဘဝတပါး ပြောင်းသွား ရာသကြိုပ်သည့်နည်း လွှတ်ကလုပ်
ဆောင်သကြိုဟ်စေ။

14 January 1855

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး
မင်း ယင်မင်း ကျော်ရာဇာတွင်ပြန်။
(တက်ဗဟို ၄၅၂၁၇)

မော်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့၊ ကျီဝန်ဝန်စု
အခွန်တော်ဆက် မော်နိုင်း ရွာမှာ ငမွေး ကြိုင်ကို ရွှေမှူး ၊ ခေါက်စင်း ရွာ
မှာ ငပိုကို ရွှေမှူး ၊ နန်း မား ရွာမှာ ငမှိုင်း ကို ရွှေမှူး ၊ မော်ခါး ရွာမှာ
ငမြတ်စိမ့်ကို ရွှေမှူး ၊ ထွမ်း တောင်ရွာမှာ ငစောပိုကို ရွှေမှူး ၊ ကင်း ရွာမှာ
ငမိုး ကို ပေါ်မိုင်း ၊ တဲနုရွာမှာ ငရွှေရန်ကို ငွေခွန်မှူး ၊ ဒို တောင်ရွာမှာ င
ရွှေနိုကိုထမို၊ တမန်း သည်း ရွာမှာ ငကြန်ကို ပေါ်မိုင်း ၊ နှောင် ကောက်ဆယ်ရွာ
မှာ ငသာအင်ကို ရွှေမှူး ၊ မဲ တောင်ရွာမှာ ကျော်စံလှကို ရွှေမှူး ၊ ဂနန်း မ
ရွာမှာ ငစံပြည့်ကို ရွှေမှူး ၊ မန်အင်း ရွာမှာ အောင်မြတ်ကျော်ကို ရွှေမှူး ၊
ငရနဲမြို့ ရွှေအမှုထမ်း တို့မှာ ငစောလှကို ရွှေမှူး အရာနှင့်လက်ဖွဲ့မှူး ကြီး မြို့မှူး
ကြီး ထမ်း ရွက်စေ၊ သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၂ ရက်နေ့ (3 February 1855) ဘုရား အမိန့်
တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင် ရွက်ရသည့်အတိုင်း ကျီဝန်ဝန်စုအခွန်တော်ဆက် မော်
ခါး ရွာမှာ ငမြတ်စိမ့်ကို ရွှေမှူး အရာနှင့်လက်ဖွဲ့မှူး ကြီး မြို့မှူး ကြီး ထမ်း ရွက်စေ၊
ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှ သောဘုရား ညီတော်အိမ်ရှေ့မင်း အမိန့်
တော်ကိုဦး ထိပ်ရွက်ရသည်ဖြစ်သည်၊ ကျီဝန်ဝန်စုအခွန်တော်ဆက် မော်ခါး ရွာ
မှာ ငမြတ်စိမ့်ကို ရွှေမှူး အရာနှင့်လက်ဖွဲ့မှူး ကြီး မြို့မှူး ကြီး ထမ်း ရွက်စေသည်၊
မော်ခါး ရွာနေ ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့လည်း ရွှေမှူး ငမြတ်စိမ့်ဆင့်ဆိုရာ
နာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ ရွှေမှူး ငမြတ်စိမ့်လည်း အမိန့်တော်မြတ်ရင်း နှင့်အညီ
ကျေး ရွာကိုသာယာငြိမ်ဝပ်ဖြစ်ထွန်း အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်အခွန် တော်
မင်း မှုတော် ပေါ် ပေါက်ကျရောက်သည်များ ကို ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့မှာသာ
နာညီမှုခွဲခန့် ကောက်ခံ ဆောင်ရွက်ဆက်သွင်း ထမ်း ရွက်ရမည်။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၂ ရက်နေ့) (3 February 1855)

ဝန်မင်း များ စာ။

(ဆင်တဲစါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား အာ မိန့်တော်ရှိသည်၊ ကိုဝန်ဝန်စု မောင်ခါး ရွာမှာငမြတ်စိမ့်ကို ရွှေမှူး အရာနှင့် လက်ငှိမှူး မြဲမှူး ကြီး ထမ်း ရွက်စေ။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၂ ရက် စနေ နေ့) 3 February 1855

(ဆင်တဲစါစု)

မော်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်းအကြီး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့၊ ကျိုဝန် ဝန်စုအခွန် တော်ဆက် မော်ခါး ရွာကိုငမြွတ်စိမ့်ကို ရွှေမှုး ခန့်ဘုရား အမိန့် တော်မြွတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်ဖြစ်၍ ရွှေလွှတ် တော်ကစာချွန် ပေး အပ် ရှိသည်အတိုင်း မော်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့ ရွှေမှုး ငမြွတ်စိမ့်ဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ ရွှေမှုး ငမြွတ်စိမ့်လည်း မှုး စု မော်ခါး ရွာနယ် မြေအတွင်း အခွန် တော်ဆက်အမှုထမ်း တို့ကိုသာယာဖြစ်ပွါး အောင် သိမ်း သွင်း ပြုစု၍ ရာဇဝတ် တော် ရေး မပေါ် မထွက် စေရမင်း မှုတော်ရပ် ရှိသည်များ ကိုသာနာသည်မှုခွဲခန့် ကောက်ခံပြီး လျှင်ဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင် ရွက်ဆက်သွင်း ရမည်။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခုတပို့တွဲလပြည့် ကျော် ၂ ရက် နေ့) 3 February 1855

အတွင်း ဝန်မင်း များ စာ၊ ကျိုဝန်စါရေး မင်း ခေါင်ရဲလှ ကျော်စံ။

(ဆင်တဲစာစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့် တော်ရှိသည်၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ရှေး သော ပါရမီပုည
သမ္ဘာရအ ဆောက်အအုံး တော် ကြောင့်မြတ် သော မင်း အဖြစ်သို့ ရောက် တော်မူ
လျှင်အ လောင်း အလျာ စကြာ မန္ဓာတ်မင်း တို့ကျင့်ထုံး ဖြစ် သော ရာဇဓမ္မမင်း
ကျင့်တရား အ ပေါင်း တို့ကိုဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော် မူလျက်သာသနာ တော်မြတ်
အစီး အပွါး များ စေ ကြောင်း ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့ချမ်း သာ
စေ ကြောင်း များ ကို ထောက် တော် မူ၍ ဘေး လောင်း တော်ဘိုး လောင်း တော်
ရှေး မင်း မွန်တို့သွန်စံရင်း အရိုး အစဉ်ထုံး စံဥပ ဒေကို မပြစ်မပယ်ပြည်သူတို့
နှင့်လိုက် လျော ဖွာပြုခြင်း အဝိရောဓနတရား ရှင်ဖြစ် တော် မူသည်နှင့်အညီ နှစ်
လရက်ဥတုရတုအပိုင်းအခြား နေသွား လသွား နက္ခတ်တိထိရာသီမှန်ကန်ညီညွတ် စေခြင်း
ငှါသက္ကရာဇ်၁၂၁၇ခုနှစ် 1855 ဝါထပ်သင့်မသင့်များ ကိုဆရာ တော်သံဃာ တော်မင်း
ညီမင်း သား မှူး တော် မတ် တော်လူပညာရှိတို့နှင့်ညီလာသဘင် တော်တွင်း ဆွေး
နွေး နှိုင်း ရှည် တော် မူရာအယူဝါဒကွဲပြား ကြ သော ကြောင့်သာသနာပြုဆရာ
တော်ကြီး မှာ လျှောက်ထား လျှင် ဇေဒင်အရာနှိုက် လေ့လာကျွမ်း ကြင်သည့်ညာဏ်နှာ
ဘိပဏ္ဍိတပရမမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရုတံဆိပ် တော်ရ ဆောင်တန်ဆရာ တော်
ဆုံး ဖြတ်ရာပြီး ပြတ်သင့် ကြောင်း နှင့်မိန့်ဆိုချက်အတိုင်း ဆောင်တန်ဆရာ တော်
က ၁၂၁၇ခုနှစ် 1855 ဝါဆိုလအတွင်း ရက်ဗိုလ်အဓိမာသ်ပြု၍ စန္ဒရမာသသို့တက်သဖြင့် မေ
ထုန်ရာသီနှိုက်အမှဝါသိနှစ်ထပ်မြင် သော ကြောင့်ပြု သောအဓိမာသ်ကို ဝါဆိုလတွင်ထပ်
လျှင်အာသဠ္ဟ ပုဏ္ဏမီရာသီ စောင့်နက္ခတ်များ နှင့်ညီညွတ်မှန်ကန်မည်ဖြစ်၍ ပဌမ
ဝါဆိုလရက်၃၀၊ ဒုတိယ ဝါဆိုလရက်၁၀၊ ပြုပြီး လျှင် ဝါထပ်သင့် ကြောင်း ကိုသုတ်မဟာ
ဝါအဋ္ဌကထာအဘိဓာန်ဋီကာ လောကီထွက်ရိုး ဇေဒင်သိင်္ဂသုရိယသိဒ္ဓန္တကျမ်း နီဒဏ္ဍ
ယသိဒ္ဓန္တကျမ်း သိဒ္ဓန္တ ရော မဏိကျမ်း ရာဇမတ္တဏ်စ သော လောကီ လောကုတ္တရာကျမ်း
ဂန်အ ထောက်အထား ပါထပ်ရိုး ဇတိတ်ထုံး စံအထွက်အရှိများ နှင့်စာဆက်သွင်းချက်
အတိုင်း သက္ကရာဇ်၁၂၁၇ခုနှစ် ဝါဆိုနှစ်လထပ်ပြီး လျှင် ဒုတိယ ဝါဆိုလပြည့် ကျော် ၁ရက် 29 July 1855
နေ့ ရွှေပြည် တော် မှစ၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း သတင်း သုံး နေသည့်ရဟန်း သံဃာ

တော်တို့တညီတညွတ်ပူ့ဂို့မဝါကပ်ဆိုရမည့်အကြောင်း နှင့်ဝန်တို့ကသာသနာပြုဆရာ တော်ကြီး မှာ လျှောက်ထား စေ၊ ထီး ရန်နန်း ရန် စော်ဘွား မြို့စား အဝေး မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာသူကြီး တို့ကိုလည်း စေ့နှံ့အောင်ပြန်ဆိုမှာထား စေ။

29 March 1855

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၆ ခု(နှောင်း)တန်ခူး လဆန်း ၁၂ရက် နေ့နား ခံ ပြော့ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စာရု)

5 April

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူမျှား ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား
5 April 1855
သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခု (နှောင်း)တန်ခူး လပြည့်ကျော်၄ရက် ၅ နေ့ကိုဝန်ဝန်စု
နန့်သိရွာမှာင ရွှေကြီး ကို ရွှေမှုး အရာနှင့်လက်ရှိကြီး ဖိုး မြကြီး ဖိုး စေ။
(သန့်စင်ဓါတ္)

မော်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ကြေးထမ်းကြီး ငယ်ထစုတို့၊ မော်ခါး ရွာ ရွှေမှူး 1783
ငရွှေကြီး က မော်ခါး ရွာကိုဘိုး ငကော် (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခု စာရင်း 1802
ဆက်သွင်း မှူး ကြီး စီရင်ပါသည်၊ မဋ္ဌိလျှင်သား ငရွှေဝင် မှူး ကြီး စီရင်ပါသည်၊ မဋ္ဌိလျှင်သား ငရွှေပန်း မှူး ကြီး စီရင်ပါသည်၊ မဋ္ဌိလျှင်ညီ ငမြတ်စိမ့် မှူး ကြီး စီရင်ပါသည်၊ မဋ္ဌိလျှင်ကျွန် တော်ခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက်ကသည်ယခုဘုရား ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်လက်ဋ္ဌိလက်မကွာ မှူး ကြီး စီရင်ပါရသည်အတိုင်း ဆိုင်ရာဝန်စာပေး အပ်ပါမည့်အကြောင်း နှင့်အစီရင်ခံသည်ဖြစ်သည်၊ မော်ခါး ရွာမှာငရွှေကြီး တို့လက်ဋ္ဌိဝန်စာ ပေး အပ် မှူး မြဲ မှူး ကြီး စီရင် ဆောင်ရွက် စေသည်၊ မော်ခါး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး တို့ ရွှေမှူး ငရွှေကြီး ဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ကြရမည်၊ ရွှေမှူး ငရွှေကြီး လည်း ရာဇဝတ် တော် ရေး မပေါ် မထွက် စေရ၊ ကျေး ရွာစည်ပင်သာယာဖြစ်ထွန်း အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစု၍မင်း မှုတော် ပေါ်ပေါက်ကြ ရောက်သည်များ ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်မှူး ကြီး စီရင်ရမည်။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ခု နှောင်း တန်ခူး လပြည့်ကျော် ၄ရက် နေ့) (5 April 1855)
ရွှေတိုက်ဝန် ကောလင်း မြို့စား မင်း မင်း ကြီး မဟာသက် တော် ရှည်စာ။
(ဆင်တဲစာစု)

(5 April 1855)

ရေပွဲမိဘုရား စား သည့် မော်ခါး၌မက် တောင်၌ ခေါက်စင်း၌စိန့်နန်း ၌များကို လယ်ဝန်သံ တော်ဆင့်ကအုပ်ထိန်း ဆင့်ဆို စေဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ် ထက်ဆင်ရွက်ရသည်ဖြစ်၍အ ဆောင်တိုင်လုလင် စေလွှတ်ချ ခေါ် စေပြီး လျှင်အခွန် တော်များ ကိုမေး မြန်း ရာပုခန်း မင်း ကြီး အိမ်ဦး တွင်ချိန်ပြီး ဖြစ် ကြောင်း နှင့်အစစ်ခံ၍ မှုခင်း မရှိပြန် စေသည်၊ မော်ခါး ရွာအစိုးရင်သူကြီး ခေါင်း အ ကြီး တို့မော်ခါး ရွှေမှူး ငကြီး ဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ မော်ခါး ရွှေ မှူး ငကြီး လည်း ကျေး ရွာဖြစ်ထွန်း အောင်ယိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ဆက်သပြီး သတင်း ကျွတ်လတိုင် ရောက်လျှင်အခွန် တော်များ ကိုမကြွင်း မကျန်မတိမ်း မရိမ်း စေရ၊ ဆိုင်ရာဝန်အိမ်သို့လာ ရောက်ဆက်သရမည်။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခု နှောင်း တန်ခူး လပြည့်ကျော် ၄ ရက် နေ့) (5 April 1855)

ဆိုင်ရာ ဆောမြို့စား လယ်ဝန်သံ တော်ဆင့်မင်း စာ။

(ဆင်တဲစာစု)

မော်ခါး ရွာအစိုးရင်သူကြီး ခေါင်းအကြီး ကြေးထမ်းအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး အမှုထမ်း ကြီး ငယ်တစုတို့၊ ငကြီး ကအဘ မော်ခါး ရွာ ရွှေမှူး ငမြတ်စိမ့် သေဆုံး ရှိပါသည်၊ မော်ခါး ကျေး ရွာကိုအဘအ မွေခံမှူး ကြီး ငိုးရိါး မှန်သည် နှင့်အညီဆက်ခံမှူး ကြီး ပြုစုထိန်း အုပ်စိုးရင်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်အစိုးရင်ခံချက်အတိုင်း မော်ခါး ကျေး ရွာမှာ ရွှေမှူး ငမြတ်စိမ့် သေကြီး စိုး ငိုး ရာသား မှန်သူငကြီး ကို ကျေး ရွာလက်ရှိရင်း တိုင်း ဆက်ခံမှူး ကြီး ပြုစုထိန်း အုပ်ဆင့်ဆိုနာခံ ဆောင်ရွက် စေသည်၊ ငကြီး မှူး ကြီး ထိန်း အုပ်ဆင့်ဆိုစီရင် ဆောင်ရွက်ရာနာခံထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ ရွှေမှူး ငကြီး လည်း မော်ခါး ကျေး ရွာကိုသာယာစည်ပင်ဖြစ်ထွန်း အောင်သိမ်း သွင်း ပြုစု၍ နယ်လေး ရပ်ရှစ်ရပ်အတွင်း ရာဇဝတ် တော်ရေး မပေါ်မထွက် စေရ၊ ကင်း လွတ်လုံခြုံ အောင်ဆင့်ဆိုစည်း ကြပ်ပြီး လျှင်ကြ ရောက်သမျှအခွန်တော်မင်း မှုရပ်မှုား ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုရာနာခံ၍ ပြေကုန် အောင် ဆောင်ရွက်ရမည်။

(5 April 1855)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခု နှောင်း တန်ခူး လပြည့်ကျော် ၄ ရက် နေ့)

ကျီဝန်မင်း မင်း ကြီး မဟာသီဟသူ စါ

(ဆင်တဲ စါစု)

လောကဗိမာန်၊ ပြည်စုန် လှေအစုအမှုထမ်း လူ ၆ဝ ကျော်သား တို့သည်မင်း အဆက်ဆက်ဘေး မဲ့ပေး တော်မူသည့် တောင်သမတ်အင်း အတွင်း ရေး ပိုး ရေမွှား သား ငါး တိရစ္ဆာန်များ ကိုပိုက်ကွန် လှေ လောင်း များ နှင့်ဘတ်ယူသတ်ညှင်း ကြသော ကြောင့် ရွှေရုံး ကဘမ်း ဆီး စစ်မေး ရာဘမ်း ယူ ကြောင်း ဖြောင့်ဆိုရှိသည်၊ အစုအမှုထမ်း လူတို့ကိုရာဇဝတ် တော် ကြောင်း ကင်း လွတ် အောင်မအုပ်မထိန်း မတား မမြစ်နိုင်သူ လောကဝိမာန် လှေပဲ့နင်း ငရွှေရ၊ ပြည်စုန် လှေပဲ့နင်း ငရွှေမင်း တို့ကို နောင်မဝံ့အောင် မောင်း ကြော်၍အဆုံး စီရင်၊ ငါး ဘမ်း လူတို့ကိုလည်း ရိုက်၍လွှတ်။

5 April 1855

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၆ ခု (နှောင်း)တန်ခူး လပြည့်ကျော် ၄ ရက် နေ့နား ခစမြောင်းမှူး တွင်ပြန်။

(တောဝ်ခွင်စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့်တော်ရှိသည်၊ ရွှေပြည်တော်မှစ၍ နိုင်ငံတော်အတွင်း စော်ဘွား မြို့စား
မြို့ဝန်စစ်ကဲသူကြီး ကလန်တို့မြို့မှုရွာမှုထွက်နှင့် ဆောင်ရွက်ရန် ရွေး ယူသည့် ကြွေး
မြီအစုအမှုထမ်း တို့ ရွေး ယူသည့် ကြွေး မြီများ နှင့်ပြည်သူဆင်း ရဲသား ကျွန်တော်
မျိုး အပေါင်း တို့တဦး နှင့်တဦး ရွေး ငှါး ရှက်တင်ကြသည့် ကြွေး မြီများ ကိုအပ်နှံ
တောင်း ထုတ်ကြသည့်အရာများ သည်မြို့ရှင်အား ဖွဲ့၍မြို့စား အား နည်း ဆင်း
ရဲပင်ပန်း ခြင်း ကြောင့်မပေး မဆပ်နိုင်သူလည်း ရှိရာသည်၊ မြို့ရှင်အားနည်း
၍မြို့စား အား ရှိလျှက်မပေး မဆပ်တပ်နိုတ်မ်း ရှောင်နေသူလည်း ရှိရာသည်၊
မြို့စား တို့ကတဖြည်း ဖြည်း ပေး ဆပ်လျက်မြို့ရှင်တို့နှစ်လများ သည်ကိုထွက်ချက်ပြီးလျှင်
သက္ကရာဇ်ပြန်လွန်ထား ခြင်း အလေး စည်း ချိန်ပြန်ခြင်း ရင်း ပွါး တပိုး အပြန်
ပြန်အပေး အဆပ်ကိုခံခြင်း များ သည်ပစ္စုပ္ပန်သံသရာအကျိုး နှစ်ပါး မသင့်ဖြစ်
သည်၊ မရရ အောင်ကြံ ဆောင် ရွေး ယူသည့် ကြွေး မြီရပ်များ ကိုမပေး မဆပ်စေ
နှင့်ဆိုရလျှင်မြို့ရှင်မြို့စား နှစ်ဦး သား တို့အကျိုး ယုတ် လျော့ရာသည်၊ ကြွေး မြီအ
ဟောင်း အသစ်မရွေး အပ်နှံ တောင်း ခံကြလျှင်လည်း မြို့ရွာအစုအမှုထမ်း တို့မ
ငြိမ်မဝပ်ဆင်း ရဲပင်ပန်း ရှိရာသည်ကို ထောက်၍ နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်
မြို့ရွာများ မှာမြို့မှုရွာမှုထွက် ရွေး ယူသည့် ကြွေး မြီအစုအမှုထမ်း တို့တွင်တင်ဖွဲ့သည့်
ကြွေး မြီများ နှင့်ပြည်သူဆင်း ရဲသား ဆင်း ရဲသား ကျွန်တော်မျိုး အပေါင်း တို့
တဦး နှင့်တဦး ရွေး ငှါး ရှက်တင်ကြသည့် ကြွေး မြီများ ကိုလွှတ်တော်ရုံး တော်ဆိုင်
ရာဝန်အိမ်ပြင်အိမ်အဝေး မြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာသူကြီး ကလန်တို့ကလက်ခံ၍အ တောင်း
အထုတ်အချုပ်အကိုင်မရှိ စေနှင့်၊ တောင်း ခံရန်ရှိလျှင်အမိန့် တော်မြတ်ကိုခံ၍ တောင်း
ခံစေ။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ ခုကဆုန်လဆန်း ၅ရက် နေ့နား ခံ ပြေ့ကြီး မှူး (20 April 1855)
မင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။
(တောင်ခွင်စါစု)

ပုဏ္ဏား ပညာဝှိရာမမှုဟန် ဆွေမျိုး ကဗ္ဗန်၊ ငရွှေမောင်၊ ဒါမှုဒရ၊ ကာလာစံ၊ ဒါမောဒရတို့ကို ပုဏ္ဏား အုပ်ရာမဇဂနတ်တို့ကအ နှောက်အယှက်မရှိပါစေရ၊ ပုခန်း ကြီး မြို့စား ဝန်ကြီး ၏အအုပ်ကို ခံ၍ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ပုဏ္ဏား ပညာဝှိရာမမှုဟန် ဆွေမျိုး ကဗ္ဗန်၊ ငရွှေမောင်၊ ဒါမှုဒရ၊ ကာလာစံ၊ ဒါမောဒရတို့ကို ပုဏ္ဏား အုပ်ရာမဇဂနတ်တို့က အနှောက်အယှက်မရှိစေနှင့်၊ ပုခန်း ကြီး မြို့စား ဝန်ကြီး ၏အအုပ်ကို ခံ၍ထမ်း ရွက်စေ။

9 May 1855

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ ခုကဆုန်လပြည့်ကျော် ၉ ရက် နေ့န်ား ခမင်း ထင် ရာဇသီဟသူထွင်ပြန်။

(အောင်မြင်ဆိမ်း စာစု)

အတွင်း ကိုယ်ရံ တော် သေနတ်အစုအမှုထမ်း ခြောက် ကျောင်း သေနတ်အမှုထမ်း မှ စ၍အရပ်ရပ်အစုအမှုထမ်း လူတို့မှာ ကြေး မြို့ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာ တွက်ကျွန် ပေါင်လယ် ပေါင်ယာ ပေါင်လယ် မြေစုအမှု ဟောင်း တရား စကား ရှိသည်များ ကိုအအပ်အနှံအ တောင်း အထုတ်အချုပ်အကိုင် မရှိ စေနှင့် ခြောက်လအတွင်း ရပ်ဆိုင်း စေ။

1 June 1855

သက္ကရာဇ် ၁၁၁၇ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၂ ရက် နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး မင်း တင်မင်း ကျော်ရာဇာ တွင်ပြန်။

(သစ်ဆိမ့်ဓါတ်စု)

ရွှေပြည်တော်မှစ၍ နိုင်ငံတော်အတွင်း အရပ်ရပ်အတွင်း အစုအမှုထမ်း ဆင်းရဲသား ကျွန်တော်မျိုး တို့မှာ မိုးယံ လအခါဖြစ်၍ လုပ်ချိန်တိုင် ရောက်ရှိသည်ကိုလယ်ယာ မြေမှုများ ကြောင့်တရား စကား ပြောဆိုကြရလျှင်အလုပ်လပ်လျှား လုပ်သီး လုပ်စာအများ ပျက်လပ်ရန်ရှိသည်ဖြစ်သည်၊ ရှေ့ရုံး နောက်ရုံး တရား ရုံး အနေဝေး မြို့ရွာဆိုင်ရာ ဝန်အိမ်ပြင်အိမ်စုတ်မ်း စုအုပ်တို့က လယ်ယာ မြေမှုအ လျှောက်အထား တရား စကား များ ကိုလက်ခံ၍ မစစ်မ ကြောမစီရင်ကြစေနှင့်၊ လက်ရှိ သူတို့က လုပ်ဆောင်နှင့်စေ၍အ လျှောက်အထား တရား မပြီး မပြတ်မရှင်း မလင်း ရှိသည်များ တို့ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ ခုအသီး ခွန်ရိတ်သိမ်း ပြီး မှရှင်း လင်း 1855 ပြော ဆိုကြ စေ၊ စေနှံ့ အောင်ဆင့်။

6 June 1855

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၇ ရက် နေ့အိမ်ရှေ့ဘုရား အမိန့်တော်၊ ဝန်ရှင်တော်မကွေး မြို့စား မင်း ကြီး မှိုင်း လှိုမြို့စား မင်း ကြီး၊ မြ တောင်မြို့စားမင်း ကြီး၊ ပုခန်းမြို့စားမင်းကြီးမိန့်ချက်၊ ဝန်ထောက်တော်စို့ ၄၀ ဒိုင်းဝန်မင်းမှတ်။
(သစ်ဆိမ့်စာစု)

I May 1855

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ ခုကဆုန်လပြည့် ကျော် ၁ ရက် နေ့ည နေအချိန်နန်း မစန့်
ဆောင် တော်တွင်မကွေး မြို့စား မင်း ကြီး ၊ မှိုင်း လုံမြို့စား မင်း ကြီး ၊ ပု
ခန်း ကြီး မြို့စား မင်း ကြီး တို့တ ကြွေး မြီ တောင်း ခံရန်ရှိသည်များ ကိုအမိန့်
တော်ခံရပြည်သူဆင်း ရဲသား တို့ ကြွေး မြီများ ကိုလည်း အမိန့် တော်တွင်ထည့်
သွင်း စေ ၊ ဘုရား အမိန့် တော်မြွက်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း (သက္က

2 May 1855

ရာဇ် ၁၂၁၇ ခုကဆုန်) လပြည့် ကျော် ၂ ရက် နေ့နနက်ညီလာခံပြတိုက် တော်အစု တွင်
မကွေး မြို့စား မင်း ကြီး ၊ မှိုင်း လုံမြို့စား မင်း ကြီး ၊ မြေ တောင်မြို့စား မင်း
ကြီး ၊ ပုခန်း မြို့စား မင်း ကြီး၊အတွင်း ဝန် လေဘင်း ရှည်မြို့စား မင်း ၊ လှေ
သင်း အတွင်း ဝန်မင်း ၊ ဗန့်မော်အတွင်း ဝန်မင်း တို့ ရှေ့အထက်ပြန်သည့်ဘုန်း
တော်ချိ ကြွေး မြီအမိန့် တော်တွင်ပြည်သူဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး အပေါင်း တို့
တဦး နှင့်တဦး ချေး ငှါး ရွက်ကောင်ကြသည့် ကြွေး မြီများ ကိုသွတ်သွင်း၍ မှတ်ရင်း
သံ တော်ဆင့်မင်း လှသခ်သူ မှတ်ရသည် ၊ ၄င်း အမိန့် တော်ပြင်ရန်ကိုပြန်ရင်းနား
ခံ ပြေ ၁့ကြီး မှူး တို့ ခေါ်၍ပြင်သည် ၊ ရှေ့ပြည် တော် မှစ၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း အ
ရပ်ရပ်မြို့ရွာ နေဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့ဆင်း ရဲပင်ပန်း သည့်အခါကို
ထောက် တော် မူ၍ ကြေး ငွေအခွဲအခန့်အ တောင်း အခံမရှိ စေရ ၊ ငြိမ်ဝပ်ချမ်း
သာ စေခြင်း ငှါအရပ်ရပ်ကုန် တော် များ ကို ငွေ တော်ထုတ် ပေး ဝယ်ယူ တော်မူ
၍တိုင်း တပါး မှ ရွှေဘုန်း တော်မြွက်ကိုနိုလှုံလာ ရောက်သည့်တရုပ်ကုလား တို့ကို
ရောင်း ချ တော် မူပြီး လျှင်အမြတ် ငွေ တော်နှင့်သာအသုံး တော်ရှိရာထုတ် ပေး
သုံး ဆောင် တော် မူမည် ၊ ရွယ်ရည် တော် မူသည့်အတိုင်း ငွေ တော်ထုတ် ပေး ဝယ်
တော် မူသည်ကိုမြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာသူကြီး စုယ်န်း စုအုပ်တို့ကထုတ် ပေး သည့် ငွေ တော်
နှင့်ကုန်ရှိသူတို့မှာသာ ဝယ်ယူဆက်သွင်း ရမည်ကိုကုန်ရှိသည့်မြို့ရွာ နေဆင်း ရဲသား
တို့မှာထမ်း ခြေရင်း အတိုင်း ဂန်ထား ၍ ဝယ်ယူ တောင်း ခံဆက်သွင်း ကြောင်း
စာရင်း ချ မှတ်သည် ၊ ကုန်မြို့ရွာတွင်မထွက်မရှိသည်ကိုအခြား မြို့ရွာ များ မှာ ဝယ်
ယူကြ၍အဘိုး ဈေး နှုန်း မညီသယ်ယူချ ဆောင်ရသည် ၊ စရိတ် ကြေး ငွေများ ကိုခွဲခန့်
တောင်း ခံပြီး လျှင်အလို တော်ရှိဆက်သွင်း ကြ ကြောင်း မ ရောင်း မချလိုသည့်ကုန်
သည်တို့ကိုအ ဝယ် တော်ခံ၍ ရောင်း ချရမည်ဆင့်ဆို ဝယ်ယူဆက်သွင်း ကြ ကြောင်းများ

နှင့်ရွှေနား တော်မြတ်ကြား သိ တော်မူရသည်၊ သည်ကဲ့သို့မကြား မသိရစေနှင့်၊ အရပ်ရပ်ကုန် တော်များ ကိုအဘိုး ဈေး နှုန်း ပေါက်ရာ ငွေ တော်ထုတ် ပေး ဝယ် ယူ တော်မူသည်၊ အဝယ် တော်ခံမြို့ရွာမြို့ဝန်စစ်ကဲမြို့ရွာသူကြီး စုထိန်း စုအုပ်တို့ကို စေ့နှံ့အောင်ပြန်ဆိုမှာထား စေ။

16 June 1855

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ ခုပဌမဝါဆိုလဆန်း ၃ ရက်နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စာပု)

ရာဇဝတ် တော် ကြောင်း ကိုကြီး လွန်ပြုကျင့်သူတို့မှာအသက် ဘေး သင့်သူတို့ကိုသာ ဆုံး ရှုံး အောင်စီရင်သင့်သည်၊ သေပြစ် သေဒဏ်သို့မရောက် မောင်း ကြော် သင့်သည့်အမှု၊ ထွက်မှတ်သင့်သည့်အမှု၊ ရာဇဒဏ်ခတ်သင့်သည့်အမှုမှစ၍အရပ်ရပ် ရာဇဝတ် တော် ကြောင်း နှင့်စီရင်သည့်အမှုများ မှာရာဇဝတ်အပြစ် လေး ပေါ့ ကို ထောက်၍အပြစ်အား လျော်စွာဒဏ် ပေး ခြင်း ရှေး ထုံး ဥပဒေရှိရာသာ ဖြစ် စေရမည်ကို မောင်း ကြော်ရာဇဝတ်စီရင်သူတို့မှာ မောင်း ကြော်၍ ငိုက် ရာလက်လွန် သေဆုံး ကြောင်း များ နှင့် ရွှေနား တော်မြတ်ကြား သိ တော်မူရ သည်၊ နောင်သည်ကဲ့သို့ သေဆုံး ကြောင်း ကိုမကြား ရ စေနှင့်၊ မောင်း ကြော် ရာဇဝတ်စီရင်သည့်အမှုများ မှာ ရှေး အစဉ် မောင်း ကြော်မြဲအတိုင်း သာ မောင်း ကြော် စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခု ဒုတိယ ဝါဆိုလဆန်း ၆ ရက် နေ့နား [19 July 1855] ခစ မြောင်မှူး မင်း တင်မင်း ကျော်ရာဇာသွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါစု)

မြတ်စွာဘုရား ဘုံး တော်မဟာကဠုနမင်း ဆည်ဘို့တည်လုပ် တော်မူသည့်မိတ္တီလာ
ကန် တော်ကြီး သည်သာသနာ တော်အစဉ်ထီး နန်း မင်း အဆက်ဆက်တည်ထွန်းလျက်
ဘေး တော်အမရပူရပဌမမြို့တည်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား
ထွက်စံ တော်မူ၍ထပ်မံဆည်ဘို့လုပ် ဆောင် တော်မူသည့်ကန် တော်ကြီး ဖြစ်သည်၊ ကန်
တော်အတွင်း နို့မှီ နေသည့် ရေပိုး ရေမွှား သား ငှက်တိရိစ္ဆာန်တို့ကို ဘေး အန္တရာယ်
မရှိ စေ၍အပဂ်ယာန်ယရက္ခာ စဂုဏ ဝုတ္တိတရား နှင့်အညီအဘယ ဒါနဇီဝိတ ဒါနကု
သိုလ် တော်ပွါး များ စေခြင်း ငှါ ဘေး မဲ့ ချမ်း သာ ပေး တော်မူသည်၊ ကန် တော်
အတွင်း နို့မှီရှိ နေသည့် ရေပိုး ရေမွှား သား ငှက်တိရိစ္ဆာန်တို့ကိုအဘမ်း အဆီး အ
နှောင်အဖွဲ့အပစ်အခတ်အသတ်အညှဉ်းမရှိ စေနှင့်၊ ချမ်း သာ စေ ဘေး မဲ့ ပေး
တော်မူသည်၊ ကန် တော်နယ် မြေအပိုင်း အခြား ကိုလည်း ကုသိုလ် တော်ဌာဝရအ
နွန့်ရှည်စွာတည်ထွန်း အောင် ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ်၍ မိတ္တီလာမြို့သူကြီး တယ်နန်း သိမ်း
စေ၊ ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ်သည့်ကန် တော်နယ် မြေပုံ စိတ်ကိုလည်း သွင်း ။

9 September 1855

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခု ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၁၃ ရက် နေ့နား ခမင်း ထင်ရာဇ
သီဟသူ တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်ဓါရှု)

အင်္ဂလိပ်မင်း ကဆက်သရန်ရာဇသံလက်ဆောင်တော်များ နှင့်အင်္ဂလိပ်ဝန်ကြီး
အာရတာပါရဝီ အွေရာ ဇွေဘာဝါး တော်အောက် ရောက်သည်ကိုသက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ခု
13 September 1855
တော်သလင်း လဆန်း ၃ရက်နေ့ မြန်နန်း တော်ပြဿဒ်ဥကင်ရာဇပလ္လင်တော်
ထွင်အဆက်အသခံ တော်မူမည်၊ အခမ်း အနား အခင်း အကျင်း ခန့်ထား စီရင်
ရန်ရှိသည်များ ကိုပြီး ပြေအောင်စီရင်၊ စာရင်း ကိုလည်း သွင်း ။

10 September 1855
(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ခု ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၁၄ရက်နေ့နား ခံစ မြောင်
မှူး ထွင်ပြန်။
(တောင်ခွင်စါစု)

(26) October 1855

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုသတင်း ကျွတ်လဆီမီး မြင်း မိုရ်ဆင်ယည်မြင်း ယည် ရွှေဆင် သဘော်တိုက်ကိုကျအလှူတော်များ ကိုနှိုး ဆော်မြဲနှိုး ဆော်လုပ် ဆောင်လှူဒါန်း စေမည်၊ ဝါကျွတ်ကန်တော့ပွဲတက်မှာ စော်ဘွား မြို့စား အဝေး မြို့ဝန်တို့ကိုယ် မြို့ရွာမှာ စောင့်ယိန်း စေ၍ညီသား အမတ်စစ်ကဲအရာရှိသင့်ရာဆက်သမြဲရှိ နိုး ကန်တော့လက်ဆောင်တော်များ နှင့်ကန်တော့ပွဲတော်မှီ ရွှေဘဝါး တော် အောက်လာရောက်ဆက်သစေမည်၊ မင်းညီမင်းသား မှူး တော်မတ်တော်သူ ဌေး သူကြွယ်မြို့ရွာသူကြီး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး ဒိုင်း ခေါင်း အဝန်း အစုအငန်း သွေး သောက်ကြီး တို့ကိုလည်း နှိုး ဆော်မြဲနှိုး ဆော်ကန်တော့ဆက်စေမည်၊ စာ ရင်း ရုံထား ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သင့်ပြီ။

20 September 1855

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ ခု တော်သလင်း လဆန်း ၁၀ ရက် နေ့နံား ခံစ မြှောင် မှူး ထွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စါစု)

16 October 1855

16 October 1855

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုသီတင်းကျွတ်လဆန်း ၆ ရက်နေ့ကြပ်ပြင်စိုးသူကြီး နေမျိုး မဏိ
ဝဏ္ဏနသီဂိရာဇာတင်ပေးသည့်မှုး ကုတ်ကြပ်ပြင်ကသည်း ကျေး ရွာနယ်မြေ
တော တောင် စောင့်အစိုးတရနတ်စာရင်း

ဘိုးမင်းခေါင်တော်နတ် ၁ မှာလဘက်မပါရ၊ ထမင်း မုန့်ယိုအချိုအ
(9 December 1855)
ဆိမ့်ငှက်ပျောပွဲစုံများနှင့်နတ်တော်
(16 April 1855)
လတကြိမ်၊ ကဆုန်လတကြိမ်နှစ်စဉ်တင်ရပါ
သည်။

ငင်းနှမတော်အကြီးနတ် ၁ မှာငင်း

ငင်းနှမတော်အငယ်နတ် ၁ မှာငင်း

(9 November 1855)

ဆင်ဖြူရှင်နတ် ၁ မှာငင်းနည်း တန်ဆောင်မုန်းလမှ
တင်ရပါသည်။

ကန္တာရှင်နတ် ၁ မှာတကျွန်း ပုဆိုး ၆၊ ငါး ကျော်ခေါင်း

ဟော်နန်းကျုံနတ် ၁ မြီးစုံ၊ မုန့်ဖြူမုန့်နီ၊ ထန်းညက်နှင့်တောက်

မြို့တောင်နတ် ၁ ညှင်းဆန်နှင့်ကြိုသည့်ရှမ်းထမနဲများနှင့်

(9 December 1855)

ရမုံးရှင်မနတ် ၁ နတ်တော်လတကြိမ်၊ နယုန်လတကြိမ်တင်ရ

(16 May 1855)

ဘိုမင်းထွန်တိုနတ် ၁ ပါသည်၊ နတ်တင်သည့်ကာလနတ်ထိန်းမှာ

ကျောက်သုံးလုံးနတ် ၁ ဘဲပေါင်း ဘီ၊ ဘဲအင်္ကျီ၊ ပလေကတ်နီခေါင်း
ပေါင်း ပေါင်း၍တင်ရပါသည်။

ပေါင်း ၁၀

(တင်စာစု၊ တောင်လေးလုံးစာစု)

အမိန့်တော်ရေး မင်းလှကျော်ထင်၊ အမှာရေး မင်းလှမင်းထင်ကျော်သူ၊ မင်းလှမင်းထင်စည်သူတို့ကိုစာရေးကြီးတို့နည်း အစီး အနင်း အဆောင်အရွက်သနား တော်ခံစေ။

အမိန့်တော်ရေး ဦးစံရ၊ အမှာရေး ဦးနေ၊ ၎င်း ဦးစအစဉ်အတိုင်း မှတ်။

17 October 1855

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုသတင်းကျွတ်လဆန်း ၇ ရက်နေ့နား ခစ မြောင်မှူး မင်းထင်မင်း ကျော်ရာဇာထွင်ပြန်။

(မကွေး လှဝါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့် တော်ရှိသည်၊ ဘုံး မင်း တောင် တော်နတ်၊ နှမ တော်အကြီး နတ်၊ နှမ တော်
အငယ်နတ်၊ ဆင်ဖြူရှင်နတ်၊ ကမ္ဘာရှင်နတ်၊ တော်နန်း ကျိနတ်၊ မြို့ တောင်နတ်၊
ရမိုး ရှင်မနတ်၊ ဘုံမင်း ထွန်တိုနတ်၊ ကျောက်သုံး လုံး နတ်မှစ၍ မိုး ကုတ်ကြပ်ပြင်
ကသည်း ကျောက်တွင်း တော်နယ် မြေ တော တောင် စောင့် နေကုန် သော နတ်အ
ပေါင်း တို့ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရွှေး ဘုံး လောင်း တော် ဘေး ဘေါင်း
တော်မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ကဲ့သို့ရာဇဓမ္မမင်း ကျင့်တရား အ ပေါင်း ကို
ဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူလျက်အမပူရ ရွှေမြည် တော်ကြီး နှင့်တကွ ရွှေထီး ရွှေ
နန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံအ ပေါင်း တို့ စိုး အုပ် တော် မူ၍သာသနာ တော်မြတ်အကျိုး
စီး ပွါး သား တော်အစဉ် မြေး တော်အဆက်မြစ် တော်အညွန့်အဖွန့်ရှည်စွာပြည်
ရွာတိုင်း ကား ပွါး များ စည်ပင်မည့်အ ကြောင်း ရွှေး ဘုရား အ လောင်း မင်း
ကောင်း မင်း မြတ်တို့ဖြည့်အပ် သော ဒါနသီလအစရှိ သော ပါရမီတို့ကိုဖြည့် တော်မူ၍
ဆုထူး ဆုမြတ်ကိုပန်ဆင် တော်မူသည့်နှင့်အညီအသုံး တော်အ ဆောင် တော်ရှိသည်များ
ကိုလည်း ပြည်သူဆင်း ရဲသား တို့အား မထိမပါး စေရ ကြေး တော် ငွေ တော်ထုတ်
ပေး သုံး ဆောင် တော်မူသည်၊ သဗ္ဗ ဝါတို့အစီး အပွါး ကိုရှာ တော်မူ သော ကြောင့်
ရည်ရွယ် တော် မူသ မျှသည်အလို တော်အတိုင်း ပြည့်စုံ ပြေကုန်ရသည်ချည်း ဖြစ်သည်၊ မိုး
ကုတ်ကြပ်ပြင်ကသည်း ကျေး ရွာနယ် မြေရှိပတ္တမြား ကျောက် တော်များ ကိုတူး ဘော်
ဆက်သ စေမည် စေခန့် တော်မူသည်၊ နတ်တို့အား လည်း အပရိဟာနိယတရား နှင့်
အညီ ရွှေး အစဉ်တင်ကြား ပသမြဲအသွယ်အရာတို့ဖြင့်တင်ကြား ပသ တော်မူသည်၊ စေ
ခန့် တော်မူသည်တွင်ကျွန် တော် မျိုး တို့ကိုတစုံတရာ ဘေး အန္တရာယ်အစွန်း အငြိမရှိ
စေရ၊ နိုင်နင်း အောင်တား မြစ် စောင့် ရှောက်လျက်ထူး မြတ်သည့်ပတ္တမြား
ကျောက် တော်အများ တူး ဘော်ရလွယ် ကြောင်း ကောင်း သောကြည့်ရှု စေါင်မ
ဘန်ဆင်း သည်ဖြစ်၍အလို တော်ရှိသည်အတိုင်း ပြီး ပြည့်စုံလွယ် ကြောင်း ကို ကောင်း
စွာကြည့်ရှုစောင်မကြရမည်၊ အမိန့် တော်ပြန်သည့်ကာလ ဝတ်သန့်ဝတ် ကောင်းဝတ်
ဆင်၍ မတ်တတ်ရပ်ပြီး လျှင်သုံး ကြိမ်သုံး ခါဘတ်ပြန်ရသည်။

၄င်း အမိန့်တော်ကိုသံ တော်ဆင့် ရွှေပြည်လယ် တော်အုပ်မင်း လှသိင်္ခသ စိကိုး ရေး
17 October 1855
သား ၍သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၇ ရက် နေ့လဘက်ရည် ဆောင်
တော်တွင်အတွင်း ဝန် လောင်ရှည်မြို့စား မင်း ဇန့်မော်အတွင်း ဝန်မင်း တို့
အစုံအညီတွင်သံ တော်ဆင့်မင်း လှသိင်္ခသူဘတ် လျှောက်အမိန့် တော်ခံပြီး (သက္ကရာဇ်
17 October 1855
၁၂၁၇ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၇ ရက် နေ့) ရွှေတိုက်ဝန်စာရေး မင်း လှမင်း
ထင် ကျော်သူအပ်။

(တင်စါစု၊ တောင်လေး လုံး စါစု)

ရွှေတိုက်ဝန်၊ ရွှေတိုက်စိုး ၊ ရွှေတိုက်ကြပ်၊ ရွှေတိုက်စာရေး ၊ မိုး ကုတ်ကြပ်ပြင် ကသည်း ကျောင်း တွင်း တောင်နယ် မြေဘော တောင်စောင့်၊ ဘိုး မင်း တောင် တော်နတ်၊ နှမ တော်အကြီး (နတ်)၊ နှမ တော်အငယ်နတ်၊ ဆင်ဖြူရှင်နတ်၊ ကမ္ဘာ ရှင်နတ်၊ တော်နန်း ကျိနတ်၊ မြို့ တောင်နတ်၊ ရှမ်း ရှင်မနတ်၊ ဘိုမင်း ထွန်တို နတ်၊ ကျောက်သုံး လုံး နတ်များ ကိုပသရန်တကျွန်ပုဆိုး ထည် ရေ ၆၊ ဘဲ ပေါင်း ဘီ ထည် ရေ ၁၊ ဘဲအင်္ဂျီထည် ရေ ၁၊ ပ လေကပ်နီပိုင် ရေ ၁ များ ကို ရွှေတိုက်ဝန်စာရေးသူ့ရဲ စာရေးတို့ထုတ်ယူလိုလျှင် မှတ်သားပေး ရမည်။

17 October 1855

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၇ ရက် နေ့သွား ဘက်ကျော် ငတာကိုစာအပ်သည်။

(တင်စာစု၊ တောင်လေး လုံး စာစု)

ကျောက်တော်တူး တော်ရာ စာရင်း ကျွအမိဖကရ နတ်တို့ကို ပသတင်ကြား သည့်

နတ်ထိန်း ဝတ်ဆင်ရန်

ဘဲပေါင်းဘီ	၁
ဘဲအင်္ကျီ	၁
ပလေကတ်နှိပ်ပိုင်ရေ	၁
ပေါင်း	

နတ်တင်ကြား ပသရန်

တကျွန်း ပုဆိုး ထည်ရေ	၆
ပေါင်း	

စုစု

ပထွမြား ကျောက်တော်တူး သွား လူစာရင်း

မင်းထင်မင်းလှရန်အောင်	၁ မှ ၁ သူရဲ စာရေး
ငတောက်ရ	၁ မှ ၁ ၎င်း လူ
ငသာရင်	၁ မှ ၁ ၎င်း
ငဘူး	၁ မှ ၁ ၎င်း
ငနီ	၁ မှ ၁ ၎င်း
ငရွှေအိပ်	၁ မှ ၁ ၎င်း
ပေါင်း	၆
မင်းလှမင်းတင်ကျော်သူ	၁ မှ ၁ ရွှေတိုက်ဝန်စာရေး
ငနေထွန်း	၁ မှ ၁ ၎င်း လူ
ငကြွက်	၁ မှ ၁ ၎င်း
ငရိုး	၁ မှ ၁ ၎င်း
ငလူကလေး	၁ မှ ၁ ၎င်း
ငရွှေလှော်	၁ မှ ၁ ၎င်း
ပေါင်း	၆

နေမျိုးတမန်ကျော်ခေါင်	၁
ငကျော်	၁
ငထွန်း	၁
ပေါင်း	၃
ဆရာ ငအိုတုတ်	၁
ပေါင်း	၄
ငရွှေအောင်	၁
ငပွား	၁
ငအုန်း	၁
ပေါင်း	၃
စုစု	၁၉

(17 October 1855)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုသီတင်းကျွတ်လဆန်း ၇ ရက်နေ့)

(တင်စါစု၊ တောင်လေးလုံးစါစု)

ဖို့ ကုတ်ကြပ်ပြင်ကသည်း နယ်တွင်း ကျေး ရွာများ မှာပတ္တမြား ကျောက်တော်
တူး သွား သူအကြီး အကြပ်တို့ကို ပေး အပ်သနား တော်မူသည့် ငွေ တော်အထည်အလိပ်
ကျောက်တော်တူး ရန်ထား မတူရွင်း သံတူစို့ တန်ဆာစာရင်း
ကျောက်တော်တူး ခလူတကိုယ်လျှင်
တနေ့ ၂ပဲကျလူ ၁၀၀တလသင့် ငွေ
ရ၅ဝ၊ ၂လသင့်ပေး ငွေရွက်နီ ၁၅။
ကျောက်တော်တူး အကြီး အကြပ်
လူတို့စား သုံး ရန်စရိတ် ပေး ငွေရွက်နီ ၁၅။
ပေါင်း ၃၀။
ကျောက်တော်တူး လူ၁၀၀ကိုသနား တော်မြတ်ခံ စေရန်

သ ဘော်ကေနံ ပုဆိုး ထည် ရေ	၁၀၀
အင်္ဂျီနက်ထည် ရေ	၁၀၀
ပဝါပိုင် ရေ	၁၀၀
ပေါင်း	၃၀၀

ကျောက်တော်တူး ဘော်ရန်တန်ဆာစုံ

ထား မစင်း ရေ	၁၀၀
သံတူး ရွင်း ကြီး ငယ်	၂၆
တူရွင်း ပြား ကြီး	၁၀၀
လွန်ပူ	၆
စို့	၁၀
သံတူကြီး ငယ်	၁၉
ကျောက်ခွဲရန်ယမ်း ပြီး ချိန်	၂၅
ပေါင်း	

(ဇာင်စာစု၊ ဇာောင်လေးလုံး စာစု)

သူရဲစာရေး မင်း ထင်မင်း လှရန် အောင်၊ ရွှေတိုက်ဝန်စာရေး မင်း လှ
မင်း ထင် ကျော်သူတို့မိုး ကုတ်ကြပ်ပြင်တသည်း ကျေး ရွာများ ကိုသူရဲစာရေး
မင်း ထင်မင်း လှရန် အောင်၊ ရွှေတိုက်ဝန်စာရေး မင်း လှမင်း ထင် ကျော်
သူတို့ကအုပ်ထိန်း၍ ပတ္တမြား ကျောက် တော်များ ကိုတူး ဖော်ဆက်သစေ၊ မိုး ကုတ်
ကြပ်ပြင်ကသည်း ကျေး ရွာများ မှာလည်း ကျောက် တော်တူး ဖော်သည့်အတွင်း
မင်း မှုမင်း ခင်း စရိတ် ကြေး ငွေအ သေး အဘွဲ့အခွဲအခန့်မရှိ စေနှင့်၊ လွတ်
ငြိမ်း စေ၊ ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း မိုးကုတ်
ကြပ်ပြင်ကသည်း ကျေး ရွာများ မှာပတ္တမြား ကျောက် တော်တူး ဖော်ဆက်သရန်
ကျောက်တူး လူ၁၀၀၊ လူတကိုယ်လျှင်အခ ငွေတ နေ့ဝံကျတလသင့် ငွေရ၅ဝိ၊ ၂လသင့်
ငွေ တော် ၁၅။ ကျောက်တူး အကြီး အကြပ်လူတို့စား စရိတ် ငွေ တော် ၁၅။ ၂စုငွေ
တော်၃၀နှင့် ကျောက်တူး လူ၁၀၀တို့ကိုသနား တော်မြတ်ခံ စေရန်သဘောကေန်
ပုဆိုး ၁၀၀၊ အင်္ကျီနက် ၁၀၀၊ ပဝါပိုင် ရေ၁၀၀၊ ကျောက် တော်တူး ဖော်သည်ကါ
လထုံး စံရှိရာနတ်တင်ကြား ပသရန်တကျွန်း ပုဆိုး ၆၊ ဘဲ ပေါင်း ဘီ၁၊ ဘဲအင်္ကျီ၁၊
ပလေကတ်နီပိုင် ရေ၁၊ ကျောက် တော်တူး ရာသုံး ရန်ထား မစင်း ရေ၁၀၀၊
သံတူ ကြီး ငယ်၁၉၊ တို့ချောင်း ရေ၁၀၊ သံတူရွင်း ၂၆၊ တူရွင်း ပျား ကြီး၁၀၀၊
လွန်ပူ၆၊ ယမ်း ပြီး ချိန်၂၅ပေး အပ်၍နတ်တင်ကြား ပသရန်အမိန့် တော်များ
နှင့်အကြီး အကြပ်ခန့်ထား သွား စေသည်ဖြစ်သည်၊ မိုး ကုတ် ကျောက်တွင်း တော်သို့
ရောက်လျှင် ကျေး ရွာနယ်ပယ်တွင်း ရှိလူတို့ကိုမင်း မှုမင်း ခင်း စရိတ် ကြေးငွေ
အ သေး အဘွဲ့အခွဲအခန့်မရှိ စေရ၊ အမိန့် တော်အတိုင်း အုပ်ထိန်း ဆင့်ဆို၍ ကျေး
ရွာနယ်တွင်း ရှိလူ၁၀၀ကိုလူတကိုယ်လျှင်တ နေ့ဝံကျ ငွေ တော် ပေး ကမ်း ငါး ရမ်း
ပြီး လျှင်ထုံး စံရှိရာနတ်တို့ကိုလည်း တင်ကြား မြဲတင်ကြား ၍ပါသည့်အမိန့် တော်ကို
အရာရှိလူကြီး အစုံအညီအရှိအ သေအ လေး အနာပြု၍သုံး ကြိမ်သုံး ခေါက်ပြန်ဆိုမြဲပြန်
ဆိုရမည်၊ ပတ္တမြား ကျောက်တွင်း တော်များ ကိုတူး ဖော်ရာမ ပျောက်မပျက်
မလစ်မဟင်း စေရ၊ ပါသည့်လူကြီး တို့ခွဲဝေ စောင့်ကြပ်တူး ဖော်သည်တွင်ထွက်ရ
ကျောက် တော်များ တိုစာရင်း အ သေအချာမှတ်သား ပြီး လျှင် ကျောက် တော်တူး
ဖော်သည့် နေ့ရက်လ၊ ကုန်သည့်စရိတ် ငွေ တော်စာရင်း များ နှင့်သင့်ရာလူကို

တင်စာ လျှောက်စာ ပေး အပ်အဆက်အသလာ စေရမည်၊ အကြီး အကြပ်လူတို့မှာ လည်း ကျေး ရွာ နေအမှုထမ်း လူတို့မှာ ကြေး ငွေပန္နာလက် ဆောင်သစ်သီး သစ် ပွင့်မှစ၍တစုံတခုမ တောင်း မခံမစား မယူနှင့်၊ ကျောက်တူး ခ ပေး ရန် ငွေ ၁၅။ ပြင်သနား တော်မူသည့် ငွေ ၁၅။ ကမှတ်သား စား သုံး ၍တညီတညွတ်တည်း အမှုတော်ကို ပြေကုန် အောင်ထမ်း ရွက်ကြရမည်၊ မှတ်စာ ပေး အပ်သည်ကိုမတည်၊ ပတ္တမြား ကျောက် တော်တူး တော်ရာ ပျောက်ပျက်လစ်လပ်သည်၊ ကျေး ရွာ နေလူ တို့မှာတစုံတခု ကြေး ငွေပန္နာလက် ဆောင်စား ယူသည်ကြား သိရလျှင်ရာဇဝတ်စီ ရင်မည်။

၄င်း အမိန့် တော်ကိုယ် တော်ဆင့် ရွှေပြည်လယ် တော်အုပ် မင်းလှယိခ်ိသူ စိတ်း ရေး

သား ၍သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၈ ရက် နေ့ပြတိုက် တော်တွင်အ တွင်း ဝန် လောင်ရှည်မြို့စား မင်း၊ ဗန့်မော်အတွင်း ဝန်မင်း တို့မှာဘတ် လျှောက်အစီရင်ခံရာသင့်ပြီအပ်မိန့်ချက်နှင့်သူရဲ့စာ ရေး မင်း လှမင်း တင် ရန် အောင် ရွှေတိုက်ဝန်စာ ရေး မင်း လှမင်း ထင် ကျော်သူတို့ကိုအပ်။

(တင်စိုး၊ တောင် လေး လုံး စိုး)

မိုး ကုတ်ကြဗိပြင်ကသည်း နယ်မြေ ကျေး ရွာများ မှာပတ္တမြား ကျောက်တော် အတူး အဘော်သွား သူသူရဲစာရေး မင်း ထင်မင်း လှရန် အောင်၊ ရွှေတိုက် ဝန်စာရေး မင်း လှမင်း ထင် ကျော်သူတို့သို့ ပေး အပ်သနား တော်မူသည် ကျောက် တော်တူး ခစား စရိတ် ငွေ တော်၊ နတ်ဝသရန်အထည်အလိပ် ကျောက် တော်တူး ဘော်ရန်ထား မတူရွှင်း သံတူလွန်ပူစို့တန်ဆာ စုံတင် ဆောင်ရန် လှေ လောင်း အကျည်း လူ ဆောင်လူများ ကိုသိမ်း တော စီရင်စုသပိတ်ကျင်း ရွာဆိပ်ကမ်း ရောက် လိုက်ပို့ စေ၊ ဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည်၊ မင်း ကြီးများ မှာအစီရင်ခံ၍ဆင့်ဆိုလိုက်ပို့ စေရမည်ဝန် ထောက်မင်း တို့။

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၇ရက် နေ့နား ခမင်း တင် 18 October 1855 ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(တင်ဓါစု၊ တောင် လေး လုံး ဓါစု)

ငါအသျှင်ကေရာဇ်မင်း မြတ်သည်ရာဇပြကတော့ဖြစ် သော မင်း ကျင့်တရား အပေါင်း တို့ကိုမမေ့မလျော့ဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူလျက် နေမိမင်း မဟာသိလဝမင်း စသော ရှေး ပါရမီဖြည့်မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ကဲ့သို့မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်မှစ၍တိုင်း နေပြည်သူလူအပေါင်း တို့အား စား ကျေး မြို့ရွာအရာဌာနအမည်အရည်အ ဆောင်အရွက် ရွှေငွေဥစ္စာလယ်ယာမိုး မြေစသောပစ္စုပ္ပန်စီး ပွါး ဒါနသီလစသောတမလွန်စီး ပွါး နှစ်ပါး သောချီး မြှင့်ချင်း တို့ဖြင့်ချီး မြှင့် တော်မူသည်၊ သာသနာ တော်မြတ်စီး ပွါး များ စေကြောင်း ကိုလည်း ကောင်း မြတ် သောသမာဆန္ဒဥဿာဟဖြင့်ချီး မြှင့်ပြုစု တော်မူသည်၊ တိုင်း ရေး ပြည် ရေး ပြည် ရေး စီရင်ခွင့်ရှိသည်များ ကိုလည်း ရှေး ထုံး စံဥပဒေကျ အောင် အမိန့် တော်ပြန်၍ခန့်ရန်စီရင် စေသဖြင့်သာသနာ တော် ရေး တိုင်း ရေး ပြည် ရေး အလုံး စုံ ရွှေနှလုံး တော်ရည် တော်မူရာပြီး ပြည့်စုံ၍တိုင်း နိုင်ငံသူရှင်လူ သတ္တဝါအပေါင်း တို့ချမ်း သာစွာ ရွှေဘုန်း တော်မြတ်ခိုလှုံကြရသည်၊ နေခင်တော် ပုဂံမင်း လက်ထက် မှူး မတ်ပြုသူတို့ကျင့်ဝတ္တရား အကြား အမြင်မရှိအရိုကြီးငယ် နေရာ နိမ့်မြင့်ကိုမ ထောက်၊ ရှိ သေထိုက်သူတို့ကိုမရှိ သေမကြိုး မနှံ့ပြုကျင့်ကြသည်အရာ များသည် တိုင်း ကြီး ပြည်ကြီး ၏ လေ့ထုံး စံနှင့်မညီဖြစ်သည်၊ လောကဉ္စအသက်ဂုဏ်ကြီး မြင့် သော သူတို့ကိုအရိုအ သေအ လေး အမြတ်ပြုခြင်း သည်ဘုရား စ သောသူ တော် ကောင်း တို့ချီး မွမ်း နှစ်သက်အပ် သော ဝုဍ္ဍာပစာယနကျင့်ဝတ်တရား ဖြစ်သည်၊ ငါ့ရွှေလက်ထက် တော်အမှုထမ်း အရာထမ်း အရည်အ လျောက်သူ ကောင်း ပြုတော်မူသည့်ဝန်ကြီး အတွင်းဝန်မှစ၍ မှူး ကြီး မတ်ကြီး မှူး လတ်မတ်လတ် မှူး ငယ်မတ်ငယ်တို့မှာ ရှိ သေထိုက်သူတို့ ကိုမရှိမ သေမကြိုး မနှံ့မပြုမကျင့်ကြ စေနှင့်၊ ရာဇဓမ္မ လောကအ ကြောင်း သုံး ပါး သင့်တင့်ညီညွတ်၍ ပစ္စုပ္ပန်သံသရာအကျိုး နှစ်ပါး ပွါး များ စေခြင်း ငှါအရာကြီး ငယ် နေရာနိမ့်မြင့်ကို ထောက်၍ မှူး မတ်တို့ကျင့်ဝတ္တရား တို့နှင့်အညီအရိုအ သေကျင့် ဆောင် စေ၊ အမိန့် တော်ကိုမတည်ရှိ သေထိုက်သူတို့ကိုမရှိမ သေမကြိုး မနှံ့ပြုကျင့်လျှင်ပြုကျင့်သူ တို့ကိုရာဇဝတ်ဒဏ်စီရင်။

22 October 1855

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၇ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၁၂ ရက် နေ့သ တော်ဆင့်မင်း လှသိမ်သူမှတ်။

(တောင်ခွင်ဖါစု)

ဘုန်းတော်အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်းတရားကြီး ဘုရား 30 November 1855 သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုတန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၇ ရက် နေ့ ရွှေမှုကိုတရား မြို့သူကြီး ခန့်တော်မူသည်၊ အသည်ငယ်သားတို့အမှုတော်ကိုထမ်း ကုန်၍လုပ်စား ဆောင် စား စီး ပွါး ဖြစ် အောင်မစစီရင်။

(သန့်စင်စါစု)

တရားမြို့ ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလါ ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ် 1783
တစုတို့၊ ငငွေမှုံကတရားမြို့ကိုဘိုး ငဝင်း သား ငမွင့်တို့ (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ခု 1802
၆၄ခု စစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင် ငဘော်ဆက်ခံကြီး
စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင် ငရွှေဘူး ဆက်ခံကြီး စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင်ဘကြီး တော်ဘုရား
လက်ထက် တော်တသည် ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်ဆက်ခံကြီး စိုး ၍ ရတနာသိင်္ခမြို့သို့ထွက်စံ
တော်မူရာအမှုထမ်း လူ ၂၀၀ ကျော်နှင့်လက်ဝဲဝင်း တော်မှူး အအုပ်ကိုခံ၍ထမ်း
ရွက် ပြေကုန်ရှိ နေသည်အတွင်း ဖြတ်စာနှင့်ပြတ်ကင်း သူ ငဟော် (ငါး က) အတင်း
တိုက်သိမ်း ယူပြီး လျှင်မြို့စား နှင့်ပူး ပေါင်း ၍လက်ရှိဖြစ်တန်တင် လျှောက်ကြီး စိုး
သော ကြောင့်လွှတ် တော်မှာ လျှောက်ထား ရှင်း လင်း ကြရာမင်း လေး ဆက်
မြောက်ထက်ရှိလက်မက္ခာကြီး စိုး သူဖြစ် ကြောင်း ကိုမင်းကင်းလေး မြို့ဝန်ကြီး တို့
ကထွက်ဆိုရှိပါသည်၊ ဘေး ဘိုး ဘရိုး ရာမပျက်ကရာမြို့သူကြီး အရာဆက်ခံကြီး စိုး
ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်သည်၊ ငဟော်ငါး ကိုတ 1783
ရားမြို့သူကြီး အရာကနှုတ်၊ (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခု စစ်တမ်း စာရင်းဆက် 1802
သွင်း ကြီး စိုး ၍အရိုး သား မြေး မှန်သူအဆောင် တော်မြဲငရွှေမှုံကိုတရားမြို့သူ
ကြီး ခန့်။

30 November 1855

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ခုတန် ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော်၇ရက် နေ့ဘုရား အမိန့်
တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း ငဟော်ငါး ကိုတရားမြို့သူကြီး အရာ
ကနှုတ်၊ အဆောင် တော်မြဲငရွှေမှုံကိုတရားမြို့သူကြီး ခန့်ဘုန်း တော်အလွန်ကြီးမြတ်
တော်မူလှ သောဘုရား ညီတော်အိမ် ရှေ့မင်း အမိန့် တော်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်
ရသည်ဖြစ်၍ ရွှေလွှတ် တော်ကအမိန့် တော်တ ကြောင်း စာချွန်နှစ် ကြောင်း စါချွန်
တော်အသည် ဝန်စာ ပေး အပ်ရှိသည်ဖြစ်သည်၊ ငဟော်ငါး ကိုတရားမြို့သူကြီး အရာ
ကနှုတ်၍အဆောင် တော်မြဲငရွှေမှုံကိုတရားမြို့သူကြီး အရာခန့်ထား ကြီး စိုး စေ၊
တရားမြို့ ကျေး ရွာအစီရင်သူကြီး ခေါင်း အကြီး အသည်အလာ ကြေး ထမ်း ကြီး ငယ်တ
စုတို့မင်း မှု တော်ရှိလျှင်တရားမြို့သူကြီး ငရွှေမှုံဆင့်ဆိုရာနာခံ ဆောင်ရွက်ရမည်၊
တရားမြို့သူကြီး ငရွှေမှုံလည်း မြို့ ကျေး ရွာကိုစည်ပင်သာယာ အောင်သိမ်း သွင်း ပြု
စု၍ကျရောက်သည့်မင်း မှု တော်ကိုမြို့ ကျေး ရွာမှာသာနာညီမျှခွဲခန့် ကောက်ခံ

ဆောင်ရွက်ရမည်။

အ ကောက်ဝန် ရွှေတိုက်စိုး မင်း မဟာမင်းလှရာဇာစာ။

အသည်ဝန်မင်း မဟာသီဟသူရ ၏၊ ဝန်မင်း မျှား ၏

(သန့်စင် ၏စု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
ဖိနပ် တော်ရှိသည်၊ ငါအသျှင်ကေရာဇ်မင်း မြတ်သည်ကိုယ်ကျိုး ကိုယ်စီး ပွါး ကိုသာ
ငဲ့၍ မင်း အဖြစ်ကိုယူ တော်မူသည်မဟုတ်၊ ဘေး လောင်း တော်အဇာတသတ်မင်း
ကာလာ သောကမင်း ၊ သီရိဓမ္မာ သောကမင်း စ သောသာသနာပြုမင်း တို့ကဲ့သို့
ရွှေး ရွှေး သောကိုယ် တော်၏အဖြစ်၌မပြတ် လေ့လာကျင့် ဆောင် တော်မူခဲ့ဘူး
သောသမ္မာဆန္ဒ တော်အရင်း ရှိသဖြင့်သာသနာ တော်ကိုချီး မြှင့်ပြုစု တော်မူလို
သည်နှင့်အညီကျင့် ဆောင် နိုင်ခဲ သော ရာဇဓမ္မအ ပေါင်း တို့ကိုမတိမ်း မယိမ်း မ
လစ်မလပ် စေရ၊ ကျင့် ဆောင် တော်မူ၍မြတ် သောတရား တို့၌တည် တော်မူလျက်
မှူး တော်မတ် တော်မှုထမ်း ရာထမ်း တို့ကိုလည်း အ လောင်း တော်မ ဟော်သထာ၊
ဝိဓူရ၊ နန္ဒီ သေနစ သော ရွှေး မှူး ကောင်း မတ်ကောင်း တို့ကဲ့သို့ရာဇဓမ္မ လော
ကအကြောင်း သုံး ပါး တို့၌တည် စေခြင်း ၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှ
စ၍ပြည်သူလူအ ပေါင်း တို့ကိုလည်း ဒါနသီလ စ သောသူ တော် ကောင်း တရား တို့၌
တည် စေခြင်း ၊ ရဟန်း တော်တို့ကိုလည်း ပါတိ မောက်ပြုခြင်း ၊ ညာ တော ဝိဘင်း
ဆောင်ခြင်း စ သောသာသနာ တော်မြတ်၏ မူလဘူတတရား ထင်ရှား ရှိလျက် မေ့
မေ့ လျော့ လျော့ပြုကြ သော ကြောင့်ယိုယွင်း တိမ်မြုပ်ရှိသည်ကို ဝိနည်း ပညတ် တော်နှင့်
ညီ အောင်အား ထုတ် ဆောင်ရွက် စေခြင်း ၊ အနုဂ္ဂဟနှစ်ပါး ဖြင့်သာသနာ တော်
ကိုအလွန်အကြူး ချီး မြှင့် တော်မူခြင်း စ သောသာသနာ တော်စည်ပင်အံ့သည်ကိုသာ
ရည်ရွယ် တော်မူလျက်သာသနာနုဂ္ဂဟဓမ္မရာဇာဖြစ် တော်မူ သောမြတ် သောမင်း
အဖြစ်ကိုယူ တော်မူသည်၊ သာသနာ တော်ဆိုသည့်အရာသည် ဝိနည်း တရား ထင်ရှား
ရှိသည့်အတိုင်း ရဟန်း တော်တို့ ကောင်း မွန် အောင် မကျင့် ဆောင်ကသာသနာ
တော်ညှိုး နွမ်း သည်၊ တရား တော်ကိုမကျင့် မ ဆောင် သော ယောက် သောအလဇ္ဇီသည်အလဇ္ဇီအ
ပေါင်ကိုဖြစ် စေ၍သာသနာ တော်ကို ဖျက်ဆီး နိုင်သည့်သို့သာသနာ တော်ညှိုး နွမ်း ပျက်
စီး ကြောင်း ဖြစ် သောအလဇ္ဇီတို့အ မှုအကျင့်ဟုဆိုအပ် သော
(၁) ရွှေငွေ၊ မာသက၊ ကဟာပဏတူ သော လေး ပါး သော နိသဂ္ဂိယဝတ္ထု၊ ပုလဲ၊
ပတ္တမြား ၊ ကျောက်မျက်ရွဲ၊ ခရုသင်း ၊ ကျောက်သလင်း ၊ သန္တာ၊ ပတ္တမြား နီ၊

ပဋ္ဌမြွား ပြောက်၊ စပါး မျိုး ခုနစ်ပါး ၊ ကျွန်မိန်းမ၊ ကျွန်ယောကျ်ား ၊ ကျွဲနွား ခွေး ကြက်ဝက်၊ လယ်ယာ၊ ပန်းအရုံ၊ သစ်သီးအရုံစသော ဒုက္ကဋ်ဝတ္ထုတို့ကိုရှာမှီးခြင်း ၊ ခံခြင်း ၊ အနီး ၌ထား သည်ကိုသာယာခြင်း ၊ သိုမှီး သိမ်းဆည်းခြင်းတည်း ဟူသောအလဇ္ဇီ မမှု၊

(၂) နိဿဂ္ဂိယဝတ္ထုချင်းချင်း လဲလှယ်ရောင်းဝယ်ခြင်း ၊ နိဿဂ္ဂိယဝတ္ထုဖြင့်ဒုက္ကဋ် ဝတ္ထုကိုလဲလှယ်ရောင်းဝယ်ခြင်း ၊ နိဿဂ္ဂိယဝတ္ထုဖြင့်ဆွမ်းဆန်ဖျင်စသောကပ္ပိယ ဝတ္ထုတို့ကိုလဲလှယ်ရောင်းဝယ်ခြင်း ၊ ဒုက္ကဋ်ဝတ္ထုချင်းချင်းလဲလှယ်ရောင်းဝယ် ခြင်း ၊ ဒုက္ကဋ်ဝတ္ထုဖြင့်နိဿဂ္ဂိယဝတ္ထု၊ ကပ္ပိယဝတ္ထုတို့ကိုလဲလှယ်ရောင်းဝယ်ခြင်း ဟူ သောအလဇ္ဇီ မမှု၊

(၃) ရဟန်းတို့ပရိက္ခရာကိုရောင်း ချ၍ရသော ရွှေ ငွေ စသော နိဿဂ္ဂိယဝတ္ထု တို့ကိုကိုင်ခြင်း ခံခြင်း ဟူသောအလဇ္ဇီ မမှု၊

(၄) ရဟန်းကိုကပ္ပိယပရိက္ခရာဖြင့်ကဝါသည်စသောလူတို့ထံကွမ်းအစ် ၊ထုံးဘူး ၊ကန့်ကူ၊ပုရပိုက်စသောကပ္ပိယဝတ္ထုတို့ကိုလဲလှယ်ရောင်းဝယ်ခြင်းဟူသောအလဇ္ဇီ မမှု။

(၅) ပန်း ပေးခြင်း ၊ သစ်သီး ပေးခြင်း ၊ ကသယ်မှုံ့ပေးခြင်း ၊ မြေညက် ပေးခြင်း ၊ တံပူ ပေးခြင်း ၊ ဝါး ပေးခြင်း ၊ ဆေး ပေးခြင်း ၊ သလုံးမြင်း ခေါင်း ဖြင့်ဒါယကာတို့အစေအပါးကိုခံခြင်း ၊ ဤရှစ်ပါး သောကုလဒူသကတို့ကိုပြု ခြင်း ဟူသောအလဇ္ဇီ မမှု၊

(၆) ဝါး ပေးခြင်း စသောနှစ်ဆယ့်တပါး သောအနေသနတို့၌အကျိုးဝင်သော လူတို့ကိုထမင်း ကျွေးခြင်း ၊ မှုန့်ပေးခြင်း ၊ ကွမ်း ဆေးတည်ခြင်း ၊ နေရာ ခင်း၍အရိုအသေပြုခြင်း ၊ ဗေဒင်ဟောခြင်း ၊ ဆေး ကုခြင်း စသောအလဇ္ဇီ မမှု၊

(၇) အသက်မွေးခြင်း ဟူသော ကြောင်း ကြောင့်ပညတ်တော်မူအပ်သော ခြောက် ပါး သောသိက္ခာပုဒ်ကိုလွန်ကျူး ခြင်း ၊ အံ့ဖွယ်ကိုဖြစ်စေ၍လပ်ကိုရှာမှီး ခြင်း ၊ ပစ္စည်း ရခြင်း၏အကြောင်း ကို ပြောဆို၍လပ်ကိုရှာမှီး ခြင်း ၊ ရအပ်ပြီးသော အနည်းငယ်သောလပ်ကိုပေးသဖြင့်မရသေး သောများ စွာသောလပ်တို့ကို တောင့်တရှာမှီး ခြင်း စသောယုတ်မာသောသဘော၏အစွမ်း ဖြင့်ဖြစ်သော

မိစ္ဆာဇီဝဟူ သောအလဇ္ဇီဓမ္မ၊

(၈)ဆင်စီး မြင်းစီး ရထားစီး စသော မဂ်ဖိုလ်တို့မှ ဖီလာဖြစ်သော တိရစ္ဆာနဝိဇ္ဇာအတတ်၌အကျုံး ဝင်သော ပြတားကို သေအောင်ပြုခြင်း ၊ ပြာချခြင်း ၊ မဲ စေခြင်း စသည်တို့ကိုဆို သော တိရစ္ဆာနဝိဇ္ဇာ လောကာယတကျမ်း ကိုရဟန်း တို့သင် လည်း မသင်အပ်၊ သူတပါး ကိုလည်း မပြအပ်၊ ပြုလည်း မပြုအပ်၊ ကြေး ငွေမပါ၊ သစ်မြစ်သစ်ရွက်စ သော ဆေး တို့ဖြင့်သာပြတား ကို သေ စေခြင်း ၊ ပြတား ကို ပြာကျ စေခြင်း ၊ ပြတား ကိုမဲ စေခြင်း စ သောအတတ်တို့ကို လေ့လည်း မ လေ့ ကျက် အပ်၊ သူတပါး တို့ကိုလည်း မပြအပ်၊ လုပ်လည်း မလုပ်အပ်၊ လေ့ကျက်ပြသပြုလုပ် သော ရဟန်း တို့သည်ခွန်း တိုင်း ခွန်း တိုင်း ပ ယော ဂတိုင်း ပ ယော ဂတိုင်း ဒုက္ကဋ်အာ ပတ်သင့်ခြင်း ဟူ သောအလဇ္ဇီဓမ္မ၊

(၉) ငွေနှင့် ကြေး ကိုစပ်၍ စပ်တူအင်္ဂရိပ်လုပ်သူတို့သည်လုပ် ဆောင်ရန် ငွေကိုခံ ကတည်း ကပင်နိဿဂ္ဂိယပါစိတ်အာ ပတ်သင့်သည်၊ ခဲ ကြေး နီကို ငွေနှင့်စပ်၍သုံး ဆောင် သောအခါခိုး ခြင်း နှစ်ဆယ့်ငါး ပါး တွင် ထေယျာဝဟာရ၌အကျုံး ဝင် သောကူဋက ယာမပဏ္ဏာဝဟာရဖြင့်ဆုံး ဖြတ်အပ်သည်၊ ကြေး နီဒီကို ငွေ မွေး ထင် စေ၍သုံး ဆောင်ကြလျှင်ပါရာဇိကဖြင့်ဆုံး ဖြတ်အပ်သည်ဟု (ကျမ်း ဂန်၌)လာသည်ကိုပြုကျင့် ကျူး လွန်ခြင်း ဟူ သောအလဇ္ဇီဓမ္မ၊

(၁၀)ထိုး ကွင်း လက်ဖွဲ့ခါး လှဲ့အင်း အိုင်ထား ပြီး လုံပြီး စ သောအတတ်မျိုး တို့သည် မဂ်ဖိုလ်၏ဖီလာတိရစ္ဆာနဝိဇ္ဇာ လောကာယတကျမ်း ၌အကျုံး ဝင် သော ကြောင့်ရ ဟန်း တို့မကျင့်အပ်သည်ကိုကျင့်ခြင်း ဟူ သောအလဇ္ဇီဓမ္မ၊

(၁၁)ထိုအတတ်ကိုမှီး ၍ရ သော ပစ္စည်း တို့ကိုလည်း ရဟန်း တို့မသုံး ဆောင်ထိုက်ဘဲ သုံး ဆောင်ခြင်း ဟူ သောအလဇ္ဇီဓမ္မ၊

(၁၂)အနာမရှိဘဲရထား ပေါင်း ချုပ်၊ လှည်း ၊ ထမ်း စင်၊ သံလျှင်း စ သောယဉ် တို့ကိုရဟန်း တို့မစီး အပ်သည်ဖြစ်လျက်စီး ခြင်း ဟူ သောအလဇ္ဇီဓမ္မ၊

(၁၃) ခြေကွဲခြင်း ၊ ခြေအသား စွန်း ထွက်ခြင်း ၊ အလွန် မြေကြမ်း ခြင်း ၊ အလွန် ပူခြင်း ဟူ သောအ ကြောင်း မရှိဘဲဘိနပ်စီး ၍ ရွာတွင်း သို့မဝင်အပ်လျက်ဝင်ခြင်း ဟူ သောအလဇ္ဇီဓမ္မ၊

(၁၄)အလုံး စုံဖြူသောဘိနပ်၊ လူတို့အသုံး အဆောင်နှင့်တူသောသမဏသာရုပ္ပ
မဖြစ်သောနီသောသည်းကြိုး၊ မည်း သောသည်းကြိုး တပ်သောဘိနပ်တို့ကိုရဟန်း
တို့အခြင်း ခပ်သိမ်း မစီး အပ်ဘဲစီး ခြင်း ဟူသောအလဇ္ဇီမမှု၊
(၁၅) ပြောက်ကျား သောသဏ္ဌာ ကော်ဇော၊ တရုတ် ကော်ဇောတို့သည်တရား
ဟောပလ္လင်၊ ဆွမ်း စား ဇရပ်အိမ်ဦးလူတို့ခင်း သည်ကိုကြည့်၍ဘုမ္မဋ္ဌရဏပြုမျက်ကပ္ပိ
ယအခင်း ဖြင့်မခင်း ဘဲအိပ်ခြင်း ထိုင်ခြင်း ၄ါမအပ်မထိုက်သည်ကိုလွန်ကျူး ကျော်
နင်း ခြင်း ဟူသောအလဇ္ဇီမမှု၊
(၁၆)တို ပူမျက် စေ့နါ၊သည်း ခြေနါစ သော်အနါတည်းဟူ သော်အ ကြောင်းမရှိဘဲရဟန်းတို့
ထီးပဆောင်းအပ်လျက် ဆောင်း ခြင်း ဟူသောအလဇ္ဇီမမှု၊
(၁၇)ကခြင်း သီခြင်း တီး မှုတ်ခြင်း နှင့်စပ် သောဆိုင်း တခြေသည်ရုပ်စုံဇာတ်
ဘုံရှည်စ သောအလုံး စုံ သောသဘင်မျိုး တို့ကိုမိမိပယောဂဖြင့်လည်း မယှဉ်စေအပ်၊
မိမိပယောဂမဟုတ် သောကခြင်း သီခြင်း တီး မှုတ်ခြင်း တို့ကိုလည်း ကြည့်ရှုနား
ထောင်ခြင်း ကိုမပြုအပ်၊ ရာဂစ သောကိ လေသာဖြစ် ကြောင်း ဖြစ် သောကုသိုလ်
အဖို့ကိုဖျက်ဆီး တတ် သောသာသနာ တော်၏ဆန့်ကျင်ဘက်ဆူး ငြောင့်သဘွယ်ဖြစ် သော
သဘင်ခံခြင်း ၊ ဘာရတ၊ ရာမစသည်တို့ကို ပြော ဟောနာခံခြင်း ၊ လက်ခုပ်တီး
ခြင်း ၊ စည်ပုတ်တီး ခြင်း ၊ အိုး စည်တီး ခြင်း ၊ ကခြေသည်တို့ကို စေခြင်း ၊ သံချောင်း
ကစား ခြင်း ၊ အရိုး ဆေး ကစား ခြင်း ၊ စာထောင်ကစား ခြင်း ၊ ဖဲရိုက်အံ
ခတ်စစ်တုရင် ဆင်တိုက်မြင်း တိုက်ကျွဲတိုက်နွား တိုက်ဆိတ်တိုက်သိုး တိုက်
ကြက်တိုက်ခါတိုက်ကြည်း သား ရိုက်တုတ် ပေါက်လက် ပွေ့သတ်တစား ခြင်း ၊ စစ်ထိုးခြင်း၊
ဗိုလ်ရေတွက်ခြင်း ၊ စစ်သည်စုခြင်း ၊ ဆင်မြင်း ရထား ခြေသည်တို့ကိုကြည့်ရှုခြင်း ၊
မီး ဖြူမီး ဝါစ သောမီး မျိုး မီး ပတုံး စ သောရှူးမီး မျိုး ၊ မီး အိမ်ပုံ၊ ဒုံး ရှူး၊
ပြောက်ခွဲစ သောအလုံး စုံ သောအမှုတို့သည်ဝိသူကဖြစ်၍ ရဟန်း တို့မအပ် သောအ
မှုကိုလျက်လွန်ကျူး ကြော်နင်း ပြုလုပ်စီရင်ကြည့်ရှုနား ထောင်ခြင်း ဟူသောအလဇ္ဇီ
မမှု၊
(၁၈)မြစ်နား ရဟန်း တို့လည်း လှော် လှေပြုပြင်၍တစား လို သောစိတ်ဖြင့်ထိုမှ
ဤမှမသွား လာအပ်သည်ကိုသွား လာခြင်း ဟူသောအလဇ္ဇီမမှု၊

(၁၉) ယါဝဇီဝကဖြစ်သော ထိုနေ့အကပ်ခံအပ်သော ကွမ်းဆေးတို့ကို နေ့လွဲအခါ အနာတည်းဟူသော အကြောင်းမရှိဘဲ သုံးဆောင်ခြင်း၊ ဝါ အကပ်ခံခြင်း၌၎င်း၊ မျိုတိုင်း မျိုတိုင်းတို့၌၎င်း ဝိကာလဘောဇနသိက္ခာပုဒ်၏ အန္တရာပတ်ဖြင့် ဒုက္ကဋ်အာပတ်သင့်သည်၊ ယမန်နေ့၌ အကပ်ခံပြီးသော ကွမ်းဆေးတို့ကို နံနက်အခါ၌ အနာတည်းဟူသော အကြောင်းမရှိဘဲ အာဟာရအလို့ငှါ အကပ်ခံခြင်း၊ မျိုခြင်းတို့၌ သန္နိဓိကာရကသိက္ခာပုဒ်၏ အန္တရာပတ်ဖြင့် ဒုက္ကဋ်အာပတ်သင့်သည်၊ ထိုကွမ်းဖက် ဆေးဖက် ကွမ်းသီးဖက် မကင်းသော ခံတွင်းဖြင့် ကွမ်းဆေးတို့ကို သုံးဆောင်သောအခါတို့၌လည်း မျိုတိုင်း မျိုတိုင်း သန္နိဓိပါစိတ်အာပတ်သင့်သည်၊ ဆွမ်းစားပြီးသော် အာမိသမကင်းသော ခံတွင်းဖြင့် ကွမ်းဆေးတို့ကို သုံးဆောင်သောအခါတို့၌လည်း မျိုတိုင်း မျိုတိုင်း သန္နိဓိပါစိတ်အာပတ်သင့်သည်၊ နေ့လွဲအခါ ယမန်နေ့အကပ်ခံပြီးသော ကွမ်းဆေးတို့ကို အနာတည်းဟူသော အကြောင်းမရှိဘဲ သုံးဆောင်ခြင်း၊ ဝါ အကပ်ခံခြင်း၊ မျိုခြင်းတို့၌ ဝိကာလဘောဇနသိက္ခာပုဒ် သန္နိဓိသိက္ခာပုဒ် နှစ်ပါးဖြင့် ဒုက္ကဋ်အာပတ်နှစ်ချက်စီသင့်သည်ဖြစ်၍ ယမန်နေ့က အကပ်ခံသော ကွမ်းဆေးတို့ကို အကြောင်းမရှိဘဲ အချင်းခပ်သိမ်း မသုံးဆောင်အပ်၊ ထိုနေ့အကပ်ခံသော ကွမ်းဆေးတို့ကို နေ့လွဲအခါ အကြောင်းမဲ့ မသုံးဆောင်အပ်သည်ကို သုံးဆောင်ခြင်းတည်းဟူသော အလဇ္ဇီဓမ္မ၊

(၂၀) ဥဈောင်းပုနာ၊ ကုတ်ဟီး ချောင်းဆိုးကြီးနာ၊ ထိပ်ကပ်နာ ဟူသော အကြောင်းမရှိဘဲ အခိုးတံ၊ ဆေးလိပ်တို့ကို မသောက်မရှူအပ်၊ ယမန်နေ့အကပ်ခံသော အခိုးတံ၊ ဆေးလိပ်၊ ထိုနေ့အကပ်ခံသော အခိုးတံ၊ ဆေးလိပ်တို့ကို သောက်သော ရဟန်းအား ကွမ်းဆေးတို့၌ ဆိုခဲ့ပြီးသည်အတိုင်း အာပတ်သင့်သည်ကို မရှောင်မကြည်ဘဲ ပြုကျင့်ကျူးလွန်ခြင်း ဟူသော အလဇ္ဇီဓမ္မ၊

(၂၁) ထင်ရှားရှိသော ရဟန်းကို မပန်မကြားမူ၍ ရှောင်တခင်ပြုအပ်သော ကိစ္စမရှိဘဲ နေ့လွဲအခါ ရွာတွင်းသို့ မဝင်အပ်သည်ကို ဝင်ခြင်း ဟူသော အလဇ္ဇီဓမ္မ၊

စသော အလဇ္ဇီအဖြစ်ကို ပြုတတ်သော သိက္ခာပုဒ်တို့ကို လေးစားမမူ သဗ္ဗညုမြတ်စွာဘုရား ရွှေမျက်နှာတော်ကို မထောက်မကြောက် တသက်လျှာမှုလပ်ပူဇော်သက္ကာရကို ငဲ့၍ ရဟန်းကောင်းတို့ အသွင်အပြင်၊ အဝတ်ကား အရဟတ္တဓဇာမြတ်သော အဝတ်၊

အကျင့်ကား (မြတ်စွာဘုရား) သာသနာတော်(၏)ဆူး ငြောင့်(တံကျင်)သ
ဘွယ်(ကဲ့သို့)ယုတ်မာလှ သောအကျင့်ဖြစ်၍သာသနာ တော်ကိုဖျက်ဆီး တတ်သောအ
လဇ္ဇီပုဂ္ဂိုလ်တို့ကိုအား ပေး အား မြှောက်ပူ ဇော်လှူဒါန်း သူတို့သည်လည်း အလဇ္ဇီနှင့်
ပေါင်း ဖက်၍သာသနာ တော်ကိုဖျက်ဆီး သည်မည်(လေ) သော ကြောင့်အမိန့်တော်
တွင်ပါရှိသည့်အလဇ္ဇီဓမ္မကိုလွန်ကျူး ကျော်နင်း ၍ကျင့် သောအလဇ္ဇီပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ရွှေမြို့
တော်မှစ၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ နေလူတို့(ကို) မကိုး ကွယ်
မလှူဒါန်း ကြစေနှင့်၊ မြို့ရှင်ရွာရှင်တို့ကမြို့(နေ) ရွာ နေလူတို့ကိုနိုင်နင်း အောင်
တား မြစ်စေ၊ ကိုး ကွယ်ရင်း ဖြစ်၍ကိုး ကွယ်လိုလျှင်အလဇ္ဇီဓမ္မကိုစွန့်စေ၍အပြစ်အား
လျော် သော ဝိနည်း ကံဖြင့်ကုစား စေပြီး မှကိုး ကွယ်လှူဒါန်း မြဲလှူဒါန်း စေ၊ အလ
ဇ္ဇီပုဂ္ဂိုလ်မှန်း သိလျက်အမိန့် တော်အာဏာ တော်ကိုမတည်၊ ကိုး ကွယ်လှူဒါန်း အား ပေး
အား မြှောက်ပြုခဲ့သာသနာ တော်ကိုဖျက်ဆီး သူတို့ကိုအများ ကြောက်ရွံ့၍သာသနာ
တော် ဘေး ရန်ကင်း ငြိမ်း အောင်တင်း တင်း ကြပ်ကြပ်ဝန်တို့ကစီရင်၊ ထီး ရုံ
နန်း ရုံ စော်ဘွား မြို့စား မြို့ဝန်မြို့သူကြီး တို့ကို စေ့နှံ့ အောင်ပြန်ဆိုမှာထား စေ။

15 February 1856

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁၀ ရက် နေ့နား ခမင်း ထင်ရာဇာသိဟ
သူတွင်ပြန်။

(ဆင်တဲစါစု၊ နှယ်တမယ်စါစု၊ သောင်း စါစု၊ မျိုးကြည့်၊ ပု၊ ၁၄၆၃၊ ရန်ကုန်
ကဝိမျက်မှန်ပုံနှိပ်မှု ၁၉၁၃၊ မန္တလေး မြန်မာတာရာပုံနှိပ်မှု ၁၉၂၁၊ ရန်ကုန်
ပြည်ကြီး မဏ္ဍိုင်ပုံနှိပ်မှု ၁၉၂၅)

(15 February 1856)

(15 February 1856)

ရွှေမှန်သူကြီး (သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁၀ ရက်နေ့)အမိန့်တော်နှင့်စီရင်စုနယ်တွင်း ရှိရထန်းသံဃာတို့ကို စေ့နှံ့အောင် လျှောက်ထား ရမည်၊ ရဟန်းသံဃာတော်တို့အမိန့်တော်အတိုင်း မတည်ကျူး လွန်ကျင့်ကြ ရှိလျှင် မည်သည့်ရဟန်းသံဃာတော်တို့ကျူး လွန်ကျင့်ကြသည့်အကြောင်း အရာများ ကိုနာယကဦး စီးဆရာကြီး များ ထံ လျှောက်ထား ရန်မြို့ရုံး လာ ရောက်အစစ်ခံချမှတ်အစီရင်ခံရမည်၊ ဆင့်ဆိုသည်ကိုမတည်စီရင်စုနယ်တွင်း ရှိရဟန်း သံဃာ တော်တို့ကို စေ့နှံ့အောင်မတင်မပြမ လျှောက်မထား တစုံတရာအမိန့်တော်အတိုင်း မတည်ကျူး လွန်ကျင့်ကြသည့်ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ကိုမြို့ရုံး အစစ်ခံ၊ မချမှတ်၊ အစီရင်မခံ၊ အမှတ်မဲ့နေလျှင်သူကြီး ကိုရာဇဝတ်အပြစ်စီရင်မည်။

(ဆင်တဲစာစု)

ရွှေမြို့တော်နယ်လေး ရပ်ရှစ်ရပ်အတွင်း သတင်းသုံး နေကြသည့်သံဃာတို့မှာ သာသနာတော်၏စည်ပင်နိုင်ခန့်ကြောင်း သူတော်ကောင်း (တို့သာယာ၀) ပြောကြောင်း သုတ္တုဒ္ဒေသပါတိမုတ်ပြန်၍ ဥပုသ်ပြုကြစေ၊ သံဃာပြည့်စုံသည့်မြို့ရွာအလှမ်း အကမ်း နည်းသည့်ရပ်ရွာသံဃာတို့မှာ ပါရိသုဒ္ဓိဥပုသ်မပြုကြစေနှင့်၊ သံဃာမလောက်သည့်မြို့ရွာအလှမ်း အကမ်း ဝေးသည့်ရပ်ရွာသံဃာတို့မှာသာ ပါရိသုဒ္ဓိဥပုသ်ပြုကြစေ၊ သုတ္တုဒ္ဒေသဥပုသ်ကိုပြုကြသည့်သံဃာတို့မှာလည်း မယောဂ်ကြီး ကစ၍သံဃာနောက်တိုင် အောင်အလှည့်အလည်ပြုကြစေ။

25 March 1856

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုတပေါင်းလပြည့်ကျော် ၅ ရက်နေ့သာသနာပိုင်ဆရာတော်ဘုရားကြီး အမိန့်တော်။

(ဃောင်း စါစု)

(ရွှေမြို့တော်) နယ်လေး ရပ်ရှစ်အတွင်း သိတင်း သုံး နေကြသည့်သံဃာတို့တွင် ရွှေလုပ်၊ ငွေလုပ်၊ ပွဲသဘင်အစီအရင်အကြည့်အရှုအနှိုး အ (ဆော်) စသည့်ဘုရား သခင်စက်ဆုတ်တော်မူအပ် သောအမှုမက်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန်၏အ ဆောက်အအုံမဟုတ်သည့် ဗါဟိရ လောကဝိဇ္ဇာများ ကို (ပြုလုပ်) ၍ နေ့ရက်ကုန် စေ သော ရဟန်း တို့ကို ဂိုဏ်း အုပ်ဂိုဏ်း ထောက်တို့က စိစစ်၍ ဝိနည်း တော်နှင့်အညီဆိုဆုံး မ စေ၊ ဆိုဆုံး မသည် ကို (မတည်၊ ကျက်) သ ရေမရှိ၊ ဒုဗ္ဗစအရာ၌တည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ဂိုဏ်း အတွင်း က ထုတ်။

25 March 1856

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခုတ ပေါင်း လပြည့်ကျော် ၅ ရက် နေ့သာသနာပိုင်ဆရာ တော်ဘုရား ကြီး အမိန့်တော်။

(သောင်း စါစု)

ဆင်သားမြင်းသားတို့ရဟန်းတော်တို့အယူအငင်အစားအသောက်မရှိစေနှင့်၊ မင်းဘဏ္ဍာဖြစ်၍ဆင်မြင်းတို့ပျောက်လျှင်ရဟန်းတော်(တို့ကို)စွတ်ဆွဲ၍သာသနာတော်၌ကြီးစွာသောဘေးရန်ဖြစ်ရာသည်ကိုစိုး မင်းတို့ဘုရားသခင်အလျှောက်အထားမရှိဘဲသဗ္ဗညုတဉာဏ်ဖြင့်မြော်တင်းတော်မူ၍သိက္ခာပုဒ်တော်ကိုပညတ်တော်မူသည်၊ ယခုမှာသာသနာဒါယကာမဟာဓမ္မရာဇာဘုရားမင်းမြတ်ကကျွဲနွားသေသည့်(ပံ့သကူ)ကိုရဟန်းတော်တို့အကောက်အယူအစားအသောက်မရှိစေနှင့်၊ အလျှောက်အထားရှိသည်၊ သာသနာ၌လည်းဘေးရန်ဖြစ်ရာသည်၊ မြေဒူးမြို့နယ်လေးရပ်၊ ရှစ်ရပ်အတွင်းသီတင်းသုံးနေကြသည့်ရဟန်းသာမဏေတို့မှာကျွဲနွားသေသည်ကိုပံ့သကူအကောက်အယူအစားအသောက်မရှိစေနှင့်၊ မြေဒူးမြို့ဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်းထောက်တို့ကနိုင်နင်းအောင်ဆင့်။

25 March 1856

သက္ကရာဇ် ၁၂၀၇ ခု တပေါင်းလပြည့်ကျော် ၅ ရက်နေ့သာသနာပိုင်ဆရာတော်ဘုရားကြီးအမိန့်တော်။

(သောင်း စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့်တော်ရှိသည်၊ ညောင် ရွှေမြို့ကို ဝန်ဝန်စု ဘော်၄၄ရွာ၊ ငွေခွန်ဝန်ဝန်စု
ကျောက်ထပ်၊ ဘော်ဆိုင်း ၊ ပင်း တယ၊ အင်း ၄ရွာ၊ နန်း ခုတ်ရွာ၊ နယ်မြေ
တော တောင် စောင့် နေကုန် သော နတ်အပေါင်း တို့၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း
မြတ်သည် ရှေး ဘေး လောင်း တော်ဘိုး လောင်း ယော်မင်း ကောင်း မင်း
မြတ်တို့ကဲ့သို့ရာဇဓမ္မမင်း ကျင့်တရား အပေါင်း ကိုဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူ
လျက်အမရပူရ ရွှေပြည် တော်ကြီး နှင့်တကွ ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံအ
ပေါင်း ကိုသိမ်း အုပ်စိုး စံ တော်မူ၍သာသနာ တော်မြတ်အကျိုး စီး ပွါး သား တော်
အစဉ် မြဲး တော်အဆက်မြစ် တော်အညွန့်အခွန့်ရှည် စွာပြည်ရွာတိုင်း ကား ပွါး
များ စည်ပင်ခြင်း အကြောင်း ရှေး ဘုရား လောင်း မင်း ကောင်း မင်း
မြတ်တို့ဖြည့်အပ် သော ဒါနသီလအစရှိ သော ပါရမီတို့ကိုဖြည့် တော်မူ၍ဆုထူး ဆုမြတ်ကို
ပန်ဆင် တော်မူသည်နှင့်အညီအသုံး တော်အဆောင် တော်ရှိသည်များ ကိုလည်းပြည်
သူဆင်း ရဲသား တို့အား မထိမပါး စေရ၊ ကြေး တော် ငွေ တော်ထုတ် ပေး သုံး
ဆောင် တော်မူသည်၊ သတ္တဝါတို့အစီး အပွါး ကိုရှာ တော်မူ သော ကြောင့်ရည်ရွယ်
တော်မူသ မျှသည်အလို တော်အတိုင်း ပြည့်စုံ ပြေကုန်သည်ချည်း ဖြစ်သည်၊ ညောင် ရွှေ
မြို့ကို ဝန်ဝန်စု ဘော်၄၄ရွာ ငွေခွန်ဝန်ဝန်စု ကျောက်ထပ်၊ ဘော်ဆိုင်း၊ ပင်း
တယ၊ အင်း ၄ရွာ၊ နန်း ခုတ်ရွာနယ် မြေအတွင်း အလို တော်ရှိ ဘော် ကျောက်၊
ခဲ ကျောက် တော်များ ကိုတူး ဘော်ဆက်သ စေမည် စေခန့် တော်မူသည်၊ နတ်တို့အား
လည်း အပရိယာနိယတရား နှင့်အညီ ရှေး အစဉ်တင်ကြား ပသမြဲအဘွယ်အရာတို့
ဖြင့်တင်ကြား ပသ တော်မူသည်၊ စေခန့် တော်မူသည့်ကျွန် တော်မျိုး တို့ကိုတစုံတရာ
ဘေး အန္တရာယ်အဖွန်း အညီမရှိ စေရ၊ နိုင်နင်း အောင်တား မြစ် စောင့်
ရှောက်လျက်အလို တော်ရှိ ဘော် ကျောက်၊ ခဲ ကျောက်အများ တူး ဘော်ရလွယ် ကြောင်း
ကောင်း သော စောင်မကြည့်ရှုခြင်း ဖြင့်ကြည့်ရှု စောင်မကြရမည်။
၄င်း အမိန့် တော်ကိုသံ တော်ဆင့် ရွှေပြည်လယ် တော်အုပ်မင်း လှသိန်သူ စိုးကိုး ရေး
7 April 1856
သား ၍သက္ကရာဇ် ၁၂၁၇ ခု နှောင်း တန်ခူး လဆန်း ၃ရက် နေ့လဘက်ရည် ဆောင်

တော်တွင်အတွင်း ဝန် လောင်ရှည်မြို့စား မင်း ရွှေသံ တော်ဆင့်မင်း လှသိန်သူ
ဘတ် လျှောက်အမိန့် တော်ခံသည်။
(တင်စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့် တော်ရှိသည်၊ မန္တလေးဘိုး တော်နတ်၊ ရွှေဝူက တော်နတ်၊ဆည်က တော်နတ်၊အုန်း
လွတ်က တော်နတ်၊ ရေစိုးက တော်နတ်၊ကန်လယ်ရှင်မနတ်၊ဆင်ဖြူရှင်နတ်၊ဘိုးမင်း ကျော်
နတ်၊ မောင်ရှင်ဖိုးနတ်၊ တောင်ပြုံး ညီနောင်နတ်၊ ရွှေဂဲလှနတ်၊ တောင်ကျွန်း
မင်း နတ်၊ အုန်း ဘောင်မင်း နတ်မှစ၍ မန္တလေး ကျော်စည် အောင်ပင်လယ်အ
ရပ် တော တောင် ရေ မြေ စောင့် နေကုန် သော နတ်အ ပေါင်း တို့၊ ငါအသျှင်ဧက
ရာဇ်မင်း မြတ်သည်အာဒိစ္စဝံသသကျသာကီဝင်အသမ္ဘိန္နခတ္တိယစစ်ဖြစ် တော်မူ၍
အမရပူရ ရွှေပြည် တော်ကြီး နှင့်တကွ ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံအ ပေါင်း
ကိုသိမ်း အုပ်စိုး စံ တော်မူလျက် ရှေး ဘုရား အ လောင်း မင်း ကောင်း မင်းမြတ်
တို့ကျင့်တုံး ဖြစ် သော ရာဇဓမ္မတရား အ ပေါင်း ကိုဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူ၍
ပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အား တရား သဖြင့်ထိန်း သိမ်း စောင့် ရှောက် တော်မူ
သည်၊ ရှေး သူ တော် ကောင်း အ လောင်း အလျာတို့ကျင့်မြဲဖြစ် သော ဒါန စ သော ပါ
ရမီဆယ်ပါး တရား အ ပေါင်း တို့ကိုလည်း မ မေ့မ လျော့ကျင့် ဆောင် တော်မူလျက်
မေတ္တာ ဂရုဏာ စ သော ဗြဟ္မစိုရ်တရား လေး ပါး ကိုအမြဲနှလုံး သွင်း တော်မူသ
ဖြင့်ကြံရည် တော်မူသမျှသည်အလို တော်အတိုင်း ပြီး ပြေကုန်တွင်ရသည်ချည်း ဖြစ်သည်၊
သာသနာ တော် ၂၄၀၀ ရောက် သောအခါမန္တလေး အရပ်၌ရတနာပုံပြည်ကြီး ဖြစ်
လတံ့ဟူ သော ဂဝံပ တေ့ရ သေ့သိကြား ဘုရား ဗျာဒိတ်သိုက်ဓါတ်နိမိတ်လာရှိသည်နှင့်
အညီယခု ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုသာသနာ တော် ၂၄၀၀ပြည့် ရောက်ပြီဖြစ် 1856
၍အမရပူရမန္တလေး ရွှေပြည် တော်ကြီး စည်ထွန်း လျက်သာသနာ တော် ရှေး တက်
အလွန်စည်ပင်ထွန်း လင်း မည်ဧကန်စင်စစ်ဖြစ်သည့်အတိုင်း ပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း
တို့အား ရွှေ ငွေရတနာပ ဒေသာကဲ့သို့လိုရာ မတဖြစ် စေမည်ရည်ရွယ် တော်မူလျက်
ငွေရတနာစစ်ဖြစ် စေငတ် သောသယံဇာတ ဘော် ကျောက်တို့ကိုမန္တလေး ရတနာ
ပုံ တောင်ဝှမ်း နှိုက်ကြိုချက် တော်မူမည်အ ဆောက်အအုံ များ ကိုလုပ် ဆောင် စေသည်၊
နတ်တို့အား လည်း အပရိဟာနိယတရား နှင့်အညီတင်ကြား ပသမြဲအဘွယ်အရာတို့ဖြင့်
တင်ကြား ပသ တော်မူသည်၊ စေခန့် တော်မူသည့်အမှုထမ်း ကျွန် တော်မျိုး တို့ကိုဆုး

ပြောင့်ခလုတ်ယစ်ငုတ်မှစ၍တစုံတရာ ဘေး အန္တရာယ်အထိအခိုက်မရှိ၊ အချောက် အလှန့်အကန့်အတွက်အနှောက်အရှက်မပေါ်မထွက်စေရ၊ နိုင်နင်း အောင်မြင်၍ ကြရည် တော်မူသည့်အတိုင်း အလွယ်တကူပြီး ပြေကုန်တွင်လွယ် အောင်ငါ့အမှု တော်ကိုထမ်း ဆောင်ကြရမည်။

၎င်း အမိန့် တော်ကိုသံ တော်ဆင့် ရွှေပြည်လယ် တော်အုပ် မင်း လှသိမ်သူ စီကုံး ရေး

16 September 1856

သား၍ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၈ခု တော်သလင်း လဆန်း ၃ရက် နေ့လဘက်ရည် ဆောင် တော်တွင်အမိန့် တော်သံ တော်ဆင့် ရွှေပြည်လယ် တော်အုပ် မင်း လှသိမ်သူ မှတ်။

(တင်ဓါစု)

စလင်း မြို့တောင်စဉ်ကိုး ငမြိုင်နှမမိဇာဝရုတို့နှင့်စလင်း မြို့သူကြီး ဟောင်း ငသါ ထွန်း အောင်တို့ဖြစ်ပွါး ကြသည့်မိထွန်း စံအမွေမှုစကား ကိုစစ်ဆေး တော်မူရာ ငမြိုင်နှမမိဇာဝရုတို့ကအဘငရွဲ့နှင့်မိထွန်း စံတို့သင့်နေစဉ်ပိုင်ထိုက်ဖြစ်ပွါး သည့် ရွှေ ငွေလယ်ယာသက်ရှိသက်မဲ့ဥစ္စာပစ္စည်း များ ကိုအဘငရွဲ့ သေဆုံး သည်နောက် မိထွန်း စံနှင့် ပြောဆိုကြရာမိထွန်း စံမ သေမှီသုံး စား ကုန်လျှင်ကုန်ပိုင်စေ၊ စား သုံး ၍မကုန်ကြွင်း ကျန်လျှင်ငမြိုင်နှစ်မမိဇာဝရုတို့ကဆက်ခံရယူစေ (သက္ကရာဇ်

1827

၁၁၈၉ ခုနှစ်စုံရာဇဝင်ချက်ပြတ်စာနှင့်ပြီး ပြတ်ကြသည်နောက်မိထွန်း စံ သေဆုံး လျှင်ကြွင်း ကျန်သည့် ရွှေ ငွေလယ်ယာသက်ရှိသက်မဲ့များ ကိုမိထွန်း စံက သေတန်း စာ နှင့်ပေး သည်ဆို၍ စလင်း မြို့သူကြီး ဟောင်း ငသာထွန်း အောင်ကသိမ်း ယူခံစံရှိ ပါသည်၊ အထက်ပြီး ချက်ဖြတ်စာရင်း အတိုင်း ခံစံရယူလိုသည်၊ ကြယ်ပွါး ၍မပြောမ ဆိုလိုပါပြီ၊ သူရင်း လူ ၁၀၀၀ စိုက်လယ် မြေကိုရလျှင်ပြီး ငြိမ်း ပါမည်ငမြိုင်နှမမိဇာဝ ရုတို့ကရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်သည်၊ မိထွန်း စံပိုင်ထိုက်သည့် ရွှေ ငွေလယ်ယာသက်ရှိ သက်မဲ့များ အနက်သူရင်း ၁၀၀၀ စိုက်လယ် မြေကိုငမြိုင်နှမမိဇာဝရုတို့နှင့်အမွေ စား သား ချင်း တို့သို့စလင်း မြို့သူကြီး ဟောင်း ငသာထွန်း အောင်ကပေး စေ၊ ကျန်လယ်ယာ ရွှေ ငွေသက်ရှိသက်မဲ့များ ကိုမိထွန်း စံရှိစဉ် သေတန်း စာနှင့် ပေး သည့်အတိုင်း စလင်း မြို့သူကြီး ဟောင်း ငသာထွန်း အောင်ကရယူခံစံစေ။

29 September 1856

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုသတင်း ကျွတ်လဆန်း ၁ ရက် နေ့နံ ၁း ခ ပြော့ကြီး မှူး မင်း လှမင်း ကျော်ထွဝ်ပြန်။

(ဟလင်း ၈ါ၇)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့် တော်ရှိသည်။ ဇေယပူရစကိုင်း မြို့စောင့်နတ်။ သောတာပန်နတ်မှစ၍စကိုင်း
မြို့နယ်တွင်း တော တောင်ကြည်း ရေ စောင့်နေကုန် သော နတ်အ ပေါင်း တို့။ ငါ
အသျှင်ကေရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ဖြည့်ဆည်း ဘူး တော်မူအပ် သော ပါရမီပုည
သမ္ဘာရ တော်လှုံ့ဆော်တိုက်တွန်း အပ်သည်ဖြစ်၍ လောကသမုတိနတ်မြတ် သော မင်း
အဖြစ်သို့ ရောက် တော်မူလျှင်သာသနာ တော်မြတ်ကိုအထူး သဖြင့်ချီး မြှင့်ပြုစု တော်
မူသည်။ ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး များ စေ ကြောင်း
ကိုလည်း ကြည့်ရှုစောင့် ရှောက် (ကျင့်) ဆောင် တော်မူလျက် ရှေး အ လောင်း အလျာ
စကြာမန္ဓာတ်မင်း တို့ကျင့်ထုံး ဖြစ် သော ရာဇဓမ္မတရား အ ပေါင်း တို့ကိုဖြည့်ကျင့်
ရွက် ဆောင် တော်မူ၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း ရွှေတွင်း ရွှေ တောင် ငွေတွင်း ငွေ
တောင်စ သော ရတနာ မျိုး အ ပေါင်း တို့ ပေါက် ရောက် ပေါ် ရှိခြင်း ။ ပြည်သူသတ္တ
ဝါအ ပေါင်း တို့ချမ်း သာသုခရခြင်း စသဖြင့်ရွယ်ရည် တော် မူသ မျှသည်အလို တော်အ
တိုင်း ပြီး ပြည့်စုံရသည်ချည်း ဖြစ်သည်။ အပရိဟာနိယတရား နှင့်အညီနတ်တို့အား
လည်း တင်ကြား ပသ တော် မူသည်။ ဖြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အလွန်ချမ်း သာ စေ
ခြင်း အ ကြောင်း ကိုရည် တော် မူလျက် ရွှေဘုန်း တော်မြတ် ကြောင့်စကိုင်း မြို့နယ်
တွင်း တောင်များ တွင် ပေါ်ရှိသည့် ငွေရတနာစစ်ဖြစ် စေတတ် သော ဘော် ကျောက်
များ ကိုတူး ဘော်ချက်လုပ် စေသည်။ စေခန့် တော် မူသည့်အမှုထမ်း ကျွန် တော်မျိုး
တို့ကိုဆူး ငြောင့်ခလုတ်သစ်ငုတ်မှစ၍တစုံတရာ ဘေး အန္တရာယ်အစွန်း အငြိအထိအ
နှိုက်မရှိ စေရ။ နိုင်နင်း အောင်တား မြစ် စောင့် ရှောက်လျက်အလို တော်အတိုင်း
ပြီး ပြည့်စုံ စေလွယ် ကြောင်း ကို ကောင်း သောကြည့်ရှုစောင်မခြင်း ဖြင့်စောင်
မကြည့်ရှု၍ ငါ့အမှု တော်ကိုထမ်း ရွက်ကြရမည်။

၄င်း အမိန့် တော်ကိုယံ တော်ဆင့် ရွှေပြည်လယ် တော်အုပ်မင်း လှသိမ်သူ စိုက်း ရေး
22 November 1856
သား ၍ (သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုတန် ဆောင် မုန်း လပြည့် ကျော် ၁၁ ရက် နေ့ ညောင်
ရည်မြို့စား အတွင်း ဝန်မင်း ရွှေဘတ် ကျောက်အစိုးရင်ခံရာသင့်ပြီမြင်း စုကြီးဝန်
22 November 1856
သို့ ရေး သား အပ်အမိန့်ရှိ၍ (သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုတန် ဆောင် မုန်း လပြည့် ကျော်

22 November 1856

၁၁ရက်) နေ့ ရေး သား အပ်ရသည်။

(တင်ဓါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရားအ
မိန့်တော်ရှိသည်၊ ဘိုး တော်ကြီး နတ်၊ ဘွား တော်ကြီး နတ်၊ ငွေတောင်သူနတ်
မှစ၍ ရေကြည်ကြာပင်နယ်တွင်း တာတောင်ရေမြေစောင့်နေကုန် သောနတ်
အပေါင်း တို့၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရွှေး ဖြည့်ဆည်း ဘုရား တော်မူအပ်
သောပါရမီပုညသမ္ဘာရ တော်လျှံဆော်တိုက်တွန်း အပ်သည်ဖြစ်၍ လောကသမုတိနတ်
မြတ် သောမင်း အဖြစ်သို့ ရောက် တော်မူလျှင်သာသနာ တော်မြတ်ကိုအထူး သဖြင့်ချီး
မြှင့်ပြုစု တော်မူသည်၊ ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး များ
စေကြောင်း ကိုလည်း ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်ကျင့်ဆောင် တော်မူလျက် ရှေး အလောင်း
မလျှာစကြာမန္ဓာတ်မင်း တို့ကျင့်ထုံး ဖြစ် သောရာဇဓမ္မတရား အပေါင်း တို့ကိုဖြည့်
ကျင့်ရွက်ဆောင် တော်မူ၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း ရွှေတွင်း ရွှေတောင် ငွေတွင်း ငွေ
တောင်စ သောရတနာမျိုး အပေါင်း တို့ပေါက် ရောက် ပေါ်ရှိခြင်း ၊ ပြည်သူသတ္တ
ဝါအပေါင်း တို့ချမ်း သာသုခရခြင်း စသဖြင့်ရွယ်ရည် တော်မူသမျှသည်အလို တော်အ
တိုင်း ပြီး ပြည့်စုံရသည်ချည်း ဖြစ်သည်၊ နတ်တို့အား လည်း အပရိဟာနိယတရား နှင့်
အညီတင်ကြား ပသမြဲအဘွယ်အရာတို့ဖြင့်တင်ကြား ပသ တော်မူသည်၊ ပြည်သူသတ္တဝါအ
ပေါင်း တို့အလွန်ချမ်း သာ စေခြင်း အကြောင်း ကိုရည် တော်မူလျက် ရွှေဘုန်း တော်
မြတ် ကြောင့် ရေကြည်ကြာပင်နယ်တွင်း တောင်များ တွင် ပေါ်ရှိသည့်ငွေရတနာ
စစ်ဖြစ် စေတတ် သော ဘော် ကျောက်များ ကိုတူး ဘော်ချက်လုပ် စေသည် စေခန့်
တော်မူသည့်အမှုထမ်း ကျွန် တော်မျိုး တို့ကိုဆူး ငြောင့်ခလုတ်သစ်ငုတ်မှစ၍တစုံတရာ
ဘေး အန္တရာယ်အစွန်း အငြိအထိအနှိုက်မရှိ စေရ၊ နိုင်နင်း အောင်တား မြစ်စေါင့်
ရှောက်လျက်အလို တော်အတိုင်း ပြီး ပြည့်စုံ စေလွယ် ကြောင်း ကို ကောင်း သောကြည့်
ရှုစောင့်မခြင်း ဖြင့် စောင့်မကြည့်ရှု၍ ငါ့အမှု တော်ကိုထမ်း ရွက်ကြရမည်။
၎င်း အမိန့်တော်ကိုသံ တော်ဆင့်ရွှေပြည်လယ် တော်အုပ်မင်း လှသိခ်သူ စိုး ရေး
သား ၍ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၈ ခု နတ် တော်လဆန်း ၅ ရက် နေ့ ရေကြည်ကြာပင်သူ
ကြီး င ရွှေပုကိုအပ်။
(တင်စါစု)

1 December 1856

ရွှေတိုက်ဝန် ရွှေတိုက်စိုး ရွှေတိုက်ကြပ် ရွှေတိုက်စာရေး တို့၊ ရေကြည်ကြာပင်နယ် တွင်း တောင်များ တွင် ဘော် ကျောက် တော်တူး ရာ ဘိုး ယော်ကြီး နတ်၊ ဘွား တော်ကြီး နတ်၊ ငွေ တောင်သူနတ်များ ကိုထုံး စံရှိသည်အတိုင်း တင်ကြား ပသ ရန်တကျွန်စက်အနား ပါပုဆိုး ၁၊ ၄င်း စက်အနား ပါထဘီ ၂၊ တဘက် ၁ များ ကို သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုနတ်တော်လဆန်း ၅ ရက် နေ့ဘွား ဘက် ကျော်တို့ထုတ်ယူလာလျှင် မှတ်သား ပေး ရမည်။

1 December 1856

(ထက္ကရာဇ်) ၁၂၁၈ ခုနတ်တော်လဆန်း ၅ ရက် နေ့ဘွား ဘက် ကျော်ငရွှေ ကိုစာအပ်ထုတ်ယူ စေပြီး လျှင်၄င်း နေ ရေကြည်ကြာပင်သူကြီး အပ်ရသည်။
(တင်စါစု)

ရနိုင်ပုဏ္ဏား ငရာမသည် ဗေဒင်မှုစကား ပြောဆိုရန်ရှိလျှင် ဗေဒင်ကျမ်း ပါ ရှိသည့်အတိုင်း ပြောဆိုရမည်ကို နေ့ရက်အခေါ်အဝေါ်အပိုင်း အခြား မှစ၍အ များ နှင့်မတူအလိုရှိရာကြံ(စီ) ပြောဆိုကြောင်း နှင့်ရွှေနား တော်မြှတ်ကြား သိတော်မူသည်၊ သင်း စကား ကိုအမှီပြု၍ မဟုတ်မမှန်ဆင့်ကဲပွါး များ ရှိသည်၊သင်း ကိုသစ်တောသို့ပို့။

7 December 1856

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၈ ခုနတ်တော်လဆန်း ၁၁ရက် နေ့နား ခစ မြောင် မှူး ထွင်ပြန်။

(အောင်ငြိမ်း စါစု)

သာသနာပြုဆရာတော်ကရနိုင်ပုဏ္ဏား ရာမကိုအပြစ်အလျောက်သစ်တော်သို့ပို့ ရာဇဝတ်တော်ပေး၍ ရှိသည်မှာ ခန္တီပါရမီကိုဖြည့်ကျင့်တော်မူသည်နှင့်အညီတကြိမ်တခါကျူး လွန်ပြောဆိုမိသည့်အမှုကိုအဘယဒါနကုသိုလ်တော်ကိုရည်၍ ဘေး မဲ့ချမ်း သာ ပေး တော်မူပါမည့်အကြောင်း နှင့် မေတ္တာရပ်ခံချက်အတိုင်း သစ်တော်ပို့ရာဇ ဝတ်ကိုချမ်း သာ ပေး တော်မူသည်၊ ချမ်း သာ စေ။

8 December 1856

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၈ ခုနတ်တော်လဆန်း ၁၂ ရက် နေ့နာ ၁း ခ ပြေ့ကြီး မှူးမင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(အောင်ငြိမ်း စာစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူမျှား ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား အမိန့်တော်ရှိသည်၊ ဇေယပူရစကိုင်း မြို့စောင့်နတ်၊သောတာပန်နတ်မှစ၍ စကိုင်း မြို့နယ်တွင်း တောတောင်ကြည်း ရေစောင့်နေကုန်သော နတ်အပေါင်း တို့၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ဘုရား အလောင်း မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ကဲ့သို့ ရာဇဓမ္မစသော မင်း ကျင့်တရား အပေါင်း တို့ကိုဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင်တော်မူလျက် ဘေး တော်ဘုရား ခမည်း တော်ဘုရား တို့၏အဆိုက်အရာ တော်ဖြစ်သော ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံအပေါင်း ကိုသိမ်း အုပ်စိုး စံတော်မူ၍ သာသနာ တော်စည်ပင်ပွင့်လင်း ကြောင်း တိုင်း နေပြည်သူရှင်လူသတ္တဝါအပေါင်း တို့ချမ်း သာ စေခြင်း အကြောင်း များ ကိုအထူး သဖြင့်ချီး မြှင့်ကြည့်ရှု ဆောင်ရွက်တော်မူသဖြင့်နိုင်ငံ တော်အတွင်း ရွှေတွင်း ရွှေတောင် ငွေတွင်း ငွေတောင်စသော ရတနာမျိုး အပေါင်း တို့ပေါက်ရောက် ပေါ်ရှိခြင်း ရတန်း ရှင်လူပြည်သူ သတ္တဝါအပေါင်း တို့ချမ်း သာသုခရခြင်း စသဖြင့်ရွယ်ရည် တော်မူသမျှသည်အလို တော်အတိုင်း ပြီး ပြည့်စုံရသည်ချည်း ဖြစ်သည်၊ စကိုင်း မြို့နယ်တွင်း ပေါ်ရှိသည့်ငွေရတနာစစ်ဖြစ်စေတတ် သော ဘော်ကျောက်များ ကိုတူး ဘော်ချက်လုပ် စေသည်၊ နတ်မြတ်တို့အား လည်း အပရိဟာနိယတရား နှင့်အညီတင်ကြား ပသမြဲအဘွယ်အရာတို့ဖြင့်တင်ကြား ပသ တော်မူသည်၊ စေခန့်တော်မူသည့်အမှုထမ်း ကျွန်တော်မျိုး တို့ကိုဆူး ငြောင့်ခလုတ်သစ်ငုတ်မှစ၍တစုံတရာ ဘေး အန္တရာယ်အဖွန်း အငြိအယိအနှိုက်မရှိစေရ၊ နိုင်နင်း အောင်တား မြစ်စောင့်ရှောက်လျက်အလို တော်အတိုင်း ပြီး ပြည့်စုံ စေလွယ် ကြောင်း ကို ကောင်း သောကြည့်ရှုစောင်မခြင်း ဖြင့်စောင်မကြည့်ရှု၍ ငါ့အမှု တော်ကိုထမ်း ရွက်ကြရမည်။

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုနတ် တော်လဆန်း ၁၂ ရက် နေ့သူရဲဝန်လှုင်ဂိတ်ကိုင်း နတ်အမိန့် တော်ကို ရေး သား အပ်ရသည်။ 8 December 1856

(တင်စိုး)

ဘောင်စာရေး ဘောင်ခေါင်း တို့ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ဘောင်
အစုအမှုထမ်း လူဖဥတို့ကိုပန်း ဘဲကြေး သွန်း လှေလုပ် ရွှေတိုက်လက်သမား တို့စား
ရင်း မြောင်လှမြို့နယ်တွင်း ရှိနွား တက်ဆည် ရေ သောက်စည်တီး ဝန် တော်ရွက်
ခေါလယ် ၁၅၊ ရွှေမော် ခေါလယ် ၁၀၊ အုတ်တံတား ခေါလယ် ၀၊ ခါး တက်ချင်
ခေါလယ် ၁၅၊ ထန်း တော်ပုံ ခေါလယ် ၀၂၊ ပျည်း မနား မြို့နယ်တွင်း ရှိကျီးမည်း
ဆည် ရေ သောက် တောက်တသာတီ ခေါလယ် ၁၀၊ မြင်း ခုန်တိုင်မြို့နယ်တွင်း ရှိကျီး
မည်း ဆည် ရေ သောက်သိုတံ ခေါလယ် ၁၀၊ မြင်စိုင်း မြို့နယ်တွင်း ရှိင မြောင်ဆည်
ရေ သောက်စည်တီး ခေါလယ် ၁၀၊ ပန်း ဆွဲ ခေါလယ် ၆၊ ယင်း ဆွဲဆည် ရေ သောက်
ကန်ရာ ခေါလယ် ၆၊ စည်မား ခေါလယ် ၅၊ စုစုလယ် ၉၀၂ ကိုအစား သနား
တော်ခံ စေ၊ ပရပတ်အမှုထမ်း လူတို့ကို ဝန် ထောက် ဘောင်ဝန်မြို့သစ်မြို့စား မ
ဟာမင်း ထင်သီတသူတအုပ်ထိန်း စေ။

20 December 1856

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုနှစ် တော်သလပြည့် ကျော် ၉ရက် နေ့နား ခ ပြောကြီး မျှး
တွင်ပြန်။

(တောင်ခွင်စာစု)

ပုဏ္ဏား ပညာရှိစုံး မြို့စား မဟာသိရိပဏ္ဍိတဓမ္မရာဇဂုရုရှစ်ခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ညီကစွန်ကိုပညာရှိအရာနှင့်ငင်ထွက်ခစား ထမ်း ရွက်မြဲထမ်း ရွက်စေ။

10 January 1857

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၈ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁ ရက်နေ့နား ခ ပြော့ကြိုး မှူး ထွင်ပြန်။

(အောင်ငြိမ်း စါစု)

ပညာဝဍ္ဎအဝေး ကျော်ဝန်မဟာနန္ဒသင်္ကြန်၊ ကံနီမြို့ဝန်မဟာသီရိသင်္ချာ၊ ပညာဝဍ္ဎိ နာရီမှူး ဆင်တဲရွာစား မင်းလှသီရိစည်သူ၊ ကျော်စဥ်ရွာစား နေမျိုး မင်္ဂရာဇသင်္ကြန်၊ ပုဏ္ဏား ပညာဝဍ္ဎိစိုး မြို့စား မဟာသီရိပဏ္ဍိတဓမ္မရာဇဂုရု၊ သီရိမဏ္ဍိတမဟာဓမ္မရာဇဂုရု၊ မဟာသီရိပဏ္ဍိတရာဇဂုရုတို့ကသမ္ပတ္တိစက် လေးပါး တွင်ပဋိရူပဒေသဝါသသမ္ပတ္တိစက်ကိုရသဖြင့်ရန်အပေါင်းကို အောင်မြင်ပြီး စီး မြဲဖြစ်ကြောင်း သိဒ္ဓတ်မင်းသား ဘုရား ဖြစ်အံ့ဆဲဆဲတွင်သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်၏ ပွင့်လင်း ရာအပ္ပရာဇိတ မြေအရပ်သို့ကပ် တော်မူခြင်း စသဖြင့်အရပ်ဒေသကို ရွေး ချယ်စံနေ တော်မူ ကြောင်း များ ကိုသာသနာဝင်ကျမ်း ဂန်လာရှိသည်နှင့် အညီမန္တလေး အရပ်သည် မြေအပြင်စည် မျက်နှာကဲ့သို့ထက်ဝန်း ကျင်ညီညွတ်ခြင်း ၊ ရေ လက်ယာရစ်လည်၍ စီး ခြင်း စသောဂုဏ်အထူး ရှိသဖြင့်ဇမ္ဗူဒီပကျွန်း အပြင်၌အလွန် ရခဲသော ဇေယျဘူမိအစစ်ဖြစ်ပါသည်၊ သာသနာ တော် ၂၄၀၀ [1856] ရောက် သောအခါ မန္တလေး အရပ်၌ရတနာပုံပြည်ကြီး ဖြစ်လတံ့၊ ခြသော့နံ မင်း အစတည် ထောင်စံ နေ၍သား တော် မြေး မြစ်အဆွန့်ရှည်စွာသာသနာ တော်စည်ပင်ပြန့်ပွါး အံ့စ သောသိုက်ဗျာဒိတ်သမိုင်း စာ ဟောင်း စာတမ်း များ စွာလာရှိခြင်း ၊ စနည်း တ ပေါင်နှုတ်မင်္ဂလာပြဿာဒကြောင်း အထွက်အရ ကောင်း မြတ်ခြင်း၊အံ့ဘွယ်အပေါင်း နှင့် ပြည့်စုံ သော မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့စံ နေ တော် မူရာ မဟာနဂရတည်ရပ် မြေ မြတ်ဦး စွန်း ဖြစ်၍သာသနာ တော် ၂၄၀၀ ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုနှစ် [1856] အတွင်း မန္တလေး အရပ်၌မြို့ရာနင်း ချင်း ပြီး လျှင်သက္ကရာဇ် ၁၂၂၁ ခုနှစ် [1859] ကောင်း မြတ် သောအခါ ထော် ၌မြို့တော်နန်း တော်တည် ထောင်စံ နေ တော် မူလျှင်ဘုန်း တော် ကြီး ခြင်း ၊ သက် တော် ရှည်ခြင်း ၊ ရန်အပေါင်း ကို အောင်မြင် တော် မူခြင်း စ သောအကျိုး ထူး အပေါင်း နှင့်ပြည့်စုံ၍အလုံး စုံသင့်မြတ်ပါမည်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်သည်၊ မြို့နန်း တည် ထောင်မည့်အရာသည်သာသနာ ရေး ၊ လော က ရေး နှစ်ပါး ဖြစ်သည်၊ သာသနာ တော်မြတ်အကျိုး စီး ပွါး ဖြစ်ထွန်း လျက်ပြည်သူ သတ္တဝါအပေါင်း တို့ချမ်း သာ စီး ပွါး များ ခြင်း သာအရင်း မူလဖြစ်သည်ကို ထောက် ၍သင့်မသင့်များ ကိုဆရာ တော်သံဃာ တော်မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့နှင့် ဆွေး နွေး နှိုင်း ချည် တော် မူရာသာသနာပြုဆရာ တော်ကြီး နှင့်

တံဆိပ်တော်ရဆရာတော်သံဃာတော်တို့က မန္တလေးပြည်ကြီး ဖြစ်ထွန်း မည်ကို
ဗုဒ္ဓကောလါဟလ စက္ကဝတ္တိကောလါဟလ စသော ကောလါဟလနှစ်ပါး ကဲ့သို့ကာလအ
ရှည်က ကျော်စောထင်ရှား ကြောင်း ရွှေဘုရား တို့လက်ထက်မြို့နန်း တည်ရာ
ဖြစ်၍ကပ္ပိလရှင်ဂရုသေ့သင်ခမ်း ရာ မြေကဲ့သို့ဘူမိနက်သံ မြေကြန်မင်္ဂလာရှိသော
မြေထူး မြေမြတ်ဖြစ်သည်အတိုင်း မန္တလေး အရပ်နှိုက်မြို့နန်း တည် ထောင်စံနေ
တော်မူလျှင်သာသနာ စည်သိုက်ဖျာဒိတ်ဝင်မင်း ကေရာဇ်ဖြစ်၍သာသနာ တော်
မြတ်အစီး အပွါး ပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး များ မည်အကြောင်းများ
ကိုသာသနာ ဝင်ကျမ်း လာစကား လောကီသိုက်ဓါတ်နိမိတ်အထောက်အထား များ
နှင့်တကွပညာရှိတို့နှင့်မကွဲမပြား တညီတညွတ်စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း မန္တလေး
အရပ်၌မြို့နန်း တည် ထောင်စံနေ တော်မူမည်မြို့ရာနင်း ချင်း ရန်မှစ၍အခမ်း
အနား ခန့်ထား စီရင်ရန်ရှိသည်များ မှာ (သက္ကရာဇ်) ၁၁၄၄ ခုနှစ်ဘိုး 1782
တော်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမရပူရမြို့တော်နန်း
တော်တည် တော်မူရာလုပ် ဆောင်ခန့်ထား သည့်အခမ်း အနား စာတမ်း စာ
ရင်း များ နှင့်ညှိနှိုင်း ၍ဝန်တို့ကပြီး ပြေအောင်ခန့်ထား စီရင်၊ စာရင်းကို
လည်း သွင်း ၊ မြို့တော်နန်း တော်မှစ၍အရပ်ရပ်အလုပ်အဆောင်ရန်များ မှာ
ပြည်သူဆင်း ရဲသား တို့အား အထိအပါး အခန့်အထား မရှိစေနှင့်၊ ငွေတော်ထုတ်
ပေး လုပ်ဆောင်စေ၊ မန္တလေး ရွှေမြို့တော်တည် ထောင်တော်မူမည်မှာမဟာ
ဒွာဝရကြီး ဖြစ်သည်၊ မြို့ရာနင်း ချင်း ကြည့်ရှုရန်အခါမှစ၍ ကောင်း မြတ်သော
အခါနေ့ရက်ကိုလည်း ပညာရှိတို့က ရွေး ချယ်ဆက်သွင်း စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၄ ရက် နေ့နား ခပြော့ကြီး မှူး 13. January 1857
မင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။
(မှိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၂၁)

ဘုန်းတော်အလွန်ကြီးမြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအရှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်းတရားကြီး ဘုရားအမိန့်တော်ရှိသည်။ သကြားစတုလောကပါလိသမာဒေဝနတ်။ ဂုဏ်တိုး ဘုန်းတိုး အာကာသတိုး နတ်ကောင်း နတ်မြတ်တို့နှင့် ဘော်တွင်း ဘော်စောင့်နတ်မှစ၍ ဘော်တွင်းတော်နယ်မြေကျေးရွာစောင့် နေကုန်သောနတ်အပေါင်းတို့။ ငါအသျှင်ဧတရာဇ်မင်းမြတ်သည်အာဒိစ္စဝံသသကျသာကီယအစစ်ဖြစ်တော်မူသည်နှင့်အညီ ရှေးဖြည့်ဆည်းဘူးတော်မူအပ်သောပါရမီတော်လှုံ့ဆော်တိုက်တွန်းအပ်သည်ဖြစ်၍မြတ်သောမင်းအဖြစ်သို့ရောက်တော်မူလျှင်သာသနာတော်မြတ်အကျိုးစီးပွါး။ ရဟန်းရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်းတို့အကျိုးစီးပွါးများမည့်အကြောင်း ရှေးအလောင်းအလျာစကြာမန္ဓာတ်မင်းတို့ကျင့်ထုံးဖြစ်သောရာဇဓမ္မတရားအပေါင်းကိုအထူးသဖြင့်ဖြည့်ကျင့်ရွက်ဆောင်တော်မူ၍နိုင်ငံတော်အတွင်း ရွှေတွင်း ရွှေတောင် ငွေတွင်း ငွေတောင်စသောရတနာမျိုးအပေါင်းတို့ပေါ်ကြရောက်ပေါ်ရှိခြင်း။ ပြည်သူသတ္တဝါတို့ချမ်းသာသုခရခြင်းစသဖြင့်ရည်ရွယ်တော်မူသမျှသည်အလိုတော်အတိုင်းပြီးပြည့်စုံရသည်ချည်းဖြစ်သည်။ နတ်မြတ်တို့အားလည်း အပရိဟာနီယတရားနှင့်အညီတင်ကြားခြင်းအဘွယ်အရာတို့ဖြင့်တင်ကြားပသတော်မူသည်။ ပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်းတို့အလွန်ချမ်းသာစေကြောင်းကိုရည်တော်မူလျက်ငွေရတနာစစ်ဖြစ်စေတတ်သော ဘော်တွင်းတော်ရှိကျောက်တော်များကိုထူးဘော်ချက်လုပ်စေသည်ဖြစ်သည်။ ဧခန့်တော်မူသည့်ဘော်တူး ဘော်ချက်အကြီးအကြပ်ကျွန်တော်မျိုးအမှုထမ်းတို့ကိုဆူး ငြောင့်ခလုတ်သစ်ငုတ်မှစ၍တစုံတရာဥပဒ်ရောဂါဘေးအန္တရာယ်အထိအခိုက်အနှောက်အရှက်အချောက်အလှန့်အကန့်အကွက်မရှိစေရ။ နိုင်ငံအောင်တားမြစ်စောင့်ရှောက်လျက်အလိုတော်အတိုင်းကြံရည်တော်မူသမျှပြီးပြည့်စုံလွယ်မည့်အကြောင်းကိုကောင်းသောကြည့်ရှုစောင့်မခြင်းဖြင့်စောင့်မကြည့်ရှု၍ငါ့အမှုတော်ကိုထမ်းဆောင်ကြရမည်။

19 January 1857

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက်နေ့၎င်း နတ်အမိန့်တော်ကိုအလွှာနှင့်ရေးသားပြီး လျှင်လောင်ရှည်မြို့စား အတွင်းဝန်မင်း။ ဗန်းမော်အတွင်းဝန်မင်း။ ရေနံချောင်းမြို့စား အတွင်းဝန်မင်းတို့မိန့်ချက်နှင့် ဘော်

ထွင်း ဝန်စာရေး င ရေခက်သို့ ပေး အပ်သည်။
(တင် ဓါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အ
မိန့် တော်ရှိသည်၊ သကြား စတု လောကပါလာသာသနာ တော် စောင့်၊ သမာ ဒေ
ဝ၊ ဆဒ္ဒိသာပါလ၊ ယက္ခ သေနာပတိနတ်၊ မိုး နတ်၊ လေနတ်၊ အသုရိန်၊ မဏိ မေခ
လာ၊ အာကာသစိုး ၊ ဘုမ္မစိုး ၊ ရုက္ခစိုး စ သော နတ် ကောင်း နတ်မြတ်အ ပေါင်း
တို့နှင့် တောင်ပြုံး နတ်၊ အောင်ပင်လယ်ကန် တော် စောင့်နတ်၊ နန္ဒာကန် တော်
စောင့်နတ်၊ ရန်တင်း ဝေါင် စောင့်နတ်၊ မန္တလေး ရွှေ တောင်ကို စောင့် သော
ဘိုး တော်ကြီး နတ်မှစ၍သုံး ဆယ့်ခုနစ်ပါး သော နတ်၊ ရွှေမြို့တော်ကြီး တည်ရာ
တော တောင် ရေ မြေ စောင့် နေတုန် သော နတ်အ ပေါင်း တို့၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်
မင်း မြတ်သည်အာဒိစ္စဝံသအသမ္ဘိန္နသကျသာကီယ နေနတ်နွယ်မျိုး နန်း ရိုး အစစ်
ဖြစ် တော်မူသည်နှင့်အညီ ဘေး တော်ဘုရား ခမည်း တော်ဘုရား တို့အရိုက်အရာ
တော်ဖြစ် သောအမရပူရ ရွှေမြို့တော်ကြီး ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံအ
ပေါင်း ကိုတရား သဖြင့်သိမ်း အုပ်စိုး စံစမွယ် တော်မူ၍သာသနာ တော်မြတ်အစီး
အပွါး ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး များ စေကြောင်း ကို
ကောင်း မြတ် သောသမာဆန္ဒဥဿာဟဖြင့်ထိန်း သိမ်း စောင့် ရှောက် တော်မူသည်၊
သာသနာ တော် ၂၄၀၀ ရောက် သောအခါမန္တလေး အရပ် နိုက်ရတနာ ပုံပြည်ကြီး 1856
ဖြစ်လတံ့ဟူ၍ ၎င်း ၊

မန္တလေး ပြည်ရွာတည် သောအခါရာဇာမင်း တက်မင်း ၊ သတင်း သီလဒါ
နမကင်း စောင့်မြဲခြင်း ၊ ဗိုလ်လူခပင်း ချမ်း သာခြင်း ၊ မယွင်း ထိုခါ
ဖြစ်လိမ့်တည်း ၊ ရှေး ထက်ထိုခါသာသနာထိန် ဝါဝင်း ၍ တောက်လတံ့၊

စသဖြင့်ဗျာဒိတ်စကား သကြား ဂဝံဝ တော့ရ သေ့သူမြတ်တို့ထား ခဲ့ သောသိုက် ဓါတ်
နိမိတ်များ ထွာလာ ရှိသည်နှင့်အညီ မန္တလေး အရပ် နိုက်မြို့နန်း တည် ထောင်စံ နေ
တော်မူပါမည့်အ ကြောင်း နှင့်ပညာ ရှိတို့ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြို့တော်
1 February 1857
နန်း တော်တည် ထောင်စံ နေ တော်မူမည်သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၀ရက်
နေ့တောင်း မြတ် သော မင်္ဂလာအခါ တော် နိုက် ရွှေမြို့ တော်ကြီး တည် ထောင် တော်
မူရာ မြေအပြင်ကို တောအုံ ခုတ်ထွင်သန့်ရှင်း ပြင်ဆင်ညီညွတ် စေသည်၊ နတ်မြတ်တို့

အားလည်း တိုင်းကြီး ပြည်ကြီး ထုံး ဓလေ့ရာဇပြက တော့ဖြစ်သော အပရိဟာနိယ တရားနှင့်အညီတင်ကြား ပသမြဲတန်ဆောင်း၊ စင်ရှင်၊ ဖျင်ဖြူ၊ ဖျင်နီ၊ အုန်း၊ ကြံ၊ ငှက်ပျော၊ ထမင်း၊ မုန့်၊ ယို၊ အချို၊ အချဉ်၊ ဘောဇဉ်ရသာ၊ ဆီမီး၊ တန်ဆောင်၊ သီး မျိုး၊ ပွင့်မျိုး၊ အနိုး၊ အထုံ၊ အထူးထူး သော အဘွယ်အဂ္ဂိန်တ်ရကာ တို့ဖြင့် ပဋ္ဌင်တူရိယာ အစုံအလင်သဘင်ပွဲလမ်း ဖြစ်စေလျက်တင်ကြား ပသပူဇော် တော်မူသည်၊ နတ်မြတ်တို့သည်သာသနာ တော်မြတ်အစီး အပွါး၊ ကိုယ်တော်မြတ်အစီး အပွါး၊ သား တော်အစဉ် မြေး တော်အဆက်မြစ်တော်အဆွန့်အနွန့်ရှည်စွာ ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်းတို့အစီး အပွါး များ စေကြောင်း၊ ရွှေမြို့ တော်ကြီး ရွှေထီး ရွှေနန်း စိုက် ဆောက်တည် ထောင် တော်မူသည့်မဟာဌာဝရ ကြီး အလျှင်ပြီး စေကြောင်း၊ ဘုန်းတော်ကြီး၍သက်တော်ရာကျော်ရှည်တော် မူလျက်ဆင်ဖြူရတနာသမီး တညာ များ စွာ ရောက်ကြောင်း၊ တရာထီး ဆောင်း မင်း အပေါင်းတို့ပျပ်ဝတ်ကျိုး နွံရှိ သောစွာသစွာ တော်မြတ်ကိုခံ သောက်ကုန်လျက်မဏိဇောတရသပတ္တမြား ရတနာကဲ့သို့ကြံရည် တော်မူသမျှသည်အလို တော်အတိုင်း ပြည့်စုံ အောင်မြင် စေကြောင်း ကိုကောင်း သော မစကြည့်ရှုခြင်းဖြင့်မစကြည့်ရှုကြသည် ဖြစ်စေသော်။

(တင် ဓါတု)

ပုဏ္ဏားပညာရှိစုံး မြို့စား မဟာသီရိပဏ္ဍိတဓမ္မရာဇဂုရု၊ မဟာသီရိပဏ္ဍိရာဇ ဂုရုတို့ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ညီသား ဆွေမျိုးတို့ကိုအုပ်ထိမ်း၍ဘိသိက် တော်ဆက်ရှစ်ပါး ပုဏ္ဏားတို့နည်း ဘိသိက်တော်ကိုဆက်သမြဲဆက်သထမ်း ရွက်စေ။

25 March 1857

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခု နှောင်းတန်ခူး လဆန်း ၁ ရက်နေ့ နားခံ ပြောကြီး မှုး ထွင်ပြန်။

(အောင်ငြိမ်း စါရု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်၊ သုံး ဆယ်မြို့၊ သီ ပေါမြို့၊ ရပ် စောက်မြို့နယ် မြေ ကျေး ရွာ တော တောင် စောင့်နေကုန် သော နတ်အ ပေါင်း တို့၊ ငါအသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ဖြည့်ဆည်း ဘူး တော်မူအပ် သော ပါရမီပုညသမ္ဘာ ရ တော် ကြောင့်မြတ် သော မင်း အဖြစ်သို့ ရောက် တော်မူလျှင်အလုံး စုံ သော ရာဇဓမ္မတရား အ ပေါင်း တို့ကို ဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူလျက်အမရပူရ ရွှေပြည် တော်ကြီး နှင့်တကွ ရွှေထီး ရွှေ နန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံအ ပေါင်း ကို စိုး အုပ် တော်မူ၍သာသနာ တော်မြတ်အကျိုး စီး ပွါး သား တော်အစဉ် မြေး တော်အဆက်မြစ် တော်အညွန့်အဆွန့်ရှည် စွာတိုင်း ကား ပြည်ရွာ စည်ပင်သာယာ ပွါး များ စေခြင်း အ ကြောင်း ရှေး ဘုရား အ လောင်း မင်း ကောင်း မင်း မြတ်တို့ကဲ့သို့ ဒါနသီလစ သော ပါရမီတို့ကိုဖြည့် တော် မူ၍ဆုထူး ဆုမြတ်ကို ပန်ဆင် တော်မူသည်နှင့်အညီအသုံး တော်အ ဆောင် တော်ရှိသည် များ ကိုလည်း ပြည်သူဆင်း ရဲသား တို့အား မထိမပါး စေရ၊ အကြား တော် ငွေ တော် ထုတ် ပေး သုံး ဆောင် တော်မူသည်၊ သတ္တဝါတို့အစီး အပွါး ရှိရှာ တော်မူ သော ကြောင့် ရည်ရွယ် တော်မူသ မျှသည်အလို တော်အတိုင်း ပြည့်စုံ ပြေကုန်ရသည်ချည်း ဖြစ်သည်၊ သုံး ဆယ်မြို့၊ သီ ပေါမြို့၊ ရပ် စောက်မြို့နယ် မြေ ကျေး ရွာ တော တောင်ရှိသစ် တော်ချ ဆောင်ရန်လမ်း ခရီး မ ပေါက်ရှိသည်ကို ပေါက် ရောက်သွား သာလွယ် အောင်တခဲ နက် သော ကျောက်တို့ကိုတူး ဖြို ဘောက်ခွဲ မြောင်း ပြုလုပ် စေသည်၊ စေခန့် တော်မူ သည်၊ နတ်မြတ်တို့အား လည်း ရှေး အစဉ်တင်ကြား ပသမြဲအဘွယ်အရာတို့ဖြင့်တင် ကြား ပသ တော်မူသည်၊ စေခန့် တော်မူသည့်ကျွန် တော် မျိုး တို့ကိုတစုံတရာ ဘေး အန္တရာယ်အစွန်း အငြိအထိအခိုက် မရှိ စေရ၊ နိုင်နင်း အောင်တား မြစ် စောင့် ရှောက်လျက် မြောင်း တူး ဘောက်ပြီး လွယ် စေ ကြောင်း ကောင်း သောကြည့်ရှု စောင် မခြင်း ဖြင့်ကြည့်ရှု စောင် မ သည်ဖြစ်၍ အလို တော်အတိုင်း အမှု တော်ပြီး ပြေကုန်တွင်လွယ် အောင် ကောင်း စွာကြည့်ရှု စောင် မကြ ရမည်။

ငင်း အမိန့် တော်ကိုယ် တော်ဆင့် ရွှေပြည်လယ် တော်အုပ်မင်း စာကိုး ရေး သား ၍

3 April 1857

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁ဂခု (နှောင်း) တန်ခူး လဆန်း ၁၀ရက် နေ့မြင်း စုကြီးဝန်

ဝန်စာရေး မောင်ဘိုး သို့စာလွှာနှင့်ရေး၍အပ်သည်။
(တင်စါစု)

သံတော်ဆင့်ရွှေပြည်လယ်တော်အုပ်မင်းကြား ရောက်လိုက်သည်ရတနာသိဃ်မြို့အုပ်မင်း၊ တောင်တင်ရွာအုပ်ငမှိုင်း ရွာနေလူတို့နှင့်ဟန်လင်းမြို့နေငဘိတို့မှာ မြေရာအမှုစကားကို ရွှေတိုက်မှာ လျှောက်ထား ပြောဆိုကြရာဆိုရာလူတို့ဖြန်ဖြေစီရင်ခွင့်နှင့်ပြီး ပြေရှိကြသည်၊ နောက်ရွာသို့ရောက်လျှင်ဆင်း ဂုံနှမ်းပါးအင်အားနည်း မည့်ကျေးရွာဖြစ်၍အရာရာမျိုး ကိုမစရင်း ရှိသည့်အတိုင်းတိုး၍ကြည့်ရှုမစမည့်အကြောင်းကြား ရောက်လိုက်သည်မြို့အုပ်မင်း။

(3 April 1857)

(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခု နှောင်းတန်ခူး လဆန်း ၁၀ ရက်နေ့)

(တင်စာစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမိန့် တော်ရှိသည်၊ ကြူး ဝန်း ကျွန်း လှဆည် တော် စောင့်နတ်မှစ၍ အောင်ပင်လယ် နန္ဒာကန် တော်နယ် မြေ တော တောင် စောင့် နေကုန် သော နတ်အ ပေါင်း တို့၊ ငါ အသျှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်သည် ဘေး တော်ဘုရား ခမည်း တော်ဘုရား တို့အဆိုက် အရာ တော်ဖြစ် သော ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်း ကား နိုင်ငံ တော်အ ပေါင်း ကိုတရား သဖြင့်သိမ်း အုပ်စိုး စံ တော်မူသည်၊ သာသနာ တော်စည်ပင်ပွင့်လင်း ကြောင်း ပြည်သူသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့ချမ်း သာ စေ ကြောင်း များ ကိုလည်း အထူး သဖြင့်ကြည့် ရှု ဆောင်ရွက် တော်မူသည်၊ ရည်ရွယ် တော်မူသမျှသည်အလို တော်အတိုင်း ပြီး ပြေ တုန်တွင်ရသည်ချည်း ဖြစ်သည်၊ ဘေး လောင်း တော်ဘိုး လောင်း တော်တို့ဆည် ဘို့ပြုစု တော်မူသည့် ရွှေပြည် တော်အ ရှေ့မျက်နှာ အောင်ပင်လယ်နန္ဒာတန် တော် ဝင်ကြူဝန်း ကျွန်း လှဆည် တော် မြောင်း တော် ရေ စီး ရေလာတိုး ၍ ဖြောင့်မတ် တောင်း မွန်သမြင့်ကန်တွင်း ကန် အောက် ရေ သောက်လယ်ပယ်အများ လုပ် ဆောင် ရလျက်သတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး များ စေခြင်း ငှါကြေး တော် ငွေ တော် ထုတ် ပေး တော်မူ၍ပြုင်ဆင်ထူး ယက်ဆည်ဘို့ တော်မူသည်၊ နတ်တို့အား လည်း အပရိဟာနိယတရား နှင့်အညီ ရှေး အစဉ်တင်ကြား ပသမြဲအဘွယ်အရါတို့ဖြင့်တင်ကြား ပသ တော်မူသည် စေခန့် တော်မူသည့်ကျွန် တော် မျိုး တို့ကိုတစုံတရာ ဘေး အန္တရာယ် အဖွန်း အညီအထိအပါး မရှိ စေရ၊ နိုင်နင်း အောင်တား မြစ် စောင့်ရှောက် လျက်အလျှင်အပြန်ပြီး ပြေလွယ် ကြောင်း ကို ကောင်း သော စောင်မကြည့်ရှုခြင်း ဖြင့်ကြည့်ရှု စောင်မကြရမည်။

၎င်း အမိန့် တော်ကိုသံ တော်ဆင့် ရွှေပြည်လယ် တော်အုပ်မင်း လှသိမ်သ စီတိုး ငှေး သား ၍ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၀ခု (နှောင်း)တန်ခူး လပြည့် ကျော်၄ရက် နေ့ အောင်ပင်လယ်လမိုင်း စာ ရေး ဦး မောင်၊ ဦး ပိုက်တို့ကိုအပ်။
12 April 1857

(တင်စါစု)

သာသနာပြုဆရာတော်ဘုရားကြီး အမိန့်ရှိသည်မှတ်သားချက်ဘုရား
18 April 1857
သက္ကရာဇ် ၁၂၁၉ ခုတန်ခူးလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက်နေ့ပင်းယရွှေစည်းခုံဘုရား
ဝတ်တော်နယ်မြေပုံစံကျောက်တိုင်စိုက်ရန်များကို ဝန်ရှင်တော်မကွေးမြို့စား
မင်းကြီး ဝန်ထောက်တော် ဘောင်ဝန်မြို့သစ်မြို့စား မင်းတို့အစုံအညီပြုသစီရင်
ခံရာ သာသနာပိုင်ဆရာတော်ဘုရားကြီးတံ ကျောက်တိုင်စိုက်ရန်စကားကို စစ်
တမ်းပုံစံကျောက်စာများနှင့်လျှောက်ထားရှင်းလင်းရမည်ဆင့်ဆိုသောကြောင့်
18 April 1857
(သက္ကရာဇ် ၁၂၁၉ ခုတန်ခူးလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက်) နေ့ည နေ ၃ ချက်တီး ကျော်အ
ချိန်ကျောင်းတော်သို့သွား၍ ကျောက်စာစစ်တမ်းပုံစံများကိုဘတ်လျှောက်ပြသ
ပြီး လျှင်ကျောက်တိုင်စိုက်ရန်စကား လျှောက်ထားရာ ကျောက်စာထွက်ရှိသည်အ
တိုင်း နွားလည်း တောင်ငယ်ဆုံးတွင်တတိုင်၊ ၎င်းကပန်း လောင်မြစ်ငယ်ကြော
ကိုလျှောက်၍ခါမြူး ဆိပ်တွင်တတိုင်၊ ၎င်းအနောက်ကို တောင်ကျွတ်ကျား တွင်တတိုင်၊
၎င်းကအနောက်ကိုအတည့်အတန်း ကုလား ရေဝင်မြောင်း ဝမှာတတိုင်၊ ၎င်းက
မြောက်ကိုအတည့်အတန်း ကန်တော်ကန်လှရိုး မှာတတိုင်၊ ၎င်းကအရှေ့ကိုအတည့်အ
တန်း ပင်းယမြို့ရိုး အနောက်မြောက်ထောင့်တွင်တတိုင်၊ ၎င်းက တောင်ကိုအတည့်
အတန်း ပင်းယမြို့ရိုး အနောက်တောင်ထောင့်တွင်တတိုင်၊ ၎င်းတအရှေ့ကိုအတည့်
အတန်း ပင်းယမြို့တောင်မျက်နှာဆုံး ဘုတ်တံခါး မှာတတိုင်၊ ၎င်းကအရှေ့ကိုအတည့်
အတန်း ပင်းယမြို့ရိုး အရှေ့တောင်ထောင့်မှာတတိုင်၊ သည်တဲ့သို့စိုက်မှတ်ရမည်၊ အ
နောက်အရှေ့၊ တောင်သုံး ရပ်ဆီတည့်များ မှာလည်း နယ်လေး ရပ်သတ်မှတ်၍
ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ်ခဲ့ရမည်၊ စိုက်မှတ်ရန်ကျောက်တိုင်မပြည့်မစုံသေး လျှင်လည်း
သေချာစွာမှတ်သား ထား ခဲ့ရမည်ဆရာတော်ဘုရား မိန့်ဆိုတော်မူသည့်စကား
ကိုမှတ်သားချက်ဘုရား ။

သာသနာပြုဆရာတော်ဘုရားကြီး အမိန့်ရှိသည်မှတ်သားချက်ဘုရား
22 May 1857
သက္ကရာဇ် ၁၂၁၉ ခုကဆုန်လပြည့်ကျော် ၁၅ ရက်နေ့ဝန်ရှင်တော်မကွေးမြို့စား
မင်းကြီး ၊ ဝန်ထောက်တော် ဘောင်ဝန်မြို့သစ်မြို့စား မင်းတို့ဆင့်ဆိုချက်အတိုင်း
1783
ပင်းယရွှေစည်းခုံပုံစံကျောက်စာ၊ တာအထွာအဝေး (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ ခု
1802
၆၄ ခုစစ်တမ်း ကျောက်တိုင်စိုက်ရန်ပန်းဘူး တိုင်နိမိတ်ပြသချက်၊ စကားအင်း

ရွာနေလူငချို၊ ငလှေး ၊ ငမြတ်ရွေး တို့လျှောက်ထား ချက်များ နှင့်စာရေး
တော်ကြီး မင်းလှသိရီ ကျော်ထင်ကသာသနာပိုင်ဆရာတော်ဘုရား ထံပြသ လျှောက်
ထား ရာသူကြီး တို့ပေး သည့်စစ်တမ်း စာတား ရွာသား တို့လျှောက်ချက်စကား
များ ကိုမယူသင့်၊ ကျောက်စာထွက်ရှိသည့်အတိုင်း သာယခုပြသသည့်ပုံစံပန်း တူး
နှင့်အညီ ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ်ခဲ့ရမည်သာသနာပိုင်ဆရာတော်ဘုရား ကြီး မိန့်
ဆိုသည်မှတ်သား ချက်ဘုရား ။

အမိန့်တော်မှတ်သား ချက်ဘုရား

23 May 1857

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၉ ခုနယုန်လဆန်း ၁ရက် နေ့မှန်နန်း စနုတွင် (အိမ်) ရွှေ့ဘုရား၊
မကွေး မြို့စား မင်း ကြီး ၊ ပုခန်း ကြီး မြို့စား မင်း ကြီး ၊ ဝက်မစွတ်အတွင်းဝန်၊
လောင်း ရှည်အတွင်း ဝန်၊ ဗန်မော်အတွင်း ဝန်၊ မြို့သစ်မြို့စား တော်စို့၄ဝ
ဒိုင်း ဝန်၊ ဘောင်ဝန်မြို့သစ်မြို့စား မင်း တို့နှင့်အစုံအညီ ရွှေစာရုံ၊ ဝင်း ယပုံ
များ ကိုတင် လျှောက်ပြရာ စိုက်ပြီး ရွှေစာရုံ ပုံကိုအတွင်း တော်ကအသစ် ကောင်း
စွာရေး ၍ ရွှေသစ်တာ နှင့်ထည့်၊ မင်း မြေတပါလျှင်သာ ပါစေ၊ ဘုရား မြေက
လက်တသစ်ခန့်မျှမကျန် စေနှင့်အမိန့် တော်ရှိသည်မှတ်သား ချက်ဘုရား ။

ပင်းယ ရွှေစည်း ခုံဘုရား ကိုတစီး ရှင်သီတသူမင်း ကြီး လျှုတော်မူရင်း တိုင်းထပ်
မံအသစ်စိုက်ထူသည့် ကျောက်စာလက်ခံ

ပင်းယ ရွှေစည်း ခုံဘုရား ကိုသီတသူမင်း လျှုတော်မူရင်း အတိုင်း ဘား တော်
မင်း တရား ကြီး ဘုရား ထပ်မံလျှုတော်မူသည် ကျောက်စာစစ်တမ်း များ နှင့်
တိုက်ဆိုင်ရှင်း လင်း ၍သာသနာ တော်အဓွန့်ရှည်စွာတည် စေခြင်း ငှါဘုန်း တော်
အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေမြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်ဘဝရှင်မင်း

8 April 1857

တရား ကြီး သုရား သက္ကရာဇ် ၁၂၁၈ ခုတန်ခူး လဆန်း ၁၅ရက် နေ့စိုက်ထူ တော်
မူသည့်အရွှေ့ ကျောက်တိုင် ။

တိုင်း ရကြိုး လမ်း ပုံစံသွင်း စာစာတမ်း လက်ခံ

1313

ပင်းယ ရွှေစည်း ခုံဘုရား ကိုသက္ကရာဇ် ၆၇၄ ခုတစီး ရှင်သီတသူမင်း ကြီး ၊ (သက္က

1785

ရာဇ်) ၁၁၄၇ ခုနှစ် ဘား တော်မင်း တရား ကြီး တို့လျှုတော်မူရင်း ကမ္ဗည်း
ကျောက်စာထွက်များ နှင့်တိုက်ဆိုင်စစ် ဆေး ၍ ဝတ်မြေနယ် လေး ရပ်ရှစ်ရပ်

အပိုင်း အခြား များ ကို ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ် စေဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကို ဦး
ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း မကွေး မြို့စား ဝန်ကြီး သတိုး မင်း ကြီး မဟာ
မင်း လှသီဟသူ၊ ဝန် ထောက် ဘောင် ဝန်မြို့သစ်မြို့စား မဟာ မင်း တင်သီဟသူ
တို့ဆင့်ဆိုချက်နှင့်စာ ရေး ကြီး မင်း လှသီရိ ကျော်ထင်၊ ဝတ် မြေဝန်ရာဇဗလ
ကျော်ထင်၊ ဝတ် မြေစာ ရေး င ရွှေတင်၊ အဝမြို့ တောင်ပြင် ထောင်မှူး တို့အစုံ

5 June 1857

အညီသက္ကရာဇ် ၁၂၁၉ ခုနယုန်လဆန်း ၁၄ ရက် ၆ နေ့နံက်တချက် တီး အချိန်တွင်
ပင်း ယမြို့သူကြီး ငကြီး ကိုနယ်နိမိတ်အပိုင်း အခြား ရှေ့သွား ပြ စေပြီး လျှင်သူ့ရဲ၊
လက်ရ၊ ကောင်တန်အမှုထမ်း တို့ကိုကြီး တာ ဝါး ဖွဲ့ကိုင် စေ၍တိုင်း တာ စိုက်မှတ်ရာ
ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံဘုရား အ ရှေ့ မြောက်ယွန်း ရောင်နွားလည်း တောင်ငယ်
ပဌမ နိမိတ် ကျောက်တိုင်ကပန်း လောင်း မြစ် ကောက် ကောက်စင်း စင်း ကို
လျှောက်၍ ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံဘုရား အ ရှေ့အတည့်အတန်း ကျောက်တိုင်ထိကြိုး ၃၀
တာ ၃ါ၊ တာ သင့် ၇၅ ၃ါ၊ ၄င်း ကအ ရှေ့ တောင်ယွန်း ရောင်ပန်း လောင်မြစ်
ကောက် ကောက်စင်း စင်း ကို လျှောက်၍ ခါမြှုး ဆိပ် ကျောက်တိုင်ထိ ၁၀၂ ကြိုး ၊ ၁ ၉ါ၊
တာ သင့် ၂၅၆ ၉ါ၊ ၄င်း ကအ နောက် မြောက်ယွန်း ရောင် တောင်ကျွတ်ကျွား ကျောက်
တိုင်ထိ ၃၄ ကြိုး ၊ တာ ၂ ဝါဉ်၊ တာ သင့် ၈၇ ဝါဉ်၊ ၄င်း ကအ နောက်ကို လျှောက်၍ဘုရား
တောင်အတည့်အတန်း ဘား မဲ့ရွာအ နောက် မြောက် ကျောက်တိုင်ထိ ၇ ကြိုး ၇ါ၆၊ တာ
သင့် ၁၇ ၉ါ၆၊ ၄င်း ကအ နောက် တောင်ယွန်း ရောင်ကုလား ရေဝင် မြောင်းဝ
အ ရှေ့ဘက်ကမ်း ဆိပ် ကျောက်တိုင်ထိ ၂၄ ကြိုး ၊ တာ ၂ ဝါ၊ တာ သင့် ၆၂ ဝါ၊ ၄င်း က
မြောက်ကို လျှောက်၍တာ သင့် ၇၀ ဝါ၊ ၄င်း က မြောက်ကို ကာန် တော်ကန်လှတန်တွင်း
ကို လျှောက်၍တန်ဂိုး ကုတ်ကိုပင်နတ်စင် ရောက် ကျောက်တိုင်ထိ ၂၃ ကြိုး ၊ ၁ ရါ၆ ၊တာ
သင့် ၅၉ ၂ါ၆၊ ၄င်း ကအ ရှေ့ကိုအတည့်အတန်း ပင်း ယမြို့အ နောက်မျက်နှာမြို့ မြေ
ကန်ဂိုး နိမိတ် ကျောက်တိုင်ထိ ၂၁ ကြိုး ၃ါဉ်၊ တာ သင့် ၅၂ ၆ါဉ်၊ ၄င်း က တောင်ကိုအ
တည့်အတန်း ပင်း ယမြို့အ နောက် တောင် ထောင့် ကျောက်တိုင်ထိ ၁၂ ကြိုး ၊ ၂ ဝါဉ်၊
တာ သင့် ၃၂ ဝါဉ်၊ ၄င်း ကအ ရှေ့ကိုအတည့်အတန်း ဝင်း ယမြို့ တောင်မျက်နှာဆုံးဘုတ်
တံခါး ကျောက်တိုင်ထိ ၀ ကြိုး ၁၅ါဉ်၊ တာ သင့် ၂၁ ၅ါဉ်၊ ၄င်း ကအ ရှေ့ကိုအတည့်အတန်း
ပင်း ယမြို့အ ရှေ့ တောင် ထောင့် ကျောက်တိုင်ထိ ၂ ကြိုး ၁ ၃ါ၊ တာ သင့် ၆ ၃ါ၊ ၄င်း က

ရွှေ မြောက်ယွန်း ရောင်နွားလည်း တောင်ငယ်ပဋ္ဌမနိမိတ် ကျောက်တိုင်ထိ ၉ကြိုး ၃ါတသင့်၂၂ဂါ စုစုတွက်ရ၃၀၅ကြိုး ၊ ၁၂ါ၅ ၊ တသင့်၇၆၃၇ါ၅ ၊ ပင်း ယရွှေစည်း ခုံဘုရား ဘိနပ်တော်ကကြိုး ထောက်လျှင်အ ရွှေ မြောက်ယွန်း ရောင်နွားလည်း တောင်ငယ်ပဋ္ဌမနိမိတ် ကျောက်တိုင်ထိ၁၅ကြိုး ၃ါ၊ တသင့်၃၇၆ါ၊ ၄င်း ဘုရား ဘိနပ်တော်တအ ရွှေကိုအတည့်အတန်း ပန်း လောင်း မြစ်ကမ်း ထိပ် ကျောက်တိုင်ထိ၊ ၅ကြိုး ၂၃ါ၊ တသင့်၁၄၆ါ၊ ၄င်း ဘုရား ဘိနပ်တော်ကအ ရွှေ တောင် ထောင့်ခါမြူး ဆိပ် ကျောက်တိုင်ထိ ၆၂ကြိုး ၊ တသင့်၁၅၅၀ါ၊ ၄င်း ဘုရား ဘိနပ်တော်က တောင်ကိုအတည့်အတန်း ဘေး မဲ့ရွာအ နောက် ကျောက်တိုင်ထိ ၂၇ကြိုး ၂၂ါ၊ တသင့်၆၉၇ါ၊ ၄င်း ဘုရား ဘိနပ်တော်ကအ နောက် တောင် ထောင့်ကုလား ရေဝင် မြောင်း ကမ်း ထိပ် ကျောက်တိုင်ထိကြိုး ၄၀၊ တသင့်၁၀၀၀ါ၊ ၄င်း ဘုရား ဘိနပ်တော်ကအ နောက်ကိုအတည့်အတန်း ကုလား ရေဝင် မြောင်း အ ရွှေဘက်ကမ်း ထိပ် ကျောက်တိုင်ထိ ၃၄ကြိုး ၁၇ါ၊ တသင့်၈၆၇ါ၊ ၄င်း ဘုရား ဘိနပ်တော်ကအနောက် မြောက် ထောင့်တန် တော်တန်လှကန်ဦး ကုတ်ကိုပင်နတ်စင် ကျောက်တိုင်ထိ ၃၀ကြိုး ၀ါ၊ တသင့်၉၅၀ါ၊ ၄င်း ဘုရား ဘိနပ်တော်က မြောက်ကိုပင်း ယမြို့ဆုံး ဘုတ်တံခါး ကျောက်တိုင်ထိ ၄ကြိုး ၃ါတသင့်၁၀၃ါ၊ တိုင်တာထိုး မှတ် ကျောက်တိုင် စိုက်ထူသည် ၊ကြိုး လမ်း ပုံစံစာရင်း များ ကိုဆက်သွင်းသည်၊ အမိန့် တော်မြတ်ကိုခံရမည်အတွင်းဝန် မင်း တို့။

ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံဘုရား ကိုအထက်သိဟသုမင်း လှူတော်မူသည့် ကျောက်စာ 9 February 1313
သက္ကရာဇ်၆၇၄ခုဘရဂုဏ်နှစ်တ ပေါင်း လပြည့်၄ နေ့နံက်ပင်း ယပြည်အလုံး
ကိုအစိုး ရ သောသီရိတြိဘဝနာဒိတျာပဝရဓိပတိအမည်ရှိ သောမင်း ကြီး သည်
ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံ မွေ တော်မြတ်အား အပါး ဝန်း ကျင်အင်း ရွာနှင့်အလုံး စုံ
မြေ မြောက်ကိုမြို့ဆုံး ဘုတ်တံခါး ကသည်နွား လည်း တောင်ငယ်ကိုဝိုက်၍မြစ်ငယ်ကြော
ကောက် ကောက်စင်း စင်း ခါမြုံး ဆိပ်ကသည် တောင်ကျွတ်ကျွား ကိုမှ၍ကုလား ရေ
ဝင် မြောင်း ကသည်လား ရကား ကန်ဂိုး ဆိုက်သတည်း ။

ပင်းယမြို့(သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခုစစ်တမ်း

သက္ကရာဇ်၁၁၄၅ခုနှစ် တော်လပြည့်ကျော် ၂ ရက်နေ့ပင်းယပြည်စိုး ရိုး ငနိုး
နံဖြေအသက် ၂၉ နှစ်သူကိုစစ်မေး သော်ထွက်ဆိုသည်။ ပင်းယမြို့ကိုဟံသာဝတီ(ပါ)
မင်းဘိုး တော်လက်ထက်ကျွန်တော်အား ငသစ္စာကြီး စိုးသည်။ မဒ္ဒိလျှင်ဟံသာ
ဝတီပါမင်း ခမည်း တော်လက်ထက်ကျွန်တော်ဘိုး င ကျော်လှရာဇာသင်္ကြရာဇာ
အမည်နှင့်ကြီး စိုး ပါသည်။ မဒ္ဒိလျှင်ဟံသာဝတီပါမင်း လက်ထက်ဘင ဖွေး စော
ဇေယရဲတင်အမည်နှင့်ကြီး စိုးသည်။ ပင်းယမြို့နယ်မြေသည်အရှေ့ကိုလား သော်
ကုသိုး လုံး ဘုရား ရှင်ဝတ်တော်မြေပန်း လောင်မြစ်အရှေ့ဘက်ကန်း နား ထိ
တဆက်တပက်ဆွဲရွာ မြေနှင့်အစပ်။ အရှေ့တောင်ကိုလား သော်တတိုင်ခန့်ကွာပန်း
လောင်မြစ် ကောက်တောက်စင်း စင်း မြစ်လယ်ကြောတူး ရွာစောကိုင်း ထိတဘက်
ခံလှုရွာ မြေနှစ်အစပ်။ တောင်ကိုလား သော်တတိုင်ခန့်ကွာ ရွှေစည်း ခုံဘုရား
ရှင်ဝတ်တော် မြေသမုံး ပင်ရေအိုး စင်ထိတဘက်ရန်အောင်မြင်ဘုရား မြေနှင့်
အစပ်။ အနောက်တောင်ကိုလား သော်ဘတိုင်ခန့်ကွာနွား ကျချောင်း စရပ်ထိ
တဆက်ငါး ဇင်ဂိုင်း ရွာ မြေနှင့်အစပ်။ အနောက်ကိုလား သော်၇၀၀တွင်း ခန့်
ကွာရတနာမြစည်း ခုံဘုရား ဝတ်တော်မြေဖျောက်ဆိပ်ပင်ထိ။ တဘက်သင်ပန်း
ရွာ မြေနှင့်အစပ်။ အနောက်မြောက်ကိုလား သော်၅၀၀တွင်း ခန့်ကွာမင်းလမ်း
မကြီး ပြင်စည်းခုံဘုရား ထိတဘက်နွား ကျော်တရွာ မြေနှင့်အစပ်။ မြောက်ကိုလါး
သော်၃၀၀တွင်း ခန့်ကွာယာကြည့်ဈောင်း ဝတ်မြေ ညောင်ခြောက်ပင်ရွာ မြောက်
ရေအိုး စင်ထိတဘက်တံတား ဦး ရွာ မြေနှင့်အစပ်။ အရှေ့မြောက်ကိုလား သော်
၃၀၀တွင်း ခန့်ကွာခါဆိပ်ထိတဘက်တံတား ဦး ရွာ မြေနှင့်အစပ်။ သည်နယ်ရှစ်
ရပ်သတ်မှတ်သည်အတွင်း ယခုကြေး တမ်း ရသည်ရွာသည်မာရဘင်ရွာ။ ဗိဿလန်း
ရွာ။ ညောင်ခြောက်ပင်ရွာ။ တူရွင်း ခြေရွာ။ မြစ်ကွေ့ရွာ။ ယခုကြေး ထမ်း
မရသည့်ရွာသည်ကုဿတောင်ရွာ။ ရွာသစ်ရွာ။ စကား အင်း ရွာ။ ဆပ်သွား တော
ရွာ။ ကျောက်စစ်ကုန်း ရွာ။ ဆင်ယာကွက်ဥယျာဉ်ရွာ။

၄င်း နယ်၌စစ်ရပ်သတ်မှတ်သည့်

အတွင်း ထွင်ဥယည်လယ်ယာကိုင်း ကျွန်း ကွမ်း လုပ် ဆောင်သမျှသည်ဘုရား ရှင်ဝတ်တော် မြေချည်း ဖြစ်၍အခွန် တော်မသွင်း ရပါ၊ ကောက်စါး ဂိုး မှာမြိတ်ခါးဝင်လှည်း ဦး စိုက်ကိုဆန်လှည်း တစီး လျှင်ပြည်စိုး က၅၊ မြို့ကိုင်က၅၊ ဆန်ဝန်တင် တတင်း ဖြစ်လျှင်ပြည်စိုး က၁၊ မြို့ကိုင်က၁၊ ဆီဝန်တင်ဖြစ်လျှင်ထန်း စေ့မှတ်နှင့်ပြည်စိုး ကတမှတ်၊ မြို့ကိုင်ကတမှတ် ကောက်စား ပါသည်၊ ငါး ဝိတင်ဆား တင်ကုန်ဝန်တင်များ မှာလည်း ပြည်စိုး နှင့်မြို့ကိုင်တို့နှစ်ဦး ကပင်ကုန်အင်ကို ယောက်၍ ကောက်

1754

စား ကြရပါသည်၊ (သက္ကရာဇ်၁၁)၁၆ ခုနှစ်တွင်မှသာထီး ပေါင်း တား ဆင်မှူးငနိုင်နှင့်ကျွန် ခေါင်း ပွဲပြတ်ငစိသူတို့နှစ် ယောက်ကမြိုလပ်ဝန် ပေါင်း တော်ကြီးမှာ နှောက်ရှက် လျှောက်ထား ၍မြို့ကိုင် ကောက်သည်ကိုလုယူ ကောက်ခြင်း နှင့်အစွဲပြု၍ ဂိုး ရာဖြစ် လေတန်နှင့်ယခု ကောက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်၊ ၄င်း ကာလလည်း မြို့ကိုင်ပါမ ကောက်မခံရလွတ်လပ်ပါသည်၊ ပြည်စိုး မှာ ကောက်ဂိုး ထုံး စံအတိုင်း အစဉ်မပျက် ကောက်စား ပါသည်၊ ကောက်ဂိုး မှာပြည်စိုး နှင့်မြို့ကိုင်တို့နှစ်ဦး သာ ကောက်ဂိုး ထုံး စံဖြစ်ပါသည်၊ ငါး ဝိ လှေ၊ ဆား လှေ၊ ကုန် လှေများ မှာပြည်စိုး က တောင်း၊ ရာဇာထား ၍စိတ်တူ ရောင်း ဝယ်ကြလျှင်ချိန်ဝန်အင်ကိုချင့်၍ပြည်စိုး နှင့်မြို့ကိုင်တို့

1754

နှစ်ဦး က ကောက်စား ကြရပါသည်၊ (သက္ကရာဇ်)၁၁၁၆ ခုနှစ်တွင်မှသာယခုနန်းမ တော်ဘုရား ခမည်း တော်အဝမြို့အုပ် တော်မူရာတွင်ပွဲတက်ကန္တား ဆောက်၍ပြတ် ကောက်သည်ကိုအစွဲပြု၍သာယခုပွဲပြတ် ပါသည်၊ ပွဲပြတ်ဂိုး အစဉ်ထုံး စံမရှိပါ၊ မြိတ်ခါး ဝင်လှည်း ဦး ဆိုက်ကိုလည်း ကျွန် ခေါင်း ပွဲပြတ်ငစံသူနှင့်မဆိုင်၊ ပြည်စိုး နှင့်မြို့ကိုင်နှစ်ဦး သာ ကောက်စား ဂိုး ထုံး စံရှိပါသည်၊ ငါး ဝိ လှေ၊ ဆား လှေ၊ ကုန် လှေ၊ တောင်း ရာဇာဆွဲ၍ ရောင်း သူများ ကိုလည်း တည်သမဓိချစ်စံနှင့်ကျွန် ခေါင်း ပွဲပြတ်ငစံသူတို့ကမဆိုင်၊ ပြည်စိုး နှင့်မြို့ကိုင်တို့နှစ်ဦး သာ ကောက်စား ဂိုး ထုံး စံဖြစ်ပါသည်၊ ကျွန် ခေါင်း ပွဲပြတ်ငစံသူကစား ဂိုး မှာကျွန် ရောင်း ဝယ်လျှင် ခေါင်း ကြေး ၁။ ငစံသူစား သည်၊ မြီးကြေး ၅ ဝိ မှာပြည်စိုး ကစား ရသည်၊ မြင်း ရောင်း ဝယ်လျှင် ခေါင်း ကြေး ၂၅ ဝိ ငစံသူကစား သည်၊ မြီး ကြေး ၂၅ ဝိ

မှာပြည်စိုး တစား သည်၊ ကျွဲနွား ရောင်း ဝယ်လျှင် ခေါင်း ကြေး ၂ ဒါ်မှာပြည်
စိုး တစား သည်၊ တည်မှာ ကြေး ၁ ဝလျှင် ရောင်း သူတလက် ဝယ်သူတလက်ကိုတည်သ
မဗိချစ်စံက ကောက်စားသည်၊ အသီး အသီး ကောက်ခံ၍ ရသမျှကိုတဝက်ခွဲ၍မြို့စား
ရှိလျှင်မြို့စား ကိုသွင်း ရပါသည်၊ မြို့စား မရှိလျှင်မြို့ဝန်မင်း ကိုတဝက်ခွဲ၍ ခြောက်
လတကြိမ်အခွန် တော်သွင်း ရပါသည်၊ ကျန်တဝက်ကို ကောက်ခံသူတို့အသီး အသီး စား
ကြရပါသည်၊ ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံ၊ အောင်စည်း ခုံမှာ ပွဲသဘင်ခံလျှင်သဘင်သည်
တို့ကို ကျွေး ရန်ကျိုဝန်မင်း ကတကိုယ်လျှင်ဆန်ဘဲကျ၊ ရွှေတိုက်ဝန်မင်း ကတကိုယ်လျှင် ကြေး
၂ ဒါ်ကြ စရိတ် တော်ထုတ် ပေး ၍ ကျွေး ရပါသည်၊ နောက်ကိုစရိတ် တော်မထုတ် ကောက်
ခံ၍ရသမျှလပ်ကိုတဝက်ခွဲ၍ ကျွေး ရသည်တွင် (သက္ကရာဇ်) ၁၁၁၅ 1753 ခုနှစ်ကစ၍အခွန်
တော်မသွင်း ရလွှတ်လပ်ပါသည်၊ ကျွေး သည့်ကာလလည်း ပြည်စိုး မြို့ကိုင်ကျွန် ခေါင်း
ပွဲပြတ်ငစံသူ၊ တည်သမဗိချစ်စံတို့ လေး ယောက်ကပင်စရိတ်အညီအမျှထုတ် ပေး ၍ ကျွေး
ရပါသည်၊ ဈေး နွား ဆိပ်ကူး တို့မှာ မှာပြည်စိုး တဦး ကသာ ကောက်စား ပို့ရပါ
သည်၊ ဆိပ် ကောက်ရိုး မှာ လှေဦး ဆိုက်မိလျှင်ဗိန်း ကောကြီး စပါး ၅၊ ငှင်း ငယ်ကို
စပါး ၁၊ လောင်း စပ်ကြီး ကိုစပါး ၃၊ ငှင်း ငယ်ကိုစပါး ၂ ကောက်စား ပါသည်၊
ဈေး မှာလည်း ရောင်း ဝယ်သမျှကိုပင် ကောက်စား ပါသည်၊ ကူး တို့မှာလည်းနယ်
အတွင်း တွင်ကူး သမျှကိုပင်ပို့ရပါသည်၊ သည်သို့ ရဝ်မှာပြည်စိုး ကသာအပိုင် ကောက်
စား ကူး ပို့ရပါသည်၊ အခွန် တော်ဆက်သွင်း ရိုး ထုံး စံမရှိပါ၊ ရှမ်း ပြည်ယွန်း ပြည်
အမှုတော် ပေါ်ထွက်လျှင်ပင်း ယမြို့နတ်ကြီး နှစ်ပါး နှင့်ရှမ်း နတ်၊ ယွန်း နတ်၊ စ
တား ကျောင်း တော်ဦး နတ်များ ကိုမင်း ဧကရာဇ်ကပသ တော်မူရသည်။ 1802

(သက္ကရာဇ်၁၁) ၆၄ခုမှာ ၄၅ 1783 ခုစစ်တမ်း နှင့်နယ်ပယ်သူကြီး မခြားအတူတူ

စကား ၉၁ (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ ခု စစ်တမ်း

10 December 1783

သက္ကရာဇ် ၁၁၄၅ ခု နတ်တော်လပြည့်ကျော် ၂ ရက်နေ့ စကား ၉၁ မြေတိုင်ငခုံ၊ နံ ၃၊ အသက် ၃၅ သူကို မေး သော်ထွက်ဆိုသည်၊ ကျွန်တော်တိုင် ဆော်သည့် မြေသည် ပင်းယ ရွှေစည်းခုံဘုရား ရှင်ဝတ် မြေဖြစ်ပါသည်၊ ဝတ်မြေသည် မည်သည့်မြို့ရွာ နယ် မြေက နှုတ်၍လှူသည်ကိုကျွန်တော် ငယ်ရွယ် သော ကြောင့်အစစ်မခံနိုင်ပါ၊ ပင်းယ ရွှေစည်းခုံဘုရား ရှင်ဝတ် မြေကိုကျွန်တော် ဘေး ငရဲညိုတိုင် ဆော်သည်၊ မရှိလျှင်ကျွန်တော်ဘိုး ငမည်း တိုင် ဆော်သည်၊ မရှိလျှင်ကျွန်တော်ဘ ငမြတ်စံတိုင် ဆော်သည်၊ မရှိလျှင်ကျွန်တော် ငယ်ရွယ်စဉ် မျိုး ခြား လူ ငကျော်လှတိုင် ဆော်သည်နှင့်ဘုရား ရွှေလက်ထက် တော် ငကျော်လှ မှာ နှုတ်ယူ၍သား ကျွန်တော် ဘေး ဘိုး ဘတို့အရာ ကိုဆက်ခံတိုင် ဆော်သည်၊ နယ် မြေသည်အ ရှေ့ကိုလား သော် ၅၀၀ တွင်း ခန့်ရွာပန်း လောင်မြစ်လယ် ကြောတဘက်ကူ တော်သစ်ဘုရား ရှင်ဝတ် မြေနှင့်အခြား ၊ အ ရှေ့ တောင်ကိုလား သော် ၅၀၀ တွင်း ခန့်ရွာ ခါမြူး ဆိပ်ထိတဘက်စကား စာသင်ကျောင်း ဝတ် မြေနှင့်အခြား ၊ တောင်ကိုလား သော် ၅၀၀ တွင်း ခန့်ရွာငါး စီး ရှင်ဘုရား ငတ် မြေနှင့်အခြား၊ အနောက် တောင်ကိုလား သော် ၅၀၀ တွင်း ခန့်ရွာ ဘိုး မင်း ကိုယ်တော်ကြီး ကျောင်း ဝတ် မြေနှင့်အခြား ၊ အနောက်ကိုလား သော် ၅၀၀ တွင်း ခန့်ရွာကုလား ရေဝင် မြောင်း ထိတဘက် ငရွှေတုတ်တိုင်နက်စကား ကျောင်း မ ဝတ် မြေနှင့်အခြား ၊ အနောက် မြောက်ကိုလား သော် ၅၀၀ တွင်း ခန့်ရွာ ငါး စီး ရှင်ဘုရား ဝတ် မြေနှင့်အခြား ၊ မြောက်ကိုလား သော် ၅၀၀ တွင်း ခန့်ရွာ ငါး စီး ရှင်ဘုရား ဝတ် မြေနှင့်အခြား ၊ အ ရှေ့ မြောက်ကိုလား သော် ၅၀၀ တွင်း ခန့်ရွာဆုံး ဘုတ်တခါး ပင်းယမြို့နှင့်အခြား ၊ သည်နယ် ရှစ်ရပ်အတွင်း တွင်အပေါ် ဝန်အ ကောက်အစား ၊ ကျွန်း ခေါင်း ကျွဲနွား မြီး ဆိပ်တည်ပွဲကူး တို့များ ကိုဝတ်သိမ်း သင်္ဃာတို့ ကောက်စား ပါသည်၊ စပါး ငါးချင်လျှင်တလက်ခုပ်၊ မြေလယ်ယာ ရောင်း ၍အဘိုး ၁။ ရလျှင်တဘက် ငါးစိ ကောက်ခံရ ပါသည်၊ ကူး တို့မှာ ကူး တို့ပို့သူတို့ကတနှစ်လျှင်ပင်းယ ရွှေစည်းခုံဘုရား ရှင်မှာဆီမီး သင်ပုတ်လျှော်ဒါန်း ရန် ကြေး ၁၀။ ဝတ်သိမ်း သင်္ဃာတို့က ကောက်ခံပါသည်၊ ကျွန်တော် မြေတိုင်တို့စား ဝိုး မှာ စပါး ကောက်လှိုင်း ၁၀၀ လျှင် ၄ လှိုင်း ကောက်သိမ်း စား ရ ပါသည်၊ မြေ

ဆီမြေခွန်မှာလယ်ဝဲလျှင်စပါး ၅ဝတ်သိမ်း တို့ကိုချင်သွင်း ရပါသည်၊ နွား ကျွဲ သေလျှင် အနံ့တချပ်ဝတ်သိမ်း တို့ကောက်စားပါသည်၊ အင်း မှာ တောင် ရေဝင်လျှင်တံငါလုပ်သူ တယောက်လျှင်တနှစ် ကြေး ၃။ ဝတ်သိမ်း ကို ပေး သွင်း ရပါသည်၊ အင်း ကိုမြစ် ရေ ဝင်လျှင်တံငါလုပ်သူတို့တကိုယ်လျှင် ၃၅ဝိ ဝတ်သိမ်း ကို ပေး ရပါသည်၊ ကျွန် တော် မြေတိုင် တို့မှာစပါး မယူရပါ၊ ကျွန်တယောက် ရောင်း လျှင် ခေါင်း ကြေး ၁၅ဝိ၊ ကျွဲ နွား ရောင်း လျှင်အမြီး ကြေး ၁၅ဝိ၊ ဝတ်သိမ်း တို့ကောက်ယူပါသည်၊ ပင်း ယမြို့တွင်း မှာ ရွှေကျင် ငွေကျင်တို့အင်တချပ်တန်မြက်တစည်း နှင့်ကျင်သူတို့မှာတကိုယ်လျှင်တနှစ် ကြေး ၃။ ဝတ်သိမ်း တို့ပေး ရပါသည်ထွက်ဆိုသည်။ 1783

(သက္ကရာဇ်၁၁)၆၄ခုမှာ၄၅ခုနှစ်နယ် မြေအပိုင်း အခြား နည်း တူ။ 1802

ပင်း ယ ရွှေစည်း နံ့ဘုရား ဝတ်မြေလျှောက်မှုရင်း ကျောက်စာ (သဏ္ဍရာဇ်၁၁)

၄၅ခု ၆၄ခု စစ်တမ်း တိုင်း တာစာရင်း ဘုရား

ကျောက်စာထွက်	စစ်တမ်း ထွက်		တိုင်းရတ	ကွက်တ
မြောက်ကိုဆုံးဘုတ် တံခါး	၁ မြောက်ကိုငါး စီး ရှင် ၅ဝ ဝါခန့် ဝတ်မြေနှင့်အခြား	မြောက်ကိုဆုံးဘုတ် တံခါး	၁ဝ၃ါ	၃၉ဂါ
အရှေ့မြောက်နွား လည်း တောင်ငယ် ကိုဝိုက်၍	၁အရှေ့မြောက်ဆုံး ဘုတ်တံခါးပင်း ယ မြို့နှင့်အခြား	၅ဝ ဝါခန့်အရှေ့မြောက် နွားလည် တောင် ငယ်စွန်း ထိ	၃ရဖြ	၁၂၄ါ
အရှေ့မြစ်လယ် ကြောတောက် တောက်စင်းစင်း	၁အရှေ့ပန်း လောင် မြစ်လယ် ကြောတ ဘက်ကူ တော်သစ် ဝတ်တော် မြေအခြား	၅ဝ ဝါခန့်အရှေ့အတည့်အတန်း ပန်း လေါင်မြစ် တမ်း ထိပ်	၁၄ဖြ	၃၅၄ါ
အရှေ့တောင်ခါးမြူး ဆိပ်	၁အရှေ့တောင်ခါးမြူး ဆိပ်တဘက် စကါး စါ သင် ကျောင်းဝတ် မြေအခြား	၅ဝ ဝါခန့်အရှေ့တောင်ခါ မြူး ဆိပ်	၁၅၅ဝါ	၁ဝ၅ဝါ
တောင်ကျတ်ကျား	၁ တောင်ငါး စီး ရှင် ၅ဝ ဝါခန့် ဝတ်မြေနှင့်အခြား	တေါင်ကို တေါင်ကျော် ကျိုးအနောက်အတည့် အတန်း ဘေးမဲ့ရွာ ထိ	၆၉ဂါ	၁၉ဂါ
အနောက် တေါင်ကုလါး ရေဝင် မြောင်း	၁အနောက် တေါင် စိုး မင်းကိုယ် တော်ကြီး ကျောင်းဝတ် မြေ နှင့်အခြား	၅ဝ ဝါခန့်အနောက် တေါင်ကု လါး ရေဝင် မြောင်း ထိ	၁ဝဝဝါ	၅ဝဝါ
အနောက်ကုလား ရေဝင် မြောင်း	၁ အနောက်ကလါး ရေ ဝင် မြောင်း င ရွှေ တုတ်တိုင်နက် စကါး ကျောင်းမဝတ် မြေ နှင့်အခြား	၅ဝ ဝါခန့်အနောက်အတည့်အ တန်းတုလါး ရေဝင် မြောင်း	ဂ၆ဂါ	၃၆ဝါ

ပင်းယ ရွှေစည်းခုံဘုရား ဝတ်မြေတိုင်း ရကြီး တခုဝန်း စခုရင်း ဘုရား

ကြီး တခုဝန်း ၂စုတခု

ပင်းယအရှေ့ မြောက်ထောင့် နွားလည်း တောင် ၃၀ ၃ါ ၇၅၃ါ

ငယ်ဆုံးပထမနိမိတ် ကျောက်တိုင်က ရွှေစည်းခုံဘုရား

အရှေ့အတည့်အတန်း ပန်း လောင်မြစ်ထိပ် ကျောက်

တိုင်ထိ

၄င်းက ရွှေစည်းခုံဘုရား အရှေ့တောင်ထောင့် ၁၀၂ ၁၉ါ ၂၅၆၉ါ

ခါမြှုး ဆိပ် ကျောက်တိုင်ထိ

၄င်းကအနောက် မြောက်ယွန်း ရေခင်တောင် ၃၄ ၂ဓါဉ် ဝ၇ဓါဉ်

ကျတ်ကျား ကျောက်တိုင်ထိ

၄င်းက ရွှေစည်းခုံဘုရား တောင်အတည့်အတန်း ၇ ၄ဖြ ၁၇၉ါဖြ

ဘား မဲ့ရွာအနောက် မြောက် ကျောက်တိုင်ထိ

၄င်းကအနောက်ကို ရွှေစည်းခုံဘုရား အနောက် ၂၄ ၂ဝါ ၆၂ဝါ

တောင်ထောင့်ကုလား ရေဝင်မြောင်း ကျောက်

တိုင်ထိ

၄င်းက မြောက်ကို ရွှေစည်းခုံဘုရား အနောက်အ ၂ဂ ၇ဝဓါ

တည့်အတန်း ကျောက်တိုင်ထိ

၄င်းက မြောက်ကို ရွှေစည်းခုံဘုရား အနောက် ၂၃ ၁၇ါဖြ ၅၉၂ါဖြ

မြောက်ထောင့်ကန် တော်တန်လှကန်ရိုးကုတ္တိုပင်

နှတ်စင် ကျောက်တိုင်ထိ

၄င်းကအနောက်မျက်နှာ ပင်းယမြို့ ခြေကန်ရိုး ၂၁ ဩဉ် ၅၂ဖြဉ်

နိမိတ် ကျောက်တိုင်ထိ

၄င်းက တောင်ကိုအတည့်အတန်း ဝင်းယမြို့အ ၁၂ ၂ဩဉ် ၃၂ဩဉ်

နောက်တောင်ထောင့် ကျောက်တိုင်ထိ

၄င်းကအရှေ့ကိုအတည့်အတန်း ပင်းယမြို့ဆုံးဘုတ် ဂ ၁၅ါဉ် ၂၁၅ါဉ်

တံခါး ကျောက်တိုင်ထိ

ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံဘုရား ဝတ်မြေတိုင်း ရကြီး တာဝန်း စာရင်း ဘုရား

ကြီး တာဝန်း ၂ဝုတာ

၄င်း ကအ ရွှေကိုအတည်အတန်း ပင်း ယမြို့အ ရွှေ တောင် ၂ ၁ဝါ ၆ဝါ

ထောင့် ကျောက်တိုင်ထိ

၄င်း ကအ ရွှေ မြောက်ယွန်း ရောင် ရွှေစည်း ခုံဘုရား ၉ ၃ါ ၂၂ဂါ

အ ရွှေ မြောက် တောင့်နွား လည်း တောင်ငယ်ပဌမနီ

မိတ် ကျောက်တိုင်ထိ ပေါင်း ၃၀၅ ၁၃ါ၅ ၇၆၃၆၅

ရွှေစည်းခုံဘုရား ဝတ်တော်မြေတော်ကြီး တိုင်း ရစာရင်း ဘုရား

ရွှေစည်းခုံဘုရား ဘိနပ်တော်ကအာ ရွှေမြောက် ထောင့် ၁၅ ဒါ ၃ရဖါ

နွား လည်းတောင်ပဌမနိမိတ် ကျောက်တိုင်ထိ

၎င်းဘုရား ဘိနပ်တော်ကအာ ရွှေအတည့်အတန်း ပန်းလောင် ၅ ၂ဒါ ၁၄ဖါ

မြစ်တမ်း ထိပ် ကျောက်တိုင်ထိ

၎င်းဘုရား ဘိနပ်တော်ကအာ ရွှေ တောင် ထောင့်ခါမြူး ဆိပ် ၆၂ ၁၅၅ဝါ

ကျောက်တိုင်ထိ

၎င်းဘုရား ဘိနပ်တော်က တောင်ကိုအတည့်အတန်း ဘေား မဲ့ ၂ရ ၂ဂျါ ၆၉ရါ

ရွာအနောက် ကျောက်တိုင်ထိ

၎င်းဘုရား ဘိနပ်တော်ကအာ နောက် တောင် ထောင့်တု ၄ဝ ၁ဝဝဝါ

လား ရေဝင်မြောင်း ကိမ်း ထိပ် ကျောက်တိုင်ထိ

၎င်းဘုရား ဘိနပ်တော်ကအာ နောက်ကိုအတည့်အတန်း ကု ၃၄ ၁ရါ ဂ၆ရါ

လား ရေမြောင်း ကမ်း ထိပ် ကျောက်တိုင်ထိ

၎င်းဘုရား ဘိနပ်တော်ကအာ နောက် မြောက် တောင့် ၃ဂ ဂါ ၉၅ဂါ

ကန်တော်ကန်လှတန်ရိုး ကုတ္တိုပင်နတ်စင် ကျောက်တိုင်ထိ

၎င်းဘုရား ဘိနပ်တော်က မြောက် ဆုံး ဘုတ်တံခါး ကျောက် ၄ ၃ါ ၁ဝ၃ါ

တိုင်ထိ ပေါင်း

ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံဘုရား ကျောက်စာဘုရား

ဇေယတု၊ ကမ္ဘာတသိန်း အလွန်ရှိ သော လေး အသင်္ချေတက်နိုက် ဒါနသီလ စ သော ပါ
ရမီကိုအမွှာဝဖြည့် တော်မူ၍အဆုံး ဖွန် သောကိုယ် တော်အဖြစ်နိုက်ဘုရား တော်မူ
သော နေ့နှင့်တပြိုင်နက် ပေါက်၍ ရောက် သော ရွှေ ညောင်ဗုဒ္ဓ ဟောပင်ရင်း မြက်
အခင်း ဝယ် ပေါက် ရောက် သော ရတနာ ပလ္လင်တက်အမိုက်အမျက်ရမ္မက်ကို၍သဖွာ
လေး ပါး တရား သိမြင်ငါး အင် ညေယျမံ ခြောက်တန်အသာ ဓါရဏာဘုရား ကျေး
ဇူး အထူးဖြင့်ပြည့်စုံ တော်မူ၍သုံး လူတို့၏အဓိပတိမုနိပုဂ္ဂိုလ်သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓအမည် တော်
ရ သောဘုရား သခင်၏သာသနာ တော်မြတ်တည်ထွန်း ရာတမ္ဗဒီပတိုင်း မင်း ဝံ
တောင်ညွန့် ၏ ရှက်ဂို့ရာငါး ဖြာ သောမြစ် ပေါင်း ၏ဆုံရာ ရတနာပူရ ရွှေအင်း
ဝ၏လကျာ စမ္ဗာပန်း လောင်မြစ်၏အနီး မြို့ကြီး ဝိဇယပူရဟူ သောပင်း ယမြို့တည်
ဘေး လောင်း တော်ဆင်ဖြူတစီး ရှင်မင်း တရား သီဟသူသည်အဋ္ဌသာ ဝကဖြစ်
သော ရဟန္တာအရှင် ဒီပ္ပစက်နှင့်တကွသကြား နတ်မြတ်တို့သည်ပြုပို့အပ်၍ ရ သော မွေ
တော်ရှင်မြတ်အဆူဆူနှင့်များ လှစွာ သော ရွှေ ငွေတန်မြ စ သော ရတနာမြတ်ရုပ်
ထု တော်ကိုအရှင်ရဟန္တာ ဒီပ္ပစက်မဟာ ထေရ်မြတ်သည်တံခိုး တော်ဖြင့် ဆောင်ယူ
ပေး အပ် သော ဣန္ဒနီလာမြ ကျောက်ဖျာ ခြောက်ချပ်ဖြင့်ဒွါပနာတိုက်ကြီး ဝယ်
ထည့်သဖြင့်တည်ထား တော်မူ သော ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံ စေတီ တော်မြတ်အားဆွမ်း
သင်ပုတ်ဆီမီး တံမြက်ဝတ်ဖြစ်စိမ့် ငှါဝတ္တကံမို့း မြေကိုနယ်စည်း သပ်၍ ကျောက်စာ
ကမ္ပည်း တင်လှူ တော်မူသည်မှ စ၍ယခုတိုင်မြင့်မြဲ စွာလူနတ်၏အ ပေါင်း ကိုး ကွယ်ရာ
ဖြစ် သောပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံ စေတီ တော်ကိုသာသနာ ၅၀၀၀ စေ့ အောင်တည်၍
အရှည်မြင့်မြဲ စွာ မတိမ်မြုပ်စိမ့် သော ငှါမဟာ ဒါနထာ ဝရပြုအံ့ဟူကြံ တော်မူသည်၊
ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သောဆင်ဖြူများ သခင်အသျှင်မင်း တရား
ကြီး သည်အလွန် သောသဒ္ဓါစေတနာနှင့်ပြဋ္ဌာန်း တော်မူသည်ဖြစ်၍ ဝိဇယပူရဟူ
သောပင်း ယမြို့ကြီး ၏လကျာမြတ် တောင်သာတတ်တည်ထား တော်မူ သော ရွှေစည်း
ခုံ စေတီ တော်မြတ်အား ဘေး လောင်း တော်မင်း တရား တို့လှူ တော်မူသည့်အ
တိုင်း မတိမ်မမြုပ် စေခြင်း ငှါကျောက်စာကမ္ပည်း ထု ရေး စိုက်ထူ၍လှူ တော်မူ သော
မြေ၏အပိုင်း အခြား ကား ၊ မြောက်ကိုမြို့ဆုံး ဘုတ်တံခါး ကသည်နွား လည်း တောင်

ငယ်ကိုဝိုက်၍မြစ်လယ် ကြောမြစ် ကောက် ကောက်စင်း စင်း ။ ခါမြူး ဆိပ်ကသည်
တောင်ကျွတ်ကျွား ကိုမူ၍ကုလား ရေဝင် မြောင်း ကသည်လား ရကား ကန်ရိုး
ဆိုက်သတည်း ။ ဤသို့နယ်အစည်း သတ်၍ ရွှေစည်း ခုံ မေ့ တော်မြတ်အား အင်း ရွာ
နှင့်အလုံး စုံကိုသာသနာ ၅၀၀၀ စေ့ အောင်မြဲမြန်နိုင်ခန့်စွာပြင်ဆင်လုပ် ဆောင်
စေခြင်း အကျိုး ငှါလှူ တော်မူသည် ။ ဤသို့လှူရ သော ကောင်း မှုကြောင့်ဤ ပစ္စုပ္ပန်အ
ဖြစ်နှိုက်ခပ်သိမ်း သော ဘေး ဒဏ်ရန်ဟူသမျှအနိဋ္ဌာ ဓမ္မအလိုမရှိအပ်သည်၏အ
ပေါင်း ကင်း ငြိမ်း သည်ဖြစ်လျက်အရပ်ရှစ်မျက်နှာ ရန်သူအ ပေါင်း ကိုဘုန်း တော်
ဖြင့်အောင် တော်မူ၍ ကောင်း သော ချမ်း သာ နှိုက်စိတ်တည်ကြည်ခြင်း အသက်ရှည်
ခြင်း ကောင်း မြတ်သည့်ရတနာအ ပေါင်း မျိုး ပေါင်း မတ် ဝေါင်း ကျေး ကောင်း
ကျွန် ကောင်း ရသ ဘောဂ မှ စ၍အလုံး စုံလိုအပ် သော ဣဋ္ဌာရမ္မဏအ ပေါင်း တို့သည်
တောင့်တကြံသည့်အတိုင်း ပြည့်စုံ စေသတည်း ။ သံသရာဘဝဖြစ် လေရာရာလည်း လေး
ဖြာ သော အပါယ် ငရဲ မှ စ၍ မလိုအပ်သည့်တရား အ ပေါင်း တို့သည် ဝေး စွာကြည်ဘဲ ချွ
ဋ္ဌ မကပ်သည်သာ ဖြစ်လို သော ။ ဤလူ့ဘုံ ဝယ်ဖြစ်လည်း သူတကာတို့၏ဣဋ္ဌာ သယကို ပေး
ကမ်း စွန့်ကြဲနိုင် သော သူကြွယ် ။ မင်း ဖြစ် သော်လည်း မင်း တကာတို့ကိုအစိုး ရ သော
မန္ဓာတ်မင်း စကြာမင်း ။ နတ်ဖြစ် သော်လည်း နတ်တကာတို့ကိုအစိုး ရ သောသိကြား
နတ်မင်း ဖြစ်၍ ပါရမီ ၁၀ ပါး အပြား ၃၀ တို့ကိုဖြည့်ရလို သော ။ ဖြစ် လေရာရာဘုံ
သရာဝယ်အဘိရု ပေါ် ။ မဟိဒ္ဓိ ကောအပ္ပါမာ ဓော ။ ဒီဃာယု ကော ဒဿနီ ယော ပီယရူ
ပေါ်မဟပ္ပ လော သုရူပ သြော ဟူ သော တောင့်တအပ် သောအရာရာအ ပေါင်း နှင့်
ပြည့်စုံသည်သာဖြစ်လို သော် ။ အဆုံး စွန် သော သဝဝယ်ခပ်သိမ်း ကုန် သော လူနတ်
ဗြဟ္မာသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့ကိုနိဗ္ဗာန်သို့ ရောက် စေခြင်း ငှါစွမ်း နိုင် သော မဂ်ဖိုလ်
တရား ရလို သော ။ ဤ ကောင်း မှုကိုငါ၏ခမည်း တော်ဘုရား မယ် တော်ဘုရား
နောင် တော်မင်း တရား မှ စ၍ ဘေး ဘိုး ညာတကာ မျိုး ကြီး မတ်ရာအ ပေါင်း
တို့နှင့်ပြည် စောင့်နတ်သာသနာ စောင့်နတ် မလပ်ကြွင်း မဲ့သုံး ဆယ့်တဘုံ နှိုက်ကြွင်
လည်ကုန် သော သတ္တဝါကိုအမျှ ဝေပါ၏ ။ အမျှရ စေ သော ။ ယမ တောယမမင်း စ သော
နတ်တို့အား လည်း အမျှရ စေသတည်း ။ စာ ကြောင်း ၂၉ ကြောင်း ။ မြေ ပေါ် ပေါက်
၂၂ ။ ဗျက်၁၁ ။ ထု၁ ။ ရတနာပူရတတိယမြို့တည်ဆင်ဖြူရှင်မင်း တရား ဇဝ်၍တည်

တော်မူသော ပင်းယ ရွှေစည်းခုံဘုရား ကျောက်စာလက်ဖွဲ့ပြီး၏၊ ဇေယတု၊
ယဘာ နေရုရ ဝိသယိ၊ ပါက ဋ္ဌေ ရဋ္ဌိတိယာသဒါ၊ တတာ စာယန္တီ ဥဿဟ၊ မိဒ်ရာဇာ
မိရာဇ် နေ၁၊ သောဟိ နေကရဋ္ဌိန္တာန်၊ ရာဇာန် ဝရဝံသဇော၊ အတီတေနိမိ
ရာဇာ ဝ၊ ကာတုံသဒ္ဒမ္မ ဇောတန်၊ အနန္တပုည တေဇသာ ၊ ရတနာ သိခ်သာ မိ
နေ၁၊ သုတော အာဒိစ္စ ယော ဝ၊ ရာဇ ဝံသာဘိ ဝမ္ဗိ နေ၁၊ ဇေယပုရသာမိ
ကဿ၊ သစ္စရဋ္ဌ ဝမ္ဗိ နေ၁၊ မိဂသ ဆေယ်ထာသီ ဟော၊ အရိန္ဒမဿ ဘာတိ တော၊
ရတနပ္ပုရပတိ နေ၁၊ သေတိဘိန္ဒဿ ဘာတိ တော၊ ဝိနေ့ာသကုဏ မဇွော ဝ၊ ဒွ
ေဋ္ဌဒ ဝေရ တော ဒိ နေ၁၊ တုတိအာဒိစ္စံ ယော ဝ၊ အဋ္ဌင်္ဂသမနာဂတော၊ ဝိဇိ
တာ ဝိယထာ ရာဇာ၊ အနန္တဗလ ဝါဟ နေ၁၊ အနေကာ ဝုမရတနာပုရရဋ္ဌာ ဒိသာမိ
တော၊ အနေက သေတိဘိ နွော၊ အနန္တပုညဏ္ဍိမ ၁၊ အနေက စေတိယာ ဝါသကာရ တော
သိရိလင် နေ၁ ။ သောတမ္ဘဒီပရဋ္ဌမှိ၊ သပ္ပုညကမ္မ တော၊ ဖိ တော အမရသက်ာ သော အမရ
ပ္ပုရနာမ ကော အာ ရေဇ ယျောဘိ သော တော ဝ၊ ဒွိကြွံ ဂန္ဓ ဥဒါယ တော၊ စတ္တဝတ္တိ ယတု
ပေ တော၊ ပဋ္ဋင် ဇောဋ္ဌကာ ဒိနာ၊ ယသပ္ပ တော၊ ဝိ သော ဓေသိ၊ ရဋ္ဌကမ္မမ္ဗိ သာ
သန်၊ တဒါ ပေါရာဏ ရာဇူတိ၊ ဒိန္နံ ပိ စေတိယာ ဒီနံ၊ သာသနတ္တိတ ထာ ယေဝ၊ ပသိ
တွာနအဘူတက်၊ နေ ဒံယုတ္တံ တိ စိ တ္တေ ရော၁၊ မမ္ဗ ရာဇာ တိ တက် ရော၊ သမာ နေ
တွာ တတ္တ တတ္တာ သမ္ပ သောလက္ခ ရာဒီ ပိ၊ ယုတ္တာ ယုတ္တံ ဝိစာရေတွာ၊ ဋ္ဌိတိယာသာသနဿစ၊
ပတ္ထိ ယာ စေဝ ဗုဒ္ဓတ္တံ၊ ပဋ္ဌိ ဒေသိယထာတတ်၊ ဤသို့လျှင် ဂါထာ မန္တသ လောကတို့ဖြင့်
ယထာဘူတပြအပ် သော အသော ဓါရဏ ဂုဏာ ဝိ သေသရှိ တော်မူ သော တိုင်း ကြီး ပြည်
ကြီး ထီး ဆောင်း မင်း များ သခင်ဆင်ဖြူများ ရှင်ဖြစ် တော်မူ သော သိရိဝဝ
ရဝိဇယာ နန္တယသတြိဘဝနာ ဒိတျာ ဓိပတိ ပဏ္ဍိတ မဟာ ဓမ္မရာဇာ ဓိရာဇာ နာမံ
တံဆိပ် တော်ဖြင့် ကျော် စောထင်ရှား စွာ ကျွန်း လေး မျက်နှာ ထွန်း လင်း သော
နေမင်း ကဲ့သို့ဘုန်း ကြက်သ ရေအ ရောင် ဝါအာဏာ တန်ခိုး ထွန်း တောက်ပ စွာ
သော အမရပူရ ရွှေမြို့ကြီး တည် ရွှေနန်း သခင်ဆင်ဖြူများ ရှင်အသျှင်ဘဝရှင်
မင်း တရား ကြီး ဘုရား သည်သား တော်အစဉ် မြေး တော်အဆက်မြစ် တော်အ
ညွန့်အစွန့်ရှည်စွာ သာသနာ တော် ၅၀၀၀ မတိုင်သမျှကာလပတ်လုံး မသုဉ်ဖျင်း
မကွယ်ပနိုင်သဖြင့်သာသနာ တော်မြတ်အား ကျေး ဇူး များ စိမ့် သော ဥါသမွှာ သာမှော်

ဘုရား ဆုကိုပန်ဆင် တော်မူ၍ သက္ကရာဇ် ၆၇၄ ခု တပေါင်း လပြည့် ၄ ဟူး နေ့သိရို
ဘြိဘဝနာဒိဘွာပဝရမွေသီတသူမင်း ကြီး သည်ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံ မွေ တော်မြတ်
အား လျှဒါန်း ခဲ့ သော အင်း ရွာ မြေကိုမြဲမြံ စွာတည်စိမ့် သော ဌါ ကျောက်စာ မော်
ကွန်း အသစ်ထူလျက်ဆင့်၍လျှဒါန်း တော်မူပြန်သတည်း ။ အပါး ဝန်း ကျင်အင်း ရွာ
နှင့်တကွအလုံး စုံလျှ သော မြေတား ။ မြေခတ်ကိုမြို့ဖုံး ဘုတ်တံခါး တသည်နွား လည်
တောင်ငယ်ကိုဝိုက်၍မြစ်လယ် ကျောမြစ် ကောက် ကောက်စင်း စင်း ခါမြူး ဆိပ်က
သည် တောင်ကျတ်ကျား ကိုမူ၍ကုလား ရေဝင် မြောင်း ကသည်လှား ရကား တန်
ဂိုး ဆိုက်သတည်း ။ ဤသို့မှတ်သား ပိုင်း ခြား လျှက် သော ပင်း ယ ရွှေစည်း ခုံ မွေ
တော်မြတ်အား လျှသော အင်း ရွာနှင့် မြေသည်အပေါ် ဝန်အ ကောက်အစား တ
ရား ကျွမ်း ဘိုး နှင့်တကွဒသ ဘာဂဖြစ် သော မြေဆီ မြေခွန်အ ပေါ် ဝန်အ ကောက်
အစား တရား ကွစ်း ဘိုး ဖြင့်သာသနာ တော်မြတ်အား ကျေး ဇူး များ လျှက်မ
ရော မရှက်တည်ပ စေဟူ၍သမ္မာသ မွေ့ာ ဓိသဗ္ဗညုဘုရား ဆုကိုပန်ဆင် တော်မူသည့်
အတိုင်း သက္ကရာဇ် ၁၁၄၇ ခုသတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော် ၉ ရက် ၅ တေး နေ့ နံနက် ၄ ချက်
တီး ကျော်ခုနာရီ ၁ ပါဒ် ၁ ဗီဇ နာပြန်ပြည့် ခရာပြည့်အခါတွင် အမရပူရ ရွှေမြို့ကြီး
တည် ရွှေနန်း သခင်ဆင်ဖြူများ ရှင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား ရွှေ
ကရား နှင့် ရေစက်သွန်း တော်မူ၍ ကျောက်စာ မော်ကွန်း အသစ်ထူလျက်ဆင့်၍လျှ
ဒါန်း တော်မူပြန်သတည်း ။

(ခင်ဇော်ဝင်း ဓါတ္တု)

ပညာဝရှိတို့က မန္တလေး အရပ်၌သိုက်ဓါတ်ကိန်း ခန်း နှင့်အညီမြို့နန်း တည်ထောင်
2 July 1857
စံနေတော်မူမည်မှာ သက္ကရာဇ် ၁၂၁၉ ခု ဝါဆိုလဆန်း ၁၂ ရက်နေ့ မြို့တော်တည်
1859
ရပ်သို့ထွက်စံတော်မူ၍ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၁ ခုနှစ် ကောင်း မြတ်သောအခါနေ့
ရက်တွင်မြို့နန်း တည်ထောင်စံနေတော်မူတင့်ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး
တင်ချက်အတိုင်း ထွက်စံတော်မူ၍မြို့နန်း တည်ထောင်စံနေတော်မူမည်၊ စံနန်း
တော်ပတ်လည်တိုက်တန်း တင်း ကုပ်အလုပ်အဆောင်မှစ၍ ဝင်း ခင်း နောက်
တော်လိုက်ခန့်ထား စီရင်ရန်ရှိသည်များ ကိုပြီး ပြေအောင်စီရင်၊ အမရပူရ
မြို့တော်နန်း တော်တံခါး တဆယ့်နှစ်ရပ်အစောင့်အနေများ ကိုလည်း ရန်ထား
၍သွင်း ။

13 June 1857
သက္ကရာဇ် ၁၂၁၉ ခုနယုန်လပြည့်ကျော် ၇ ရက် နေ့နဝါး ခနေမျိုး သီဂို
စည်သူတွင်ပြန် ။

(မျိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၂၁)

ရှေး ဘုန်း လောင်း တော်ဘိုး လောင်း တော်တို့လက်ထက်မြို့ပြထီး နန်း တည်
ထား တော်မူလျှင် ဘုန်း အန္တရာယ်ရန်မာန်အ ပေါင်း ကင်း စင်လွှင့်ပျောက်
၍အကျိုး စီး ပွါး များ စေခြင်း ငှါအင်း အိုင်ယတြာအထား အသိုအမြှုပ်အနှံ များ
ကိုမြှုပ်သိုနှံထား မြဲထုံး စံရှိသည်အတိုင်း ရွှေမြို့ တော်ကြီး တည် ထောင် တော်မူမည်
မှာ ရွှေမြို့တော် ရွှေနန်း တော်ပတ်လည်မြို့တံခါး တန် ဆောင်း ပြအိုး များ တွင်
ပ ရောဂအင်း အိုင်ယတြာနှံထား ရန်ရှိသည် များ ကိုသာသနာ တော်မြတ်အစီး
အပွါး ကိုယ် တော်မြတ်အစီး အပွါး သား တော်အစဉ် မြေး တော်အဆက်မြစ် တော်အ
ညွန့်အဆွန့်ရှည် စွာပြည်သူလူတတာသတ္တဝါအ ပေါင်း တို့အစီး အပွါး များ စေခြင်း ၊
ဘုန်း အန္တရာယ်တို့ကိုတား မြစ်ဆီး တာလုံမြဲ စေခြင်း ၊ ရန်အ ပေါင်း တို့ကို အောင်
မြင် စေခြင်း ငှါအမြဲအမြဲမြှုပ်သိုနှံထား ခြင်း ဖြစ်သည်၊ ပ ရောဂဆိုသည့်အရာသည်
အဏ္ဏရာဝဋ္ဋိဂဏ္ဍန်း အချအသွား အနေအထား မှန်တန် သေချာမှအကျိုး စီး ပွါး
တော်ဖြစ်ထွန်း ရာသည်၊ နန်း မြို့တော်မှစ၍ ရွှေမြို့တော်ကြီး အနှံအထား များ
ကိုသက္ကရာဇ် ၉၆၀မြည့် ညောင်ရမ်း မင်း တရား အဝမြို့တည်ရာဗား မဲ့ဆရာ 1598
တော်နှင့်ဆရာ တော်သုံး ပါး စီရင်သည့်စာ ဟောင်း စာတမ်း (သက္ကရာဇ်)
၁၁၂၅ခုနှစ် နောင် ထော်ဆင်ဖြူရှင်မင်း တရား ရတနာပူရအဝမြို့ကိုထပ်မံ 1763
တည်လုပ်သည် စာ ဟောင်း စာတမ်း များ နှင့်ညှိနှိုင်း ၍သက္ကရာဇ်၁၁၄၄ခု 1782
နှစ် ဘုန်း တော်ဆဒ္ဒန်တင်မင်း သခင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမရပူရမြို့
တော်တည်လုပ် တော်မူရာ စီရင်သည့်စာတမ်း (သက္ကရာဇ်၁၁)၄၆ခုနှစ်ရာ 1784
ဇာဘိ သေကမှ ဒွါဘိသိက်ခံ တော်မူမည်တွင်စီရင်နှံထား သည့်စာတမ်း စာရင်း ထွက်
ရှိသည့်အတိုင်း ပညာရှိတို့ကို မေး ၍ သေချာမှန်ကန် အောင်စီရင်၊ စာရင်း ကို
လည်း သွင်း ၊ ရွှေနန်း မြို့ တော်တည်လုပ် တော်မူမည်မှာသက္ကရာဇ်၁၂၁၉ခုနတ်
တော်လပြည့် ကျော် ၄ရက် နေ့နန်း မြို့ တော်အုတ်မြစ်ချအခါ တော်ရ ကြောင်း နှင့် 4 December 1857
ပညာရှိတို့ ရွေး ချယ်ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း နန်း မြို့ တော်အုတ်မြစ်ချအခမ်း အနား
ခန့်ထား စီရင်ရန်ရှိသည်ကို (သက္ကရာဇ်)၁၁၄၄ခု ဘုန်း တော်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း 1782
သခင်မင်း တရား ကြီး ဘုရား အမရပူရမြို့တည်လုပ် တော်မူရာ (သက္ကရာဇ်၁၁ 1821
၈၃ခုဘကြီး တော်မင်း တရား ကြီး ဘုရား ရတနာပူရအဝမြို့တည်လုပ် တော်မူရာ)

ဆင့်ဆိုစီရင်သည့်စာတမ်း စာရင်း များ နှင့်ညှိနှိုင်း၍ဆင့်ဆိုစီရင်မည်စာရင်း ရုံထား ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သင့်ပြီ၊ ရွှေနန်း တော်ကြီး တည်လုပ် တော်မူမည်မှန်နန်း တော်ထူရပ်ရန်သစ် တော်များ ကိုခုတ်လုပ် ရွှေ့ ချော တောစာ ပယ်သိမ်း ပြီး လျှင်အထွင်း တော်သို့ဆောင်ယူမည်မှာ ကောင်း မြတ်သည့်အခါနေ့ ရက်ကိုပညာရှိတို့ ရွေး ချယ်ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သစ် တော်သွင်း အခမ်း အနား ခန့်ထား စီရင်ရန်ရှိသည်ကိုခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက်အမရပူရမြို့ရွှေနန်း တော်ကြီး တည်လုပ် တော်မူရာခန့်ထား စီရင်သည်နန်း ဆောက်စာတမ်း စာရင်း များ နှင့်ညှိနှိုင်း၍ဆင့်ဆိုခန့်ထား စီရင်မည်စာရင်း ရုံထား ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သင့်ပြီ။

1 December 1857

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၉ ခုနတ် တော်လပြည့် ကျော် ၁ ရက် နေ့နား ခံ ပြော့ကြီး မှူး မင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(မှိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၆၂၁)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအရှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင် ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အရှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား အမိန့်တော်ရှိသည်၊ ရှေး ရှေး သောဘဝနှိုက်ဖြည့်ဆည်းဘူး တော်မူအပ်သော ပါရမီ တော်နှိုး ဆော်တိုက်တွန်း အပ်သည့်နှင့်အညီ ဘေး လောင်း တော်ဘိုး လောင်း တော်တို့၏အရိုက်အရာဖြစ်သော ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်းကား နိုင်ငံအပေါင်း ကို တရား သဖြင့်သိမ်း အုပ်စိုး စံတော်မူ၍ မဟာဓမ္မရာဇာတရား မင်း မြတ်အဖြစ် သို့ ရောက် တော်မူလျှင်ရာဇပြကတေ့ဖြစ်သောမင်း ကျင့်တရား အပေါင်း တို့ကို ဖြည့်ကျင့်ရွက် ဆောင် တော်မူလျက်သာသနာ တော်မြတ်ကိုအထူး သဖြင့်ချီး မြှင့်ပြုစု တော်မူသည်၊ သာသနာ တော်မြတ်အကျိုး စီး ပွါး ပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့အကျိုး စီး ပွါး များ စေခြင်း ငှါမန္တလေး အရပ်နှိုက်မြို့နန်း တည် ထောင်စံ နေ တော်မူ မည် ရွှေနန်း တော်ကြီး ရာ မြေစနစ်မည်မှာအပရိဟာနိယတရား နှင့်အညီနတ် မြတ်တို့အား တန် ဆောင်း ၊ စင်ရှင်၊ ပဒ္ဒင်၊ တုရိယာအစုံ၊ ဘောစင်ရသာထမင်း မုန့်ယိုအချိုအဆိမ့်ဆီမီး တန် ဆောင် စသည်တို့ဖြင့်တင်ကြား ပသပူဇော် တော်မူသည်၊ ငါအရှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ်မှစ၍ မိဘုရား သား တော်သမီး တော် ဆွေ တော် မျိုး တော်အပေါင်း တို့ရန်မာန်အန္တရာယ်အပေါင်း မကောင်း သမျှ ပျောက်ပကင်း စင်လျက်ဘုန်း တန်ခိုး ကြီး ၍သက် တော်ရာ ကျော်ရှည် တော်မူသဖြင့်သာသနာ တော် မြတ်စီး ပွါး သား တော်အစဉ် မြဲ တော်အဆက်မြစ် တော်အညွန့်အစီး အပွါး ပြည် သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့အစီး အပွါး များ စေကြောင်း ကို ဆောင်ရွမ်း တော်မူနိုင် သည်ဖြစ်၍ကြံရည် တော်မူသမျှသည်အလိုအတိုင်း ပြီး စီး အောင်မြင်စေကြောင်း ကို နတ်တို့သည် ကောင်း စွာကြည့်ရှုစောင်မသည်ဖြစ်စေသော။

24 January 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၁၉ ခုတပို့တွဲလဆန်း ၁၁ ရက် နေ့ခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက် ၁၂၀၀ ပြည့်နှစ် (1838) အမရပူရမြို့ ရွှေနန်း တော်ရာ မြေစနစ်အခမ်း အနား တွင်ဘတ်ပြန်သည့်နတ်အမိန့် တော်နှင့်ညှိနှိုင်း ၍သံ တော်ဆင့် ရွှေပြည်လယ်အုပ် ရေး သည့်နတ်အမိန့် တော်ကိုစာတမ်း ထွက်အတိုင်း နား ခံ ပြော့ကြီး မှူး သို့အပ်၍ဘတ် ပြန်ရသည်။

(တင်ဝါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ်တော်မူလှသော ရေမြေအရှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရားအ
မိန့်တော်ရှိသည်၊ အသင်္ချိန္နသကျသာကီယအာဒိစ္စဝံသ နေနတ်နွယ်ဂိုး မင်း ဂိုးမင်း
စစ်ဖြစ်တော်မူသည့်အတိုင်း ဘေး လောင်း တော်တို့အရိုက်အရာ တော်ဖြစ်သော
ရွှေထီး ရွှေနန်း တိုင်းကား နိုင်ငံအပေါင်းကိုတရားသဖြင့်သိမ်း အုပ်စိုး စံ
တော်မူ၍ဇမ္ဗူသောင်းတွင်း အမင်း မင်းတို့၏မှန်ကင်း တန်ခွန်သဘွယ်ဖြစ်
တော်မူသည်နှင့်အညီထာသနာ တော်မြတ်အကျိုး စီး ပွါး များ စေခြင်း ငှါမန္တလေး
အရပ်နိုက် ရွှေမြို့တော်ကြီး ထီး နန်း ကနက်တည် ထောင်ဘန်ဆင်း တော်မူရာ ရွှေ
နန်း တော်ကြီး တည်လုပ် တော်မူသည်ကိုတိုင်ထူမတ်ရန်တွင်း ဝန်း မင်္ဂလာအခါတော်
တွင်ရာဇဓမ္မအပရိဟာနိယတရား နှင့်အညီသကြား ဗြဟ္မာစတုလောကပါလ်သော
တာဘန်သကဒါဂါမ်အနာဂါမ်ရဟန္တာ ဘုမ္မစိုး အာကာသစိုး စသောသမာဒေဝ
သာသနာ တော် စောင့်နတ်၊ မြေစောင့်နတ်၊ နဂါး နှင့်တကွတနင်္ဂနွေ၊ တနင်္လာ
အင်္ဂါ၊ ဗုဒ္ဓဟူး ၊ စသောဒိသာပါလကိုးဌာနသော်ကြိုဟ်နတ်အပေါင်း ၊ တိကွဖလစသော
နတ်တို့မှစ၍သုံး ဆယ့်ခုနစ်မင်း နတ်၊ ရွှေမြို့တော်ကြီး ရွှေနန်း ဧကင်မြေပြင်အ
လုံး ကိုစောင့်ရှောက်ကုန် သောနတ်အပေါင်း တို့အား လည်း တန်ဆောင်း ၊ စင်
မှုင်၊ ဖျင်ဖြူ၊ ဖျင်နီ၊ အုန်း ၊ ကြံ၊ ငှက်ပျော၊ ထမင်း ၊ မုန့်ယို၊ အချို၊ အချည်၊
ဘောစင်၊ ရသာ၊ ဆီမီး ၊ တန်ဆောင်၊ သီး မွှေး ၊ ပွင့်မွှေး ၊ အနှီး ၊ အထုံတို့ဖြင့်
ပခွင်တုရိယာအစုံကခုန်တီး မှုတ်စေလျက်တည် ကျွေး ပသပူဇော် တော်မူသည်၊ သာ
သနာ တော်မြတ်အစီး အပွါး ကိုယ် တော်မြတ်အစီး အပွါး မင်း မိဘုရား သား တော်
သမီး တော် ဆွေ တော် မျိုး တော်တို့အစီး အပွါး ရဟန်း ရှင်လူပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း
တို့အစီး အပွါး များ လျက်သက် တော်ရာ ကျော်ရှည် တော် မူ၍ကြံရည် တော်မူသမျှကိစ္စ
မျိုး တို့သည်စကြဝတေး မင်း ၏ပတ္တမြား ရတနာတဲ့သို့အလို တော်အတိုင်း ပြီး မြည့်စုံ
စေကြောင်း ကိုနတ်မြတ်တို့သည် ကောင်း သောကြည့်ရှုခြင်း ဖြင့်ကြည့်ရှုစောင်မသည်
ဖြစ်စေသော်။

29 January 1858

(သက္ကရာဇ်) ၁၂၁၉ ခုတပို့တွဲလပြည့်ကျော်၁ရက်နေ့၄င်း နတ်အမိန့်တော်
ကိုအတွင်း ဝန် လောင်ရှည်မြို့စား မင်း ၊ မိုး လှိုင်း မြို့စား ဗန်မော်အတွင်း ဝန်

မင်း တို့ ရှေ့ဘတ် လျှောက်အစီရင်ခံပြီး လျှင်နား ခံစ မြောင်များ သို့အပ်ရသည်၊
ဘတ်ပြန်သူ့နား ခံပြော့ကြီး များ ။
(တင်ဝါစု)

သံဃာ တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာ ဝါဆိုဝါကပ်မှစ၍သံဃာကိစ္စတ်ကြီး တံငယ်ဆောင်
ရွက်ရန်ရှိသည်မှာ ရေ မြေကိုအစိုး ရ တော်မူ သော်မင်း ကေ်ရာဇ်ကိုအမှီပြု၍
ရွက်ဆောင်ကြရသည်ဝါအသျှင်တေရာဇ်မင်း မြတ်သည် ရှေး ဘေး လောင်း တော်
ဘိုး လောင်း တော်ဘုရား အလောင်း မင်း တောင်း မင်း မြတ်တို့ကဲ့သို့ရာဇဓ
မ္မ လောကမင်း တို့ကျင့်ရာ သောတရား အပေါင်း ကိုဖြည့်ကျင့်ရွက်ဆောင်တော်မူ
လျှက်ရာဇာဘိသေကမ္ဘဒ္ဒါဘိသေက (ကိုခံ တော်မူ သောမင်း ဖြစ်သည်) ၊ မြတ်သောသ
မာဆန္ဒဥဿဟ (တို့ဖြင့်မင်း တောင်း မင်း မြတ်တို့ကျင့်ရာ သောတရား နှင့်အညီ
ထိန်း သိမ်း စောင့် ရှောက် တော်မူသည်သက္ကရာဇ် နေ့လအခေါ်အဝေါ်အမှတ်အ
သား မှား လည်း ဝိဝဋ္ဋဒွာယိကမ္ဘာ ပေါ်စ နေလတို့ကိုခွဲမှတ်၍ဥတုသမယဒိဝသမါ
သံဝစ္ဆရဖြစ်သည် နေ့ရက်အခေါ်မှန်မှရကန်း သံဃာတို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာဝါဆိုဝါကပ်
ဆုံး ဖြတ်ခြင်း အာသဠ္ဍီစ သောလ စောင်နက္ခတ်ညီညွတ်သဖြင့်ဥတုရတု ဖြောင့်မှန်လျှက်
II May 1858.
သန့်ရှင်း သည်ဖြစ်ရာသည်ပညာရှိတို့တသက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တဆုလရက် ၃၀၊ နယု
IO June I858
လရက် ၃၀၊ ပဌမဝါဆိုလရက် ၃၀၊ ဒုတိယဝါဆိုလရက် ၃၀၊ လေး လရက်စုံသတ်၍ ဒုတိ
IO July I858
ယဝါဆိုလပြည့် ကျော် ၁ ရက် နေ့ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ပုရိမဝါကပ်သင့် ကြောင်း နှင့်
9 August I858
ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရွှေပြည် တော်မှစ၍နိုင်ငံ တော်အတွင်း သတင်း
26 July 1858
သုံး နေကြသည့်ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၀ ပြည့် ဒုတိယ ဝါဆိုလပြည့်
ကျော် ၁ ရက် နေ့တညီတညွတ်ပုရိမဝါကပ်သင့် ကြောင်း နှင့် (သာသနာပြု) ဆရာ
တော်ဘုရား ကြီး မှာ လျှောက်ထား စေ။

အဝေး မြို့ဝန်စစ်ကဲ စော်ဘွား မြို့စား မြို့ရွာသူကြီး တို့ကို စေနှံ့ အောင်ဆင့်။
20 April 1858
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တဆုန်လဆန်း ၈ ရက် နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး မင်း
ထင်မင်း ကျော်ရာဇာ တွင်ပြန်။
(ခင်မတန်စါစု)

အရပ်ရပ်မြစ်ရိုး တလျှောက်မြို့ ကျေး ရွာမြို့ဝန်မြို့အုပ်မြို့သူကြီးသူကြီးငယ် မြေတိုင်အင်း တိုင်ခုံတိုင်ဦး ခေါင်း အကြီး တို့ငါး ဆည်ခွန်ကိုသံလျှင်ရွာစား က ရေး စစ်သိမ်း ခံ စေဘုရား အမိန့် တော်မြတ်ကိုဦး ထိပ်ထက်ဆင်ရွက်ရသည့်အတိုင်း မြစ်ကိုင်း ညာ ထွန်း ကူး တို့ဆိပ်ဧရာဝတီမြစ်အ ရှေ့ဘက် လျှောက်၍ ရေနံ ချောင်း ဝက်မစွတ်မ ကွေး လေကွယ်ဆိပ် ရောက်မြစ်ရိုး ရေဝင်၊ ထုံး အင်း အိုင် ရေဝင်တံငါအတတ်နှင့် လုပ်စား သမျှလူတို့ကိုအ ဆောင် တော်ကိုင်ကျွန် တော် မျိုး တို့နှင့်အမှုထမ်း အမည်ရတို့ ကိုရေး စစ်သိမ်း ခံလာ စေသည်၊ ရေဝင်တံငါအတတ်ပိုက်ကြီး ပိုက်ငယ် ခြေတိုကြယ်၊ ခြေတိုဆိပ်၊ ခြေလှဲ့၊ သောင်လှဲ၊ သောင်ရုံ၊ မျှောပိုက်၊ ပိုက်ဖြူ၊ ပိုက်ဝစ်း ပူကြီး၊ ပိုက်ဝမ်း ပူငယ်၊ တံစို့ပိုက်၊ ပိုက်ဆူးစည်း၊ စမ်းပိုက်၊ ငါး စင်ပိုက်၊ ပိုက်နှစ်ပြင်၊ ပိုက် တတ်၊ တပဘိမက်ကွန်၊ဦး လှားကွန်၊ ခြေချင်းကွန်၊ ကွန်စမ်း၊ ရကွင်း ကြီး၊ ရကွင်း ငယ်၊ စိုင်ဝန်းကြီး၊ စိုင်ဝန်းငယ်၊ ဆောင်း ကြီး၊ ဆောင်း ငယ်၊ မြှုံး ကြီး၊ မြှုံး ငယ်၊ ပစ္စန် ထောင်မြှုံး၊ မြှုံး ဇလ၊ အုံအင်ကြီး၊ အုံအင်ငယ်၊ မြှုံးသတင်၊ မြှုံးယက် အောက်၊ ဘိကူကတုံးကျုံး၊ ရင်တွန်း၊ ချင်း ကော်၊ မျှား တန်း၊ မျှား သုတ်၊ မျှား ဆွဲ၊ လက်တွန်း၊ တင်တိုမြီး ကောက်၊ ခြွေချပ်၊ ဘူး လိုက်၊ ရင် ပေါင်တမ်း၊ ဈာပိုက်၊ ယက်သဲ့၊ လင်း ပက်၊လှေ မှောက် လှော်လှံ၊ တုံးတိုက်၊ ဆူး စည်း၊ မှော်စာဇင်လင်၊ ဆေး ခပ်၊ တိန်ငြင်း စမ်းကတုံး၊ စမ်းကဆုတ်၊ ပက်ထုတ်ပက်တင်၊ တုရင် ခြေ ထောင် ပေါင်ခွင် ဒူး တိုက်၊ ထွန်း လိုက်ပလိုင်း ဆွဲမှ စ၍တံငါအတတ်နှင့်လုပ်စား သမျှလူတို့ကို စေ့ငုကန်စင် အောင် ရေး စစ်သိမ်း ခံခဲ့ရမည်။

(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်ကဆုန်လဆန်း ၉ ရက် နေ့) (20 April 1858)

(ခင်မတန်စါစု)

ငချစ်သူဘထွေး ငပဲလှော်ကမင်းခင်းမြို့စီရင်စုအင်ကြင်းတောင်ရွာကိုငချစ်
သူဘေား ငရွှေငုံ့ကြီးစိုး စီရင်ပါသည်၊ မရှိလျှင်ငချစ်သူဘိုး ငမှိုင်းကြီးစိုးပါသည်၊
မရှိလျှင်ငမှိုင်းအမလင်ဘိုး ငကြီးဆက်ခံကြီးစိုးပါသည်၊ မရှိလျှင်ငကျော်မင်းသား
ငရွှေရောက်ကိုကြီးစိုး ရာကျေးရွာနေလူတို့သဘောမကြိုက်မညီတရပ်တကျေးကူး
ပြောင်းထွက်သွားကျေးရွာပျက်ပြားရှိပါသည်၊ အရိုးသားမြေးဖြစ်သည်နှင့်
အညီသား ငချစ်သူကိုရင်ခွင်ပိုက်၍အင်ကြင်းတောင်ရွာနယ်မြေများကိုပါသူကြီး
အရာနှင့်ကြီးစိုးစီရင်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုးသံတော်ဦးတင်ချက်အတိုင်း
ငရွှေရောက်ကိုမင်းခင်းမြို့စီရင်စုအင်ကြင်းတောင်ရွာသူကြီးအရာကနှုတ်၊
အင်ကြင်းတောင်ရွာကိုအရိုးသားမြေးမှန်သူငချစ်သူကိုရင်ခွင်ပိုက်၍ဘထွေး
ငပဲလှော်ကကြီးစိုးစီရင်စေ၊ ငအောင်ကြီးကမင်းခင်းမြို့စီရင်စုအင်ကြင်း
တောင်ရွာနယ်အတွင်းသင်္ဘောရွာအိမ်ခြေလူနေမရှိသည်ကိုအဘငရွှေမောင်
ကျေးရွာပြုစုဖြစ်ထွန်း၍ဘကြီးတော်ဘုရားလက်ထက်ကသည်ရွှေလက်ထက်တော်
တိုင်ဆိုင်ရာဝန်စာများနှင့်ကြီးစိုးအုပ်ထိန်းပြီးလျှင်ကျရောက်သည့်မင်းမှု
တော်အခွန်စပါးတော်များကိုပြေကုန်အောင်ထမ်းဆောင်ရှိသည်နှင့်အညီအင်
ကြင်းရွာနယ်အဝင်သင်္ဘောရွာကိုအင်ကြင်းတောင်သူကြီးကအဆင့်အဆိုမရှိပါစေ
ရကွဲပြား၍လက်ရှိကြီးစိုးမြဲကြီးစိုးထမ်းရွက်ပါမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုးသံတော်
ဦးတင်ချက်အတိုင်း မင်းခင်းမြို့စီရင်စုအင်ကြင်းတောင်ရွာနယ်မြေသင်္ဘော
ရွာကိုအင်ကြင်းတောင်ရွာသူကြီးကအဆင့်အဆိုမရှိစေနှင့်၊ မင်းခင်းမြို့ဝန်မြို့
သူကြီးတို့အဆင့်အဆိုကိုခံ၍ ငအောင်ကြီးကလက်ရှိအတိုင်းကြီးစိုးထမ်းရွက်စေ၊ တံ
ခါးနီအဝန်း ငရေချမ်းကိုမြောက်ဒဝယ်တောင်ဒဝယ်ဃနတ်စာရေးတို့နည်း
ထီး ၊ ထွေးခံ၊ မြင်းကြိုး ၊ က၊ သနား တော်ခံစေ၊ မြင်းခုံတိုင်မြို့စီရင်စုမြင်း
စုကြီး ရှမ်းမြင်းသိုတန်ရွာမြင်းခေါင်းသား ငမှတ်ကျိုးထိပ်ရွာမြင်းစီး ငကျန်
တို့ကသိုတန်ရွာကျိုးထိပ်ရွာရှိစုရင်း စုခြားအသည်အလာဝင်နေကပ်ပါး လူတို့ကို
မင်းမိဘုရား မင်းညီမင်းသားမှုး တော်မတ်တော်တို့ထံအကပ်အခိုအနှုတ်အယူ
အနှောက်အရှက်မရှိစေရသိုတန်ရွာကျိုးထိပ်ရွာများကိုသိုတန်ရွာမြင်းခေါင်း
သား ငမှတ်ကိုကြီးစိုးထမ်းရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုးသံတော်ဦးတင်

ချက်အတိုင်း မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စုမြင်း စုကြီး ရှမ်း မြင်း သိုတန်ရွာကျီး ဆိပ်
ရွာများ ကိုသိုတန်ရွာမြင်း ခေါင်း သား ငမှုတ်တကြီး စိုး ထမ်း ရွက် စေ၊ မြစ်
သား မြို့စီရင်စု တောင်ပြင်ရွာလက်ဝဲဝင်း တောင်ပြင်ဒိုင်း ခေါင်း ငမောင်
ကလေး က တောင်ပြင်ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလာဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကို
မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအတပ်အနိုအနှုတ်အ
ယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ တောင်ပြင်ရွာကိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ
ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြစ်သား မြို့စီရင်စု တောင်
ပြင်ရွာကိုလက်ဝဲဝင်း တောင်ပြင်ဒိုင်း ခေါင်း ငမောင်တလေး ကကြီး စိုးထမ်း
ရွက်စေ၊ မြစ်သား မြို့စီရင်စုလက်ပံဆိပ်ရွာလက်ဝဲဝင်း ယောကျ်ား တသောင်း
ဒိုင်း ကောင်း ငပိုက်တလက်ပံဆိပ်ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလာလူတို့ကိုမင်း
မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ
နှောက်အရှက်မရှိပါစေရကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ
တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြစ်သား မြို့စီရင်စုလက်ပံဆိပ်ရွာကိုလက်ဝဲဝင်း ယောက်
ကျား တသောင်း ဒိုင်း ခေါင်း ငပိုက်ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ မြစ်သား မြို့စီ
ရင်စု ညောင်ပင်ရွာလက်ဝဲဝင်း ကောင်း တာရှည်ဒိုင်း ခေါင်း ဒိုင်း စာ
ရေး ညိုရောင်၊ ညောင်ကုန်ရွာဒိုင်း ခေါင်း ငကြာမှိုင်း တို့က ညောင်ပင်
ရွာ၊ ကောင်ဟန်ရွာ၊ ညောင်တုန်း ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့ကို
မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအတပ်အနိုအနှုတ်အယူ
အနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ အသည်အလါလူတို့ကိုသိမ်း သွင်း ပြုစု၍ ညောင်ပင်ရွာ
တောင်ဟန်ရွာ၊ ညောင်တုန်း ရွာများ ကိုလက်ဝဲဝင်း ကောင်တာရှည်ဒိုင်း
ခေါင်း ဒိုင်း စာ ရေး ညိုရောင်ကိုကြီး စိုး တမ်း ရွက်စေရမည့်အ ကြောင်း
နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြစ်သား မြို့စီရင်စု ညောင်ပင်ရွာ၊
ကောင်ဟန်ရွာ၊ ညောင်ကုန်ရွာများ ကိုလက်ဝဲဝင်း ကောင်းတာရှည်ဒိုင်း ခေါင်း
ဒိုင်း စာ ရေး ညိုရောင်ကိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ မြစ်သား မြို့စီရင်စုလက်ဝဲ
ဝင်း ရန်ပုံချင်း ဒိုင်း ၊ နွဲ့ဝဲရွာဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေနှစ်၊ ဟဲဘူရွာအဝန်း ငကြာ
ဥတို့ကမြစ်သား မြို့စီရင်စုဒိုင်း အမှုထမ်း တို့ နေထိုင်သည့်နွဲ့ဝဲရွာ၊ ဟဲဘူရွာရှိ

စုခြား စုရင်း အသည်အလါလူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်
မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုင်အနှုတ်အယူ မရှိပါစေရ၊ အသည်အလာလူတို့ကိုသိမ်း သွင်း
ပြုစုပြီး လျှင်နှဲ့ဝဲရွာ၊ ဟဲဘုရွာများ မှာလက်ဝဲဝင်း နှဲ့ဝဲဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေ
နှစ်ကိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အ
တိုင်း မြစ်သား မြို့စီရင်စုနှဲ့ဝဲရွာ၊ ဟဲဘုရွာများ မှာလက်ဝဲဝင်း ရန်ပုံမျှင်း
ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေနှစ်ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ လက်ဝဲဝင်း ပွဲလုံး ကျော်ဒိုင်း
မြစ်သား မြို့စီရင်စုပွဲလုံး ကျော်ရွာဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေရေဘက်၊ ရေဘက်စေါက်
ရွာဒိုင်း ခေါင်း ငဘိုတို့ကရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့ကိုမင်း မိဘုရား
မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုင်အနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်
မရှိပါစေရအသည်အလာလူတို့ကိုသိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ပွဲလုံ ကျော်ရွာ၊ ဃောက်
စောက်ရွာများ မှာလက်ဝဲဝင်း ပွဲလုံ ကျော်ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေရေဘက်ကိုကြီး
စိုး ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြစ်
သား မြို့စီရင်စုပွဲလုံ ကျော်ရွာ၊ ဃောက်စောက်ရွာများ ကိုလက်ဝဲဝင်း ပွဲလုံ
ကျော်ဒိုင်း ခေါင်း ငရေဘက်ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ မြင်း စုကြီး ရှမ်း မြင်း
မြစ်သား မြို့စီရင်စုခန္နီရွာမြင်း ခေါင်း ငလင်း ရွာပုံငယ်ရွာမြင်း စီး ငမြတ်
သူတို့ကစီရင်စုရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း
သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုင်အနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊
အသည်အလါလူတို့ကိုသိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ခန္နီရွာ ရွာပုံငယ်ရွာများ မှာမြင်း စု
ကြီး ရှိမြင်း ခေါင်း ငလင်း ကိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး
သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြစ်သား မြို့စီရင်စုခန္နီရွာ ရွာပုံငယ်ရွာများ ကို
မြင်း စုကြီး ရှိမြင်း ခေါင်း ငလင်း ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ လက်ဝဲဝင်း ပွဲလုံ
ကျော်ဒိုင်း မြစ်သား မြို့စီရင်စုကုက္ကိုကုန်း ရွာအဝန်း ငရွှေစို၊ ပွဲလုံတင်ရွာဒိုင်း
ခေါင်း ငဘော တို့ကရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း
ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုင်အနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါ
စေရ၊ အသည်အလါလူတို့ကိုသိမ်း သွင်း ပြုစုပြီး လျှင်ကုက္ကိုကုန်း ရွာပွဲလုံတင်ရွာများ
မှာလက်ဝဲဝင်း ပွဲလုံ ကျော်ဒိုင်း အဝန်း ငရွှေစိုကိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါစေရမည်

အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြစ်သား မြို့နယ်ကုတ္တိုကုန်း ရွာပွဲလုံတင်ရွာများ ကိုလက်ဝဲဝင်း ပွဲလုံ ကျော်ဒိုင်း (အဝန်း)င ရွှေစိုကကြီး စိုးထမ်း ရွက်စေ၊ (ငစည့်ကူး မြို့စိုရင်စု ရေး တောင်း ရွာ၊ ရေး သစ်ရွာ များ ကိုငထွန်း ဦး ကရေး တောင်း ရွာ ရေး သစ်) ရွာများ မှာအသည်အလါ လူတို့ကိုစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း ညီမင်း သား မင်း မိဘုရား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှက်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ လက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း အကပ် အနိုအနှက်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိ စေနှင့်ငစည့်ကူး မြို့စိုရင်စု ရေး တောင်း ရွာ ရေး သစ်ရွာများ ကိုငထွန်း ဦး ကသူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်စေ၊ ငစည့် ကူး မြို့စိုရင်စုစကျင် တောင်ရွာ မြောက်ရွာသူကြီး မင်္ဂလာလက်စွဲ နေမျိုး သမန္တ ရဲတင်ကစကျင် တောင်ရွာ မြောက်ရွာများ မှာအသည်အလါလူတို့ကိုစာရင်း ဆက် သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း ညီမင်း သား မင်း မိဘုရား မှူး တော်မတ် တော်တို့ ထံအတပ်အနိုအနှက်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ လက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ပါ ရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း အကပ်အနိုအနှက်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိ စေနှင့်ငစည့်ကူး မြို့စိုရင်စုစကျင် တောင်ရွာ မြောက်ရွာများ ကိုမင်္ဂလာလက်စွဲ နေမျိုး သမန္တရဲကင်ကသူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်စေ၊ ငစည့်ကူး မြို့စိုရင်စု တောင်အင်း ရွာ၊ ကန်တက်ရွာအ မြောက်အဝန်း နေမျိုး ရဲလှ ကျော် ခေါင်၊ နေမျိုး ရဲလှသူရိန်တို့က တောင်အင်း ရွာ၊ ကန်တက်ရွာများ မှာအသည် အလာလူတို့ကိုစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း ညီမင်း သား မင်း မိဘုရား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှက်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ လက်ရှိ အဝန်း သူကြီး အရာဝန်ကြီး ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အ တိုင်း အကပ်အနိုအနှက်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိ စေနှင့်၊ နေမျိုး ရဲလှ ကျော် ခေါင် နေမျိုး ရဲလှသူရိန်တို့ကို တောင်အင်း ရွာ၊ ကန်တက်ရွာများ မှာအဝန်း သူကြီး အ ရာနှင့်ထမ်း ရွက်စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၂ဝပြည့်နယုန်လပြည့်ကျော်၁ဝရက် နေ့နံနက်း ခံဦး ဘိုး လင်း ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

နတ်စုလက်ဝဲဗိုလ် သေနတ်စာရေး သွေး သောက်ကြီး အကြပ်အမှုထမ်း တို့က ငစည့်
ကူး မြို့နယ် မြေအတွင်း နတ်စုလက်ဝဲအစုအမှုထမ်း တို့ကိုကြီး လမ်း စာတမ်း အမိန့်
တော်မြတ်နှင့်တိုင်း တာ ပေး ချသနား တော်မူသည်၊ အစွတ်အ ချောက်စား ပို
ပယ် မြေများ ကိုအနှောက်အရှက်အနှုတ်အယူ မရှိပါစေရလုပ်စား ထမ်း ရွက်ပါရ
မည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း နတ်စုလက်ဝဲအစုအမှုထမ်း
တို့ကို ပေး ချသနား တော်မူသည့်ငစည့်ကူး မြို့နယ် မြေအတွင်း အစွတ်အ ချောက်စား
ပိုပယ် မြေများ ကိုအနှောက်အရှက်အနှုတ်အယူ မရှိ စေနှင့်၊ ပေး ချသနား တော်
မူရင်း အတိုင်း နတ်စုလက်ဝဲအစုအမှုထမ်း တို့က ချတင်လုပ်စား ထမ်း ရွက် စေ၊ တ
တိုင်း ရှည်သုံး ရွာသူကြီး ငစံမင်း ကတတိုင်း ရှည်သုံး ရွာ ရှိအသည်အလါဝင် နေကပ်
ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနို
အနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရစာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း မှု
တော် ပေါ်ထွက်ကျ ရောက်သည် များ ကိုတဝတည်း သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်
အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း တံတိုင်း ရှည်သုံး ရွာငစံမင်းက
သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက် စေ၊ ကျော်စည်တိုက်အဝင်အုန်း ကွန်း ငှက်ကြီး သိုက်ရွာ
သူကြီး သမန္တသ ချေကလက်ရှိဆင့်ဆိုစီရင်ရသည့်အုန်း ကွန်း ငှက်ကြီး သိုက်ရွာထဲအုပ်
ကျား ရွာမြင်သာအုပ်ကျန်ရွာ၊ မြေခြား မြို့ကုန်ရွာ၊ အင် တောခွင်လိန် မြေပုံ
ရွာ၊ လိပ်ကျ ဝါး ဘိုအ ရွှေ ရွာ၊ ကျွဲနဘား အင်း ကုန်း ရွာ၊ ဝါး နက်ရွာများ တွင်
ရှိ နေသည့်အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး စုခြား လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း
သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ
စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်ထွက်ကျ ရောက်သည် များ ကို
တဝတည်း သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်
ချက်အတိုင်း သမန္တသ ချေကသူကြီး အရာနှင့်ကြီး စိုး မြိုကြီး စိုး ထမ်း ရွက် စေ၊ တောင်
ပြိုး ကြီး မြို့စီရင်စု ညောင်ကုန်း ရွာအုပ်ငပုက ညောင်ကုန်း တောင်ရွာ မြောက်
ရွာရှိအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်
မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရစာရင်း ဆက်သွင်း
ရှိသည့်အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်ထွက်ကျ ရောက်သည် များ ကိုတဝတည်း သူကြီး အရာ

နှင့်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငပုက သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်စေ၊ တောင်ပြုး ကြီး မြို့စီရင်စုလွန် တောင်း ရွာအုပ် ငမြတ်ကြိမ်း ကလွန် တောင်း ရွာ နေဟူရွာရှိအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်ထွက်ကျရောက်သည်များ ကိုတပတည်း သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငမြတ်ကြိမ်း ကသူကြီး အရာနှင့် ထမ်း ရွက်စေ၊ စား တော်ကွမ်း ရေကိုင်မင်း လှမင်း ကျော်သခ်ယာကို ရွှေနန်း ရှိုး လမိုင်း စာရေး ခန့်၊ စကိုင်း မြို့ဝန် ဟောင်း မင်း လှမင်း တင်ရန် အောင် ကအထက်အစား သနား တော်မြတ်ခံရသည့် စကိုင်း မြို့စီရင်စုပန်ဂံထူရွာအနီးလှိုင် စား မယား မိရှိုး ၊ မိဥ၊ မောင်ငညိုတို့သိမ်း စုလယ်ယာနှင့်သပျူး ရွာနယ် တေါင် မြေ ခေါ်လယ်ပယ် ၂၀ ကျော်၊ သူ ရွေး ချောင်း လယ် မြေများ ကို နှောက်ရှက်ရှိပါသည်၊ အနှောက်အရှက်မရှိပါစေရအစား သနား တော်မြတ်ခံရပါမည့်အကြောင်း နှင့် ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စကိုင်း မြို့စီရင်စုပန် ဂံ တူရွာအနီး မိရှိုး၊ မိဥ၊ မောင်ငညိုတို့သိမ်း စုလယ်ယာများ နှင့်သပျူး ရွာနယ် တောင် မြေခေါ် လယ်ပယ် ၂၀ ကျော်၊ သူ ရွေး ချောင်း လယ်များ ကိုအနှောက်အရှက်မရှိစေနှင့်၊ အထက်အစား သနား တော်မူရင်း အတိုင်း စကိုင်း မြို့ဝန် ဟောင်း မင်း လှမင်း ထင်ရန် အောင်ကသနား တော်မြတ်ခံချတင်လုပ်စား စေ၊ မြို့သာမြို့စား မြို့သူကြီး မဟာမင်း လှသမန္တရာဇာ၊ မြို့စာရေး တို့ကမြို့သာမြို့နယ် မြေကျေး ရွာရှိအသည် အလာဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှောက်အရှက်အနှုတ်အယူအကွဲအပြား မရှိပါစေရ၊ အဝမြို့ နောက်ပြင် ထောင်မှူး နေမျိုး မင်း လှကျော် ခေါင်အအုပ်ကိုခံ၍ထမ်း ရွက်ပါရ မည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြို့သာမြို့နယ် မြေကျေး ရွာ ရှိအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော် မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှောက်အရှက်အနှုတ်အယူအကွဲအပြား မရှိစေနှင့်၊ ရာ ဇဝတ် ရေး နှင့်တကွအဝမြို့နောက်ပြင် ထောင်မှူး နေမျိုး မင်း လှကျော် ခေါင်အ

အုပ်ကိုခံ၍ထမ်းရွက်စေ၊ အဝမြို့အဝင်တပယ်မြို့စီရင်စုသမန်းရွာသူကြီး ငစိုကသမန်းရွာနယ်တွင်းရှိအသည်အ (လါဝင်နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်းမိဘုရားမင်းညီမင်းသားမှူး တော်မတ်တော်တို့ထံအကပ်အခိုအနှောက်အရှက်အနှုတ်အယူအကျွဲပြားမရှိပါစေရ၊ အဝမြို့အဝင်တပယ်မြို့စီရင်သူသမန်းရွာသူကြီး ငစိုကမင်းမှုကျရောက်သမျှထမ်းရွက်စေ။)

(5 June 1858)
(သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်နယုန်လပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့နံနက် ၁ ချက်တီး လင်းတွင်ပြန်)။

(မန်းတက်သမိုင်းစာစု)

(ကလေး ကြောက်မရွေး ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေဘော်)က ရှေ့ဝင်း ကလေး ကြောက်
မရွေး ဒိုင်း ၊ ဇောင်းကလော ဒိုင်း အစုသား တို့ကို ပေး ချသနား တော်မူသည်၊
ကလေး ရွာ၊ ဇောင်းကလောရွာရှိစုခြား စုရင်း အသည်အလါလူတို့ကိုမင်း မိဘု
ရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်
အရှက်မရှိပါစေရ၊ အသည်အလါလူတို့ကိုသိမ်း သွင်း ပြုစု၍ကလေး ရွာ၊ ဇောင်း က
လောရွာများ မှာ ရှေ့ဝင်း ကလေး ကြောက်မရွေး ဒိုင်း ၊ ဇောင်းကလော
ဒိုင်း အစုသား တို့ကို ပေး ချသနား တော်မူသည်၊ မကွာရာမြို့စီရင်စုကလေး ရွာ
ဇောင်းကလောရွာများ ကိုကလေး ကြောက်မရွေး ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေဘော်
ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ လက်ယာဝင်း ကုမဲအရှေ့ရွာ၊ ရာတပ်ချင်း ဒိုင်း ခေါင်း
ငဘိုး ၊ ကုမည်း အနောက်ရွာ ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေမောင်၊ ကုမဲအလယ်ရွာ ဒိုင်း
ခေါင်း ငမြတ်ခဲ၊ စီရင်စုကုတ္တိစုရွာ ဒိုင်း ခေါင်း ငနိုင်တို့ကလက်ယာဝင်း ယာ
တပ်ချင်း ဒိုင်း အမှုထမ်း တို့ကို ပေး ချသနား တော်မူသည့်ကိုး ခရိုင်အဝင်ပင်
လယ်မြို့ပျည်း မနား မြို့နှစ်နယ်အကြား လက်ယာဝင်း ကုမဲအရှေ့ရွာ၊ အနောက်
ရွာ၊ အလယ်ရွာ စီရင်စုကုတ္တိစုရွာရှိစုခြား စုရင်း အသည်အလါဝင်နေကပ်ပါး လူ
တို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်
အယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ သူကြီး အရာခန့်ထား ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရ
မည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း လက်ယာဝင်း ကုမဲအရှေ့
ရွာမှာရာတပ်ချင်း ဒိုင်း ခေါင်း ငဘိုး ၊ ကုမဲအနောက်ရွာမှာရာတပ်ချင်း
ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေမောင်၊ ကုမဲအလယ်ရွာမှာရာတပ်ချင်း ဒိုင်း ခေါင်း င
မြတ်ခဲ၊ ကုမဲစီရင်စုကုတ္တိစုရွာမှာရာတပ်ချင်း ဒိုင်း ခေါင်း ငနိုင်တို့ကကြီး စိုး
ထမ်း ရွက်စေ၊ လက်ဝဲဝင်း မြစ်သား မြို့စီရင်စု တောင်တောရွာအဝန်း ငကာ၊
သီလင်း ရွာ ဒိုင်း ခေါင်း ငလွှမ်း ပြေ၊ ကောင်း တုံငယ်ရွာ ဒိုင်း ခေါင်း ငတက်
တိုး ၊ ကောင်း တုံကြီး ရွာ ဒိုင်း ခေါင်း ငပိုက်တို့က တောင်တောရွာ၊ သီလင်းရွာ၊
ကောင်း တုံကြီး ရွာ၊ ကောင်း တုံငယ်ရွာရှိစုခြား စုရင်း အသည်အလါလူတို့ကိုမင်း
မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်
အရှက်မရှိပါစေရ၊ တောင်တောရွာ၊ သီလင်း ရွာ၊ ကောင်း တုံကြီး ရွာ၊ ကေါင်း

တုံငယ်ရွာများ မှာ တောင်တောရွာအဝန်း ငကာကိုသူကြီး အရာခန့်ထား ကြီး
စိုး ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြစ်
သား မြို့စီရင်စု တောင်တောရွာ၊ သီလင်း ရွာ၊ ကောင်း တုံကြီး ရွာ၊ ကောင်း
တုံငယ်ရွာများ ကိုလက်ဝဲဝင်း အာဠဝကဒိုင်း အဝန်း ငကာကသူကြီး အရာနှင့်ကြီး
စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ အင်း လျှား ရွာနယ် မြေအတွင်း ရှိပယ် ၂၀ ကို မြေတိုင် စား
ရိုး မှန် ကြောင်း နှင့်အထက်တိုင်း တာချ ပေး ရင်း မယ် တော်ဘုရား စာရေး
ကြီး မင်း ကျော် ဇေယမင်း ထင်ထွက်ဆိုချက်အတိုင်း မြေတိုင်း စား ရိုး ပယ် ၂၀
ကိုအင်း လျှား ရွာ မြေတိုင်ငနိန်ကအစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ချတင်လုပ်စား
စေ၊ ကံသစ်ရွာအုပ် ငပေကကံသစ်ရွာနှင့် ရေဝန်း ရွာ၊ ပေါက်မြိုင်ရွာ၊ ကျိုင်
ပေါ်ရွာ၊ မြောင်း ဦး ရွာ၊ အိုး ဘိုရွာ ရှိအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း
မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ
နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်
ထွက်ကျ ရောက်သည်များ ကိုတဝတည်း သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း
နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငပေကသူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်စေ၊
ကျောက်သံပတ်နယ်ရွာသစ် တောင်ရွာ နေငကူး ၊ ငမှုံ၊ ငကြာဥ၊ ငကြီး ၊ ငဝိုင်း ၊
ငရွှေမောင်၊ ငရွှေရ၊ အလယ်ရွာ နေငအုန်း ၊ ငမြတ်ရွှဲ၊ ငစို၊ ငမြတ်ရေး ၊
ငကြာကံ၊ ငထွန်း ဦး ၊ မြောက်ရွာ နေငစာ၊ ငတော၊ ငမြိုင်၊ ငပန်း ကျော်
အသည်ကျွန် တော်မျိုး တစုတို့တရွာသစ်သုံး ရွာရှိအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး စုခြား
လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုမရှိ
ဆင်ဝန်ဆင်ဝန် ထောက်ဆင်အရါရှိဆင်မှူး သွော့ကြီး ရွာအုပ်တို့က ကျောက်သံပတ်နယ်ဆို၍အခန့်
အထိုးအ ခေါ်အငင်အ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ စာရင်းဆက်သွင်းရှိသည့်အတိုင်းသီးခြားကွဲ
ပြား ၍သ ဘောကြိုက်ညီသူငကူး ကိုတဝတည်း သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ
ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရွာသစ် တောင်ရွာ၊ အလယ်ရွာ၊
မြောက်ရွာများ ကိုငကူး ကသူကြီး အရာနှင့်သီး ခြား ကွဲပြား ထမ်း ရွက်စေ၊ အ
မရပူရ ရွှေပြည်စိုး ဟောင်း ငရွှေမင်း ကအမရပူရမြို့တွင်း မြို့ပြင်ရှိ နေသည့်အ
သည်အလါဝင် နေကပ်ပါး စုခြား လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်

မတ်တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယုအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ စာရင်း ဆက်
သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်ထွက်ကျ ရောက်သည်များ ကိုတဝတည်း အ
မရပူရမြို့သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး
တင်ချက်အတိုင်း ရွှေပြည်စိုး ဟောင်း ငရွှေမင်း ကအမရပူရမြို့သူကြီး အရာ
နှင့်ထမ်း ရွက်စေ၊ မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စုကြက်ထဲတိုက်ကြက်တဲရွာသူကြီး ငချစ်ဘို့က
ကြက်တဲရွာနှင့်တိုင် ဆော်နက်ကျွန်း လှရွာရှိအစုအမှုထမ်း အသည်အလါဝင် နေကပ်
ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ်တော်တို့ထံအကပ်အ
နိုအနှုတ်အယုမရှိပါစေရ၊ ကြက်ထဲရွာနှင့်တိုင် ဆော်နက်ကျွန်း လှရွာများ ကိုကြီး စိုး
တိုင် ဆော်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်းမြင်း
ခုံတိုင်မြို့စီရင်စုကြက်ထဲရွာနှင့်တိုင် ဆော်နက်ကျွန်း လှရွာများ ကိုငချစ်ဘို့ကကြီး စိုး
တိုင် ဆော်ထမ်း ရွက်စေ၊ မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စုစမိန်တိုက် တောင်ငိုး ရွာသူကြီး
ငပန်ဦး ကစမိန်တိုက် တောင်ငိုး ရွာနှင့်တိုင် ဆော်နက် အောင်ခြာအင်း ရွာ၊
တပ်ရာ ပြောင်း လမိုင်း ကုန်း ရွာရှိအစုအမှုထမ်း လူတို့နှင့်အသည်အလါဝင် နေ
ကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ်တော်တို့ထံအကပ်
အနိုအနှုတ်အယုအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရစမိန်တိုက် တောင်ငိုး ရွာနှင့်တိုင် ဆော်
နက် အောင်ခြာအင်း ရွာ၊ တပ်ရာ ပြောင်း လမိုင်း ကုန်း ရွာများ ကိုကြီး စိုး
ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြင်း ခုံတိုင်
မြို့စီရင်စုစမိန်တိုက် တောင်ငိုး ရွာနှင့်တိုင် ဆော်နက် အောင်ခြာအင်း ရွာ၊တပ်
ရာ ပြောင်း လမိုင်း ကုန်း ရွာများ ကိုငပန်း ဦး ကကြီး စိုး တိုင် ဆော်ထမ်းရွက်
စေ၊ မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စုမြင်း စုကြီး ရှမ်း မြင်း ရွာမုံကြီး ရွာမြင်း ခေါင်းင
ဘိုး ဆင့်ဘ ထွေး ငရွှေတုတ်တရွာမုံကြီး ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါဝင် နေကပ်
ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ်တော်တို့ထံအကပ်အနို
အနှုတ်အယုအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ ရွာမုံကြီး ခေါင်း ခွင် ကျေး ရွာမှာမြင်း
ခေါင်း ငဘိုးဆင့်ငယ်ရွယ်သည်အတွက် ရင်ခွင်ပိုက်၍ စီရင်ရသည်နှင့်အညီရွာမုံကြီး
ရွာကိုမြင်း ခေါင်း ငဘိုးဆင့်ကိုရင်ခွင်ပိုက်၍ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း
နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စုမြင်း စုကြီး ရှမ်းမြင်း

ရွာမှုံကြီး ခေါင်း ခွင်ကျေး ရွာမှာမြင်း ခေါင်း ငတိုး ဆင့်ငယ်ရွယ်သည်အတွင်း ငရွှေတုတ်ကရင်ခွင်ပိုက်ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စု ရွှေဝင်း ကျွဲဆွဲရွာလျှပ်တပြက်ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေပေး ၊ ပြင်ရွာပြည်လုံး တင်ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှန်း တို့ကကျွဲဆွဲရွာပြင်ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကို မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုးအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ ကျွဲဆွဲရွာ၊ ပြင်ရွာများ ကိုလျှပ်တပြက်ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေပေး ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စု ရွှေဝင်း ကျွဲဆွဲရွာ၊ ပြင်ရွာများ ကိုလျှပ်တပြက်ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေပေး ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စု ရွှေနန်း ဂိုး လမိုင်း အင်း ရောင်း တောင်ရွာအဝန်း ငရွှေစံ၊ ဆား တော်ငယ်မြောက်ရွာအဝန်း ငတိုး ၊ ဆား တောင်ငယ်တောင်ရွာအမှူး ငရောက်၊ ဆင်ဦး ရွာအမှူး ငကုန် တောင်တို့ကအင်း ရောင်း တောင်ရွာ၊ ဆား တောင်ငယ်မြောက်ရွာ တောင်ရွာ၊ ဆင်း ဦး ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကို မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုးအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ အင်း ရောင်း တောင်ရွာ၊ ဆား တောင်ငယ်မြောက်ရွာ၊ တောင်ရွာ၊ ဆင်း ဦး ရွာများ ကိုအင်း ရောင်း တောင်ရွာအဝန်း ငရွှေစံကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စု ရွှေနန်း ဂိုး လမိုင်း အင်း ရောင်း တောင်ရွာ၊ ဆား တောင်ငယ်မြောက်ရွာ၊ တောင်ရွာ၊ ဆင်း ဦး ရွာများ ကိုအင်း ရောင်း တောင်ရွာအဝန်း ငရွှေစံကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ ပျည်း မနား မြို့စီရင်စုလက်ဝဲဝင်း ငါး ဆူရွာကင်း ဝယ်ဒိုင်း ခေါင်း ငဆန်း ကငါး ဆူရွာ၌စုရင်း စုခြား အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုးအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ ငါး ဆူရွာကိုလက်ရှိခေါင်း ကြီး ထမ်း ရွက်သည်နှင့်အညီကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ပျည်း မနား မြို့စီရင်စုလက်ဝဲဝင်း ငါး ဆူရွာကိုကင်း ဝယ်ဒိုင်း ခေါင်း ငဆန်း ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ ရွှေး လက်ယာသေနတ်

အမှုထမ်း ၄ ရွှေအပ်ကပင်လယ်မြို့စီရင်စု ရွေး လက်ယာအမှုထမ်း တို့နေ မြေတိန်း ညက်တော ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါဝင် နေထပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနှိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရတိမ်း ညက်တော ရွာကို ရွေး လက်ယာ သေနတ်အမှုထမ်း ၄ ရွှေအပ်ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက် စေ။

6 June 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်နယုန်လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့နံသား ခါ ပြောကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

(ပေါက်မြိုင်မြို့စီရင်စု တောင်တွင်း ရွာသူကြီး - - တ တောင်တွင်းရွာ ရှိအသည်အလဲ
လူတို့ကို စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မျိုး
တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ လက်ရှိကြီး
စိုး မြို့ကြီး စိုး ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ပေါက်)
မြိုင်မြို့စီရင်စု တောင်တွင်းရွှာမှ - - တ သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်မြဲထမ်း ရွက်စေ၊
မဏ္ဍရာမြို့စီရင်စုသရက်တန်း ရွာနှင့်ရွာရှိဥယာဉ်ခြံလယ် မြေများ ကို (သက္ကရာဇ်
1783
၁၁) ၄၅ ခု ၆၄ ခု ပေး ချသနား တော်မူသည့်သူရဲကြိုး လမ်း ပါရှိ ကြောင်း နှင့်
1802
ရွှေဝင်း မျိုး သူရဲဝန်မင်း ကြီး မတာသမိန် ဘေဖြတ်စရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်
1783
အတိုင်း ပါမပါထုတ်ကြည့် စေရာ (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ ခု ၆၄ ခုသူရဲကြိုး လမ်း မထွက်
1802
မရှိ (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၆၅ ခုသူရဲဗညား အမှုထမ်း တို့ကို ပေး ချသည့်ကြိုး လမ်းတွင်
လည်း မပါမရှိဖြစ်သည်၊ သရက်တန်း ရွာနှင့်နယ်ရှိဥယာဉ်ခြံလယ် မြေများ ကိုသူရဲ
ဝန်သူရဲစာရေး တပ်မှူး သွေး သောက်ကြီး အမှုထမ်း တို့တအ နှောက်အရှက်မရှိ
စေနှင့်မဏ္ဍရာမြို့သူကြီး ငညိုမင်း ကသနား တော်ခံ စေ၊ ပေါက်မြိုင်မြို့စီရင်စု
ခွေး ရွာသူကြီး ငကျီး က ခွေး ရွာရှိအသည်အလာလူတို့ကို စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အ
တိုင်း မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မျိုး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအ
နှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ လက်ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ပါရမည့်အကြောင်း
နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ပေါက်မြိုင်မြို့စီရင်စု ခွေး ရွာမှာငကြီး က
သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်မြဲထမ်း ရွက်စေ၊ ပြည်လုံး အံ့ ထောင်ကဲမဟာမင်း လှ
မင်း တင်ကဇာရပ်ဖြူမှူး သာ တောင်မြို့ တောင်ကြား ကျေး ရွာများ က လှေတော်
စာရင်း ပါလူတို့ကိုရဲဘက်မြင်း ဘွဲ့စည်း ရာနှုတ်ယူသည့်လူ ၄၃ အနက် ငရွှေမှုံကတိုင်
စာရင်း ပါလူတို့ကိုပြည်လုံး အံ့ လှေ တော်မှာထမ်း ရွက် စေရဲဘက်အစုသား ဆို၍အ
နှောက်အရှက်မရှိ စေနှင့်ခမည်း တော်ဘုရား အမိန့်တော်မြွက်ရင်း နှင့်အညီ
ထမ်း ရွက်မြဲထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း
ငရွှေမှုံကတိုင်စာရင်း ပါလူတို့ကိုရဲဘက်မြင်း စာရင်း ပါဆို၍အနှုတ်အယူအ နှောက်
အရှက်မရှိ စေနှင့်ခမည်း တော်ဘုရား အမိန့်တော်မြွက်ရင်း အတိုင်း ပြည်လုံး အံ့
လှေ တော်မှာထမ်း ရွက်မြဲထမ်း ရွက် စေ။

12 June 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် ပထမဝါဆိုလဆန်း ၂ ရက် နေ့ နား ခံ ပြော့ကြီး မှူး
ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

13 June 1858

ကောင်ဟန်ဝန် ဟောင်း ငချစ်စုကိုချမ်း သာ ပေး တော်မူသည်၊ အကျည်း တ လွှတ်။

13 June 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်ပဌမဝါဆိုလဆန်း ၃ရက် နေ့နံ ၁း ခ ပြော့ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စုဆည်ကန်း ရွာသူကြီး ငဘိုး ကဆည်ကန်း ရွာနှင့်တိုင် ဆော်နက်နယ်တွင်ဆိတ်ထဲရွာ မြေစိုရွာ ရှိအသည်အလာဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ ဆည်ကန်း ရွာနှင့်တိုင် ဆော်နက်နယ်တွင်း ဆိတ်တဲရွာ၊ မြေစိုရွာများ ကိုလက်ရှိကြီး စိုး တိုင် ဆော်ရှိသည်နှင့်အညီကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စုဆည်ကန်း ရွာနှင့်တိုင် ဆော်နက်ဆိတ်ထဲရွာ၊ မြေစိုရွာများ ကိုငဘိုး ကကြီး စိုး တိုင် ဆော်မြို့ကြီး စိုး တိုင် ဆော်စေ၊ ပင်လယ်မြို့စီရင်စုကန်း ရွာ ရွှေဝင်း လျှပ်တပြက်ဒိုင်း ခေါင်း ငစံထွန်း ကကန်း ရွာရှိစုရင်း လူတို့နှင့်အသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ ကန်း ရွာကိုလက်ရှိဒိုင်း ခေါင်း အရာခေါင်း ကြီး ထမ်း ရွက်သည်နှင့်အညီသူကြီး အရာခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်းနှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ပင်လယ်မြို့စီရင်စုကန်း ရွာကိုရွှေဝင်း လျှပ်တပြက်ဒိုင်း ခေါင်း ငစံထွန်း ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ လက်ယာဝင်း ကတူး ပေါက်ကာအဝန်း င ရွှေကွယ်အင်တိုင်း သာကာအဝန်း င ရွှေလှိုင်တို့ကလက်ယာဝင်း ကထူး ပေါက်ကာအင်တိုင်း သာကာအမှုထမ်း တို့ကိုပေး ချသနား တော်မူသည့်မဏ္ဍရာမြို့နယ်ဆိတ်သာအ ရှေ့ရွာအနောက်ရွာကြီး အတွင်း ရှိအသည်အလာဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်အတိုင်း မင်း မှုတော်ပေါ်ထွက်ကျရောက်သည်များ ကိုတဝတည်း လက်ယာဝင်း တသူး ပေါက်ကာအဝန်း င ရွှေကွယ်ကအဝန်း သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း င ရွှေကွယ်ကအဝန်း သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်စေ၊ ရွှေဝင်း တော ကျော်ကာအဝန်း ငတိုက်က ရွှေဝင်း တော ကျော်ကာအ မှုထမ်း တို့ကိုပေး ချသနား တော်မူသည့်မဏ္ဍရာမြို့နယ်မြစ်ထိန်း ရွာ ရှိအသည်အလါဝင်နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည့်

အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်ထွက်ကျ ရောက်သည်များ ကိုတဝတည်း ရွှေဝင်း တော ကျော်ကာ အဝန်း သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငတိုက်ကအဝန်း သူကြီး အရာနှင့်ထမ်း ရွက်စေ၊ ဆူး ခါး တောင်လုံး လှေပဲ့နင်း နေမျိုး ပုံကျော်သီရိက တောင်ပြုံး ကြီး မြို့စီရင်စု ဆူး ခါး မြောက်ရွာ ဆူး ခါး အလယ်ရွာ ဆူး ခါး တောင်ရွာ၊ ချောင်း ပေါက် ရွာရှိအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ် (အခိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက် မရှိစေနှင့်၊ စာ ရင်း ထွက်ရှိသည့်အတိုင်း မင်း မှုတော် ပေါ်ထွက်ကျ ရောက်သည်များ ကိုတဝတည်း ဆူး ခါး တောင်လုံး လှေပဲ့နင်း နေမျိုး ပုံကျော်သီရိကအဝန်း သူကြီး အရာနှင့် ထမ်း ရွက်စေ။

(13 June 1858)

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်ပထမဝါဆိုလဆန်း ၃ ရက် နေ့နား ခ ပြော့ကြီး မှူး ထွင်ပြန်)။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ရွှေစာရုံရွာ နေအသည်ကျွန်တော်မျိုး ငကူ၊ ငဘော်၊ ငရွှေသား ၊ ငအောင် 1783
ကြီး တို့နှင့်လူပေါင်း ၆၀ ကျော်သား တို့က ရွှေစာရုံရွာကို (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ခု 1802
၆၄ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း သူငကနီသား ငသာဖြူညီငထွန်း သာသား င ရွှေငယ်အရိုး ရှိလျှက်မဆိုင်သူတရပ်တရွာသား ငရွှေရေး က ရွှေစာရုံရွာကိုကြီး စိုး ပြီး လျှင်ရွာရှိအိမ်ခြေစာရင်း ကိုကုန်စင်အောင်မဆက်မသွင်း ၊ အိမ်ခြေ ၈၅သာဆက်သွင်း သူငရွှေရေး ကိုသဘောမကြိုက်မညီပါ၊ ရွှေစာရုံရွာရှိအိမ်ခြေ အိမ်ထောင်စုစာရင်း ၁၀၈ဆက်သွင်း ရာပါအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကို မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ်တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အ ယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ အရိုး သား မြေး မှန်သူငရွှေငယ်ကိုသူကြီး အရာ နှင့်ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း င ရွှေရေး ကို ရွှေစာရုံသူကြီး အရာကနှုတ်၊ အရိုး သား မြေး မှန်၍ ကျေး ရွာသ ဘောကြိုက်ညီသူငရွှေငယ်ကို ရွှေစာရုံရွာသူကြီး ခန့်။

12 July 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် ဒုတိယဝါဆိုလဆန်း ၂ရက် နေ့နံနက် ခ ပြော့ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

စလင်း လေး မြို့ဝန်မဟာမင်းလှမင်း ခေါင်ကိုဘဲ ပေါင်း ငွေသား ပန်း ၉၊
တမာ ရွက် ထောင် ၉၊ ငွေနား တောင်း ကြက်ရင်အနား ဆူး ၂ထပ်၊ ကတ္တီပါဝတ်
လုံ့ဘဲ ဂုံ ငွေ ဖျင်ဗိတဆင့်တပ်၊ ဘွဲ့ဖြူ ငွေ မိတ်ဂံ၊ ငွေ စလွယ် ဥသွယ်၊ မောက်တို ငွေပိန်း
ငွေတုံး စိန် တောင် ၉၊ ငွေယိတ် ငွေထွက်ငှက်မနား စိန်ပွင့် ၁၂၊ ပါး တာနား
တာ၊ ငွေ့တာ နောက်ကာ၊ မောက်ဂူ ပါလည် ကွေး၊ ကတ္တီပါနီ ငွေယက်မြွား သက်၊
မျည်း တိုကတ္တီပါနက် ငွေယက်ပြွား သက်၊ မျည်း ရှည်ကတ္တီပါပြာ ငွေယက်ပြွား သက်၊ကွမ်း
ခွက်လဘက်အုံး တ ကောင်း ဗိတ်ဂ ထောင့်ပယင်း တပ်၊ ငွေ ဆွေး အင်၊ ထား အ
ဆောက်ကတ္တီပါနက်မွမ်း ၊ ရင်း ဖျား ခွေး မ ခွေး ငယ်သံပတ်ရတန့်၊ ငွေသား
ကျောက်အိမ်ပါ၊ အိမ်ကတ္တီပါနက်မွမ်း ၊ ရင်း ဖျား ခွေး မသံပတ်ရတန့် ငွေသား
ကျောက်အိမ်ပါ၊ ထီး နီ ငွေ ညောင်ရွက်တဆင့်တပ်၊ ညောင်ရွက် ရေ ၁၂၊ အထွတ်
ငွေ၊ ကျိုင်း ငွေထွတ် ၁၊ တမ်း စင်တလဲ ၆ ဝန်း ၊ ဘီနပ်ကုလား ပန်း ၊ အိမ် ညောင်
ရွက်၊ အတွင်း ကုလား ပန်း ၊ ဘောင်ထိပ် မှော်၊ ခါး ပန်း ကမ္ဗတ်ကြာနုတမြိုး ၊
ကမ္ဗတ်နား အတွင်း ပြင်မွတ်ချမ်း ၊ စက် ဇော့ကွင်း ၊ အတွင်း ကုလား ပန်း ညောင်
ရွက်တမြိုး ၊ ကြက်ရင်ကုလား ပန်း အိမ် ညောင်ရွက်အတွင်း ကုလား ပန်း ၊ တောင့်
ကျေး စေတိုင်၊ အ ဖြေမြင်း နား လျှောက် ၅ဝန်း ၊ ထုပ် ၃ဝန်း ၊ ထု ပြောက်အနီ
သုတ်၊ ခါး ပန်း စက်မှာလက်ဝဲလက်ယာ ၂ဝန်း စီ၊ နောက်ထုပ် ၅ဝန်း ၊ စက်အ
တွင်း ဆင်စွယ်ကြယ်၊ စက်နား ညောင်ရွက်ဆင်စွယ်၊ ကြက်ရင်ကုလား ပန်း ၊ အိမ်
ဆင်စွယ် ၂တန့်၊ လည်သီး ဆင်စွယ် မှော် သေး ၊ ကျေး စေတိုင်ဆင်စွယ်တပ်၊ မြင်း
တကိုင်း ညောင်ရွက်ရ၊ သံပရာခွန်ရက် ဘောက်က တောင်ဆွဲ၊ ဇက်၊ ပါး တာ ငွေ
ဇာဝါပိန်း ၊ နင်း နှင်း သိပ်၊ အိမ် မြောင်၊ ရင်ပတ်ကွင်း ၊ ငွေဇာဝါ၊ က တောင်
ငွေ ရေး ၊ ဇာ မရိရုပ်ပန်း ခက်ကိုက်၊ အနား သံငုံ ငွေ ပိန်း ၊ ဥက္ကတ်ထိပ် ဆောင်း
မြီး ဖြန်း ရင်ပတ်သက္ကလတ်ကြိုး ၊ ငွေကြယ်တပ်၊ စီး နှီး ၊ သက္ကဒါန်၊ သက္ကလပ်ထင်
ရမ်း ၊ စက်ရွှန်း ၃ဆင့်၊ ဆင် ပေါင်း အထွတ် ငွေ၊ အမိုး အနက်၊ က တောင်အရပ်
ငွေ၊ အလယ်ကြာမှင့်၊ တခွက် ငွေတစု၊ အနီ ၂စု၊ ဝဲတခွက်အနီ၊ က တောင်အရပ် ငွေ
အလယ်ကြာမှင့်၊ အလံကျည်၊ လုံ့ကျည်၊ အနီသုတ်၊ ဆင်သက္ကလတ်ကြိုး လုံး နီ၊ စည်နီရ၊စည်
ပုတ် ၁၊ ပုံသာ ၁၊ ငွေနှံကြီး ၁၊ ငွေနှံငယ် ၂၊ ခရာ ၁၊ လင်း ကွင်း ၁၊ လှော်ကား

ဦး ငှက်ပျံ့ရုပ်၄၊ ဝဲ့ငှက်ပျံ့ရုပ်၆၊ ဆံတုံး တဘက်ပရိတ်ချည် ၃ ဆင့်၊ ခင်တုရင်အမိုး အုံဖြူ၊ လုင် တောင့် ဖြေပန်း ဆုတ်၊ ပိုး ကြိုး နီ၊ က တော့သစ်မွှတ်၊ ချိပ်နီတိုက်၊ အောင်း နီဦး တပွင့်ပဲ့နှစ်ပွင့်၊ တက်မအနီ၊ လျှော်တက်ဖြူသနား တော်မူသည်၊ စာချွန်ရေး မြဲရေး ရှိသွင်း ၊ စလင်း မြို့ဝန် တောင်လုံး ိုင်း ယည် ကျော် လျှော ဝဲ့နင်း မဟာမင်း လှမင်း ခေါင်ကနှစ်စဉ်ဆက်သွင်း မြဲ ငွေ တော်ကို တောင်း ခံ ဆက်သွင်း စေအမိန့် တော်မြွတ်ရင်း အတိုင်း အခွန်ကွမ်း ဘိုး ငွေ တော်များ ကိုခွဲ တောင်း သည်အတွင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်တရား စကား ရှိသည်များ ကိုအခေါ် အချအ တောင်း အခံအချုပ်အနှောင်မရှိရပ်ဆိုင်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စလင်း မြို့မှာအခွန် တော် ငွေ တောင်း ခံဆက်သွင်း သည်အတွင်း ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်ရှိသည်များ ကိုအ တောင်း အခံမရှိ စေနှင့် ခြောက်လရပ်ဆိုင်း စေ၊ စလင်း မြို့ဝန် တောင်လုံမိုင်း ယည် ကျော် လျှော တော်ဝဲ့နင်း မဟာမင်း လှမင်း ခေါင်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက် အတိုင်း ငပေါက်ကိုစလင်း မြို့စာ ရေး ခန့်။

19 September 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့် တော်သလင်း လဆန်း ၁၂ရက် နေ့နှ ၀း ခ ပြော့ကြီး မှူး မင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ဇီဝိတဒါနအဘယဒါနကုသိုလ်တော်ဖြစ်ပွါး စေခြင်း ငှါမဏ္ဍရာမြို့စီရင်စု ဘောက်
တင်း နယ်ရှိမြစ်တိမ်အင်း ၊ အင်း မလွဲအင်း ၊ အင်း မအင်း အတွင်း ရှိနေသည့်
ရေပိုး ရေမွှား သား ငှက်တိရိစ္ဆာန်တို့ကို ဘေး မဲ့ချမ်း သာ ပေး တော်မူသည်၊
အဘမ်း အဆီး အနှောင်အဖွဲ့အပြစ်အခတ်အသတ်အညှစ်မရှိစေနှင့်၊ လွတ်ကင်းချမ်း
သာစေ၊ ဘေး မဲ့ပေး တော်မူသည့်နယ် မြေအပိုင်း အခြား ကိုလည်း ကျောက်တိုင်
စိုက်မှတ်၊ ပုံစံကိုသွင်း ။

19 September 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လဆန်း ၁၂ ရက် နေ့နား ခ ပြောကြား
မှူး ထွင်ပြန်။
(မန်း တက်သ မှိုင်း စာစု)

ဟိုင်း တက်မြို့သူကြီး ငစောကသက်ရှယ်ကြီး ရင့်သည်ဖြစ်ပါသော ကြောင့် ကျောင်း ဘုရား သွား လာ နေထိုင်ပါရ အောင်သား ငမြေး ကိုမြို့သူကြီး အရာကြီး စိုး ဆောင် ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ဟိုင်း တက်မြို့သူ ကြီး ငစါသက်ရှယ်ကြီး ရင့်သည်ဖြစ်သည်၊ သား ငမြေး ကိုဟိုင်း တက်မြို့သူကြီး ခန့်။

23 September 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့် ကျော် ၁ ရက် နေ့နံား ခံစ မြောင် အုံး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

သိ ပေါ်မြို့အုပ်ကဆက်သသည့်မြင်း တော်ကိုကြိုယူမြို့ကြိုယူဆက်သွင်း စေ၊ ယင်း ခဲမင်း သား ကမြို့ရွာပျက်ပြား ရှိပါ၍အကျိုး တော်ဖြစ်ဆင်း ရဲသား တို့ကိုသိမ်း သွင်း ပြုစုသည်အတွင်း မြို့ရွာသူကြီး မြို့စာရေး တို့မြို့မှူးတွက်နှင့် ချေး ငှါး ယူသည့် ရွှေး ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ရှိသည်များ ကိုအ တောင်း အခံမရှိရပ်ဆိုင်း ပါရ မည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော် ဦး တင်ချက်အတိုင်း ယင်း ခဲမြို့မှာမြို့ရွာသိမ်း သွင်း ပြုစုသည်အတွင်း မြို့မှူးတွက်နှင့် ချေး ငှါး ယူသည့် ရွှေး ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ရှိသည်များ ကို(သက္ကရာဇ်)၁၂၂၀ပြည့်နှစ်အ တောင်း အခံမရှိ စေနှင့်၊ [1858] ရပ်ဆိုင်း စေ၊ လင်း ဇင်း သေနတ်အစု ရေး ငအောင်မင်း ကို ခြောက် ကြောင်း သေနတ်အစု ရေး တို့နည်း ဘွဲ့ထီး အစီး အနင်း အဆောင်အရွက်သနား တော်ခံစေ။

[24 September 1858]
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၂ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင် ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

25 September 1858

21,22 & 23 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆိမ်း မြင့်မိုရ်ဆင်ယည်မြင်း ယည် လှေယည် ရွှေဆင်သဘော်ာ တိုက်ကျိုက္ကအလှူ တော်များ ကို နှိုး ဆော်မြဲနှိုး ဆော်လုပ်ဆောင် လှူဒါန်း စေမည် ဝါကျွတ်ကန် တော့ပွဲတက်မှ စော်ဘွား မြို့စား အဝေး မြို့ဝန်တို့ ကိုယ့်မြို့ရွာမှာ စောင့်ထိန်း စေ၍ညီသား အမတ်စစ်ကဲအရာရှိသင့်ရာဆက်သမြဲ ရှိခိုး ကန်တော့လက် ဆောင် တော်များနှင့်ကန် တော့ပွဲ တော်မှီ ရွှေဘဝါး တော် အောက် လာ ရောက်ဆက်သ စေမည်မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်သူဌေး သူကြွယ် မြို့ရွာသူကြီး မြင်း ခေါင်း မြင်း စီး ဒိုင်း ခေါင်း အဝန်း သွေး သောက်ကြီး တို့ကို နှိုး ဆော်မြဲနှိုး ဆော်ကန် တော့ဆက်သ စေမည်စာရင်း ဂုံထား ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သင့်ပြီ။

25 September 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၃ ရက် နေ့နားခံ ပြော့ ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ကျပင်း မြို့နှင့်စလင်း မြို့နယ် မြေမှုစကား မှာ (သက္ကရာဇ်၁၁) ၆၄ ခုနှစ် ဘေး 1802
တော်ဘုရား လက်ထက်ပြဋ္ဌာန်း ပိုင်း ခြား တော်မူသည့်အမိန့် တော်မြွက်ရင်း အတိုင်း ကျပင်း မြို့နယ်ဝင်နယ်ပါကျွန်ရင်း ရွာ၊ အိုး သည်ရွာ၊ တန်ရွာ၊ ရင်း မဖျား ရွာ၊ ဥဒက်ရှုရွာ များ ကိုစလင်း မြို့ကနယ်ဝင်နယ်ပါ ကျေး ရွာဖြစ်သည်ဆို၍အနှောက်အယှက်အ လျှောက်အထား မရှိစေနှင့်၊ ခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက်တော်ထပ်၍ ပညတ် တော်မူသည့်အမိန့် တော်မြွက်ရင်း နှင့်အညီကျပင်း မြို့စီရင်စုနယ် မြေ ကျေး ရွာဖြစ် စေ၊ ကျပင်း မြို့ကိုစလင်း မြို့ဝန်အရာရှိတို့တအဆင့်အဆိုအနှောက်အယှက်မရှိ စေနှင့်၊ ဆိုင်ရာသံ တော်ဆင့်အ ဆောင်နီမှူး မင်း လှမင်း ကျော်စည်သူဆင့်ဆိုရာနာခံပြီး လျှင်ကျပင်း မြို့သူကြီး မင်ထင်သမန္တ ကျော် ခေါင်တတရား ရာဇဝတ်နှင့်တကွစစ် ကြောစီရင်၍အခွန်ကွမ်း ဘိုး ဆိုင်ရာ ပေး ချိန်ဆောင်ရွက် စေ၊ မြေထဲမြို့ကိုမလွန်မြို့ဝန်စာ ရေး ကြီး မဟာမင်း လှရာဇသင်္ကြန်ကအဆင့်အဆိုအ နှောက်အယှက်မရှိ စေနှင့်၊ မြေထဲမြို့ဝန်မဟာ ဇေယျ ကျော် ခေါင်ကရာဇဝတ်တရား စတား နှင့်တကွဆင့်ဆိုစီရင် စေ၊ တမုတ်ဆိုး ရွာသူကြီး ငရစ်၊ စန္ဒပူရီရွာသူကြီး ငမှုံ၊ ညောင်ပင်သာရွာသူကြီး ငကင်း တို့ကတမုတ်ဆိုး ကြိုးတွင်း ရွှေဝင်း အစုသား တို့လုပ် မြေ နေ မြေ ၁၀ ပဲ ကျော်ပြင်ကန်တွင်း ၂ ပဲ ကျော်၊ တန်အောက် ၁ ပဲ၊ ၂ စု ၃ ပဲ ကျော်ကို ဘေး တော်ဘုရား လက်ထက်က ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်ကျီ တော်သွင်း ထမ်း ပုံ လှေအစုစား ဟောင်း ဖြစ်၍အမိန့် တော်မြွက်ရင်း နှင့်အညီအကျိုး ထော်ရှိချတား လုပ် ဆောင်ပါသည်ကို ရွှေဝင်း အစုသား တို့ကစစ်တမ်းပါစား ပုံဆို၍ နှောက်ရှက်ရှိ နေ ပါသည်၊ အ နှောက်အယှက် မရှိပါစေရချထား လုပ်ဆောင်ဆက်သွင်း ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း တမုတ်ဆိုး ကန်တွင်း ၂ ပဲ ကျော်ကန် အောက် ၁ ပဲ၊ ၂ စု ၃ ပဲ ကျော်လယ် မြေ များ ကို ရွှေဝင်း အမှုထမ်း တို့ကစစ်တမ်း ပါစား ပုံ မြေဆိုမှ်အတား အဆီး အ နှောက်အယှက်မရှိ စေနှင့်၊ ထမုတ်ဆိုး ရွာသူကြီး ငရစ်ကချထား လုပ် ဆောင်၍အစုစပါး များ ကိုဆက်သွင်း စေ။

26 September 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့် ကျော် ၄ ရက် နေ့ နား ခံမင်းထင်မင်း ကျော်ရာဇာတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

ရွှေထား စွဲကိုယ်ရံ တော်ဗိုလ် ဇော်ဒီဖြိုလ်၊ ငရန်ရှင်း တို့ကိုချမ်း သာ ပေးတော်မှုသည်၊ အကျည်း ကလွှတ်။

27 September 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၅ ရက် နေ့နား ခမင်းထင်ရာဇသီဟသူ တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ငဝိုက်ကစလင်း မြို့စီရင်စုနှီး ဝါး မြောင်း ကိုဘိုး ငသော်တာ ဆော်ဘန်ပါသည်၊ 1783
မရှိလျှင်ညီငမှူးသာ (သက္ကရာဇ်၁၁) ၄၅ ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ဆော်ဘန်ပါသည်၊ မရှိလျှင်သား ငဆုရ ဆော်ဘန်ပါသည်၊ မရှိလျှင်ညီငရိုး ဆော်ဘန်ပါသည်၊ မရှိလျှင် ငသော်တာ မြေး ရိုး ရာမပျက် ရွှေလက်ဆက် တော်တိုင် ဆော်ဘန်သည်အတွင်း အရိုး နှင့်မဆိုင်သူ ငယုန်ဖြူက နှောက်ရှက်ရှိပါ၍ ဆော်ဘန်မြဲဆက်ခံ ဆော်ဘန်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငယုန်ဖြူကိုနှီး ဝါး မြောင်း ဆော်အရာကနှုတ်၊ ငဝိုက်ကိုနှီး ဝါး မြောင်း ဆော်ခန့်။

27 September 1858

သက္ကရာဇ်၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၅ ရက် နေ့နား ခံမင်းထင်ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

ပေါက်မြိုင်မြို့မြို့သာမြို့များ နှင့် အောင်ကျင်းကြီး ရွာ၊ ဆီးတန်း ရွာ၊ အရာတော်ကျွန်းကျေး ရွာတို့အကွဲအပြား မရှိစေနှင့်၊ အဝမြို့ဝန်မင်း လှကျော်သူက ဆင့်ဆိုစီရင်စေ၊ ရဲစစ်မာရဘင် လျှော်ကား တော်အုပ်မင်း လှရာဇာကရဲစစ်လျှော်ကား တော်မှာ ၅၀ တော်သွေး သောက်ကြီး နေမျိုး ရာဇာကျော်ခေါင်ကိုထောင်ကဲ၊ မာရဘင်လျှော်ကား တော်မှာပဲ့နင်း နေမျိုး ရဲထင်ကိုထောင်ကဲခန့်တော်မူ၍ လျှော်ကား တော်ထမ်း ကျေး ရွာလူတို့ကိုအထက်ဘွဲ့စည်း ရင်း အတိုင်း အကွဲအပြား အနှုတ်အယူအကပ်အနိုမရှိပါစေရ၊ တရား စကား မင်း မှုတော်ရပ်ပေါ်ပေါက်ကျရောက်သည်များ ကိုဗောင်ကဲတို့ကအုပ်ထိန်း စည်း ကြပ်ဆင့်ဆိုစီရင်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ၅၀ တော်သွေး သောက်ကြီး နေမျိုး ရာဇာကျော်ခေါင်ကိုရဲစစ်လျှော်ကား တော်ထောင်ကဲ၊ ပဲ့နင်း နေမျိုး ရဲထင်ကိုမာရဘင်လျှော်ကား တော်ထောင်ကဲခန့်၊ တိုက်ကျွန်ဆယ်ရွာ လျှော်ကား တော်အမှုထမ်း တို့မှာအထက်ဘွဲ့စည်း ရင်း တိုင်း အကွဲအပြား အနှုတ်အယူအကပ်အနိုမရှိစေနှင့်၊ တရား စကား မင်း မှုတော်ရပ်ပေါ်ပေါက်ကျရောက်သည်များ ကိုထောင်ကဲတို့ကအုပ်ထိန်း စည်း ကြပ်ဆင့်ဆိုစီရင်စေ၊ ငမြတ်ဘူး တိုပင်း တယ ငွေခွန်မှူး အရာကနှုတ်၊ ငမဲကိုပင်း တယ ငွေခွန်မှူး ခန့်၊ ပင်း တယ ဘော်ဆိုင်း ကျေး ရွာအုပ် နေမျိုး မင်း လှကျော်ထင်ဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်စေ၊ တောင် ၁၅၀ ဝေပုံ၊ ငထင်း ရွာရတနာထမ်း စင်တော်သွေး သောက်၊ တောင် ၁၅၀ အမှုထမ်း ငရန်ကွင်း ၊ ငတော၊ ငကြွယ်ဝတို့နှင့်အစုအမှုထမ်း လူ ၄ ရဦး သား တို့က သွေး သောက်ပါအမှုထမ်း ငသာအိကိုသဘောကြိုက်ညီကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း အမှုထမ်း တို့သဘောကြိုက်ညီသူငသာအိကိုတောင် ၁၅၀ ရတနာထမ်း စင်တော်သွေး သောက်ကြီး ခန့်။

28 September 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၆ ရက် နေ့နားခံ ပြော့ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ငရစ်ကဗန့်ကိုတိုက်စီရင်စုဆီး ဘနီ တောင်ရွာကို ဘေး ငကြာ မွေး (သက္ကရာဇ်
1783
၁၁)၄၅ခု၆၄ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင် မြေး
1802
ငကူး ဆက်ခံကြီး စိုး ရာသိန္နီ ကြောင်း အရေး တော်တွင်မလိုက်မထမ်း ၎င်း ဆက်
ရာခံမှန်သည်နှင့်အညီစုံရာတို့ ရွှေစာချုပ်နှင့်လွှဲအင် သော ကြောင့်ဆက်ငံကြီး စိုး
၍သိန္နီဟံသာဝတီ ကြောင်း လိုက်ထမ်း ပြေကုန်ရှိပါသည်ကိုငကူး ကစာချုပ်ကို ဘောက်
ပြန်ပြီး လျှင်ငမြတ်သာနှင့်ပူး ပေါင်း လုဆိုပြန်ရာငရစ်ကကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး စေ
လွှတ် တော်စာချွန်ဝန်စာမှား နှင့်အမှု တော်ကိုထမ်း ရွက် ပြေကုန်ရှိပါသည်၊ လက်
ရှိကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်
အတိုင်း ငရစ်ကိုဗန့်ကိုတိုက်စီရင်စုဆီး ဘနီ တောင်ရွာသူကြီး ခန့်၊ မိုင်း ညောင်
ကသည်း မြင်း အစုမှာအမှုထမ်း တို့သ ဘောကြိုက်ညီသူငတွန်း ဆောင်ကိုမြင်း တပ်
ဗိုလ်ခန့်၊ အင်း ငုရွာကို ကျောက်တန်း ဘော်ဆိုင်း ၊ ပင်း တယရွာအုပ် နေမျိုး
မင်း လှ ကျော်ထင်ကအုပ်ထိန်း စေ၊ ငွေခွန်စာ ရေး မင်း ထင်မင်း လှရာဇာ
ကို ရွှေထီး သနား တော်ခံ စေ။

29 September 1858

သက္ကရာဇ်၁၂၂၀ပြည့် တော်သလင်း လပြည့် ကျော်၇ရက် နေ့နား ခစမြောင်
မှုး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း ဓါတု)

မြောက်ဒဝယ်အမှုထမ်း ငတေ၊ ငရွှေရုပ်၊ ငကျော်သာတို့ကအစုအမှုထမ်း တို့
သဘောကြိုက်ညီကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြောက်ဒဝယ်
ဝေပုံပါသစ်ဆိမ့်ရွာမှာငတေကို သွေး သောက်ကြီး ၊ သာစည်ရွာမှာငရွှေရုပ်
ကို သွေး သောက်ကြီး ၊ ကန်ဖြူရွာမှာငကျော်သာကို သွေး သောက်ကြီး ခန့်၊ မဟာ
မင်းထင်ရဲ ခေါင်သူရိန်ကိုကိုး ခရိုင် ကျောက်ဆည်ဝန်အရာကနှုတ်၊ မင်းထင်ရာ
ဇာကိုကိုး ခရိုင် ကျောက်ဆည်ဝန်ခန့်၊ ကိုး ခရိုင် ကျောက်ဆည်ဝန် နော်ရထာ ကျော်
စွာ၊ မင်းထင်ရာဇာတို့ကိုမဟာမင်း ခေါင်သီဟသူ ကျောက်ဆည်ကိုဝန်ဗဉ်သနား
တော်မြတ်ခံရသည့်နည်း အစီအနင်း အဆောင်အရွက်သနား တော်ခံစေ၊ ငစည့်
တူး မြို့စီရင်စုသ ပြေလှနယ် ရွှေးစုရွာနတ်ရှင် ရွှေအမှုထမ်းငကံ ရေးကငစည့်ကူးမြို့စီ
ရင်စုသ ပြေလှသူကြီးငသိုင်းကစီရင်စု ကျေးရွာများတွင်စုကြီးငန်ကြီးများပြားသည်ဖြစ်၍
မကြီးမစိုးမ ဆောင်မရွက်နိုင် ကြောင်းနှင့်လွှဲအပ်ရှိပါသည်၊သ ပြေလှနယ်အတွင်းနတ်ရှင်
ရွှေအစုသားတို့ကို နေ မြေစား မြေဝေး ချသနား တော်မူသည့် ရွှေ: စုရွာစုရင်း
စုခြား အသည်အလါလူတို့စာရင်း ကိုဆက်သွင်း ပါရသည်၊ စာရင်း ပါလူတို့ကိုမင်း မိ
ဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အခိုအနှုတ်အယူအ နှောက်
အရှက်မရှိပါစေရ၊ သ ပြေလှရွာစီရင်စု ရွှေ: စုရွာကိုသူကြီး အရာနှင့်အမှုတော်
ကိုထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း သ ပြေလှ
ရွာနယ်ရွှေ: စုမှာစာရင်း ပါလူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံ
အကပ်အခိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိစေနှင့်၊ ငကံရေး ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်
စေ၊ လင်း ဇင်း သေနတ် သွေး သောက်ကြီး ငကာစိကငစည့်တူး မြို့စီရင်စုသ ပြေ
လှရွာသူကြီး ငသိုင်း ကစီရင်စု ကျေး ရွာများ တွင်စုကြီး ငန်း ကြီး များ ပြား သည်
ကျေး ရွာဖြစ်ပါ၍ မကြီး မစိုး မ ဆောင်မရွက်နိုင် ကြောင်း နှင့်လွှဲအပ်ရှိပါသည်၊
သ ပြေလှရွာစီရင်စုလင်း ဇင်း သေနတ်အစုသား တို့ကို ပေး ချသနား တော်မူသည့်
လုပ်မြေ နေ မြေကြီး အတွင်း သ ပြေလှရွာ၊ ကွဲချရွာ၊ ချောင်း တော်ဝရွာ၊
ချောင်း ပေါက်ရွာ၊ ရွား စေးချက်ရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့စာရင်း
ကိုဆက်သွင်း ပါရသည်၊စာရင်း ပါ လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်
မတ် တော်တို့ထံအကပ်အခိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ သ ပြေလှရွာ၊ ကွဲ

ချရွာ၊ ချောင်းတော်ဝရွာ၊ ချောင်းပေါက်ရွာ၊ ရှားစေးချက်ရွာများ ကိုသွေးသောက်ကြီး သူကြီး အရာနှင့်အမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်းနှင့် ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငစည့်ကူး မြို့စီရင်စုသ ပြေလှရွာ၊ ကွဲချရွာ၊ ချောင်းတော်ဝရွာ၊ ချောင်းပေါက်ရွာ၊ ရှားစေးချက်ရွာရှိစာရင်းပါ လူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်းညီမင်းသား မှူး တော်မတ်တော်တို့ထံအကပ်အနိုအ နှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိစေနှင့်၊ လင်းဇင်း သေနတ်သွေးသောက်ကြီး ငကာစီကကြီး စိုး စီရင်စေ၊ လင်းဇင်း သေနတ်အကြပ်ငကြာဝိုင်း က ငစည့်ကူး မြို့စီရင်စုသ ပြေလှရွာသူကြီး ငသိုင်း ကစီရင်စု ကျေးရွာများ တွင်စုကြီး ငန်းကြီး များပြားသည့်ကျေးရွာဖြစ်ပါ၍ မကြီး မစိုး မဆောင်မရွက်နိုင်ကြောင်းနှင့် လွှဲအပ်ရှိပါသည်၊ သ ပြေလှရွာ စီရင်စုလင်းဇင်း သေနတ်အစုသားတို့ကိုပေး ချသနားတော်မူသည့်လုပ်မြေ နေမြေကြီး အတွင်း ဇီးဖြူကုန်းရွာ၊ ကွဲတပ်ရွာရှိ စုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့စာရင်း ကိုဆက်သွင်းပါရသည်၊ စာရင်းပါလူတို့ ကိုမင်း မိဘုရား မင်းညီမင်းသား မှူး တော်မတ်တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ်အ ယူအနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ၊ ဇီးဖြူကုန်းရွာ၊ ကွဲတပ်ရွာများ ကိုသူကြီး အရာ နှင့်အမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အ တိုင်း ငစည့်ကူး မြို့စီရင်စုသ ပြေလှရွာနယ်ဇီးဖြူကုန်းရွာ၊ ကွဲတပ်ရွာရှိစာရင်း ပါလူတို့ကိုမင်း မိဘုရား မင်းညီမင်းသား မှူး တော်မတ်တော်တို့ထံအကပ်အနိုအ နှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိစေနှင့်၊ လင်းဇင်း သေနတ်အကြပ်ငကြာဝိုင်း က ကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ၊ ရွှေပြည်သေနတ်စာရေး ကသစ်ကုန်း ရွာအမှုထမ်း ၄၀ မှာငကြိုင်ကိုသွေး သောက်ကြီး ခန့်။

1 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တော်သလင်းလပြည့်ကျော် ၉ ရက်နေ့နားခံ ပြော့ ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်းတက်သမိုင်း စာစု)

လောင်ရှည်မြို့၊ ထီးလင်းမြို့၊ ဆောမြို့များကို မဟာမင်းခေါင်ရာဇာကိုသုံးမြို့ဝန်ခန့်။

2 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်းလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက် နေ့နား ခံစမြောင်မှုး ထွင်ပြန်။

(မန်းတက်သမိုင်း စါစု)

ချောင်း ဦး ဆယ်ရွာကိုဆိုင်ရာအကွဲအပြား မရှိစေနှင့်၊ ဗိုလ်မှူး မင်းသား ကတဝတည်း ဆင့်ဆိုစီရင်စေ၊ ငွေယ်ကလယ်ကိုင်း မြို့ကူဖြူကျောင်း တိုက်အတွင်း အရှေ့အနောက် တောင် မြောက်စတုရမ်းဂါစီမြေကိုဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက် အတိုင်း လယ်ကိုင်း မြို့ကူဖြူကျောင်း တိုက်အရမ် အတွင်း အရှေ့အနောက် တောင် မြောက်စတုရမ်း ဂါစီ မြေကိုငွေယ်က ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကု သိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှဒါန်း စေ။

2 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၀ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာ များ က ရွှေမြို့ တော်ဆိပ်ပွဲ များ သို့ကြည်း ရေကျ ရောက် သည့်စပါး ဆန် များ ကိုအရပ်ရပ်ကြည်း ကင်း ရေကင်း ဆိပ်ပွဲ များ ကအ ဟောက် အစား အတား အဆီး မရှိ စေနှင့်၊ ဈေး နှုန်း ပေါက်ရာ ရောင်း ဝယ်ကြ စေ၊ ပြည်သူဆင်း ရဲသား တို့ ရောင်း ဝယ်ကြသည့်စပါး ဆန် များ မှာအရပ်ရပ်ဆိပ်ပွဲ များ ကတယ်ခွန်ဆို၍အ ကောက်အစား အ တောင်း အခံမရှိ စေနှင့်၊ သူ ဌေး မ ဟာ ဇော်တိက၊ မဟာသိဂီ ဿေဌ မေဏ္ဍကတို့ကတယ်ကိုယိန်း သိမ်း ၍ ချင်မှတ် ရောင်း ဝယ်ကြ စေ ။

2 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့် တော်သလင်း လပြည့် ကျော် ၁၀ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ငစည့်တူး မြို့ကောင်ထွင့်တူး တာ တော်ထွင်တူး လုပ်သည့်သူကြီး ပဲ့နင်း ကျေး ထိန်း ရွာအုပ်တို့မှာသက်ပန်း ရွာစား ဟောင်း တောင်း ခံယူသည့်ကြေး ငွေပန္နာ လက်ဆောင်များ ကိုပေး ဆောင်ရသူတို့ ရှေ့ဂိုက်၍ တောင်း ခံပြန် ပေး စေပြီး လျှင်သက်ပန်း ရွာစား ဟောင်း ကိုအကျည်း ထား ၍တာ တော်မှာတူး ရင်း လုတို့နှင့်တူး လုပ် စေ၊ ပြီး ပြေမှ ရွှေဘဝါး တော် အောက်သို့ပင်း တကား တပ်၍ ပို့လာ စေ။

3 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်ရာဇာသီဟသူထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

လက်ခွဲကြီး မင်း လှရဲသူ ကျော်ထင်က မိတ္တီလာမြို့စီရင်စုသဖန်း တိုင် ကျေး ရွာသည်
သူကြီး မရှိနှစ်ကာလ ရှည်လျား အိမ် ခြေလူ နေပျက်ပြား သည်ကိုမြို့သူကြီး မြို့စာ ရေး
တို့ စာခံယူ ပေး အပ်သိမ်း သွင်း ပြုစုရာအိမ် ခြေ ၁၀၀ ကျော်ဖြစ်ထွန်း ရှိပါသည်၊
လက်ရှိခန့်အပ်သည့်အမိန့် တော်မြတ်နှင့်ကြီး စိုး မြို့ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် (သက္ကရာဇ်
1783
၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခုသူကြီး ပေး စစ်တမ်း စာရင်း များ ကိုလဲ ပြောင်း ဆက်
1802
သွင်း ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မိတ္တီ
လာမြို့စီရင်စုသဖန်း တိုင်ရွာကိုလက်ရှိအမိန့် တော်နှင့်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်သူသူ
1783
ကြီး လက်စွဲကြီး မင်း လှရဲသူ ကျော်ထင်က (သက္ကရာဇ် ၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခုစစ်တမ်း စာ
1802
ရင်း လဲ ပြောင်း ဆက်သွင်း ထမ်း ရွက် စေ၊ ငလပ်မယား မိဖြူတို့ထွက်သွား သည့်
အမှုနှင့် ထောင်မှာအကျည်း ထား သူ ဆွေမျိုး တို့ကို ချမ်း သာ ပေး တော်မူသည်၊
အကျည်း ကလွှတ်၍ ပခန်း ကြီး မြို့စား ဝန်ကြီး သို့အပ်။

3 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့် ကျော် ၁၁ရက် နေ့နာ ခံမင်း
ထင်ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ဘုန်း တော်အလွန်ကြီး မြတ် တော်မူလှ သော ရေ မြေအသျှင်ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း သခင်
ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်နက်စကြာသခင်အသျှင်ဘဝရှင်မင်း တရားကြီး ဘုရား၌င်း
စုကြီး ဝန်မင်းကြီး မင်းလှမင်းထင်ရှိန်း သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ၄၀
တော်သွေး သောက်ကြီး စန္ဒကာမဏိ ကျော်သူ မြေး မင်းလှမင်းထင်ရာဇာ၊
နရာသိဂိတင်၊ ငမှို၊ ငကြယ်၊ ငရွှေရစ်၊ ငမင်း ၊ ငစံလှဘော်၊ ငသာစိမ်း ၊
ငနို၊ ငရွှေကြီး ၊ ငရွှဲ၊ ငထွား ၊ ငရွှေဘိုးရဲလှအာကာ၊ ငမေကြီး ၊ အာကာရဲ
ခေါင်၊ ငလွင်၊ ငကလူ၊ ငထွန်း အောင်၊ ငရွှေမောင်၊ ငပေါ်ရင်း ၊ ငစံ
တုန်း ၊ ငကြာဘူး ၊ ငရွှေကံ၊ ငရွှေကြီး ၊ ငကျိုင်၊ ငရွှေမှုံ၊ ငခွေး ၊ ငစုံ၊ င
အို၊ ငရွှေရောက်၊ ငစိန်သိမ်း ၊ ရွှေတောင်ပျံညို နော်ရထာ၊ ငစို၊ ငဘူး ၊
ငတိုး ၊ ငထွန်း နှောင်း ၊ ငခွေး ၊ ငမှိုင်း ၊ ငရွှဲ၊ သီဟရန်အောင်၊ ငဂိုဝ်၊
နရာသိဂိ ကျော်ခေါင်၊ ငသော၊ ငပေါင်း ၊ ငရိုး ၊ ငရွှေခဲ၊ ငလှိုဝ်၊ ငဖြိုးအ
ရည်တူလူ ၅၀ တို့ကိုမင်းလှမင်းထင်ရာဇာကို ၄၀ တော်သွေး သောက်ကြီး ၅၀ တော်
ဗလစည်သူ သွေး သောက်၊ သူရရဲ ကျော်ထင် မြေး ရွှေတောင်ရာဇာ ကျော်၊ နေမျိုး
ကျော်သူ ကျော်၊ ငဘိုး ၊ ငမော၊ ကျော်ထင် ရွှေတောင်၊ ငတေနောင်၊ ငတာတေ၊
ငနက်၊ ငကျောက်ခဲ၊ ငရွှေလှော်၊ ငဆယ်၊ နော်ရထာသိခ်သူ၊ နော်ရထာဇေ
ယ၊ ငမြတ်ကောင်း ၊ နော်ရထာသိဂိ၊ ငရွှေပု၊ နော်ရထာရွှေတောင်၊ င
ရွှေတိုး ၊ ငရွှေအုံး ၊ ငဘူး ၊ ငကြွယ်စ၊ နေမျိုး သိဟရွှေတောင်၊ ငပေ၊ ငဝင်း ၊
ငဖြူဝင်း ၊ နော်ရထာသိခ်၊ ပျံရှိသူရ ရွှေတောင်၊ ငညို၊ နော်ရထာသူရိန်၊ င
အို၊ ငရစ်၊ နော်ရထာပျံသူ၊ နေမျိုး စည်သူ နော်ရထာ၊ ငရွှေမင်း ၊ ငမှန်း ၊
အာတာ ရွှေတောင်၊ သိဂိသိခ် ရွှေတောင်၊ ငရွှေမင်း ၊ ငရွှေသီး ၊ ငအေး အ
ရည်တူလူ ၄၀ တို့ကို ရွှေတောင်ရာဇာ ကျော်ကို ၅၀ တော်သွေး သောက်ကြီး ၊ ၅၀
တော်ကျော်ထင်နရာသူ သွေး သောက်၊ ပျံရှိ နော်ရထာ မြေး နေမျိုး သိဟရန်
အောင်၊ ငရွှေကျေး ၊ ငဆုံး ၊ ငပေ၊ ငပေတူ၊ ငစိန်ဥ၊ သိဂိ နော်ရထာ ကျော်
ခေါင်၊ နေမျိုး ကျော်သူ၊ သိဂိ ရွှေတောင် ကျော်၊ ငသင်း ၊ ငဘိုး ၊ ငတံခပး ၊
ငရွှေထွန်း ၊ ငဝိန်၊ ငအောင်နီ၊ ငရွှေကဲ၊ ငရွှေညွှာ၊ ငကွယ်၊ တေဇ ရွှေတောင်၊
ငအုပ်၊ ရွှေတောင်သိဂိ၊ ငရွှေမင်း ၊ ငကြာရောက်၊ ငအုန်း ၊ ငသံပါ၊ ငရွှေ

ကူး ၊ ငနှောက် ၊ ငအိုး အရည်တူလူ ၂၀တို့ကို နေမျိုး သီဟရန် အောင်ကို ၅၀ တော်သွေး သောက်ကြီး ခန့် ၊ ၄၀ တော်စန္ဒကာ မဏိ ကျော်သူ သွေး သောက် ၊ ၅၀ တော် ဗလစည်သူ သွေး သောက် ၊ ၅၀ တော် ကျော်တင်နရသူ သွေး သောက် တပ်ဘွဲ့ထမ်း ရှက်စေ ၊ ဘကြီး ဘထွေး ညီသား အစ်ကိုမယား အသက် နေ့နံစာရင်း ကျယ်ကိုလည်း သွင်း ၊ အသန့် တော်ဆက်မြစ် လောင်း ဥယည်အုပ်သူကြီး ငဝိန်ကအသန့် တော်ဆက် မြစ်လောင်း ဥယည်နယ်ကိုင်း ယာ မြေများ ကိုအဘပုံချိ ဇေယအစ်ကိုစား တော် ကဲငကုလား တို့လက်ထက်ကိုင်း ယာ ခွန် ငွေ ၁။ ကျော်ကိုစား သောက်ထမ်း ရှက်ပါ ရသည် ၊ ငွေလက်ထက် တော်အသန့် တော်ဆက်မြစ် လောင်း ဥယည် တော်အုပ်သူကြီး ခန့်ထား တော်မူ၍ကိုင်း ယာ မြေများ ကိုချထား လုပ် ဆောင် စေရ ငွေလှံအစု ရေး သွေး သောက်ကြီး တို့ကကြီး ဝတ်ဝိုက်ရ ပါသည်ဆို၍လုပ်သား လုပ်သူတို့ကိုအပူအ ပြင်း အ တောင်း ခံနေပါရသည် ၊ ကိုင်း ယာ မြေများ ကိုချထား လုပ် ဆောင် ဆက်သပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငွေလှံအစု ရေး သွေး သောက်ကြီး အမှုထမ်း တို့ကအ တောင်း အခံမရှိစေနှင့် ၊ မြစ် လောင်း ဥ ယည်အုပ်ကြီး ကဆက်သွင်း စေ။

4 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့် တော်သလင်း လပြည့် ကျော် ၁၂ရက် နေ့နား ခံ ပြေ ၃ ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

မြေထဲမြို့ကွမ်းဘိုး ငွေ ၅၀။ ကိုနန်း မတော်ဝန်စာရေးကြီး တို့ကအာစားသနားတော်ခံစေ။

5 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၃ ရက် နေ့နားခံစ မြောင်မှုး ထွင်ပြန်။

(မန်းတက်သမိုင်း စါစု)

ရှမ်း ပိုက်လက်ရ ယောင်မှူး အဝန်း ငယ်သား တစုတို့က ရှမ်း ပိုက်လက်ရ ယောင် အစုသား တို့မှာ အငြား လက်ရအစုအမှုထမ်း တို့ကဲ့သို့လုပ် မြေ နေ မြေသနား တော် မြှုတ်မခံရပါ၊ လက်မရှိ ယောင်အာဏာအစုသား တို့နှင့်မကွဲမပြား ထမ်း ရွက်ရ သည့်အစုသား ဖြစ်၍ဆိပ်တည်ပွဲတင်း ကူး တို့ချော တမင်း ငါး ဆိပျင်လက်နိုင် မြေ ဆိ ရေခွန်အ ပေါ် ဝန်အ ကောက်အစား တရား ထွမ်း ဘိုး သား ရေလဲ ဝါးအိုးတိုးအုပ် ရှစ်အဘို့ တော်အဝယ် တော်ဝန်တင်ဦး ရေပုတ်တက် မြောမှ စ၍အလုံး စုံအမှုမျိုး ကို မည်သည့်မြို့ရွာမဆို နေထိုင်ရာအရပ်တွင် ဘား တော်ဘုရား ဘကြီး တော်ဘုရား လက်ထက်ကစ၍ဘုရား ရွှေလက်ထက် ဘော်တိုင်အမိန့် တော်စာချွန် တော်များ နှင့် လွတ်ငြိမ်း ရှိသည်ဖြစ်ပါ၍ ရှေး အစဉ်ထုံး စံနှင့်အညီလွတ်ငြိမ်း မြဲလွတ်ငြိမ်း ပါရမည့် အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရှမ်း ပိုက်လက်ရအစုသား တို့ သွား လာ ရောင်း ဝယ်သည့်နွား ဝန်တင်များ ကိုအရပ်ရပ်တင်း ပွဲများ ကအ ခွန်အဘို့ဝန်တင်ဦး မှစ၍အ ကောက်အခံမရှိ စေနှင့်၊ အထက်အမိန့် ဘော်အတိုင်း လွတ်ငြိမ်း စေ။

5 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့် ကျော် ၁၃ ရက် နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

6 October 1858

ရွာသစ်ကြီး ရွာသူကြီး ပဲ့နင်း ငပါတူ၊ သား ငရွှေကျီး တို့သည် စီရင်စု ကျေး ရွာ နယ်မြေအတွင်း ဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့ကိုသိမ်း ပိုက်မစပြီး လျှင်ရာဇဝတ် တော်ကြောင်း မပေါ်မထွက်စေရ၊ လုံခြုံငြိမ်ဝပ် အောင်ဆင့်ဆိုအုပ်ထိန်း ရမည့် သူများ ဖြစ်လျက်ရွာသစ်ကြီး ရွာနေငဘား ၊ ငချိတ်၊ ငရောက်၊ ငဝါရစ်တို့ ရာဇဝတ်တော်ကြောင်း ကိုကျူး လွန်၍နွား ကိုထတ်စား ရာအတူပါသူများ ဖြစ် သည်၊ ငပါတူသား ငရွှေကျီး တို့ကိုရွာသစ်ကြီး ရွာသူကြီး ပဲ့နင်း အရာတနှုတ်၊ နွား ကိုသတ်စား သူငဘား ၊ ငချိတ်၊ ငရောက်၊ ငဝါရစ်၊ ငပါတူတို့ကိုကြား မြင်သမျှ ကြောက်ရွံ့အောင်စကိုင်း မြို့စီရင်စု ကျေး ရွာများ မှာမောင်း ကြော် ၍ရာဇဒဏ်စီရင်၊ ရွာသစ်ကြီး ကျေး ရွာမှာသူကြီး ပဲ့နင်း ခန့်ထား ရန်ကိုစ ကိုင်း မြို့ဝန်မဟာမင်း လှမင်း ကျော်မင်း ထင်ကသင့်ရာ လျှောက်ထား စေ၊ ပင်း တယ ငွေခွန်မှူး ငသဲကိုအထက် ငွေခွန်မှူး တို့နည်း ထီး အစီး အနင်း အဆောင် အရွက်သနား တော်ခံစေ၊ သေည်ညွတ် ငွေခွန်မှူး ငပန်ဆိုင်ကိုအထက်သေည်ညွတ် ငွေခွန်မှူး တို့နည်း ထီး အစီး အနင်း အဆောင်အရွက်သနား တော်ခံစေ၊ လက် ဝဲဝင်း မှူး မင်း ကြီး မဟာမင်း ခေါင်ကအင် တောက်သာငါး မြို့၊ အင်တိုင်ငါး
1858
ရွာ၊ ကျွန်း လှရွာများ မှာမြို့ရွာသိမ်း သွင်း ပြုစုသည် (သက္ကရာဇ် ၁၂) ၂၀ပြည့် နှစ်အတွင်း ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်ရှိသည်ဆို၍အတောင်း အခေါ်အချုပ်အကိုင်မရှိရပ်ဆိုင်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ဖွဲ့ခိုး သံတော်ဦး တင် ချက်အတိုင်း အင်တောက်သာငါး မြို့၊ အင်တိုင်ငါး ရွာ၊ ကျွန်း လှရွာများ မှာမြို့ ရွာပြုစုသည်အတွင်း ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်ရှိသည်များ ကို(အတောင်း အခံအချအခေါ်အချုပ်အကိုင်မရှိစေနှင့်)။

6 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း ဟက်သမိုင်း စါစု)

ငဘာသင်းကို ယောမြို့ဝန်ခန့်၊ ယောမြို့ဝန်ငဘာသင်းသား ငသာတင်ကို ယောမြို့သူကြီး ခန့်။

6 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် နေ့နား ခံမင်းထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်းတက်သမိုင်း စါစု)

ဟဲလုံမြို့စား မဟာဇေယသိုဟ်ဘွား သေလွန်သည်မှာတစ်ပေါင်း မြို့စားတို့သေလွန်ရာသကြိုဟ်သည့်နည်း လုပ်ဆောင်သကြိုဟ်စေ၊ ငခွန်လုံကိုဟဲလုံမြို့စား ခန့်။

6 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် နေ့သွင်း ရင်းနား ခံ ပြောကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

မိတ္ထီလာမြို့စီရင်စုထ နောင်း ကန်ရွာကိုငလုံး (သက္ကရာဇ်၁၁)၄၅ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး သည်၊ မရှိလျှင်သား ငသာ တော်(သက္ကရာဇ်၁၁) 1783
၆၄ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး သည်၊ မရှိလျှင်ညီငသာ အောင်ဆက် 1802
ခံကြီး စိုး သည်၊ မရှိလျှင်သား ငရွှေ မှော်ဆက်ခံကြီး စိုး သည့်အတွင်း အဖိုး နှင့် မဆိုင်သူငတပ်ကအမိန့်တော်စာခံယူ နှောက်ရှက်ပြီး လျှင်မင်း မှုတော်ရပ်မ ပြေ မကုန်မဆောင်မရွက်ထွက် ပြေး သော ကြောင့်အဖိုး သား မြေး ငရွှေ မှော်ကို ဆိုင်ရာစာ ခြောက်မြို့ဝန်စာ ပေး အပ်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက် စေရာမင်း မှု တော် ပြေကုန်ရှိ ကြောင်း ကိုရှင်း ထင်း စစ် ဆေး မေး ချက်ထွက်ချက်များ နှင့် စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း ငထပ်ကိုမိတ္ထီလာမြို့စီရင်စုထ နောင်ကန်ရွာသူကြီး အ ရာကနှုတ်၊ ငရွှေ မှော်ကိုထ နောင်း ကန်ရွာသူကြီး ခန့်။

6 October 1858

သက္ကရာဇ်၁၂၂၀ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၄ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။
(မန်း တက်သမိုင်း ဓါစု)

စလင်း မြို့စာရေး နေမျိုး သီရိကျော်တင်ကို အထက်မြို့စာရေး တို့နည်း ထီး အစီး အနင်း အဆောင်အရွက်သနားတော်ခံစေ။

7 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့် တော်သလင်း လပြည့်ကျော် ၁၅ ရက် နေ့နား ခံ ပြော့ ကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါရှု)

ညောင်ရွှေစော်ဘွား ထဗွောစမဟာဝံသသိင်္ဂဓမ္မရာဇာမယား မဟာဒေ ဝီကိုသိန္ဒီ စော်ဘွား မယား နည်း ထီး အစီး အနင်း အဆောင်အရွက်သနား တော်ခံစေ။

8 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၁ ရက် နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

ငသန်း ကိုပုဂံမြို့စီရင်စုမြင်သာရွာသူကြီး လွန်ကြင် လှေပဲ့နင်း အရာကနှုတ်၊ အ
ရိုး သား မြေး မှန်သူမင်း လှရာဇဗိုလ်ကိုမြင်သာရွာသူကြီး လွန်ကြင် လှေပဲ့နင်း
ခန့်၊ ငဝင်း ကို ရွှေး လက်ဝဲအစုအကျိ သေနတ်စာ ရေး ခန့်၊ ကျပင်း မြို့သူကြီးမင်း
ထင်သမန္တ ကျော် ခေါင်ကကျပင်း မြို့စီရင်စုကန် တော်ရွာကိုင ချင်း ဖြူ(သက္ကရာဇ်
၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခုစစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင်သား င 1783
ဂဘား ဆက်ခံကြီး စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင်သား ငနန်း ဆက်ခံကြီး စိုး ရာမ ဆောင် 1802
မရွက်နိုင် သော ကြောင့်နောင် တော်ပုဂံမင်း လက်ထက်ညီင ရွှေ မောင်ကိုရွာ
နေ ကြေး ထမ်း ကြီး တို့အစုံအညီစာချုပ်နှင့်လွှဲအပ်၍ ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်ကြီး စိုး
ဆောင်ရွက် ပြေကုန်ရှိပါသည်၊ လက်ရှိကြီး စိုး မြို့ ကျေး ရွာသ ဘောကြိုက်ညီသူ င ရွှေ
မောင်ကိုသူကြီး ခန့်ထား ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်
ဦး တင်ချက်အတိုင်း လွှဲထမ်း စာချုပ်နှင့်လက်ရှိကြီး စိုး ရသည်မှန်လျှင် င ရွှေ မောင်
ကိုကျပင်း မြို့စီရင်စုကန် တော်ရွာသူကြီး ခန့်။

13 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၆ရက် နေ့နား ခစ မြောင်မှူး
ထွင်ပြန်။
(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

၄ မောက်ကိုမိုး နံတပ်နား ခံအရာနှင့်ကျုင်း တုံမြို့မှာ စောင့်နေထမ်း ရွက်စေသည်ကိုမြို့ကျေး ရွာကိုငြိမ်ဝပ် အောင်မအုပ်မထိန်း အမှုရှာကြံ ကြေး ငွေစာယူကြောင်း နှင့် ရွှေနား တော်မြှတ်ကြား သိတော်မူရသည်၊ မိုး နံတပ်နား ခံအရာတနှုတ်၊ စား ယူသည်ဆိုသည့် ကြေး ငွေများ ကိုစစ်မေး၍ မှန်လျှင်ကုန်စင်အောင်ပြန် ပေး စေ၍ မိုး နံတပ်စစ်ကဲတို့က ရွှေဘဝါး တော် အောက်အကျည်း ပို့လာစေ၊ မိုး နံတပ်နား ခံမင်း ကျော်သူရိန်ကိုကျုင်း တုံမြို့မှာ စောင့်နေထမ်း ရွက်စေ၊ ရာဇဝတ်မှုဖြင့် ထြေး မြို့ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်လယ် ပေါင်ယာ ပေါင် မြေစုမြေခွန်အတောင်း အခံမှ စ၍ အရပ်ရပ် မှုများ နှင့်အတွင်း တော်လွှတ် တော်ရှေ့ရုံး နောက်ရုံး ပြင်အိမ်ဝန်အိမ်ဆိုင်ရာ များ တွင် ချုပ်ထား ရှိသူတို့ကိုအချုပ်အနှောင်ကိုချမ်း သာ ပေး တော်မူသည်၊ ကုန်စင် အောင်လွှတ်၍ စာရင်း သွင်းစေ။

14 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၈ ရက် နေ့နား ခံ ပြောကြီး မှူးတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

ငစည့်ကူး မြို့စီရင်စုစုံး မြို့နယ်အတွင်း ပူဇော်ကန်ပျက်စီး ယိုယွင်း ရှိသည့်ကိုအိမ်ရှေ့မင်း ကအသစ်ထပ်မံဆီး ဆို့၍အိမ်ရှေ့ကန်သမုတ်ပြီး လျှင် ကျောက်တိုင်နယ်နိမိတ်အပိုင်း အခြား သတ်မှတ်သွား သည့်အတွင်း ရေပိုး ရေမွှား သား ငါး တိရိစ္ဆာန်တို့ကိုဇီဝိတဒါန၊ အဘယဒါနဖြစ်စေခြင်း အကျိုး ငှါ ဘေး မဲ့ချမ်း သာ ပေး တော်မူသည်၊ အဘမ်း အဆီး အပစ်အခတ်အသတ်အညှဉ်းမရှိ စေနှင့်၊ လွတ်ငြိမ်း ချမ်း သာစေ၊ ကျောက်တိုင်စိုက်မှတ်သည့်ပုံစံကိုလည်း သွင်း ၊ အိမ်ရှေ့ဝင်း မှူး မင်း လှဂုဏ္ဏန်ကကုန် ဘောင်မြို့သို့ထွက်စံ တော်မူရာ ငစည့်ကူး မြို့စီရင်စုငှက်စာ ညောင်ပင်ရွာ နေ နောက်တော်ပါဆွေသား မျိုး သား လူ ၁၅၀ နှင့်လိုက်ထမ်း ပါသောကြောင့်ဆွေသား မျိုး သား ညီသား အစ်ကိုမိဘသား မယား တို့ကိုမြို့ရွာသူကြီး စုရှင်ငန်း ရှင်တို့ကမင်း မှူးမင်း ကင်း စရိတ် ကြေး ငွေအ သေး အသွဲအခွဲအခန့်မရှိလွှတ် တော်တစာ ခွန် ပေး အပ်၍အုပ်စည်း မပျက်ထမ်း ရွက် နေထိုင်ပါသည်ကိုမငြိမ်း ပါရ၊ မြို့ရွာသူကြီး တို့က နှောက်ရှက်ငွ့်ပြန် ပါသည်၊ ငကြွက်သား ငတာ တေတို့ပိုင်ဆိုင်သည့်နယ်လယ် မြေကိုလည်း အိမ်ရှေ့မင်း က ပေး ၍လုပ်စား ထမ်း ရွက်ပါရသည်၊ ငှက်စာ ညောင်ပင်ရွာကိုအစား သနား တော်မြတ်ခံရပါမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငစည့်ကူး မြို့စီရင်စုငှက်စာ ညောင်ပင်ရွာကိုအိမ်ရှေ့ဝင်း မှူး မင်း လှဂုဏ္ဏန်ကအစား သနား တော်ခံ စေ၊ မြို့ရွာသူကြီး တို့ကနယ်ဝင်နယ်ပါဆို၍အဆင့်အဆိုအ နှောက်အရှက်မရှိ စေနှင့်၊ ငကြွက်သား ငတာ တေတို့ပိုင်ဆိုင်သည့်လယ် မြေကိုလည်း မင်း လှဂုဏ္ဏန်ကလုပ်စား မြဲလုပ်စား စေ၊ ဟဲလုံမြို့စား ငခွန်လုံကိုအဘဟဲလုံမြို့စါး နည်းထိုး အစီး အနင်း အ ဆောင်အရွက်သနား တော်ခံ စေ။

15 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၅ရက် နေ့နား ခံပြော့ကြီး မှူး တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

ထီး လင်း မြို့သူကြီး ရိုး လေ့ကြီး ကထီး လင်း မြို့မှာ ဘေး မြေတစ်ပစ် (သက္ကရာဇ် ၁၁ 1783
၄၅) နှစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး ပါသည်၊ မဇ္ဈိမလှိုင်သား သောကျန် 1802
(သက္ကရာဇ် ၁၁ ၆၄) ခုနှစ်တမ်း စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး ပါသည်၊ မဇ္ဈိမလှိုင်
သား မြေတစ်ကြီး စိုး ပါသည်၊ မဇ္ဈိမလှိုင်ဘကြီး တော်ဘုရား လက်ထက်ကကို နောင်
တော်ပုဂံမင်း လက်ထက်တိုင်ဘကြီး လှကြီး စိုး သေဆုံး ရာဃယ်ရွယ်စဉ်တင်သား
ရွာသူကြီး သား င အောင် ကျော်ကြီး စိုး သည်အတွင်း မြို့ရွာ နေလူတို့သဘော မကြိုက်
မညီ၊ ကျေး ရွာ မဖြစ်ထွန်း ကြောင်း နှင့်ဆိုင်ရာမြို့စား ထံ ပြောဆို လျှောက်ထား
ရှိပါသည်၊ ရိုး ရာသား မြေး မှန်သည်နှင့်အညီထီး လင်း မြို့ကိုကြီး စိုး စီရင်ပါရ
မည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း င အောင် ကျော်ကိုထီးလင်း
မြို့သူကြီး အရာကနှုတ်၊ အရိုး သား မြေး မှန်သူလေ့ကြီး ကိုထီး လင်း မြို့သူကြီး ခန့်။

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၉ရက် နေ့နံနက် ၁၀ နာရီ မင်း ထင် 16 October 1858
ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း ၈၁၉)

ငွေ မောင်ကိုစကျင်ဝမြင်း တပ်ဗိုလ်အရာကနှုတ်၊ အမှုထမ်း တို့သဘောကြိုက်
ညီသူငွေတုတ်ကိုမြင်း တပ်ဗိုလ်ခန့်။

17 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၁၀ ရက် နေ့နာ၁း ခံ ပြောကြီး
မှုး ထွင်ပြန်။
(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ရွှေမြို့တော်ကြီး အတွင်း အိမ်ယာ ဆောက်လုပ် နေထိုင်သည့်အစုအမှုထမ်း လူ ၁၀၀၀၀ ကျော်တို့ကိုလယ်ပယ် ပေါင်း ၆၀၀၀၀ ကျော် ပေး ချသနား တော်မူရာ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မြေး တော်မတ် တော်ဆင်း ရဲသား ကျွန် တော်မျိုး တို့ဘိုးဘပိုင် ငွေ ဝယ်လယ်ယာ ပါရှိသည်ကို နှုတ်၍လယ် ရှင်တို့က ရယူ ချတင်လုပ် စား မြဲလုပ် စားစေ၊ အမှုထမ်း လူတို့မှာ ရွှေနန်း ရိုး လမိုင်း ကျီ တော် စပါး နှင့်အရပ်ရပ်မြို့ဆက် ငွေ တော် ဝယ် စပါး မှား ကနှုတ် ပေး သည့်အစား သနား တော်ခံ စေ။

18 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၁၁ရက် နေ့နား ခစ မြောင် မှုး မင်း တင်မင်း ကျော်ရာဇာသွင်ပြန်။

(မျိုး ကြည့်၊ ပု၊ ၁၀၄၆)

ရွှေမြို့တော်ကြီး အတွင်း ဒိမ်ယာ ဆောက်လုပ်ထမ်း ရွက် နေထိုင်သည့်အစုအမှုထမ်း
လူ ၃၀၀၀၀ ကျော်တို့ကိုလပ်ပယ် ပေါင်း ၆၀၀၀၀ ကျော် ပေး ချသနား တော်မူ
ရာ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်ဆင်း ရဲသား ကျွန်
တော်မျိုး တို့ဘိုး ဘပိုင် ငွေ ဝယ်လယ်ယာ ဝါရှိသည်ကို နှုတ်၊ လယ်ရှင်တို့က ရယူချထင်
လုပ်စား မြဲလုပ်စား စေ၊ အစုအမှုထမ်း လူတို့မှာ ရွှေနန်း ဂိုး လမိုင်း ကျိ တော်
သွင်း စပါး နှင့်အရပ်ရပ်မြို့ရွာဆက် ငွေ တော် ဝယ်စပါး များ က နှုတ် ပေး သည့်
လယ်အစား နှစ်စဉ်သနား တော်ခံ စေ၊ အ တောင်အထွာ မမှီသည့်ပုဆိုး ထမီများ
ကိုင ရွှေသား ကတဝတည်း ဝယ်ယူတင် ဆောင် ရောင်း ချ စေ အ မိန့် တော်အတိုင်း
အ နှုန်း အစိတန်ရာ တန်ဘိုး ပေး၍ ဝယ်သူသင့်လျှက် မ ဝယ် မယူ ပုဆိုး ထမီ ရောင်း
ချသူတို့မှာ အဘိုး ယုတ် လျော့ ပေး၍ ဝယ်ယူ ကြောင်း နှင့် ရွှေနား တော်မြှတ်ကြား
သိ တော်မူရသည်၊ အ တောင် မမှီပုဆိုး ထမီများ ကိုင ရွှေသား ကတဝတည်း အဝယ်
အယူ မရှိ စေနှင့်၊ ဗိုလ်မှူး မင်း သား မြေး ထုံး နှစ်ရွယ်သူ သေလွန်သည်မှာ မင်း
သား လက်တို့သား မြေး သေလွန်ရာသင်္ဂြိုဟ်သည့်နည်း လုပ် ဆောင်သင်္ဂြိုဟ် စေ၊ မင်း
လှမင်း ခေါင်ရာဇာကိုထမ်း ခမ်း ပတ်မြို့ဝန်နတ်ကျွန်း အောင် မြေကင်း တပ်
မှူး အရာက နှုတ်၊ ရွှေဘဝါး တော် အောက်လာ စေ၊ ငဘား ကိုတမူး ခမ်း ပတ်
မြို့ဝန်မြစ်ပြင်သုံး ထယ့်ခုနစ်ရွာ၊ နတ်ကျွန်း အောင် မြေကင်း တပ်မှူး ခန့်။

19 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၁၂ ရက် နေ့နား ခမင်း ထင
ရာဇာသီတသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

မဏ္ဍရာမြို့စား မင်းထင်စည်သူ သမီး သေလွန်သည်မှာ ဒူး နေရာ နေတို့ သေလွန်ရာသင်္ကြိုဟ်သည့်နည်း လုပ်ဆောင်သင်္ကြိုဟ်စေ၊ မိဝိုင်း သား ငရွှေတောင်တို့က မြေဒူး မြို့စီရင်စုအုန်း တောကန့်ဗလုရွာနယ်တွင်း ရှိလယ်ယာတန်ကုန်း ကျင်း မြေရပ်များကို ဘေး ဘိုး ဘမိတို့ကဆင်း သက်၍ လက်ရှိလက်မကွာ ကာလအရှည်ချတင် လုပ်စား ရှိနေသည့်အတွင်း ခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက် (သက္ကရာဇ်) ၁၂၀၆ 1844 ခုနှစ်အုန်း တောထန့်ဗလုရွာကို ဇေယျနော်ရထာ သွေး သောက်ကြီး ပြုလုပ်စဉ် တားဆီး နှောက်ရှက် သောကြောင့် ပြောဆိုရာ စုံရာ စီရင်ချက်လဘက်စား ဖြတ်စာနှင့်ပြီး ပြတ်ရယူ၍ ရွှေလက်ထက် ထော်တိုင်ချထား လုပ်စား ရှိနေပါသည်ကိုအုန်း တောကန့်ဗလုရွာသူကြီး ငတိုး လူက နှောက်ရှက်ပြန် သောကြောင့်ဆိုင်ရာ ပြောဆို၍အဆိုအစစ်ခံများ နှင့်လွှတ် တော်မှာအ ကောက်အယူခံကြရာ ပုခန်းကြီး မြို့စား မင်းကြီး ကောက်ယူစီရင်ချက်ကိုလဘက်မလှမ်း မစား ကပ်ငြိရှိနေ သောကြောင့် ရွှေနား တော်မြှတ်ကြား ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ရာအမိန့် တော်မြတ်နှင့်အတွင်း တော်က ကောက်ယူစီရင်သည်ကိုလည်း ငတိုး လူလဘက်မလှမ်း မစား တရား မပြီး မပြတ်လယ် မြေကိုလည်း မပေး မအပ်ကပ်ငြိရှိ နေပါသည် ခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက်လဘက်စား ဖြတ်စာနှင့်ပြီး ပြတ်ရယူလုပ်စား ရသည့်အတိုင်း ငတိုး လူကအတား အဆီး အနှောက်အရှက်အသိမ်း အယူ မရှိပါစေရ၊ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၀ 1858 ပြည့်လုပ်ရလယ် မြေစုစပါး များ နှင့်အဆိုပါလယ်ယာ မြေရပ်များ ကိုရယူ ချထား လုပ်စား ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ဘေး ဘိုး ဘမိတို့ကဆင်း သက်၍ မိဝိုင်း သား ငရွှေတောင်တို့တိုင်ပိုင်ထိုက်သည့် မြေဒူး မြို့စီရင်စုအုန်း တောကန့်ဗလုရွာနယ်တွင်း ရှိလယ်ယာတန်ကုန်း ကျင်း မြေရပ်များ ကိုခမည်း တော်ဘုရား လက်ထက် (သက္ကရာဇ်) ၁၂၀၆ 1844 ခုနှစ် သွေး သောက်ကြီး ဇေယျနော်ရထာ နှင့်ပြီး ပြတ်သည့်စုံရာ စီရင်ချက်လဘက်စား ဖြတ်စာအရ ရွှေလက်ထက် တော်အတွင်းက ကောက်ယူစီရင်ချက်အတိုင်း ငတိုး လူကအတား အဆီး အနှောက်အရှက်အသိမ်း အယူမရှိ စေနှင့် (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၀ 1858 ပြည့်လုပ်ရလယ် မြေစုစပါး နှင့်တကွအဘိုး ပါလယ်ယာကန်ကုန်း ကျင်း မြေရပ်များ ကိုမိဝိုင်း သား ငရွှေတောင်တို့ကရယူ ချထား လုပ်စား စေ။

20 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၁၃ ရက် နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါရု)

ရွှေပြည်အစုအမှုထမ်း လူတို့ကိုလက်ရှိသနားတော်မြတ်ခံရသည့် ရွှေတချောင်းမြောင်း ရေသောက်ကန်ပြင်ရွာရှိလယ်ယာမြေရပ်များကိုသံတော်ဆင့်မင်းလှသခ်သူကအုပ်ထိန်း မြဲအုပ်ထိန်း၍ဆင့်ဆိုချထား ၄စ။

21 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်းကျွတ်လဆန်း ၁၄ ရက်နေ့နား ခစမြောင်မှူး တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ဆင်ယည်မြင်း ယည် လှေယည် ရွှေဆင်သ ဘော်တိုက်ကိုကျအလှူတော်များ ကိုဆင့်ဆိုလျှပ် 22 October 1858
ဆောင်မြလုပ် ဆောင်ပြီး ပြေ ရှိသည်ကိုသက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း
၁၅ရက် နေ့အတီး အကပွဲသဘင်နှင့်အတွင်း တော်သို့သွင်း ပြလှူဒါန်း စေမည်စာ
ရင်း ရုံထား ဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သင့်ပြီ၊ ရေ မြေသနင်း မင်းတို့ပြည့်စုံ ဒစအပ်
သောအပရိဟာနီယတရား တွင်ပညတ္တိပဋိပန္နတရား သည် ရှေး ပညတ်တက်မ
လွန် စေရ ရှေး ပညတ် အောက်လည်း မယုတ် လျော့ စေရ၊ အမှန်အကန်ပညတ်သင်
ကြောင်း ကိုကျမ်း ဂန်ထုံး စံရှိသည့်အတိုင်း ဆိပ်တည်ပွဲကင်း ကူး တို့အခွန်အတုတ်
ကောက်ခံဆက်သွင်း ရန်ရှိသည်များ ကိုပိုမိုယုတ် လျော့မရှိ စေရ၊ ရှေး အစဉ်
ကောက်ခံမြဲ ကောက်ခံဆက်သွင်း ရမည်အမိန့် တော်နှင့်ပညတ် တော်မူသည်ကိုအုပ်
ထိန်း ကောက်ခံသူတို့အမိန့် တော်အတိုင်း အမှန်အကန်ကျ အောင်မ ကောက်မခံ၊
အပိုအမို ကောက်ခံကြ ကြောင်း နှင့် ရွှေနား တော်မြတ်ကြား သိ တော်မူရသည်၊
ရွှေပြည် တော်မှစ၍ နိုင်ငံ တော်အတွင်း အရပ်ရပ်မြို့ ကျေး ရွာဆိပ်တည်ပွဲကင်း
ကူး တို့ ကောက်ခံဆက်သွင်း မြဲအခွန်အတုတ်များ မှာအလွန်အယုတ်မရှိ စေရ၊ ရှေး
မင်း တို့လက်ထက် ကောက်ခံဆက်သွင်း မြဲ ကောက်ရိုး စား ရိုး ထုံး စံများ နှင့်ညှိ
နှိုင်း ရွေး ချယ်၍ စာဆက်သွင်း စေ၊ မလွန်မင်း သား ကရဟန်း သဃ်ာတို့ဥပုဒ်
ပဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်မိုး ထိ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ၁၆
ဓိ မြေကိုဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လှူ
ဒါန်း ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သဃ်ာ
တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်မိုး ထိ ကျောင်း တိုက်အတွင်း
စတုရန်း ၁၆ဓိ မြေကိုမလွန်မင်း သား ကဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ
၍ ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လှူဒါန်း စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့်သတင်း ကျွတ်လဆန်း ၁၅ရက် နေ့နံနက် ၁ ချက်ထိုး 22 October 1858
ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။
(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ဆိပ်တည်ပွဲတင်း ကူး တို့ ကောက်စား သိမ်း ခံမှုစတား ကိုစာဆက်သွင်း သည်မှာ ရာဇဓမ္မ လောကအကြောင်း သုံး ပါး နှင့်ဆက်ဆံသည့်အမှုဖြစ်သည်၊ စာဆက်သွင်း ချက်အတိုင်း သင့်မသင့်များ ကိုဝန်တို့ကသာသနာပြုဆရာ တော်နှင့်တံဆိပ်ရဆရာ တော်တို့ကို လျှောက်ထား စေ။

23 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၁ ရက် နေ့နား ခံ ပြောကြား မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

အမြင့်မြို့ဝိုလယ် တော်များ ကိုအိမ်ရှေ့မင်း သမီး ကသနား တော်ခံစေ။

26 October 1858

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော် ၄ ရက် နေ့နား ခံ ပြောကြီး မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ကျောက်ရစ်မြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး ငရွှေသိုင်းက ကျောက်ရစ်မြို့မှာ ရွှေဝင်း ဘုန်း တော်ဖြစ်လူတို့ကိုလက်ဝဲ ကြောင်း အစုသို့ဖြည့်၍ထမ်း ရွက်ပါရသည်၊ ကျောက် ရစ်မြို့နယ်တွင်း ရှိအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကို မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ကအနှုတ်အယူအကပ်အနှိုးမရှိပါစေရစည်း ကြပ်ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အ ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ကျောက်ရစ်မြို့ လက်ဝဲ ကြောင်း ဖြည့် ရွှေဝင်း ဘုန်း တော်ဖြစ်အစုအမှုထမ်း လူတို့နှင့် ကျောက် ရစ်မြို့နယ်တွင်း ရှိအသည်အလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကို မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနှိုးအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက်မရှိ စေနှင့်၊ ကျောက်ရစ်မြို့သူကြီး သွေး သောက်ကြီး ငသိုင်း ကအုပ်ထိန်း စည်း ကြပ်ထမ်း ရွက် စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်သတင်း ကျွတ်လပြည့်ကျော် ၇ ရက် နေ့နံ ၁း ခစ မြောင် (27 October 1858) မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

ငရွှေပြည်ကစလင်း မြို့စီရင်စု မြေစာကျင်း ရွာကိုဘိုင တော (သက္ကရာဇ် ၁၁)
1783
၄၅ခုစာရင်း ဆက်သွင်းကြီး စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင်ငစံပင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်
1802
ရာအိုမစွမ်း ရှိ၍သား ငထင်(သက္ကရာဇ်၁၁)၆၄ခုစာရင်း ဆက်သွင်းကြီး
စိုပြီး လျှင်မိုး နံ့ ကြောင်း အရေး တော်များ ကိုလိုက်ထမ်း ပါရသည်၊ မရှိလျှင်
သမီး မိဝေလင်င ဘောတို့ဆက်ခံကြီး စိုး ၍ မဏိပူရအရေး အောက်ကြောင်း အ
နောက်ကြောင်း အရေး တော်များ ကိုလိုက်ထမ်း သည် နောက်အိုမစွမ်း ရှိလျှင်
သမီး မိပုံလင်င ရောက်သား ငရွှေပြည်တို့ဘကြီး တော်ဘုရား လက်ထက်ကသည်
ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်ဆက်ခံကြီး စိုး ၍ မင်း မှုတော် ပေT ပေါက်ကျ ရောက်သည်
များ ကို ဆောင်ရွက် ပြေကုန်ရှိ ပါသည်ကိုယခုမှအရိုး နှင့်မဆိုင်သူ ငပေက ဘေး ဘိုး
ဘတို့မကြီး မစိုး ဘူး သည်ကိုကြီး စိုး ဘူး ဟန်နှင့်တင် လျှောက်ကြီး စိုး ရှိပါသည်၊ စ
လင်း မြို့စီရင်စု မြေစာကျင်း ရွာကိုအယက်ကြီး စိုး မြဲကြီး စိုး ပါရမည့်အကြောင်း
နှင့်ရှိမိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မှန်မမှန်သိ တော်မူသာ ဆောင်စစ်၍သွင်း ။
28 October 1858
သက္ကရာဇ်၁၂၂၀ပြည့်သတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော်၆ရက် နေ့နှား ခံမင်း ထင်
ရာဇသီဟသူတွင်ပြန် ။
(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ငဗိုလ်ကလေး ကပုဂံမြို့စီရင်စုစည့်ကူးမြို့မှာ ဘေး ငမင်း ပုံဗလဝတဗိုလ်အမည်
1783
နှင့်ကြီး စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင်ဘိုး ငငုံသိမ်နန္ဒသူအမည်နှင့် (သက္ကရာဇ်၁၁) ၄၅ခု
ရွှေတိုက်စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး ပါသည်၊မရှိလျှင်ဘငထွန်း (သက္ကရာဇ်၁၁)
1802
၆၄ခု ရွှေတိုက်စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင်သား မှန်သည်နှင့်အ
ညီဆက်ခံကြီး စိုး သည်အတွင်း အရိုး နှင့်မဆိုင်သူငလတ်ကတင် လျှောက် နှောက်ရှက်
1783
ကြီး စိုး ပါသည်၊ (သက္ကရာဇ်၁၁) ၄၅ခု ၆၄ခု ရွှေတိုက်စာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး
1802
စိုး အရိုး သား မြေး ဖြစ်ပါ၍ ပုဂံမြို့စီရင်စုစည့်ကူးမြို့ကိုဆက်ခံကြီး စိုး ပါရမည့်အ
ကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငလတ်ကိုပုဂံမြို့စီရင်စုစည့်ကူးမြို့
သူကြီး အရာကနုတ်၊ အရိုး သား မြေး မှန်သူငဗိုလ်ကလေး ကိုပုဂံမြို့စီရင်စုစည့်
ကူး မြို့သူကြီး ခန့်၊ မြေထဲမြို့စီရင်စုကန်လှသင်္ဂါး ရွာသူကြီး သမန္တာသီရိ ကျော်တကန်
1783
လှသင်္ဂါး ရွာကို ဘေး ငမွှေး (သက္ကရာဇ်၁၁) ၄၅ခုစာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး
1802
ပါသည်၊ မရှိလျှင်ဘိုး ငသာတုတ် (သက္ကရာဇ်၁၁) ၆၄ခုစာရင်း ဆက်သွင်း ကြီး စိုး
ပါသည်၊ မရှိလျှင်ဘငရွှေဦး ဆက်ခံကြီး စိုး ပါသည်၊ မရှိလျှင်ခမည်း တော်ဘုရား
လက်ထက် တော်ကသည် ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်ဆက်ခံကြီး စိုး ရပါသည်၊ ကြီး စိုး မြဲကြီး
စိုး ပါရမည့်အကြောင်း နှင့် လျှောက်ချက်၊ ကန်လှသင်္ဂါး ရွာမှာသမန္တာသီရိ ကျော်
ပြင်အရိုး သား မြေး မရှိ ကြောင်း နှင့် မြေထဲမြို့ဝန်မတာ ဇေယ ကျော် ခေါင်စစ်
မေး ထွက်ဆိုချက်များ ကိုဆက်သွင်း သည့်အတိုင်း (မြေထဲမြို့ စီရင်စုကန်လှသင်္ဂါး ရွာ
မှာသမန္တာသီရိ ကျော်ကိုရွာသူကြီး ခန့်) ။

(28 October 1858)

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့်သတင်း ကျွတ်လပြည့် ကျော် ၆ရက် နေ့နား ခမင်း ထင်
ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာရု)

(မြတ်စွာဘုရား ကိုသက်တော်ထင်ရှား ဘူး)မြင်သကဲ့သို့ဖြစ်၍ ရဟန်း ရှင်လူ ပြည်သူသတ္တဝါအပေါင်း တို့ရတနာသုံး ပါး နှိုက်သဒ္ဓါအထူး ပွါး များ စေခြင်း သာသနာ တော်ငါး ထောင်ပတ်လုံး ဥဒါန်း မှော်ကွန်း တည်ထွန်း စေခြင်း ငှါ ဘောင်တော်ဆိပ်စံနန်း တော်ကတို့ ရွှေနန်း တော် ရောက်တပ် တော် ရွှေ့က စွယ်တော်ဓါတ်တော်များ ကိုရတနာထမ်း စင်တော်နှင့်တင် ဆောင် စေ၊ ရုပ်ပွါး တော်ဒက္ခိဏသာခါများ ကိုရတနာ ဝေါ တော်နှင့်တင် စေ၊ ဗောဓိပင် တော် ကို မောဂိယပစ္စယနာဂရာဇာဆင်မင်း မှာတင် စေ၊ ဗောဓိဒက္ခိဏသာခါနှင့် ဘုရား ဂူ ကျောင်း တန်ဆောင်း သိမ်ပုံများ ကိုလင်း ဇင်း ဝေါမှာတင် ဆောင် စေ၊ ရတနာထမ်း စင် တော်ကိုငါအရှင်ဧကရာဇ်မင်း မြတ် ဆွေ တော် မျိုး တော် မင်း သား မင်း မြေး တို့ထမ်း ဆောင် စေ၊ ထမ်း ဆောင်မြဲလူတို့မှာသင့်ရာ လိုက် စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၁ ရက် နေ့ နား 3 February 1859 ခံစ မြောင်မှူး ထွင် ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

မကွေး မြို့စီရင်စုဇီး ကျွန်း ရွာ နေသော ပေါ် ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အ တိုင်း မကွေး မြို့စီရင်စုဇီး ကျွန်း ရွာ ကျောင်း တိုက်အတွင်း သတင်း သုံး နေသည့် ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်အ ရှေ့အ နောက် တောင် မြောက် စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုဇီး ကျွန်း ရွာ နေသော ပေါ်တ ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော် မြှတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှာဒါန်း စေ၊ ရှေ့က ချောင်း မြောင်း က စုံ မြှောင်ဆိုက် ရောက်သည့်သစ် တော်အ ကောက်နှင့်စဝ်ဆိုင်သည့်သစ်ဝါး ကြိမ်များ ကို အနှုပ်အထိန်း အကွဲအပြား မရှိ စေနှင့်၊ ကောက်ခံမြဲ ကောက်ခံ၍သစ် တော် ကောက် အခွန်မှာဆက်သွင်း စေ၊ ပုသိန်ဆရာ တော်ကရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရ ဏာကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ဆရာ တော် ကျောင်း တိုက်အရံအတွင်း စိန်တုံး မိ ဘုရား ကိုဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မူသည့် မြေတွင် ငလူပိုကကုသိုလ် တော်ပွါး ပြဿဒ် ဆောက်လုပ်၍ (လျှာဒါန်း ပါရမည့်အ ကြောင်း ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အ တိုင်း ပုသိန်ဆရာ တော် ကျောင်း တိုက်အရံအတွင်း စိန်တုံး မိဘုရား မြေတွင် ငလူ ပိုကကုသိုလ် တော်ပွါး ပြဿဒ် ဆောက်လုပ် စေ)၊ နတ်ရှင် ရွေး ဗိုလ် သေနတ်စာ ရေး တဝ်မှူး တို့ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း နတ်ရှင် ရွေး အစု၆ သွေး သောက် မှာ ငစောကျွန်၊ ငရွှေပြန့်၊ ငလင်း ၊ ငရွှေဘော်၊ ငသာလူ၊ ငရွှေရည်၊ ငရွှေ ကလေး ၊ ငမောင်ကလေး ၊ ငစုံ၊ ငပြား ၊ ငကူး ၊ ငညိုရောင်၊ ငမွေး ၊ င ရွှေပွင့်၊ ငမှုံကြီး ၊ ငရွှေအိုး တို့ကိုနတ်ရှင် ရွေး သေနတ် သွေး သောက်ကြီး ခန့်။

5 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၃ ရက် နေ့နား ခံပြော့ကြီး မှူး တွင် ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

င အောင် ဘော်ကနတ်ကျွန်း အောင်မြေစီရင်စုကင်း တပ်ရွာ မြောက် ရွှေဘုံသာ
ဘုရား မဟာရံအတွင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာ ကံကြီး တံငယ် ဆောင်
ရွက်ရန်စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်
လျှာဒါန်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း နတ်ကျွန်း အောင်
မြေစီရင်စုတင်း ထပ်ရွာ မြောက် ရွှေဘုံသာဘုရား မဟာရံအတွင်း ရဟန်း သံဃာ
တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာ ဘံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုင အောင်
ဘော်က ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွဲ ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှာ
ဒါန်း စေ၊ ငသာထွန်း ကနတ်ကျွန်း အောင်မြေစီရင်စုထိန်သာ ရွာအ ရှေ့ တောင်
စည်း ခုံဘုရား မဟာရံအတွင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ်
ဆောင်ရွက်ရန်စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ခဏ္ဍ
သိမ်သမုတ်လျှာဒါန်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း နတ်
ကျွန်း အောင်မြေစီရင်စုထိန်သာ ရွာအ ရှေ့ တောင်စည်း ခုံဘုရား အရံအတွင်း
ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာ ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်စတုရန်း ဂါ
စီ မြေကိုငသာထွန်း က ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွဲ ခဏ္ဍ
သိမ်သမုတ်လျှာဒါန်း စေ၊ သူ တော်ဦး မဥ္ဇူက ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာ
ကံကြီး ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန် ရွှေပြည်ရန် အောင်အနောက်ဘက်လက်ဝဲ ခေါင်း စု
ရွာကြီး ရွာအ ရှေ့ မြောက်တံသစ် တောရ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေ
ကိုဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်လျှာဒါန်း ပါရမည့်အကြောင်း
နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာ ကံကြီး
ကံငယ် ဆောင်ရွက်ရန် ရွှေပြည်ရန် အောင်အနောက်လက်လက်ဝဲ ခေါင်း စုရွာကြီး
ရွာအ ရှေ့ မြောက်တံသစ် တောရ ကျောင်း တိုက်အတွင်း စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုသူ တော်
ဦး မဥ္ဇူက ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွဲ ခဏ္ဍသိမ်သမုတ်
လျှာဒါန်း စေ၊ သူ တော်ဦး မဥ္ဇူက ရတန်း သံဃာ တော်တို့ဥပုဒ်ပဝါရဏာ တံကြီး ကံငယ်
ဆောင်ရွက်ရန်ပင်း တလဲမြို့စီရင်စုပလဝါရွာ ရှေ့ ကျောင်း တိုက်အတွင်း ဘုရား
အနောက်စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ခဏ္ဍသိမ်သ
မုတ်လျှာဒါန်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သံ

ဃာ တော်တို့ဥပုဒ်ပ ဝါရဏာတံကြီး တံငယ် ဆောင်ရွက်ရန်ပင်း တလဲမြို့စီရင်စု ပလဝါရွာ ရှေ့ ကျောင်း တိုက်အတွင်း ဘုရား အနောက်စတုရန်း ဂါစီ မြေကိုသူ တော်ဦး မဥ္ဇူကာ ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား တော်မြတ်ခံ၍ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍ သိမ်သမုတ်လှူဒါန်း စေ၊ လောင်း ရှည်မြို့စား အတွင်း ဝန်မင်း ကြီး မဟာစည် သူဝန်စုရှမ်း ပြည် မြေလပ်မြို့ ကျေး ရွာများ နှင့်ပညာသည်အတီး အကအစုအမှု ထမ်း တို့ကို ခြွေး မြိကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်များ ကိုအ တောင်း အခံမရှိ စေနှင့်တ နှစ်ရပ်ဆိုင်း စေ။

၆ February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ မြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၄ ရက်နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး ထွင် ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

ရွှေး လက်ဝဲ သေနတ်စာရေး ငတေ၊ သွေး သောက်ကြီး ငမှိုင်း ၊ ငဖြိုး ၊ ငကြို ပေါ်၊ ငပေ၊ အကြပ်ငပိုတို့ကို ချမ်းသာပေး တော်မူသည်၊ အကျည်း ကလွတ်။

7 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၅ ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်ရာဇသီ ဟသူ့တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

မိုးညှင်းမြို့၊ ရွှေကူမြို့၊ တကောင်းမြို့၊ မိုးတားမြို့များ ကိုမြတောင်မြို့စား သေနတ်ဝန်ကြီး သတိုးမင်းကြီး မဟာမင်းလှကျော်သူကအုပ်ထိန်း ဆင့်ဆိုစေ။

7 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၅ ရက် နေ့နား ဦး ပြော့ကြား မှူး ထွင်ပြန်။

(မန်းတက်သမိုင်း စါစု)

ပဇွန်ချောင်း ယည်မုံ လှေပဲ့နင်း နေမျိုး ဇလ ကျော်ထင်လင်း ဇင်း လှေတော်
ထောင်ကဲ ငငွေတိုး ၊ ရဲကုန်းရွာအုပ် ငငွေမောင်တို့က ယည်ပုံ လှေတော်အမှုထမ်း
တို့ကို ပေး ချသနား တော်မူသည့်ကုမဲနယ်လက်ခုတ်ကုန်းရွာ ကွမ်း တောင်ရွာ ရဲကုန်း
ရွာ ရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့ကို စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိသည်အတိုင်း မင်း မိ
ဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကဝ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်
အရှက် မရှိပါစေရ ၊ လက်ခုတ်ကုန်း ရွာ ၊ ကွမ်း တောင်ရွာ ၊ ရဲကုန်း ရွာများ မှာ
ပဇွန်ချောင်း ယည်ပုံ လှေပဲ့နင်း နေမျိုး ဇလ ကျော်ထင်ကိုကြီး ဖိုး ထမ်း ရွက်ပါ
စေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ကုမဲနယ်လက်ခုတ်ကုန်း
ရွာ ၊ ကွမ်း တောင်ရွာ ၊ ရဲကုန်း ရွာများ တိုပဇွန်ချောင်း ယည်ပုံ လှေပဲ့နင်း
နေမျိုး ဇလ ကျော်ထင်ကကြီး ဖိုး ထမ်း ရွက်စေ ၊ မြစ်သား မြို့စီရင်စုလက်ဝဲဝင်း
အိုးထိမ်းတောင်ရွာ ကောင်း တာရှည်ဒိုင်း ခေါင်း ငတေကရွာ ရှိစုခြား စုရင်း
အသည်အလါလူတို့ကို မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအ
ကဝ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောတ်အရှက် မရှိပါစေရ ၊ ညောင်ပင်ရွာ ဒိုင်း စာ ရေး
ငညို ရောင်ဆင့်ဆိုရာနာခံထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး
တင်ချက်အတိုင်း မြစ်သား မြို့စီရင်စုအိုး ထိမ်းတောင်ရွာ မှာလက်ဝဲဝင်း ဒိုင်း၏
ရေး ငညို ရောင်အဆင့်အဆိုခံ၍ထမ်း ရွက်စေ ၊ စောလှမြို့စီရင်စု ညောင်ပင်သာ
ရွာရန်လုံး မွှေး ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေအိုင် ၊ ကျောက်မ ရွေး ရွာ ကျောက်မ ရွေး
ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေအိ ၊ ခေါ်မင်ရွာ ခေါ်မင်ဒိုင်း ခေါင်း ငပွါး ၊ ရှမ်း သူ
ငယ်ရွာ ရှမ်း သူငယ်ကာအဝန်း ငဘဲတို့က ရွာ ရှိစုရင်း စုခြား အသည်အလါလူတို့ကို
စာရင်း ဆက်သွင်း ရှိပါသည် ၊ မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ်
တော်တို့ထံအကဝ်အနိုအနှုတ်အယူအ နှောက်အရှက် မရှိပါစေရ ၊ ညောင်ပင်သာရွာ
ကျောက်မ ရွေး ရွာ ၊ ခေါ်မင်ရွာ ၊ ရှမ်း သူငယ်ရွာများ မှာ ညောင်ပင်သာ
ရွာရန်လုံး မွှေး ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေအိုင်ကိုကြီး ဖိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း
နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း စောလှမြို့စီရင်စု ညောင်ပင်သာရွာ
ကျောက်မ ရွေး ရွာ ၊ ခေါ်မင်ရွာ ၊ ရှမ်း သူငယ်ရွာများ ကိုလက်ယာဝင်း ရန်
လုံး ရွေး ဒိုင်း ခေါင်း ငရွှေအိုင်ကကြီး ဖိုး ထမ်း ရွက်စေ ၊ မြင်ခုံတိုင်မြို့စီရင်စု

လက်ဆောင်ယူအမှုထမ်း ကိုးကာ တောရွာအဝန်း ငရွှေရစ်ကကိုး ကာတော ရွာလက်ပန်တိုင်လက်ပံရွာရှိစုရင်း စုခြား အသည်ဣလါဝင် နေကပ်ပါး လူတို့ကို မင်း မိဖုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်အနိုအနှုတ် အယူအနှောက်အရှက် မရှိပါစေရ၊ ကိုး ကာ တောရွာကို ကြီး စိုး ထမ်းရွက်ရှိ သည်နှင့်အညီကိုး ကာ တော (ရွာလက်ပန်တိုင်လက်ပံရွာများ ကိုလက်ဆောင်ယူ အမှုထမ်း ငရွှေရစ်ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံတော် ဦး တင်ချက်အတိုင်း မြင်း ခုံတိုင်မြို့စီရင်စုကိုး ကာ တောရွာလက်ပန်တိုင်လက်ပံ ရွာများ ကိုငရွှေရစ်ကကြီး စိုး ထမ်း ရွက်စေ)၊ မဟာမင်း ထင်တန်ဆောင် ကိုရဲဘက် မြောက်လက်မြင်း တပ်ဗိုလ်အရာတနှုတ်။

8 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၆ ရက် နေ့နား ခံစ မြောင်မှူး တွင် ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

9 February 1859

နှစ်စဉ်လှူဒါန်း မြဲမှီအုံး တော်တို့အတီး အကပွဲသဘင်များ နှင့် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲ
10 February 1859
လဆန်း ၈ ရက် နေ့နံက်ကြိုဆို ဆောင်ယူပြီး လျှင်ယာဂု တော်ကြိုရန်အဘွယ်အရာများ
ကိုဆိုင်ရာဆင့်ဆိုခန့်ထား ပေး အပ်မြဲ ပေး အပ်၍သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့
16 February 1859
တွဲလဆန်း ၁၄ ရက် နေ့ည ရှေ့ရုံး တော်တွင်ကြိုစေပြီး လျှင်၄င်း လဆန်း ၁၅ ရက်
17 February 1859
နေ့နံက် စော စောလှူဒါန်း မြဲလှူဒါန်း စေမည်စာရင်း ဂုံထား ဆက်သွင်း ချက်
အတိုင်း သင့်ပြီ။

9 February 1859
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၇ ရက် နေ့နား ခံစ မြောင်မျှား ထွင်
ပြန်။

(မန်း တက် သမိုင်း စါစု)

မြောက်နန်း တော်မိဘုရား ညီမသုသိဂိုမှုဩ္တာကိုနား ထွင်း မည်မှာ ရွှေတိုက် ဝန်သမီးနှါးထွင်းအခမ်းအနါးနည်းတူမသုသိဂိုရသါ၊ သိဂို ဝတ္တာတို့ကိုဟံသာ ဝတ်ဝန် ဟောင်း သမီး နား ထွင်း အခမ်း အနား နည်း မှန်နန်း အပျို့တော် မိတုတ်၊ မိဘွား ၊ မိတုတ်၊ မိရွှေ၊ မိတူး ၊ မိအေး ၊ မိစော၊ မိအိမ်တို့ကို ရွှေပြည်ရန် အောင်မြင်း ဝန် ဟောင်း မြေး မှန်နန်း အပျို့တော်နား ထွင်း အခမ်း အ နား နည်း လုပ် ဆောင် စေ။

10 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၈ ရက် နေ့နား ခမင်း ယင်ရာဇာသီ ဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက် သမိုင်း ဓါစု)

လက်ရွှေကြီး လှေအမှုထမ်းတို့စား သင့်ပယ်အနက်လက်ဌိတပ်ကြီး ပယ် ပေရင်း ပယ်များ ပြင်ဖြည့်ပေး ရန်ရှိသည်ကိုနတ်ရှင် ရွှေးအစုပြုန်ဆုတ်ကွပ်ရွာမြို့နယ် ဆင်ဝန်ကွပ်ရွာမြို့စား ဟောင်း ပယ်ရာဝဲကိုသနား တော်မြတ်ခံ၍ ချတင် လုပ်စား ထမ်း ရွက်စေ။

11 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၉ ရက်နေ့နား ခံ ပြောကြား မှူး တွင် ပြန်။

(မန်းတက်သမိုင်းစာစု)

စကိုင်း မြို့စီရင်စု ပေါက်တောရွာသူကြီး ရွှေလွန်း လှေပဲ့နင်း ငမြတ်ဖြူက ပေါက်
တောကျေးရွာကိုဆင်ဖြူရှင်ဘုရား လက်ထက် တော်ကစ၍အဘငပန်းကြီး စိုးသည်
ကကို ရွှေလက်ထက် တော်တိုင်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ပြီး လွှင်သား ငရွှေနုကိုယ်စွဲတက်
မကိုင်ပြု၍နယ်တွင်း ရှိ လှေ တော်အမှုထမ်း စုကွဲငန်းကြား နှင့်တကွစာရင်း တော်
1783
ကိုဆက်သွင်း ပါစေသည်၊ ပေါက်တောရွာ (သက္ကရာဇ်၁၁) ၄၅ခုစစ်တမ်း ပါနယ်
မြေဘိုး ဘထား မဦး ချမြေများ နှင့်နယ်တွင်းရှိ နေထိုင်သည့်စာရင်း ဆက်သွင်း
ရာပါလူတို့ကို မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအကပ်
အနိုအနှုတ်အယူမရှိပါစေရသက်ရှယ်ကြီး ရင့်အိုမစွမ်း ဖြစ်ပါသော ကြောင့် ကျောင်း
ဘုရား သွား လာအား ထုတ်ဥပုသ်သတင်း ဆောက်တည် နေထိုင်၍သား ငရွှေနုကို
သူကြီး ပဲ့နင်း အရာလွှဲအပ်ထမ်း ရွက်ပါစေရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိနိုး သံ တော်ဦး
တင်ချက်အတိုင်း စကိုင်း မြို့စီရင်စု ရွှေလွန်း လှေ တော်ထမ်း ပေါက်တောရွာမှာ
1783
ငရွှေနုကိုသူကြီး ပဲ့နင်း ခန့်၊ ပေါက်တောစား (သက္ကရာဇ်၁၁) ၄၅ခုစစ်တမ်း
ပါနယ် မြေဘိုး ဘထား မဦး ချမြေများ နှင့်နယ်တွင်း ရှိ နေထိုင်သည့်စာရင်းဆက်
သွင်း ရာပါလူတို့ကို မင်း မိဘုရား မင်း ညီမင်း သား မှူး တော်မတ် တော်တို့ထံအ
ကပ်အနိုအနှုတ်အယူအနှောက်အရှက်မရှိစေနှင့်၊ သူကြီး ပဲ့နင်း ငရွှေနုကချထား
လုပ်ဆောင်ဆင့်ဆိုစီရင်စေ။

11 February 1859
သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၉ရက်နေ့သွင်း ရင်းနား ခံမင်းယင်
ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း ၈၀၉)

တောင်တွင်း ချောင်မြို့ ကျေး ရွာသူကြီး တို့ကမြို့သူကြီး ငသာ အား ကိုယား ပြုထိုး ခုတ်သတ် သေဆုံး ရှိပါသည်၊ ၎င်း ရာသား မြေး မှန်သည်အတိုင်း သား ငသိုက်ထွန်း ကို တောင်တွင်း ချောင်မြို့သူကြီး ခန့်တော်မူ၍ မြို့သူကြီး ငသိုက်ထွန်း ငယ်ရွယ်သည် အတွင်း အစ်ကို ငသာ ကောက်ကရင်ခွင်ပိုက်ကြီး စိုး ဆောင်ရွက်ပါရ စေမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ငသိုက်ထွန်း ကို တောင်တွင်း ချောင်မြို့သူကြီး ခန့်၊ ငသိုက်ထွန်း ငယ်ရွယ်သည့်အတွင်း ငသာ ကောက်ကရင်ခွင် ပိုက် ဆောင်ရွက် စေ။

13 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၁၁ရက် နေ့နား ခံမင်း ထင်ရာဇာ သီဟသူ တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ကြွဝန်းကျွန်းလှကျောက်ဆည်တော် မြောင်းတော်၊ နွားမချောင်းဆည်တော်မြောင်းတော်လုပ်ဆောင်သည့်ကျေးရွာများပြင်ကျန်ရွှေမြို့တော်ဆင်ခြေဘုံးအမရပူရမြို့နှင့်မြို့ကျေးရွာများကမည်သည့်အစုအမှုထမ်းမဆိုမြို့ရွာသူကြီးခေါင်းတို့ထံခန့်ထားရှိတမှတ်ဆိုးကန်တွင်းမြောင်းကန်အောက်မြောင်းအမိန့်တော်ရမြောင်းလှ၊ ရှမ်းရွာကလေးမြောင်းကန်ဝိုးကန်ပေါင်ပျက်စီးယိုယွင်းရှိသည်များကိုဆည်ဘို့လုပ်ဆောင်စေ။

14 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၁၂ ရက်နေ့နားခံပြေ့ကြီး မှူးထွင်ပြန်။

(မန်းတက်သမိုင်းစာစု)

ကျောက်ပန်းတောင်း မြို့စား မင်းရဲ မဟာမင်းကျော်သက်ရှည်အဘ သေလွန်သည်ကို တော်ရည်တူလုပ် ဆောင်သဂြိုဟ် စေ။

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၁၄ ရက် နေ့ နားခံ မင်းထင်ရာဇ 16 February 1859
သီဟသူ ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

တောင်ပြုံကြီး မြို့နယ် ရုံပင်ထန်ပြင် ရွှေပြည်သုံး ရွာသူကြီး ငကြူး က ရုံပင်ရွာအနီး နတ်စုလက်ယာလက်ဝဲငင်း အမှုထမ်း တို့ကို ပေး ချသနား တော်မူသည့်ကြိုပြင်ပို မြေ တော်ပယ် ၃၀ ခန့်ရှိသည်များ ကိုရွာ နေအသည်ကျွန် တော်မျိုး တို့နှင့်လုပ် ဆောင်၍ ၁၀ဘို့၁ဘို့ စပါး တော်များ ကိုဆက်သွင်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မှန်လျှင် တောင်ပြုံကြီး မြို့နယ် ရုံပင်ကန်ပြင် ရွှေပြည်သုံး ရွာသူကြီး ငကြူးနှင့်အသည်ကျွန် တော်မျိုး တို့ကလုပ် ဆောင်၍ ၁၀ဘို့၁ဘို့ စပါး တော်များ ကိုဆက်သွင်း စေ။

16 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလဆန်း ၁၄ ရက် နေ့နား ခမင်း ထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

ငစည့်ကူမြို့မနှင့်တကွစီရင်စု ကျေး ရွာများ မှာတရား စကား ဖြတ်စာတွက် ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ရှိသည်များ ကိုအ လျှောက်အထား အ တောင်း အခံ မရှိ စေနှင့်ငါး လရပ်ဆိုင်း စေ။

18 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၁ ရက် နေ့ (နန်း ခမင်း ထင် ရာဇသီဟသူတွင်ပြန်)။

(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

ငွေး လက်ဝဲ သေနတ်စာရေး နေမျိုး မင်း လှသူရိန် ကျော်ထင်ကို ချမ်းသာပေး တော်မူသည်၊ အဂျည်း ကလွတ်။

20 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလပြည့် ကျော် ၃ ရက် နေ့နာ၁း ခံ မင်း ထင်ရာဇာ သီဟသူ တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ယိုး ဒယား ဝန်ဥ ဒေါင်း လှေအုပ်မင်း လှရာဇာကအဝမြို့၊ ပေါက်မြိုင်မြို့၊ မြို့သာမြို့များ မှာမြို့ကျေး ရွာ နေလူတို့ဆင်း ရဲနွမ်း ပါး သည့်အခါဖြစ်ပါ၍ ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်ရှိသည်များ ကိုအ တောင်း အခံအ ခေါ်အချမရှိပါစေရ၊ ရပ်ဆိုင်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း အဝမြို့၊ ပေါက်မြိုင်မြို့၊ မြို့သာမြို့များ မှာ ကြွေး ဟောင်း မြီ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာထွက်ရှိသည်များ ကိုအ တောင်း အခံအ ခေါ်အချမ 1859
ရှိစေနှင့်၊ (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၀ပြည့်နှစ်အတွင်း ရပ်ဆိုင်း စေ။

25 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ပြည့်တပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၈ ရက် နေ့ နဝး ခမင်း လှသိဂိ ကျော်ထင်တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

26 February 1859

ရှမ်း ကလေး ကျွန်း ဆရာ တော်ဦး နန္ဒ ဆွေမျိုး သား သမီး နှင့်တကွဆယ်အိမ်ထောင်သား လူတို့ကို မင်း မှုမင်း ခင်း အ သေး အဘွဲ့အခွဲအခန့်အ ခေါ် အချမရှိ စေနှင့်၊ ဦး နန္ဒ ရှိစဉ်လွတ်ငြိမ်း သည့်အတိုင်း လွတ်ငြိမ်း ချမ်း သာ စေ၊ မင်္ဂလာအ မြောက်အမှုထမ်း တို့စား ပုံမြင်း ခုံတိုင်မြို့နယ်ကျီး မည်း ဆည် ရေ သောက်

1859

ကျီး သန်း ခေါ်လယ် ၃၅က (သက္ကရာဇ်) ၁၂၂၀ပြည့်နှစ်ဆက်သွင်း သင့် ရေ့ခွန်စပါး ကိုအ တောင်း အခံ မရှိ စေနှင့်၊ မင်္ဂလာအ မြောက်အစုအမှုထမ်း တို့ကသနား တော်ခံ စေ။

26 February 1859

သက္ကရာဇ်၁၂၂၀ပြည့်တပို့တွဲလပြည့် ကျော် ၉ရက် ၁နေ့နေ့ နား ခံ ပြော့ကြီး မျှား ထွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း စါစု)

ကုလား ဝန်သီရိ ဂုဏ္ဍ ကျော်သူကတံသာ ဝတီမြို့သို့ စေလွှတ် တော်မူ၍အမှု တော်ကိုထမ်း ရွက်သည့်အတွင်း နန်း စဉ်ကုလား ဖို့အစု ရေး သွေး သောက်ကြီး အမှုထမ်း တို့မှာ ကျွေး ဟောင်း မြို့ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာတွက်လယ် ပေါင်ယာ ပေါင်ရှိသည်များ ကိုအတောင်း အခံအခေါ်အချမရှိရပ်ဆိုင်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ဟံသာဝတီမြို့သို့ စေလွှတ်အမှုတော်ကိုထမ်း ရွက်သည့်အတွင်း နန်း စဉ်ကုလား ဖို့အစု ရေး သွေး သောက်ကြီး အမှုထမ်း တို့မှာ ကျွေး ဟောင်း မြို့ ဟောင်း ကုန်ဘိုး ဖြတ်စာတွက်လယ် ပေါင်ယာ ပေါင်ရှိသည်များ ကိုအတောင်း အခံအခေါ်အချမရှိစေနှင့်ရပ်ဆိုင်း စေ။

28 February 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလပြည့် ကျော် ၁၁ ရက် နေ့နား ခမင်း ထင်ရာဇာသီဟသူတွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း ဓါတု)

ကုလား မာ တေဝတ်က ရွှေဘဝါး ကော် အောက်တင် ဆောင် ရောက်သည့်ပန်း ရေါင်ဆွဲပါအုပ် ရေ၂၀၀၊ သဘော်အစ် ချည်ထုတ် ရေ၂၄၀ များ ကိုအကောက် တော်လွှတ်ငြိမ်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်းပန် ရောင်ဆာပါအုပ် ရေ၂၀၀၊ အစ်ချည်ထုတ် ရေ၂၄၀ များ ကိုအကောက် တော် လွှတ်ငြိမ်း စေ၊ မင်္ဂလာလက်စွဲ ခေါင်း နေမျိုး သိဒ္ဓိရဲ ကျော်ကဋ္ဌိမ္မကား ရွာ မြောက်နိုနန်းကျောက်တိုက်အတွင်း သတင်း သုံး နေသည့်ရှင်ဝိမလာစာရဘ၀ ပြောင်း သည်ကို ကောင်း မွန်စွာလုပ် ဆောင်သကြိုဟ်ပါရမည့်အကြောင်း နှင့် ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ဋ္ဌိမ္မကား ရွာ မြောက်နိုနန်း ကျောင်း တိုက် အတွင်း သတင်း သုံး နေသည့်ရှင်ဝိမလာစာရဘ၀ ပြောင်း သည်ကိုစာတည်း ဆ ရာတို့ဘ၀ ပြောင်း ရာသကြိုဟ်သည့်နည်း လုပ် ဆောင်သကြိုဟ် စေ။

1 March 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလပြည့် ကျော် ၁၂ ရက် နေ့နား ခမင်း လှသိရို ကျော်ထင်တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း ဓါစု)

နေမျိုး သီရိ ကျော်ထင်က ရဟန်း သင်္ဃာ တော်တို့ ဥပုသ်ပဝါရဏာကံကြီး ကံငယ်
ဆောင်ရွက်ရန် ရွှေပြည်ရန် အောင်ကုန်း တောင်ခေါင်း စုကုန်း တောင်
တောရကျောင်း   ဂုံအတွင်း စတုရမ်း ဂါစီ ပြေကို ဝိသုံဂါမ မြေစား သနား
တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ်တော်ပွါး ခဏ္ဍာသိမ်သမုတ်လျှုဒါန်း ပါရမည့်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံ
တော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း ရဟန်း သင်္ဃာ တော်တို့ ဥပုသ်ပဝါရဏာကံကြီး ကံငယ်
ဆောင်ရွက်ရန် ရွှေပြည်ရန် အောင်ကုန်း တောင်ခေါင်း စုကုန်း တောင်တော
ရကျောင်း အဂုံအတွင်း စတုရမ်း ဂါစီ မြေကို နေမျိုး သီရိ ကျော်ထင်က ဝိသုံဂါမ မြေ
စား သနား တော်မြတ်ခံ၍ ကုသိုလ် တော်ပွါး ခဏ္ဍာသိမ်သမုတ်လျှုဒါန်း စေ။

2 March 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပို့တွဲလပြည့် ကျော် ၁၃ ရက် နေ့နား ခပြော့ကြီး မှူး
မင်း လှမင်း ကျော်ထွင်ပြန်။
(မန်း တက်သမိုင်း စာစု)

မြောက်ဒဝယ်အမှုထမ်း ငချို၊ မယား မိမင်းတဲ၊ သား ငစံပျော်၊ ငထွန်းဦး ၊ ငရွှေမြို၊ မိရွှေပွင့်၊ သား ငသာရောက်၊ ငစိန်ပန်း ၊ မိရွှေမ၊ သူရဲအမှုထမ်း ငရွှေအောင်၊ မယား မိကသည်း ၊ မိသန်း ၊ မိထွန်း ၊ ဦးရိုး ငစိန်၊ မြေနန်း သေနတ်အမှုထမ်း ငရွှေပေ၊ မိကြင်ဥ၊ ဘထွေး ငပြား ၊ မိသီးတုတ်၊ မိမီးတား ၊ ငကျော်ရ၊ ငရွှေဂုံ၊ ငထွန်း ဝ၏အမွေစား လူ၂၀ ကျော်သားတို့ကဆီးတော်ဆည် ရေဝင်ရေဆုံး ရေမြစ်သောက် အောက်ကန် ခေါကန် အောက်လယ်တွင်း ၇၀၀ ကျော်၊ ပယ်ခေါ် ၁၇၂၁ ဥယဉ်ခြံ မြေများကိုဘိုးဘထား မဦး ချုတ်လုပ်တည် ကျင်း သည့်လယ်ယာ မြေဖြစ်ပါသည်၊ ဘေး တော်ဘုရား၊ဘကြီး တော်ဘုရား ၊ ခမည်း တော်ဘုရား ၊ ဘုရား ရွှေလက်ထက် တော်လက်ရှိ ရေခွန်စာရင်း ဆက်သွင်း ချထား လုပ်စား ပါရသည်ကို မြေတိုင်သူကြီး ခေါင်းအကြီး မယ်တော်ဘုရား လယ်တော်အုပ်တို့က နှောက်ရှက်ရှိပါသည်၊ အနှောက်အရှက်မရှိပါစေရ ချတင်လုပ်စား မြဲလုပ်စား ပါရန်အကြောင်း နှင့်ရှိခိုး သံတော်ဦး တင်ချက်အတိုင်း မှန်လျှင် မြေတိုင်သူကြီး ခေါင်းအကြီး မယ်တော်ဘုရား လယ်တော်အုပ်တို့ကအနှောက်အရှက်မရှိစေနှင့်၊ မြောက်ဒဝယ်အမှုထမ်း ငချိုမယား မိမင်းတဲ၊ မိရွှေပွင့်၊ သူရဲအမှုထမ်း ငရွှေမောင်၊ မယား မိကသည်း ၊ မြေနန်း သေနတ်အမှုထမ်း ငရွှေပေ၊ ငပြား ၊ အမွေစား လူ၂၀ ကျော်သား တို့ကချတင်လုပ်စား မြဲလုပ်စားစေ၊ အလယ်နန်း တော်ဘုရား သွဲ့ပါကျွန်တော်မျိုး ဆင်ဦးစီး ငရွှေရ၊ သား ငဖိုက်၊ ဝဲ့စီး ငရွှေပေး ၊ သား ငရွှေသီး ၊ ငထွန်း သား ငအိ၊ ငရွှေကြည်၊ သား ငလောဟု၊ ငဂွဲ၊ သား ငထွန်း ဖြူ၊ ငသာမွန်း ၊ သား ငရွှေနိုင်၊ ငပုသား ငရွှေဝန်း ၊ ငအိမ်သား ငလုံး ၊ ငမြတ်နေကလေး သား ငကြာငုံး ၊ ငမြတ်ရေး တို့နှင့်စာရင်း ပါသား မြေး တို့ကိုအလယ်နန်း တော်မိဘုရား ဆင်ကိုစီး နင်းထမ်း ရွက်စေ။

4 March 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပေါင်း လဆန်း ၁ရက်နေ့နံနက် ခမင်းထင်သီဟသူ တွင်ပြန်။

(မန်းတက်သမိုင်း စါစု)

လက်ပံစင်မိဘုရား အမိကိုပျည်ကဇ္ဇီပါ မှော်ကြိနှင့်လုပ် ဆောင်သဂြိုဟ်စေ၊ စလင်း လေး မြို့ဝန် တောင်လုံး မှိုင်း ယည် ကျော် လျှ တော်ပဲ့နင်း မဟာမင်း လှမင်း ခေါင်ကို ရွှေမျက်နှာ တော်အဘူး အမြှော် ရွှေဘဝါး တော် အောက်လာစေ။

5 March 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂၀ ပြည့်တပေါင်း လဆန်း ၂ရက်နေ့နား ခမင်း လှသိရိ ကျော်ထွင်ပြန်။

(မန်းတက်သမိုင်း စါစု)

6 March 1859

ဘော်တွင်း ဝန်မင်း ကျော်သီဝကို ရွှေမျက်နှာ တော်အဘုး အမျှော် ရွှေဘဝါး တော် အောက်လာ စေ၊ လက်ပံစင်မိဘုရား အမိ သေလွန်သည်ကိုသဂြိုင်း တော် တွင်သဂြိုဟ် စေ။

6 March 1859

သက္ကရာဇ် ၁၂၂ဝ ပြည့်တ ပေါင်း လဆန်း ၃ ရက် နေ့ နံ ၁း ခ် ပြေ ၁ ကြီး မှူး မင်း လှမင်း ကျော်တွင်ပြန်။

(မန်း တက်သမိုင်း ဝါစု)